

Kehtiv põhiseadus¹

VI. peatükk

VABARIIGI VALITSUS

§ 86. Täidesaatev riigivõim kuulub Vabariigi Valitsusele.

§ 87. Vabariigi Valitsus:

- 1) viib ellu riigi sise- ja välispoliitikat;
- 2) suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
- 3) korraldab seaduste, Riigikogu otsuste ja Vabariigi Presidendi aktide täitmist;
- 4) esitab Riigikogule seaduseelnõusid ning ratifitseerimiseks ja denonsseerimiseks välislepinguid;
- 5) koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule riigieelarve täitmise aruande;
- 6) annab seaduse alusel ja täitmiseks määrusi ja korraldusi;
- 7) korraldab suhtlemist teiste riikidega;
- 8) kuulutab loodusõnnetuse ja katastroofi korral või nakkushaiguse leviku tõkestamiseks välja eriolukorra riigis või selle osas;
- 9) täidab muid ülesandeid, mis põhiseaduse ja seadustega on antud Vabariigi Valitsuse otsustada.

§ 88. Vabariigi Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 89. Vabariigi President määrab neljateistkümne päeva jooksul Vabariigi Valitsuse tagasiastumisest peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks uue valitsuse moodustamise.

Peaministri kandidaat esitab neljateistkümne päeva jooksul, arvates valitsuse moodustamise ülesande saamisest, Riigikogule ettekande tulevase valitsuse moodustamise aluste kohta, mille järel Riigikogu otsustab läbirääkimisteta avalikul hääletusel peaministri kandidaadile volituste andmise valitsuse moodustamiseks.

Riigikogult valitsuse moodustamiseks volitused saanud peaministri kandidaat esitab seitsme päeva jooksul valitsuse koosseisu Vabariigi Presidendile, kes nimetab kolme päeva jooksul valitsuse ametisse.

Kui Vabariigi Presidendi määratud peaministri kandidaat ei saa Riigikogu poolthääle enamust või ei suuda valitsust moodustada või loobub selle moodustamisest, on Vabariigi Presidendil õigus seitsme päeva jooksul esitada teine peaministri kandidaat.

Kui Vabariigi President ei esita seitsme päeva jooksul teist peaministri kandidaati või loobub selle esitamisest või kui teine kandidaat käesoleva paragrahvi lõigete kaks ja kolm tingimustel ja tähtaegadel ei saa Riigikogult volitusi või ei suuda valitsust moodustada või loobub selle moodustamisest, läheb peaministri kandidaadi ülesseadmise õigus üle Riigikogule.

Riigikogu seab üles peaministri kandidaadi, kes esitab valitsuse koosseisu Vabariigi Presidendile. Kui neljateistkümne päeva jooksul, arvates peaministri kandidaadi ülesseadmise õiguse üleminekust Riigikogule, on valitsuse koosseis Vabariigi Presidendile esitamata, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu erakorralised valimised.

¹ RT 1992, 26, 349 - RT I, 15.05.2015, 2.

§ 90. Muudatusi ametisse nimetatud Vabariigi Valitsuse koosseisus teeb Vabariigi President peaministri ettepanekul.

§ 91. Valitsus astub ametisse ametivande andmisega Riigikogu ees.

§ 92. Vabariigi Valitsus astub tagasi:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumisel;
 - 2) peaministri tagasiastumise või surma korral;
 - 3) kui Riigikogu avaldab Vabariigi Valitsusele või peaministrile umbusaldust.
- Vabariigi President vabastab Vabariigi Valitsuse ametist uue valitsuse ametisseastumisel.

§ 93. Peaminister esindab Vabariigi Valitsust ja juhib selle tegevust.

Peaminister nimetab kaks ministrit, kellel on õigus asendada peaministrit tema äraolekul. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 94. Valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab seaduse alusel ja täitmiseks määrusi ja käskkirju ning täidab muid ülesandeid, mis talle on pandud seadusega sätestatud alustel ja korras.

Kui minister ei saa haiguse või muude takistuste tõttu ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Vabariigi President võib peaministri ettepanekul nimetada ametisse ministreid, kes ei juhi ministeeriumi.

§ 95. Vabariigi Valitsuse juures on riigikantslei, mida juhib riigisekretär.

Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist peaminister.

Riigisekretär võtab sõnaõigusega osa valitsuse istungitest.

Riigisekretäril on riigikantslei juhina samad õigused, mis on seadusega antud ministrile ministeeriumi juhtimisel.

§ 96. Vabariigi Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsus teeb oma otsused peaministri või asjaomase ministri ettepanekul.

Valitsuse määrused kehtivad, kui nad kannavad peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 97. Riigikogu võib avaldada Vabariigi Valitsusele, peaministrile või ministrile umbusaldust otsusega, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

Umbusalduse avaldamise võib algatada vähemalt viiendik Riigikogu koosseisust kirjaliku nõude esitamisega Riigikogu istungil.

Umbusalduse avaldamine võib tulla otsustamisele kõige varem ülejärgmisel päeval pärast selle algatamist, kui valitsus ei nõua kiiremat otsustamist.

Valitsusele või peaministrile umbusalduse avaldamise korral võib Vabariigi President kolme päeva jooksul valitsuse ettepanekul välja kuulutada Riigikogu erakorralised valimised.

Ministrile umbusalduse avaldamise korral teatab Riigikogu esimees sellest Vabariigi Presidendile, kes vabastab ministri ametist.

Umbusalduse avaldamist võib samal alusel uuesti algatada kõige varem kolme kuu möödumisel eelmisest umbusaldushääletamisest.

§ 98. Vabariigi Valitsus võib siduda tema poolt Riigikogule esitatud eelnõu vastuvõtmise usaldusküsimusega.

Hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejäärgmisel päeval pärast eelnõu sidumist usaldusküsimusega. Kui Riigikogu ei võta eelnõu vastu, astub valitsus tagasi.

§ 99. Vabariigi Valitsuse liikmed ei tohi olla üheski muus riigiametis ega kuuluda tulundusettevõtte juhatusse või nõukogusse.

§ 100. Vabariigi Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungitel.

§ 101. Vabariigi Valitsuse liiget saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

Valitsuse liiget süüdi mõistva kohtuotsuse jõustumisega lõpevad tema volitused.

1938. aasta põhiseadus²

5. peatükk.

Vabariigi Valitsus.

§ 48. Vabariigi Valitsus teostab valitsemisvõimu.

Vabariigi Valitsus peale muude Põhiseaduses ettenähtud ülesannete:

- 1) teostab riigi poliitikat kõigil aladel;
- 2) hoolitseb seaduste täitmise eest;
- 3) teeb esitisi Vabariigi Presidendile tema võimkonda kuuluvate küsimuste kohta, välja arvatud küsimused, mis Vabariigi President otsustab eriõigusel;
- 4) teeb vajalikke korraldusi Vabariigi Presidendi otsuste täitmiseks;
- 5) otsustab küsimusi, mis seadusega tema otsustada antud.

§ 49. Vabariigi Valitsus koosneb Peaministrist ja ministreist.

Üksikute valitsemisalade korraldamiseks asutatakse seadusega sellekohased ministeeriumid. Valitsemise lähem korraldus määratakse seadusega.

§ 50. Vabariigi Valitsuse või tema üksiku liikme nimetab ametisse ja vabastab ametist Vabariigi President eriõigusel.

Peaministri ametist vabastamisega lahkub ametist kogu Vabariigi Valitsus. Vabariigi Valitsuse üksiku liikme ametisse nimetamine ja ametist vabastamine toimub Peaministri ettepanekul.

§ 51. Vabariigi Valitsuse liikmed annavad ametisse astumisel Vabariigi Presidendile pühaliku tõotuse, et nad vankumatult hoiavad Põhiseadust ja seadusi ning ustavalt ja erapooletult täidavad oma kohuseid.

² RT, 03.09.1937, 71, 590.

Vabariigi Valitsus või tema üksik liige loetakse ametisse astunuks pühaliku töötuse andmisega.

Vabariigi Valitsus vabaneb ametist uue Vabariigi Valitsuse ametisse astumisega. Vabariigi Valitsuse üksik liige vabaneb ametist Vabariigi Presidendi otsuse tegemisega.

§ 52. Peaminister esindab Vabariigi Valitsust, juhib ja ühtlustab Vabariigi Valitsuse tegevust, juhatab Vabariigi Valitsuse istungeid, võib pärida aru üksikult ministreilt nende tegevuse kohta ja anda neile juhtnööre nende tegevuses.

Peaministri ettepanekul nimetab Vabariigi President ministrite seast Peaministrile asetäitja. Kui Peaminister ega ka tema asetäitja ei saa täita Peaministri ülesandeid, siis täidab neid Vabariigi Valitsuse kõige vanem liige.

§ 53. Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi tegevusalasse puutuvaid küsimusi ning täidab muid ülesandeid, mis talle pandud seadusega määratud alusel ja ulatuses.

Vabariigi President võib nimetada ametisse ministreid, ilma et nende juhtimisele kuuluks mõni ministeerium.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ajutiselt oma ülesandeid täita ei saa, paneb Vabariigi President Peaministri ettepanekul tema ülesanded mõnele teisele ministrile.

§ 54. Vabariigi Valitsusel ja üksikul ministrel on õigus anda määrusi seaduses ettenähtud alusel ja ulatuses.

§ 55. Vabariigi Valitsuse istungid on kinnised. Erilistel pidulikel juhtudel võib neid kuulutada avalikuks Vabariigi Presidendi korraldusel.

Vabariigi Valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ettepanekul. Vabariigi Valitsuse otsused on kehtivad, kui nad kannavad Peaministri, asjaomase ministri ja Riigisekretäri allkirja.

§ 56. Kui Vabariigi President on Vabariigi Valitsuse istungil, siis juhatab tema seda istungit. Vabariigi President võib Vabariigi Valitsuselt ja igalt ta liikmelt nõuda ettekandeid nende võimkonda kuuluvais asjus.

Vabariigi President võib kutsuda nõupidamisele Vabariigi Valitsust ja tema liikmeid.

§ 57. Vabariigi Valitsuse juures on Riigikantselei Riigisekretäri juhtimisel. Riigisekretär teotseb Peaministri järelevalvel. Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist Vabariigi President erioigusel.

Riigisekretäril on oma ametkonna juhtimise alal kõik õigused, mis vastavate seadustega on ette nähtud ministrite kohta.

Riigisekretäri ja Riigikantselei lähemad ülesanded määrab seadus.

§ 58. Peaministri ja ministrite kohtulikult vastutusele võtmine võib toimuda ainult Riigikogu üldkoosoleku otsusel, mis tehtud Riigikogu seadusliku koosseisu kolmeviieendikulise häälteenamusega. Vastutusele võtmist võib algatada Vabariigi President erioigusel kui ka Riigivolikogu või Riiginõukogu seadusliku koosseisu enamus. Asja arutamine ja otsustamine allub Riigikohtule. Vastutusele võtmise ja asja arutamise lähema korra määrab seadus. Vastutusele võtmisega lahku Peaminister või minister ametist.

§ 59. Riigivolikogu võib avaldada oma sellekohase otsusega Vabariigi Valitsusele või tema üksikule liikmele otsest umbusaldust.

Umbusaldusküsimust võidakse algetada Riigivolikogu istungjärgul, kusjuures vastava kirjaliku nõudmisega peab esinema vähemalt üks neljandik Riigivolikogu seaduslikust koosseisust. Küsimus võib otsustamisele tulla kõige varemini järgmisel päeval pärast selle esitamist, kui Vabariigi Valitsus ei nõua küsimuse kiiremat otsustamist. Umbusaldus loetakse avaldatuks, kui selle poolt on Riigivolikogu seadusliku koosseisu enamus. Kolme päeva jooksul arvates umbusalduse avaldamisest võib Vabariigi President, kui ta ei vabasta ametist Vabariigi Valitsust või tema üksikut liiget või ei määra Riigivolikogu uue koosseisu valimisi, anda umbusaldusküsimuse otsustamiseks Riiginõukogule, kes teeb otsuse järgmisel koosolekul arvates Riigivolikogu otsuse saamisest.

Kui Riiginõukogu oma seadusliku koosseisu enamusega ühineb Riigivolikogu otsusega, siis Vabariigi President vabastab ametist Vabariigi Valitsuse või tema üksiku liikme, kui ta ei pea tarvilikuks määrata Riigivolikogu uue koosseisu valimisi ja Riiginõukogu uue koosseisu kujundamist. Ei ühine Riiginõukogu oma seadusliku koosseisu enamusega Riigivolikogu otsusega, siis Vabariigi President kas vabastab ametist Vabariigi Valitsuse või tema üksiku liikme või määrab Riigivolikogu uue koosseisu valimised.

Kui Vabariigi President on eelmiste lõigete korras määranud Riigivolikogu uue koosseisu valimised või Riiginõukogu uue koosseisu kujundamise ning kui Riigivolikogu uus koosseis avaldab samale Vabariigi Valitsusele või samale Vabariigi Valitsuse liikmele seitsme päeva jooksul pärast kokkutulekut käesoleva paragrahvi teise lõike korras otsest umbusaldust, siis Vabariigi President vabastab ametist Vabariigi Valitsuse või tema üksiku liikme, ja sel juhul, kui Riiginõukogu vabastatava valitsuse suhtes Riigivolikogu otsusega eelmise lõike korras ei ühinenud, määrab ühtlasi ka Riiginõukogu uue koosseisu kujundamise.

I. Gräzini eelnõu³

6. peatükk

VABARIIGI VALITSUS

§ 80. Vabariigi kõrgemat valitsemisvõimu teostab Valitsus.

§ 81. Eesti DSV Valitsus on aruandekohustuslik Seadusandliku Kogu ja Vabariigi Presidendi ees. Tähtsamateks Valitsuse ülesanneteks on:

- a) Vabariigi poliitika jooksev teostamine ja kohalike täitevvõimude korraldajate juhtimine nende omavalitsuse põhimõtete piires;
- b) Vabariigi eelarve täitmise korraldamine.

§ 82. Vabariigi Valitsus koosneb Peaministrist ja ministritest. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks asutatakse järgmised ministeeriumid: Tööstusministeerium, Põllumajandusministeerium, Transpordi- ja sideministeerium, Kaubandusministeerium, Kultuuri- ja haridusministeerium, Siseministeerium, Välisministeerium, Justiitsministeerium, Tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandeministeerium. Lisaks sellele on kõik ministeeriumi õigused järgmistel asutistel: Eesti Pank, Riiklik Plaanikomitee, Riiklik Statistikaamet, Vabariigi Prokuratuur, Riiklik Maksuamet.

³ Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee. Koguteos. Juura, Õigusteabe AS, 1997, lk 1125–1126.

§ 83. Uute ministeeriumide loomine on võimalik ainult Põhiseaduse muutmise korras.

§ 84. Kõiki ministeeriume finantseeritakse riigieelarvest. Tööstus-, põllumajandus-, transpordi- ja side- ning kaubandusministeeriumid moodustavad Eesti riikliku Majanduspalati, kes teostab Vabariigi majandustegevuse koordineerimise funktsioone ega oma iseseisvat käsuõigust.

Kõik ministeeriumid omavad käsuõigust üksnes neile otseselt alluvate riigiettevõtete ja -asutuste suhtes.

Majandusliku tegevuse juhtimiseks ja koordineerimiseks võivad Eesti ettevõtted moodustada ühistuid, koondisi, truste, sündikaate vms., mille aparadi ülalpidamine toimub ettevõtete eneste poolt koopereeritud rahast.

§ 85. Vabariigi raha emiteerimise ainuõigus kuulub Eesti Pangale.

§ 86. Vabariigi Valitsuse või tema liikme nimetab ametisse ja vabastab ametist Vabariigi President. Tema sellekohane dekreet kuulub kinnitamisele Seadusandliku Kogu poolt 2/3 häälteenamusega.

Peaministri ametist vabastamisega lahkub ametist kogu Vabariigi Valitsus. Vabariigi Valitsuse liikme ametisse nimetamine ja ametist vabastamine toimub Peaministri ettepanekul.

§ 87. Vabariigi Valitsuse liikmed annavad ametisse astumisel Vabariigi Presidendile pühaliku töötuse, et nad vankumatult järgivad Põhiseadust ja seadusi ning täidavad oma kohuseid ustavalt ja erapooletult.

Vabariigi Valitsus või tema liige loetakse ametisse astunuks pühaliku töötuse andmisega. Vabariigi Valitsus vabaneb ametist uue Vabariigi Valitsuse ametisse astumisega. Vabariigi Valitsuse liige vabaneb ametist Vabariigi Presidendi otsuse tegemisega.

§ 88. Peaminister esindab Vabariigi Valitsust, juhib ja ühtlustab Vabariigi Valitsuse tegevust, juhatab Vabariigi Valitsuse istungeid, võib pärida aru ministreilt nende tegevuse kohta ja anda neile juhtnõore nende tegevuses.

Peaministri ettepanekul nimetab Vabariigi President ministrite seast Peaministrile asetäitja. Kui Peaminister ega ka tema asetäitja ei saa täita Peaministri ülesandeid, siis täidab neid Vabariigi Valitsuse kõige vanem liige.

§ 89. Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi tegevusalasse puutuvaid küsimusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seadusega määratud alusel ja ulatuses.

Vabariigi President võib ülalnimetatud korras nimetada ametisse ministreid, ilma et nende juhtimisele kuuluks mõni ministeerium.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ajutiselt oma ülesandeid täita ei saa, paneb Vabariigi President Peaministri ettepanekul tema ülesanded mõnele teisele ministrile.

§ 90. Vabariigi Valitsusel ja ministreil on õigus anda määrusi seaduses ettenähtud alusel ja ulatuses. Nimetatud aktid registreeritakse Justiitsministeeriumis.

§ 91. Vabariigi Valitsuse istungid on üldreeglina kinnised. Erilistel pidulikel juhtudel võib neid kuulutada avalikuks Vabariigi Presidendi korraldusel või Valitsuse enese otsusel. Vabariigi Valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ettepanekul. Vabariigi Valitsuse

otsused on kehtivad, kui nad kannavad Peaministri, asjaomase ministri ja Justiitsministri allkirja.

§ 92. Kui Vabariigi President on Vabariigi Valitsuse istungil, siis juhatab seda istungit tema. Vabariigi President võib Vabariigi Valitsuselt ja igalt ta liikmelt nõuda ettekandeid nende võimkonda kuuluvais asjus.

Vabariigi President võib kutsuda nõupidamisele Vabariigi Valitsust ja tema liikmeid.

§ 93. Peaministri ja ministrite kohtulikule vastutusele võtmine võib toimuda ainult Seadusandliku Kogu üldkoosoleku otsusel, mis on tehtud Riiginõukogu seadusliku koosseisu kolmeviieendikulise häälteenamusega.

E. Talviku ja J. Kaljuvee eelnõu⁴

6. peatükk

VABARIIGI VALITSUS

§ 71. Vabariigi Valitsus peale muude põhiseadusega ettenähtud ülesannete

- 1) juhhib valitsusasutuste tegevust ja viib ellu riigi poliitikat;
- 2) korraldab seaduste täitmist ning esitab seaduseelnõusid Riigikogule;
- 3) juhhib riigi majanduselu ja koostab riigieelarve ning esitab selle Riigikogule kinnitamiseks;
- 4) teeb ettepaneku Vabariigi presidendile tema võimkonda kuuluvate küsimuste kohta;
- 5) annab seadustega koosõlas määrusi ja korraldusi;
- 6) organiseerib hariduse, teaduse ja tervishoiu baasi väljaehitamist;
- 7) kindlustab avaliku korra;
- 8) korraldab suhtlemist välisriikidega;
- 9) pöörduv õiguskantsleri poole taotlusega kontrollida seaduste vastavust põhiseadusele;
- 10) võtab tarvitusele abinõud riigikaitseks;
- 11) otsustab muid küsimusi, mis on seadusega antud valitsuse pädevusse.

§ 72. Vabariigi Valitsus koosneb peaministrist ja ministritest. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seadusega vastavad ministeeriumid. Riigikogu võib nimetada ametisse eriülesannetega ministreid, ilma et nende juhtimisele kuuluks ministeerium. Valitsemise konkreetne struktuur ja korraldus määratakse seadusega.

§ 73. Vabariigi Valitsuse nimetab ametisse ja vabastab ametist Vabariigi president Riigikogu nõusolekul. Vabariigi Valitsuse liige ei või olla elukutseline sõjaväelane. Peaministri ametist vabastamisega lahkub ametist kogu Vabariigi Valitsus. Vabariigi Valitsuse üksikliige nimetatakse ametisse ja vabastatakse ametist peaministri ettepanekul.

§ 74. Vabariigi Valitsusel peab olema Riigikogu usaldus. Valitsus või tema üksikliikmed lahkuvad ametist, kui Riigikogu avaldab neile umbusaldust valitud koosseisu enamusega. Juhul kui umbusaldust avaldatakse kogu Valitsusele ja Vabariigi president sellega ei nõustu, saadab ta Riigikogu laiali ja kuulutab välja Riigikogu uue koosseisu valimised hiljemalt 2

⁴ Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee. Koguteos. Juura, Õigusteabe AS, 1997, lk 1138.

kuu jooksul. Kui Riigikogu uus koosseis esimesel istungil kordab umbusaldusavaldust, siis on Vabariigi president kohustatud Vabariigi Valitsuse ametist vabastama.

§ 75. Vabariigi Valitsuse istungid on üldjuhul kinnised. Informatsiooni Valitsuse istungeist avaldatakse peaministri nõusolekul. Otsused on kehtivad, kui need kannavad peaministri ja asjaomase ministri allkirja.

§ 76. Peaministri ja ministrid võib võtta kohtulikule vastutusele ainult Riigikogu valitud koosseisu häälteenamusega. Vastutusele võtmise võib algatada Vabariigi president, ja ka Riigikogu valitud koosseisu enamus. Asja arutamine ja otsustamine allub Riigikohtule.

J. Raidla töögrupi eelnõu⁵

VI peatükk

VABARIIGI VALITSUS

§ 80. Vabariigi Valitsus on riigi valitsemisorgan.

§ 81. Vabariigi Valitsus:

- 1) viib ellu riigi poliitikat;
- 2) suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
- 3) korraldab seaduste, Riigikogu otsuste ja Vabariigi Presidendi aktide täitmist ning esitab seaduseelnõusid Riigikogule;
- 4) koostab riigieelarve, esitab selle Riigikogule ja korraldab riigieelarve täitmist, esitab eelarve täitmise aruande Riigikogule;
- 5) teeb seaduses ettenähtud juhtudel Vabariigi Presidendile ettepanekuid Vabariigi Presidendi võimkonda kuuluvates küsimustes;
- 6) annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi;
- 7) korraldab suhtlemist välisriikidega;
- 8) loob tingimused riigi ja avaliku korra kaitseks;
- 9) kuulutab loodusõnnetuste korral või haiguste leviku tõkestamiseks välja eriseisukorra riigis või selle üksikutes osades;
- 10) lahendab muid küsimusi, mis Põhiseaduse ja seadustega on antud Vabariigi Valitsuse otsustada.

§ 82. Vabariigi Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 83. Vabariigi President esitab Riigikogule Peaministri kandidaadi hiljemalt kahe nädala jooksul pärast Vabariigi Valitsuse volituste lõppemist. Peaministri kandidaat võib hakata Vabariigi Valitsust moodustama, kui ta saab Riigikogus absoluutse häälteenamuse. Kui Peaministri kandidaat ei saa absoluutset häälteenamust, esitab Vabariigi President hiljemalt nädala jooksul uue kandidaadi, kes peab Riigikogus saama poolthälte enamuse. Kui Peaministri kandidaat ei saa sel korral poolthälte enamust, esitab Vabariigi President järgmise kandidaadi.

⁵ Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee. Koguteos. Juura, Õigusteabe AS, 1997, lk 1148 –1150.

§ 84. Volitused saanud Peaministri kandidaat esitab Vabariigi Presidendile Vabariigi Valitsuse koosseisu hiljemalt kahe nädala jooksul. Vabariigi President võib Peaministri kandidaadi palvel seda tähtaega nädala võrra pikendada.

Kui nüüd Peaministri kandidaat ei suuda Vabariigi Valitsust moodustada, esitab Vabariigi President uue Peaministri kandidaadi.

Vabariigi Valitsuse moodustamine tuleb lõpetada hiljemalt kuuekümne päeva jooksul pärast selle esmakordset päevakorda võtmist Riigikogus. Kui Peaministri kandidaat ei suuda selle tähtaja jooksul Vabariigi Valitsuse koosseisu Vabariigi Presidendile esitada või Riigikogu lükkab tagasi kõik Vabariigi Presidendi poolt esitatud Peaministri kandidaadid või Peaministri kandidaat loobub Vabariigi Valitsuse moodustamisest, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu uue koosseisu valimised.

§ 85. Vabariigi Valitsuse nimetab ametisse ning vabastab ametist Vabariigi President. Peaministri ametist vabastamisega lahkub ametist kogu Vabariigi Valitsus. Vabariigi Valitsuse liige nimetatakse ametisse ja vabastatakse ametist Peaministri esildisel Vabariigi Presidendi sellekohase otsusega.

§ 86. Peaminister esindab Vabariigi Valitsust ja juhib selle tegevust. Peaminister nimetab Vabariigi Valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes tema äraolekul täidavad Peaministri ülesandeid. Nende ülesannete täitmise korra määrab Peaminister.

§ 87. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis talle on pandud seadusega määratud alusel ja korras.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ajutiselt oma ülesandeid täita ei saa, paneb Peaminister tema ülesanded seniks mõnele teisele ministrile.

§ 88. Vabariigi President võib Peaministri ettepanekul nimetada ametisse ministreid, ilma et nende juhtimisele kuuluks mõni ministeerium. Ministeeriumide, samuti riiklike ametite, komiteede ja muude valitsusasutuste süsteemi ja põhiülesanded määrab seadus.

§ 89. Vabariigi Valitsus või tema liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisest. Ametivande võtab Riigikogu ees vastu Vabariigi President. Peaminister ja Vabariigi Valitsuse liikmed ei või olla üheski muus valitud ja nimetatud ametis, välja arvatud liikmeksolek Riigikogus, ega täita tulunduslike ühingute ja liitude juhatuse või nõukogu liikmete ülesandeid.

§ 90. Vabariigi Valitsus vabaneb ametist uue Vabariigi Valitsuse ametisse astumisega.

§ 91. Vabariigi Valitsuse istungid on kinnised, kui Vabariigi Valitsus ei otsusta teisiti. Vabariigi Valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ettepanekul.

Vabariigi Valitsuse määrused kehtivad, kui nad kannavad Peaministri, asja omase ministri ja Riigisekretäri allkirja.

§ 92. Vabariigi Valitsuse juures on Riigikantselei, mida juhib Riigisekretär.

Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist Peaminister. Riigisekretäril on oma ametkonna juhtimisel kõik ministrile seadusega antud õigused.

§ 93. Riigikogu võib avaldada oma sellekohase otsusega Vabariigi Valitsusele või tema üksikule liikmele umbusaldust.

Umbusaldusküsimust võib algatada Riigikogu istungjärgul, kusjuures vastava kirjaliku nõudmisega peab esinema vähemalt üks neljandik Riigikogu koosseisust. Küsimus võib otsustamisele tulla kõige varem järgmisel päeval pärast selle esitamist, kui Vabariigi Valitsus ei nõua küsimuse kiiremat otsustamist. Umbusaldus loetakse avaldatuks, kui selle poolt on Riigikogu koosseisu enamus.

Umbusalduse avaldamisest Vabariigi Valitsusele või selle liikmele teatab Riigikogu juhatus Vabariigi Presidendile.

§ 94. Riigikogu hääletab viivitamata usaldusküsimust, kui Riigikogu lükkab tagasi seaduseelnõu, mille vastuvõtmise Vabariigi Valitsus sidus usaldusküsimusega.

Umbusaldust võib samas küsimuses uuesti algatada Vabariigi Valitsuse või tema liikme suhtes pärast kolme kuu möödumist eelmise usaldusküsimuse hääletamisest.

§ 95. Peaministrit ja ministrit saab kriminaalvastutusele võtta ainult Õiguskantsleri ettepanekul kahe kolmandiku Riigikogu koosseisu nõusolekul.

Kui Peaministri ja ministri suhtes jõustub süüdimõistev kohtuotsus, loetakse tema volitused lõppenuks.

III ja IV toimkonna 21.09.1991 ühiskoosoleku protokoll⁶

Eesti Vabariigi Põhiseadusliku Assamblee
Riigikogu, Vabariigi Valitsuse, Riigi eelarve
teematoimkonna ja
teematoimkonna koosoleku
p r o t o k o l l

Koosolek toimus 21. septembril 1991.a. Toompeal kell
10.00 - 11.30.

Koosolekust võtsid osa:

Ü.Aaskivi	M.Lauristin	P.Kask
I.Hallaste	V.Lebedev	M.Laar
K.Koha	V.Niitsoo	R.Ruutsoo
T.Käbin	J.Reinson	S.Vahre

Koosolekut juhatas hr. I. Hallaste.

P ä e v a k o r d:

1. Teematoimkondade vastastikune informatsioon.
2. Riigikorralduse põhimõtted.

1. Päevakorras küsimuses otsustati võtta informatsioon teadmiseks.

2. Toimkonnad on seisukohal, et Eesti peab olema parlamentaarne vabariik, kus presidendil on tasakaalustav osa Riigikogu ja Valitsuse vahel ilma iseseisva seadusandliku ja täidesaatva võimuta.

2.1. Toimkonnad ei jõudnud ühisele seisukohale küsimuses, "Kelle poolt valitakse president?"

Hääleõigusliku kodaniku poolt valimist toetavad I.Hallaste, K. Koha, S. Vahre, V. Lebedev, *J. Reinson*

Riigikogu poolt valimisi toetab *V. Niitsoo*.

Riigikogu ja omavalitsuste esinduste poolt valimisi toetavad P.Kask, M.Lauristin, Ü. Aaskivi, R. Ruutsoo.

2.2. Toimkonnad on seisukohal, et Riigikogu on ühekojaline.

M. Lauristin, S. Vahre, V. Lebedev peavad võimalikuks ka teise piiratud õigustega koja olemasolu.

⁶ ERA.R-2324.1.26, 12-3.

2.3. Riigikogu volituste aja küsimuses jõudsid toimkonnad ühisele seisukohale s.o. Riigikogu volitused kestavad kolm aastat.

J. Reinsoni reservatsioon: Juhul kui valitsuskabinet läheb Riigikogus kinnitamisele peab Riigikogu volitusi pikendama ühe aasta võrra.

2.4. Toimkonnad arutasid järgmisi valitsuse moodustamise kordasid.

2.4.1. President nimetab Riigikogu valimistulemuste põhjal peaministri kandidaadi, Riigikogu kinnitab valitsuskabineti.

Nimetatud korda toetasid Ü. Aaskivi, I. Hallaste, K. Koha, M. Laar, M. Lauristin, V. Lebedev, V. Niitsoo.

2.4.2. President esitab peaministri kandidaadi Riigikogule kinnitamiseks. Valitsuskabineti kinnitab president. Nimetatud korda toetasid J. Reinson, R. Ruutsoo, S. Vahtre.

2.4.3. President nimetab konsultatsioonide tulemusel peaministri, kes moodustab kabineti. Riigikogul on umbusaldusvõimalus.

Nimetatud korda toetas P. Kask. Kui nimetatud kord ei leia toetust, toetab hr. P. Kask varianti 2.4.2.

2.5. Toimkonnad on ühisel seisukohal, et Riigikogu liige, täites valitsusliikme kohuseid, peatab oma tegevuse Riigikogus. Tema asemele astub asendusliige.

2.6. Toimkonnad on ühisel seisukohal, et seaduseelnõu, mida valitsus seostab usaldusega, lükatakse Riigikogu poolt tagasi, loetakse umbusaldusavaldus vastuvõetuks.

2.7. Toimkonnad on seisukohal, et peaministri äraolekul teda asendav minister peab saama kinnituse volitusteks täita peaministri kohuseid presidendilt.

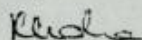
2.8. Toimkonnad jõudsid ühisele seisukohale, et erakondlikule tegevusele parlamendis peab saama põhiseaduslikud garantiid.

Koosoleku juhataja

I. Hallaste

Protokollis

K. Koha

A. Lepsi eelnõu⁷

6. peatükk

VABARIIGI VALITSUS

79. Vabariigi Valitsus teostab valitsusvõimu.

Vabariigi Valitsus peale muude Põhiseadusega ettenähtud ülesannete:

- 1) viib ellu riigi poliitikat valitsusasutuste juhtimisega;
- 2) juhib riigi majanduselu ja koostab riigi eelarve ning esitab selle Riigikogule kinnitamiseks hiljemalt seitsekümmend päeva enne eelarveaasta algust;
- 3) korraldab seaduste täitmist ja esitab seaduseelnõusid Riigikogule;
- 4) korraldab Vabariigi eelarve täitmist;
- 5) teeb ettepanekuid Vabariigi Presidendile tema võimkonda kuuluvates küsimustes;
- 6) annab seadustega koosõlas määrusi ja korraldusi;
- 7) otsustab muid küsimusi, mis on seadusega antud tema pädevusse.

80. Vabariigi Valitsus koosneb Peaministrist ja ministritest.

Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seadusega vastavad ministeeriumid.

Valitsemise konkreetne struktuur ja korraldus määratakse seadusega.

81. Vabariigi Valitsuse või tema üksiku liikme nimetab ametisse ja vabastab ametist Vabariigi President Riigikogu valitud koosseisu enamuse nõusolekul. Peaministri ametist vabastamisega lahkub ametist kogu Vabariigi Valitsus. Vabariigi Valitsuse üksikliige nimetatakse ametisse ja vabastatakse ametist Peaministri ettepanekul.

82. Vabariigi Valitsuse liikmed annavad ametisse astumisel Vabariigi Presidendile töötuse, et nad vankumatult järgivad Põhiseadust ja seadusi ning täidavad oma kohustusi ustavalt ja erapooletult.

Vabariigi Valitsus või tema üksikliige loetakse ametisse astunuks töötuse andmisega. Vabariigi Valitsus vabaneb ametist uue Vabariigi Valitsuse ametisse astumisega.

83. Peaminister esindab Vabariigi Valitsust, juhib ja ühtlustab Vabariigi Valitsuse tegevust, juhatab Vabariigi Valitsuse istungeid, võib pärida aru üksikuilt ministreilt nende tegevuse kohta ja anda neile juhtnõore nende tegevuses.

Kui Peaminister ei saa täita Peaministri ülesandeid, siis täidab neid Vabariigi Valitsuse vanim liige.

84. Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi tegevusalasse puutuvaid küsimusi ning ülesandeid, mis on temale pandud seadusega määratud alusel ja ulatuses. Vabariigi President võib nimetada ametisse ministreid, ilma et nende juhtimisele kuuluks ministeerium.

Kui minister haigestub või muude takistuste tõttu saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb Vabariigi President Peaministri ettepanekul tema ülesanded mõnele teisele ministrile.

85. Vabariigi Valitsusel ja tema ministritel on õigus anda määrusi seaduses ettenähtud alusel ja ulatuses.

⁷ Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee. Koguteos. Juura, Õigusteabe AS, 1997, lk 1165 –1166.

86. Vabariigi Valitsuse juures on Riigikantselei Riigisekretäri juhtimisel. Riigisekretär tegutseb Peaministri järelevalvel. Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist Vabariigi President Riigikogu valitud koosseisu enamuse nõusolekul. Riigisekretäril on oma ametkonna juhtimisel kõik õigused, mis vastavate seadustega on ette nähtud ministrite kohta.

Riigisekretäri ülesanded ja Riigikantselei struktuuri määrab seadus.

87. Vabariigi Valitsuse istungid on üldjuhul kinnised.

Vabariigi Valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ettepanekul. Vabariigi Valitsuse otsused on kehtivad, kui nad kannavad Peaministri, asjaomase ministri ja Riigisekretäri allkirja.

88. Peaministri ja ministrid võib võtta kohtulikule vastutusele ainult Riigikogu valitud koosseisu häälteenamusega. Vastutusele võtmise võib algatada Vabariigi President või Riigikogu valitud koosseisu enamus. Asja arutamine ja otsustamine allub Riigikohtule. Vastutusele võtmisega lahkub Peaminister või minister ametist.

Vastutusele võtmise ja asja arutamise korra määrab seadus.

89. Vabariigi Valitsusel peab olema Riigikogu usaldus.

Vabariigi Valitsus või tema üksikliikmed lahkuvad ametist, kui Riigikogu avaldab neile umbusaldust valitud koosseisu enamusega. Juhul kui umbusaldust avaldatakse kogu Valitsusele ja Vabariigi President sellega ei nõustu, saadab ta Riigikogu laiali ja kuulutab välja Riigikogu uue koosseisu valimised hiljemalt kahe kuu jooksul. Kui Riigikogu uus koosseis esimesel istungil kordab umbusaldusavaldust, siis on Vabariigi President kohustatud Vabariigi Valitsuse ametist vabastama.

PA 27.09.1991 istungi stenogrammist:

Juhataja: [...] Nagu leppisime kokku eelmisel istungil, jätkab härra Jüri Raidla oma ettekannet, esitades täna meile ettekande teise osa. Härra Jüri Raidla palus ettekande esitamiseks aega tund ja 20 minutit. Palun, härra Jüri Raidla!

J. Raidla Lugupeetud assamblee liikmed! Lubage mul järgnevalt jagada teiega mõningaid sissejuhatavaid mõtteid põhiseaduse eelnõu sisu ja vormi kohta ning lisada mõningaid kommentaare eelnõu tähe ja vaimu juurde. [...]

VI PEATÜKK. VABARIIGI VALITSUS Vabariigi Valitsus, olles riigi valitsemise organ, viib ellu riigi poliitikat, suunates ja koordineerides valitsusasutuste tegevust. Vabariigi Valitsuse pädevuse määrab põhiseadus ja Riigikogu tema poolt vastu võetavate seaduste kaudu. Riigikogu saab laiendada, aga ka ahendada valitsuse kompetentsi kahes suunas. Paragrahvi 81 punkti 10 kohaselt lahendab valitsus muu hulgas küsimusi, mis on antud seadustega valitsuse kompetentsi, s. t. sel viisil laiendatakse valitsuse pädevust võrreldes §-ga 81. Paragrahvi 81 punkt 5 annab valitsusele võimaluse seadusega ettenähtud juhtudel teha ettepanekuid presidendile tema võimkonda kuuluvates küsimustes. Eelöeldu viitab valitsuse aktiivsuse kasvu võimalusele. Valitsusele pannakse, piltlikult öeldes, päitsed pähe § 81 punktiga 5, kus sedastatakse, et valitsus annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi. Seega – ei mingit väljaspool seadust seisvat isetegevust! Et see põhimõte ka tegelikkuses tagatud saaks, varustatakse vajalike tasakaalustamis- ja kontrollihoobadega nii

õiguskantsler kui ka ülemkohus. Eelnõus joonistub välja ka valdkond, kus valitsuse pädevus on mõnevõrra suurem kui muudel elualadel. See on eelarve. Paragrahvi 81 punkti 4 järgi valitsus koostab riigieelarve, esitab selle Riigikogule ja korraldab riigieelarve täitmist, esitab eelarve täitmise aruande Riigikogule. Sellega on antud eelarveküsimustes jäme ots parlamendi kätte. Samas luuakse eelarveküsimuses parlamendile vastukaal, mis sisaldub §-s 99. Viidatud paragrahvi mõte taandub kahele nõudele: 1) igasugused otsuste projektid või seaduste eelnõud, mis tingivad muudatusi riigieelarves, peavad olema varustatud vastavate arvutustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks; 2) taolised projektid ja eelnõud tulevad parlamendis otsustamisele valitsuse nõusolekul. Paragrahvid 83–85, mis reguleerivad valitsuse ametisse saamist, on suunatud suhteliselt stabiilse valitsuse saavutamisele. Paragrahvi 83 lõige 1 tähendab esimese katsena enamusvalitsuse moodustamist. Kui see ei õnnestu, jätab § 83 lõige 2 võimaluse vähemusvalitsuse moodustamiseks. Paragrahv 84 on aga suunatud sellele, et 1) valitsuse moodustamine toimuks võimalikult aktiivselt ja 2) valitsuse moodustamine ei veniks lõpmatult pikale. Selleks kehtestab § 84 üsna kategoorilise 60 päeva nõude – kui valitsust ei õnnestu moodustada 60 päeva jooksul, arvates selle esmakordsest Riigikogu päevakorda võtmisest, saadetakse Riigikogu laiali. Valitsuse stabiilsust peaks toetama § 94 lõige 2, mille kohaselt umbusaldust võib samas küsimuses uuesti algatada kolme kuu möödumisel eelmise usaldusküsimuse hääletamisest. Vabariigi Valitsuse sisemise asjaajamise demokraatlikkuse, nii nagu demokraatia tagamise seisukohalt üldse, on oluline viidata teiste hulgas kahele normile. Paragrahvi 91 lõike 2 kohaselt teeb valitsus otsuseid asjaomase ministri ettepanekul, kes arusaadavalt ka vastutab oma ettepaneku eest. Eelõeldu peaks ühelt poolt vältima valitsuse tegevuses meelevaldsust ja teiselt poolt tagama valitsuse otsuste täidetavuse. Samu eesmärke teenib märksa jõulisemas väljenduses § 91 lõikes 3 sisalduv konsignatsiooni põhimõte: "Vabariigi Valitsuse määrused kehtivad, kui nad kannavad peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja." Läbilõikena kõigi käsitletud institutsioonide suhtes on fikseeritud vastutusele võtmise reegel. Riigikogu liikmeid, Vabariigi Presidenti, peaministrit ja ministrit saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul kahe kolmandiku Riigikogu koosseisu nõusolekul. Kui märgitud isikute suhtes jõustub süüdimõistev kohtuotsus, loetakse märgitud ametiisikute volitused samast päevast lõppenuks. Seega ei asetata Riigikogu liikmeid, valitsuse liikmeid ja ka presidenti kodanikuna teistest kodanikest kõrgemale ega vabastata neid ei osaliselt ega täielikult kriminaalvastutusest. Mõnevõrra suurema kaitsemehhanismi pakub vaid asja arutamine õiguskantsleri algatusel Riigikogus. Olgu kohe lisatud, et sama mehhanism kehtib ka õiguskantsleri enda suhtes. Erinevus seisneb vaid selles, et § 137 kohaselt teeb ettepaneku õiguskantsleri kriminaalvastutusele võtmiseks Vabariigi President.

[...]

P. Kask: Lugupeetud härra Raidla! Paragrahv 85 ütleb, et president vabastab Vabariigi Valitsuse ametist, ja § 93 ütleb, et Riigikogu võib avaldada valitsusele umbusaldust. Mul on nüüd küsimus: kas kuskil põhiseaduses on sätteid, mis nõuavad presidendilt, et ta peab valitsuse tagandama, ametist vabastama, kui umbusaldust on avaldatud, ja selliseid sätteid, mis ütlevad, et ta ei tohi seda teha? Ja teine küsimus, praktiliselt seesama küsimus parlamendi laialisaatmise õiguse kohta. On küll sätestatud, et ta kuulutab välja erakorralised valimised, aga kus on konkreetsetel sätestatud, et ta ei või seda suvaliselt teha? Tänan!

J. Raidla: Esimesele küsimusele on tõepoolest vastus teksti järgi üsna täpselt olemas, nimelt valitsusele umbusalduse avaldamise korral puudub presidendil võimalus ja õigus parlament

laiali saata. See otsus on presidendile absoluutselt siduv, tal ei ole seaduse teksti järgi muud käitumise varianti. Teine küsimus, mis haakub esimese küsimusega. Nimelt on mindud seda teed, nagu ka ettekandes ütlesin, et parlamendi laialimine ei ole seotud mitte presidendi hinnangulise otsusega, vaid põhiseaduses fikseeritud tunnuste koosseisu saabumisega. Ka seaduste väljakuulutamata jätmisest edasihargnevat mehhanismi ei ole välja arendatud sinnamaale, et presidendil oleks võimalus sel põhjusel parlament laiali saata. Küll aga on parlamendil võimalus sama seadus kvalifitseeritud häälteenamusega vastu võtta ja sellega protsess lõpeb.

[...]

I. Hallaste: Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Kolmas toimkond võttis arutelu aluseks autorite grupi poolt esitatud põhiseaduse eelnõu, pidades seda sobivamaks kui 1938. aasta Eesti Vabariigi põhiseadust. See vastab rohkem parlamentarismi põhimõtetele. Järgnevalt tutvustan neid probleeme, mis näitavad toimkonna liikmete seisukohti. Esiteks, kas Eesti Vabariigi valitsemise vorm peaks olema presidentaalne või parlamentaarne? Kõik toimkonna töös osalenud üheksa liiget olid üksmeelel, et Eesti peab olema piiratud volitustega riigipeaga parlamentaarne vabariik, kus presidendil on tasakaalustav osa Riigikogu ja valitsuse vahel ilma iseseisva seadusandliku ja täidesaatva võimuta. Kuigi kumbki põhiseaduse eelnõu ei vasta sellele tingimusele, olid toimkonna liikmed seisukohal, et autorite kollektiivi poolt ette valmistatud eelnõu on kergem kohandada meie arusaamadele vastavaks kui 1938. aasta põhiseadust. Arutati riigipea valimise küsimust ja leiti, et riigipea valijad võiksid olla parlament ja omavalitsuste esindajad, nagu see on Saksamaa Liitvabariigis. Selle poolt oli kolm toimkonna liiget. Seda, et valija on rahvas, pooldas neli toimkonna liiget, ja seda, et ainult parlament, üks toimkonna liige. Enamik neid probleeme, mida arutati, hääletati läbi ka ühisel koosolekul neljanda toimkonnaga. Ühiskoosolekul olid hääletustulemused sellised: rahva valitud riigipead toetas viis liiget, parlamendi ja omavalitsuste valitud neli ja parlamendi poolt valitud riigipead üks liige. Järgmine probleem, kas Riigikogu peaks olema ühe- või kahekojaline. Osa toimkonna liikmeid pidas võimalikuks, et parlamendil oleks teine koda, mis moodustuks kohalike omavalitsuste esindajatest. Enamus jäi seisukohale, et parlament peab olema ühekojaline. 1938. aasta põhiseadus on toimkonna liikmete arvamusel täielikult vastuolus, küll aga on sellega kooskõlas Jüri Raidla poolt juhitud autorite kollektiivi esitatud eelnõu. Paragrahv 56 autorite kollektiivi eelnõus määrab Riigikogu volituste tähtjaks neli aastat, 1938. aasta põhiseaduse § 68 viis aastat. Toimkond pidas mõlemat liiga pikaks ja teeb ettepaneku lühendada Riigikogu volituste tähtaega kolmele aastale. Sellega vähenes ka presidendi volituste aeg, mida on käsitletud §-s 70, neljale aastale. Selle poolt olid kõik toimkonna liikmed ja ka ühiskoosolekul oli tulemus 11 : 0 – kõik pooldasid aja lühendamist. Probleem, kas valitsuse liikmeks saanud isik võib jääda Riigikogu liikmeks. Toimkond asus seisukohale, et valitsuse liikmeks saanud isiku asemele tuleb Riigikogusse asendussaadik. Siin on ainuke koht, kus 1938. aasta põhiseadus on vastavuses toimkonna seisukohtadega. Seda kinnitab 1938. aasta põhiseaduse § 77, mis keelab Riigikogu liikmetel teenistuse presidendi poolt, samuti valitsuse poolt ametisse nimetatuna või kinnitatuna. Üks toimkonna liige pidas piirangut eraomandusel põhinevate tulundusühingute juhtimises osalemise kohta liigselt Riigikogu liikme õigusi kitsendavaks. Toimkond seda ei toetanud. Paragrahvi 62 punkti 12 juures oli toimkond seisukohal, et sõja väljakuulutamise ei tohi ühegi institutsiooni pädevuses olla. Paragrahvi 63 lõike 1 lõppu peeti vajalikuks lisada: hiljemalt kahe nädala jooksul pärast valimistulemuste selgumist. See on aeg, mille jooksul

peab Vabariigi President kutsuma kokku Riigikogu. Eriarvamusi tekitas Riigikogu tööaja märkimine põhiseaduses. Enamik toimkonna liikmeid märkis, et Riigikogu istungjärkude aeg määratakse Riigikogu töökorraldusega. Osa toimkonna liikmeid pidas vajalikuks märkida Riigikogu töö alguse – september – ja lõpu – juuni. Paragrahvi 65 juures ei toetanud toimkond autorite seisukohta, et Eesti Panga Nõukogu liikmeteks võivad olla vaid Riigikogu liikmed. Üksmeelselt peeti vajalikuks lisada § 62 punkti 6 järel eraldi uus punkt – Eesti Panga Nõukogu. See oleks Riigikogu volituste juurde. Küsimusi tekitas alatiste komisjonide märkimine põhiseaduses. Selle poolt oli neli, vastu kolm, erapooletu üks toimkonna liige. Õiguskomisjoni kõrval peeti vajalikuks märkida põhiseadusesse ka eelarvekomisjon. Paragrahvi 66 arutamisel oldi üksmeelel, et kvoorum tuleb märkida numbriliselt, näiteks 50 liiget. Kvoorum suurus eraldi probleemina ei arutatud. Erandid üldises hääletuskorras tuleb märkida põhiseaduses eraldi seadustena. Vabariigi Valitsuse peatüki juures jõudis kolmas toimkond arutada kolme probleemi, milles kujundati oma seisukoht. Olulisemaks peeti valitsuse moodustamise korda. Paragrahvid 83–85 annavad eelnõu kohaselt Riigikogule võimaluse kinnitada vaid presidendi esitatud ministrikandidaadi ning ülejäänud valitsusliikmete puhul avaldada oma arvamust ainult usaldushääletuse kaudu. Seda varianti pooldas ainult üks toimkonna liige, ühiskoosolekul neli inimest, üks toimkonna liige jäi erapooletuks. Toimkonnas pakuti välja põhiliselt teistsugune valitsuse moodustamise kord. Selle järgi nimetab riigipea valimistulemuste põhjal peaministrikandidaadi, kes on volitatud moodustama oma valitsuse. Riigikogu kinnitab kogu valitsuse tervikuna. Seda pooldas viis toimkonna liiget, ühiskoosolekul seitse. Paragrahvi 86 juures pidas toimkond vajalikuks, et peaministri äraolekul oleksid tema ülesandeid täidavad ministrid määratud presidendi poolt. Paragrahv 94 näeb ette kaks erinevat hääletust, kui Riigikogu lükkab tagasi seaduseelnõu, mille vastuvõtmise on valitsus sidunud usaldusküsimusega. Toimkond on seisukohal, et hääletamisi peaks olema ainult üks. Kui Riigikogu lükkab niisuguse seaduseelnõu tagasi, siis tähendabki see umbusalduse avaldamist valitsusele. Selle poolt olid kõik toimkonna liikmed ja ka kõik ühiskoosolekust osa võtnud liikmed. Sellega on meie poolt kõik. Aitäh!

H. Runnel: Lugupeetud ettekandja, ma ei jõudnud võib-olla nii kiiresti jutust kõike tabada, aga juba eelnõust on jäänud mind kummitama üks variant. On kirjeldatud küll valitsusele umbusalduse avaldamist, kuid kas kogu protseduur lõpebki siis sellega, et umbusaldus on avaldatud? Ei ole järgnenud täpset kirjeldust, mis siis edasi sünnib. Kas komisjoni projekt näeb ette ka selle protseduuri lõpu selgelt sõnastatuna?

I. Hallaste: Meie komisjon seda eraldi ei arutanud, kuid peaks olema selge, et kui parlament avaldab valitsusele umbusaldust, siis see valitsus astub tagasi ja algab uue valitsuse moodustamine vastavalt põhiseaduses sätestatud korrale.

P. Kask: Lugupeetud härra juhataja! Kallid kolleegid! Ma ei esine niivõrd enda kui professor Rein Taagepera nimel, kes tahab ja suudab koostööd teha vaatamata sellele, et ta on lepinguliste kohustuste tõttu sunnitud Californias viibima. Ma loeksin ette mõned tema küllaltki hästi sõnastatud mõtted, mis on fundamentaalse tähenduse ja iseloomuga ja nii õpetlikud, et ma arvan, et mitte ainult kolmas ja neljas toimkond, kellele see otseselt on mõeldud, vaid Põhiseadusliku Assamblee kõik liikmed ja autorid kuulavad seda loodetavasti naudinguga. Esiteks, eelistan parlamentaarset lähtepunkti umbes sama piiratud riigipea võimuga, kui on Iiri või 1991. aasta järgsel Soome presidendil. See riigipea peaks olema ainult sümboolse võimuga ja need, kes sellist nimetavad "lilleneiuks", parem seletagu endale ära, miks enamikul stabiilseist demokraatiaist on just selline nn. lilleneiu eesotsas. Ja veel

tähtsam, miks seal, kus "lilleneiu" asemel on eesotsas "nuiamees", on demokraatia suutnud püsida stabiilselt ainult paaril-kolmel puhul. Meil pole vaja Gamsahurdia laadi rahvuslikku nuiameest, kes on kõva käega sissepoole ja nõrk väljapoole. Parlamentlikul riigipeal ei peaks olema veto- ega referendumiõigust ja ammugi mitte parlamendi laialisaatmise õigust, küll aga peaks parlamendi poolt vallandatud peaministril olema uute parlamendivalimiste õigus, nagu 80% stabiilsete demokraatiate puhul. Kui riigipea on kaitsejõudude ülemjuhataja, siis jällegi ainult sümboolselt, kaasallkirja andjana, kes saab raskendada võimuhaaret kaitseministri või kindralist väejuhataja poolt. Riigipea võimu puhul lähtuksin näiteks Taani kuninga omast. Ta peab poliitikat tähelepanelikult jälgima ilma vähimalgi määral sekkumata, et vahele astuda ainult siis, kui kõik poliitikud on end kuidagi korruga "täis teinud" ja normaalne protseduur umbe jooksnud, mis ehk juhtub kord sajandis. Just selleks puhtaks alternatiiviks peab ta tavaliselt jälgima, aga mitte sekkuma. Teiseks, riigipea valimise viis – soovitatavalt parlamendi poolt. Maakondade esindajate osavõtt on mõeldav, aga nende arv ei peaks ületama poolt parlamendi liikmeid. Rahva poolt valitud riigipeal võib tema otsene volitus pähe lüüa, eriti kui demokraatlik kultuur on veel habras, võib ta liiga kergesti pidada selle aasta kriisikest sajandi kriisiks. Kolmandaks, valitsuse moodustamise viisiks soovitatakse midagi niisugust nagu Taanis. Parlamendis esindatud erakondade juhid tulevad kokku pärast parlamendivalimisi või usaldamatushääletust, arutavad ning esitavad oma peaministri kandidaadi soovitusi või harukordadel mitmed soovitusid riigipea kohale, ja tolele kandidaadile või harukordadel ühele neist kandidaatidest tehakse ülesandeks valitsus moodustada. See peaminister ja valitsus kestavad seni, kui parlamendi koosseisu enamus üksikministri või peaministri umbusaldust ei väljenda. Üksikministri loobumise või usaldamatuse puhul asendab peaminister ta oma äranägemise järgi. Peaministri usaldamatuse puhul on tal õigus taotleda riigipealt uusi parlamendivalimisi. Selle taotluse peab riigipea rahuldama. Eelised minimeerivad hääletamisi, mis võivad panna parlamendiliikme ebamugava kohustuse ette võtta seisukoht. Naiivne teooria eeldab, et kõik on antud peaministri poolt või vastu. Tegelikult on aga tihtipeale erapooletuid, neid, kes ei soovi valitsust takistada tegutsemast, aga ei taha valitsuse sammude eest jumala eest ka mingit vastutust võtta. See pole sugugi antud parlamendiliikme poolt ebaprintsiipialne kohustuse mittetäitmine, vaid täiesti vastutustundlik ja ratsionaalne hoiak. Tulemuseks on, et vähemuskabinetid on Taanis võimalikud ja stabiilsed, sellal kui maades, nagu Kreeka, kus nõutakse, et valitsusel peab olema parlamendi enamus seljataga, on jõudude kolmeks jagunemise puhul ehk tulemuseks lahendamatu kriis. Muide, praegune Eesti Vabariigi viis, kus ülemnõukogu igat valitsuse liiget eraldi arutab ja hääletab, on absurdne. Valitsus peab olema tõhus võistkond, kuhu peaminister saab kaasa just neid mängijaid, keda ta tahab, sest töö on niikuinii raske. Ja parlament kas usaldab peaministri algset valikut või annab valitsuse moodustamise töö kellelegi teisele. Neljandaks, kas üks või kaks koda? Kindlasti üks. Peale Irimaa on kõigil alla kümne miljoni elanikuga mitteföderaalsetel riikidel ainult üks koda. Viimase 40 aasta jooksul on mõnigi riik oma ajaloolise teise koja kõrvaldanud, näiteks Rootsi. Teise koja lisamise näiteid mul ei tule stabiilsetest ja demokraatlikest riikidest aga meelde. Milleks keeruliselt, kui lihtsamalt saab? Viieandaks, riigipea ja Riigikogu volituste kestus. Kui parlamendi tegelik kestus võib olla ettenähtamatu enneaegsete valimiste tõttu ja riigipea võim piiratud, siis ei ole see kriitiline ning neli ja viis aastat on keskmine. Kui aga Riigikogu kestus on rangelt neli aastat ja liiga tugeva võimuga riigipeal viis aastat, siis on poliitiline mäng ebastabiilselt võnkuv: kord langevad kahel valimised kokku, kord on riigipea omad enne, kord on Riigikogu omad enne. Matthew Søberg Shugart on asja

põhjalikult uurinud ja leiab, et mõju poliitikale on väga suur ja aitas kaasa Tšiili demokraatia varisemisele. Kindlam on, kui riigipea ja parlamendi volituste kehtivus on sama, kas siis mõlemad neli või mõlemad viis. Kuuendaks, kvoorum Riigikogus. Korraliste istungite puhul tingimata alla 50%! Soovitavalt 25%. Kõrgetes demokraatlikes maades on väga raske 50% kätte saada, kui päevakorras on igavad tehnilised küsimused. Meie tänane koosolek on selle tõestus. Erakorralistel istungitel on 50% soovitatav, vältimaks ootamatut kokkukutsumist just siis, kui on teada, et oma meeste kohaletulek on probleem. Kui Riigikogu tuleb erakorraliselt kokku välisrännaku või sisemäsu oludes, võib 50% kvoorum teha Riigikogu teovõimetuks just siis, kui teojõudu kõige rohkem vaja on. Mõelgem, mis võinuks juhtuda 19. augustil! Raske küsimus. Seitsmendaks (see on eelviimane), Riigikogu valimise reegli nagu ka riigipea oma punktis 2 võiks jätta põhiseaduses lahtiseks, sest seda võib ehk olla vaja muuta sagedamini kui kõike muud, ja praegu on see päevaprobleemiks, millesse Põhiseaduslik Assamblee ei peaks sekkuma. Kaheksandaks (oluline!), kõik hääletamised Riigikogus peavad olema avalikud. Hääletamissaladus on lihtvalija kaitseks. See, kes pürib rahva esindajaks, peab avalikult valijatele aru andma oma tegude üle. Itaalia on hoiatavaks näiteks, kuhu salajane hääletamine parlamendis rahva viib. Tänan!

III toimkonna 27.09.1991 koosoleku protokollist:⁸

Eesti Vabariigi Põhiseaduse Assamblee III teematoimkonna
koosoleku protokoll nr. 3

Koosolek toimus 27. septembril 1991. a. Toompeal
kell 17.30 - 17.58

Koosolekust võtsid osa: Ü. Aaskivi
I. Fjuk
I. Hallaste
K. Koha
T. Käbin
M. Lauristin
V. Niitsoo
J. Reinson

Koosolekut juhatas hr. I. Hallaste.

Päevakord:

1) Töökorraldus 28. sept. 1991. a. koosolekuks.
1. 28. sept. koosolekuks tõstatati alljärgnevad
probleemid:

⁸ ERA.R-2324.1.26, l 4.

VALITSUS

- 1.12. Eriseisukorra tähendus ja väljakuulutamise õigus - § 81 p 9
1.13. Valitsuse moodustamise piirtähtaeg - § 84 lg 3
1.14. Umbusalduse avaldamine - § 93, § 94 lg 2

III ja IV toimkonna 28.09.1991 ühiskoosoleku protokoll⁹

Eesti Vabariigi Põhiseaduseliku Assamblee
Riigikogu, Vabariigi Valitsuse, Riigi eelarve,
teematoimkonna ja Presidendi ning välislepingute
teematoimkonna koosoleku

p r o t o k o l l n r . 2

Koosolek toimus 28. septembril 1991.a. Toompeal kell
12.05-15.10.

Koosolekust võtsid osa:

Ü. Aaskivi
I. Fjuk
I. Hallaste
J. Adams
K. Koha
T. Käbin
M. Lauristin
V. Lebedev
V. Niitsoo
J. Reinson
P. Kask
R. Ruutsoo
S. Vahtre
I. Raig
Ü. Uluots
E.-J. Truuväli
R. Lang

Ekspertid:

⁹ ERA.R-2324.1.26, l 11-16.

Kohal oli ka M. Kingo

Koosolekut juhatas P.Kask

P.Kask pani hääletusele päevakorra eelnõu, mis ka päevakorrana kinnitati.

P ä e v a k o r d :

1. Presidendi võimu ulatus konkreetsetes küsimustes:
 - a) vetoõigus;
 - b) referendumioõigus;
 - c) parlamendi laialisaatmise õigus;
 - d) president kaitsejõudude ülemjuhatajana.
2. Avalik või salajane hääletamine
3. Riigikogu kvorum
4. Millise hääletusreegli alusel kinnitab Riigikogu valitsuse koosseisu või peaministri?

5. Seadusandliku algatuse õigus
6. Kas õiguskantsler või konstitutsioonikohus?
7. Töökorralduslikud küsimused
8. Kohalalgatatud küsimused.

Eelnevalt otsustati veel arutada ekspertgrupi (nn. "Raidla") põhiseaduse eelnõu tagasivõtmise võimalust juhul, kui see muutub liialt "parlamentaarseks".

R.Lang pidas teatud juhtudel võimaluks edasist koostööd Põhiseadusliku Assambleega.

E.-J. Truuväli lisis, et juriidiline dokument on tervik ja "lappima" autorite kollektiiv seda ei hakka, kuna selle all kannatab süsteem - tervik.

Pingelises arutelus kujunes välja 3 eri seisukohta:

- 1) eelnõu aluseks võtmine tähendab ka kontseptsiooni omaks võtmist

- 2) võtame eelnõu aluseks ja teeme sellesse selliseid muudatusi nagu soovime

- 3) arutame probleemid enne sisuliselt läbi ja seejärel otsustame, millist eelnõu aluseks võtta.

Lisaks J.Adamsi mõtte, et nn. "Raidla" eelnõu tuleks korjata kokku viimse eksemplari, kui hr. R.Lang soovib eelnõud tagasi võtta.

1. Presidendivõimu ulatus konkreetses küsimustes:

1.1. Vetoõigus

P.Kask tõstatas probleemi, et "Raidla" eelnõus presidendil liialt suur vetoõigus (3 palli) ning tõi ära 5 palli süsteemi, milliseiga hinnata presidendi vetoõiguse tugevust. 4 palli absoluutne vetoõigus - 0 palli vetoõigus puudub.

P. Kask tegi ettepaneku toimekonna liikmena presidendile anda vaid seaduse edasilükkamise õigus, s.t. annab tagasi parlamendile.

1) Presidendi vetoõigus tugineb puhtalt autoriteedil. On kummutatav enamusega parlamendis. 0 või 1 pall. I. Hallaste.

2) Pooldan piiratud volitustega riigipead - vaid esindusfunktsioon. Ei mingit vetoõigust V. Niitsoo

3) Vetoõigust võimaldab vaid üks võimalus - kui presidendil tekib kahtlus, et seadus pole kooskõlas põhiseadusega - J. Adams.

4) Kui presidendilt võtta ära vetoõigus, tähendab see tasakaalustava jõu puudumist 50%+-1 Ü.Uluots; K.Koha, T.Käbin, Ü.Aaskivi.

5) Saadab parlamenti tagasi argumenteeritult seadused, mis ei meeldi. Parlament olles nõus parandama, teeb seda ja probleem saab lahendatud - Ü. Uluots.

6) vetoõigus 0 palli nagu Soomes ja Prantsusmaal - I. Raig.

7) presidendil tasakaalustav jõud. Riigikogu võib saada liialt võimukaks.

Presidendi veto kummutatav lihthäälteenamusega - S.Vahtra, R.Ruutsoo.

Otsustati hääletada. Hääleõigust palus ka R.Taagepera, kes suhtles ~~toimekonnaga~~ faksi teel. Talle anti hääletamise õigus.

a) vetoõigus 0 palli ulatuses kummutatav lihthäälteenamusega. P.Kask, S.Vahtra

b) vetoõigus 1 palli kummutatav poolega valitud koosseisust. 50% + 1. I.Hallaste, Uluots, Reinson, Koha, Ruutsoo, Aaskivi, Käbin

c) 0 palli - ei oleks üldse vetoõigust. I.Fjuk, J.Adams, V.Niitsoo, R.Taagepera

1.2. Referendumiõigus

Selgituse "Raidla" eelnõu seisukohast andis E.-J. Truuväli. Eelnõu kohaselt on presidendil referendumi õigus ainult välja kuulutada või teiste sõnadega välja öelda. Ta on selles küsimuses vahendaja (§§ 101,102). Ei ole initsiatiivi õigust.

Sellelega loeti see probleem lahendatuks.

1.3. Parlamendi laialisaatmise õigus.

Täpsustab E.-J.Truuväli. Kellelgi ei ole õigus "Raidla" eelnõu kohaselt parlamenti laiali saata. Puudub subjektiivse lähenemise võimalus. Küll on aga põhiseaduses ettenähtud 3 juhtu, millal parlament on sunnitud laiali minema. Ning nende kolme komponendi koosseisude saabumisel, kuulutab president välja parlamendi laialisaatmise.

Need kolm juhtu on "Raidla" eelnõu järgi:

- 1) parlament ei suuda tähtajaks valitsust moodustada
- 2) parlament ei kinnita tähtajaks eelarvet
- 3) parlamendi poolt pakutud referendum kukub läbi.

Arutelu jätkus sellegipoolsest teemal, millistel juhtudel võib president parlamenti laiali saata.

Presidendil peab olema õigus parlamenti laiali saata valitsuskriisi tõttu - J.Adams. I.Hallaste soovivad loetleda põhiseaduses kõik juhud, millal võib laiali saata, lisades vastava normi.

P.Kask selgitas toimekondadele tasakaalustatud ja tasakaalustamata süsteemide olemasust ja vahetõrki maailma praktikas, millele järgnes Ü.Üluotsa protest. Protesti sisu oli järgmine: "P.Kask kuritarvitab koosoleku juhataja positsiooni ja loeb kohalolijatele ebavajalikku loengut. Eelneva P.Kase selgituse pinnalt süüdistas J.Adams P.Kaski ja R.Taagepera desinformatsiooni levitamises leides, et maailmas ei ole riiki, kus valitsus saaks parlamenti laiali saata.

P.Kask arvas, et Rootsis ja Kanadas on see võimalik.

E.J.Truuvali selgitas veelkord, et "Raidla" eelneku pinnalt ei saada keegi parlamenti laiali.

M.Lauristin leidis, et võrdluse aluseks peab võtma reaalse poliitilise situatsiooni. Ei saavat end võrrelda Rootsi. Lähimad 10 aastat tuleb õppida enda vigade parandamise meetodist.

1.4. President kaitsejõudude ülemjuhatajana.

Kuna "Raidla" eelnõu järgi on presidendil ülemjuhatajana sümboolne roll, siis seda toimkonnad ei vaidlustanud.

Eriarvamusele jäi J.Adams, kuna tema arvates pole veel selge, mida me mõistame presidendi all, kas täidesaatva võimu juhti või riigipead.

1.5. Dekreediõigus.

P.Kask püstitas küsimuse, kas presidendil võib olla üldse dekreetide andmise õigus. Kui jah, siis kas ainult eriolukorras, või ka normaalolukorras.

Arutelu toimus dekreedioiguse vajalikkuse üle üldse ja dekreedioiguse pooldajate vahel juhtude üle, millisel puhul ja mis korras seda õigust president võiks kasutada.

Arutelust tuli välja 4 küsimust, millekohta P.Kask palus ka toimkonnaliikmeid hääletada.

1.5.1. Kas eriolukorras ja tavalises olukorras dekreedioigus on erinev?

a) Hallaste, Niitsoo, Adams, Vahtre, Koha, Reinson, Lebedev, Aaskivi, Käbin, Kask - arvasid, et on erinev

b) Fjuk arvas, et peab olema eraldi sätestatud

c) Uluotsa arvates ei ole neil olukordadel mingit vahet.

1.5.2. Kas tavaolukorras on dekreedioigust?

a) Hallaste, Fjuk, Niitsoo, Kask, Taagepera - ei

b) Käbin, Vahtre, Uluots, Reinson - on

c) Aaskivi - piiratud õigus.

1.5.3. Kas eriolukorras on dekreedioigus?

a) Hallaste, Fjuk, Uluots, Koha, Vahtre, T Reinson, Lebedev, Aaskivi, Käbin - on

b) Adams - ei ole seisukohta

c) Niitsoo - ei

d) Kask - on, oos kaasalkirjadega.

1.5.4. Kas presidendi dekreet kaotab kehtivuse kui ei kinnitata hiljem parlamendi poolt?

a) Hallaste, Fjuk, Niitsoo, Adams, Vahtre, Koha, Ruutsoo, Aaskivi - jah.

b) Uluots, Lebedev - toetavad "Raidla" eelnõu varianti

c) Kask - ei, Riigikogu peab aktiivselt selle tühistama.

2. Avalik või salajane hääletamine.

2.1. Erapooletus.

Erapooletuse insituuti pooldasid - Hallaste, Fjuk, Niitsoo, Adams, Uluots, Reinson, Vahtre, Ruutsoo. Erapooletuse vastu oli Koha, Aaskivi, Kask.

2.2. Avalik väisalajane hääletamine.

Leiti, et see on kodukorra probleem, mis tuleb fikseerida seaduse tasemel. Avalikkuse instituuti põhiseadusest välja jätma olid nõus enamused, v.a. Koha, Ruutsoo, Kask.

3. Riigikogu kvorum

P.Kask tõstatas probleemi.

Enamuses demokraatlikes süsteemides ei nõuta kvalifitseeritud poolt parlamendis küsimuste otsustamisel. Tullakse kohale kui asi huvitab. P.Kask tegi ettepaneku vähendada kvorumi 1/4 või 1/3.

a) kvorumi vähendamist pooldasid põhimõtteliselt I.Hallaste, Koha, Aaskivi,

b) 50% + 1 valitud saadikutest - Uluots, Reinson, Vahtre, Lebedev.

c) 1/4 - Niitsoo, Käbin, Kask

d) 1/3 - Ruutsoo, Lauristin

e) Lisaks esitati kvorumi allaviimise nõudele tingimus, et töökorraldus oleks paigas - Käbin, Koha, Lauristin, Adams.

4. Millise hääletusreegli alusel kinnitab Riigikogu valitsuse koosseisu või peaministri?

P.Kase probleemi püstituse järel lisas I.Hallaste, et eelmisel (hiskooolekul arutati antud küsimust ja kas on mõtet seda veelkord teha.

P.Kask selgitas, et hääletusreeglit ei ole arutatud ning et reegel võiks olla selline, mis läheks moodustada nn. vähemusvalitsusi.

Hääletusele toimkonnas pandi järgmised variandid: .

1. Absoluutse enamuse reegel

2. Lihthäälteenamuse reegel

3. Taani-Rootsi variant - negatiivne absoluutne enamused.

a) Absoluutse enamuse poolt olid - Uluots
Reinson

b) lihthäälteenamuse poolt - Hallaste, Fjuk, Niitsoo, Adams, Koha, Ruutsoo, Aaskivi, Lauristin, Käbin.

Kuna 3 variandi poolt oli Kask ning Taagepera, siis andis

P.Kask oma hääle 2 variandi kasuks.
Hääletusele seati ka küsimus, kas toetatakse voorude
kaupa hääletamist kus on erinevad reeglid?
Seda ei pooldanud toimkondade enamus, v.a. Uluots.
Lõpuks hääletati lahendamaks eelneva vaidluse objekti
selles küsimuses, kumba kinnitatakse parlamendi poolt, kas valitsust
või peaministrit?
Valitsuse kinnitamist pooldasid Hallaste, Niitsoo, Koha,
Lauristin, Käbin.
b) peaministri kinnitamist pooldasid Fjuk, Adams, Uluots,
Ruutsoo, Aaskivi, Kask, Taagepera.

Koosoleku juhataja

P. Kask

Protokollis

H. Sibul

J. Adamsi töögrupi eelnõu¹⁰

6. peatükk

Valitsus

§ 63. Valitsus teostab valitsemisvõimu ja käsutab riigi vara.

Selleks valitsus:

- 1) viib ellu riigi poliitikat valitsusasutuste juhtimisega;
- 2) korraldab riigi eelarve täitmist;
- 3) annab määrusi ja korraldusi kooskõlas seadustega;
- 4) otsustab muid küsimusi, mis on seadusega antud tema pädevusse.

§ 64. Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid, kellel peab olema riigikogu toetus.

Peaministri lahkumisel ametist lahkub ametist kogu valitsus.

Riigikogu uue koosseisu esimesel istungil esitab senine peaminister lahkumispalve.

§ 65. Riigivanem esitab riigikogule uue peaministri kandidaadi seitsme päeva jooksul pärast peaministri lahkumispalvet või peaministrile umbusalduse avaldamist riigikogus. Kui peaministri kandidaat ei saa riigikogu seadusliku koosseisu enamuse toetust, esitab riigivanem seitsme päeva jooksul riigikogule uue kandidaadi. Kui peaministri kandidaat sel korral ei saa riigikogu toetust, siis riigivanem kas esitab järgmise kandidaadi või kuulutab seitsme päeva möödudes välja riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised, mis peavad toimuma üheksakümne päeva jooksul.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui riigikogu eelmises lõigus nimetatud seitsme päeva jooksul valib oma seadusliku koosseisu enamusega peaministri kandidaadi. Selle kandidaadi peab riigivanem nimetama peaministriks.

¹⁰ Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee. Koguteos. Juura, Õigusteabe AS, 1997, lk 1176.

§ 66. Riigikogus usalduse saanud peaminister esitab kahe nädala jooksul riigivanemale ministrite nimekirja. Riigivanem nimetab üksikud ministrid ametisse kolme päeva jooksul või esitab peaministrile motiveeritud keeldumise.

§ 67. Riigikogul on õigus oma seadusliku koosseisu enamusega avaldada umbusaldust kas peaministrile või üksikule ministrile. Umbusalduse saanud minister lahkub ametist. Peaministrile avaldatud umbusalduse korral lahkub kogu valitsus ametist. Valitsusel on õigus siduda riigikogule esitatud eelnõu usaldusküsimusega.

§ 68. Riigivanemal on õigus kohustada peaministrit või ministrit jätkama oma ülesannete täitmist kuni uue ministri ametisse kinnitamiseni või nimetada ametisse ministri ajutine asetäitja.

§ 69. Peaminister või minister, kes on riigikogu liikmed, panevad ministriks oleku ajaks oma volitused riigikogu liikmena maha.

Riigikogu liige, kes nimetatakse peaministriks või ministriks, paneb oma volitused riigikogus ajutiselt maha. Tema asemele saab riigikogu liikmeks asendusliige vastavalt § 55 kehtestatud korrale.

§ 70. Valitsuse juures on riigikantselei, mida juhatab riigisekretär.

Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist riigivanem riigikogu nõusolekul.

§ 71. Peaministril ja ministreil on õigus osaleda ning anda seletusi riigikogu istungitel ja riigikogu toimkondades.

§ 72. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisti.

Valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ettepanekul lihthäälteenamusega. Valitsuse otsused ja määrused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

Riigivanemal on õigus osa võtta valitsuse istungitest.

§ 73. Peaministrit ja ministrit võib kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul riigikogu kahekolmandikulise häälteenamusega langetatud otsuse põhjal. Sellise otsuse vastuvõtmise korral vabastab riigivanem ministri ametist.

K. Kulboki eelnõu¹¹

V Peatükk

VALITSUS

51. Täidesaatvat võimu Eestis teostab Valitsus, kes juhib sise- ja välispoliitikat, hoolitseb riigi välise puutumatuse, sisemise julgeoleku ja seaduste täitmise eest.

52. Peale muude seadusega ettenähtud ülesannete Valitsus:

1) juhib valitsusasutuste tegevust, annab seaduste põhjal välja määrusi ja korraldusi;

¹¹ Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee. Koguteos. Juura, Õigusteabe AS, 1997, lk 1188.

- 2) esitab Riigikogule seaduseelnõusid ja konsulteerib vajadusel Riigikoguga keerukates poliitilistes küsimustes;
- 3) koostab riigi eelarve-ettepaneku ja esitab selle Riigikogule kinnitamiseks, annab aru eelarve täitmisest;
- 4) sõlmib välislepingud ja esitab need Riigikogule kinnitamiseks;
- 5) informeerib Riigipead pidevalt Valitsuse tegevusest ja kooskõlastab seadusega määratud piires Riigipea ülesanded;
- 6) annab oma tegevusest perioodiliselt aru Riigikogule;
- 7) kuulutab relvastatud sissetungi korral välja kaitseseisukorra ja esitab selle tagantjäreks kinnitamiseks Riigikogule.

53. Valitsus koosneb peaministrist ja ministritest. Valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse ministriumid. Viimaste arvu, tööjaotuse ja korralduse määrab seadus.

54. Valitsuse juures on Riigikantselei, mida juhatab riigisekretär. Kõik valitsemisaktid peavad kandma peaministri, vastava ministri ja riigisekretäri allkirja.

55. Valitsuse istungid on üldjuhul kinnised. Informatsiooni Valitsuse istungeist avaldatakse peaministri nõusolekul. Vajadusel ja pidulikel juhtudel võib peaminister kutsuda Valitsuse istungit juhutama Riigipea.

56. Valitsuse moodustab ja teeb vajadusel selles muudatusi peaminister. Riigipea esitab peaministri kandidaadi, kellel on vähemalt 20 Riigikogu liikme toetus, hiljemalt 2 nädalat pärast uue Riigikogu kokkutulekut või Valitsusele umbusalduse avaldamist. Peaminister kinnitatakse poolthälteenamusega. Kui peaministri kandidaat tagasi lükatakse, esitab uue kandidaadi Riigikogu esimees, seejärel tema asetäitjad. Kui ühtki neljast kandidaadist ei kinnitatu, kuulutab Riigipea välja uued Riigikogu valimised.

57. Uue Valitsuse moodustamiseni jätkab eelmine Valitsus oma ülesannete täitmist. Kui Riigikogusse valiti eelmise Valitsuse liige, võib ta jääda riigiteenistusse Valitsuse moodustamiseni.

58. Valitsusel peab olema Riigikogu usaldus. Umbusaldusküsimuse võib algatada üks neljandik Riigikogu liikmetest ja see otsustatakse Riigikogu koosseisu enamusega. Nimetatud juhul võib Riigipea kuulutada välja ennetähtaegsed Riigikogu valimised ja seni jätkab Valitsus oma ülesannete täitmist.

59. Peaministrit ja ministreid võib võtta kohtulikule vastutusele vaid Riigikogu koosseisu enamusega tehtud otsuse alusel. Asja menetlus jääb Riigikohtule.

PA 4.10.1991 istungi stenogrammist:

A. Leps: VI peatükk "Vabariigi Valitsus". Mainiksin vaid § 83 lõiget 2, kus on kirjas, et kui peaminister ei saa täita peaministri ülesandeid, siis täidab neid vanim Vabariigi Valitsuse liige. Nii oli ka kirjas 1937. aasta põhiseaduses. On avaldatud arvamust, et kui Vabariigi Valitsuse vanim liige on loll, mis siis saab. Nii ei saa arutleda, Vabariigi Valitsuses ei tohi olla lolle ministreid.

Juhataja: Lugupeetud Põhiseadusliku Assamblee liikmed, palun võtke istet! Vaheaeg on lõppenud. Teeme kohaloleku kontrolli. Kohal on 31 liiget. Päevakorrapunktis 1.2. saab ettekandeks sõna härra Jüri Adams. Härra Jüri Adamsiga oli juhatusel selline kokkulepe, et tema ettekanne koosneb kahest osast. Esimese osa, 45 minutit, me kuulame ära täna ja teise osa nädala pärast. Härra Adams, palun!

[...]

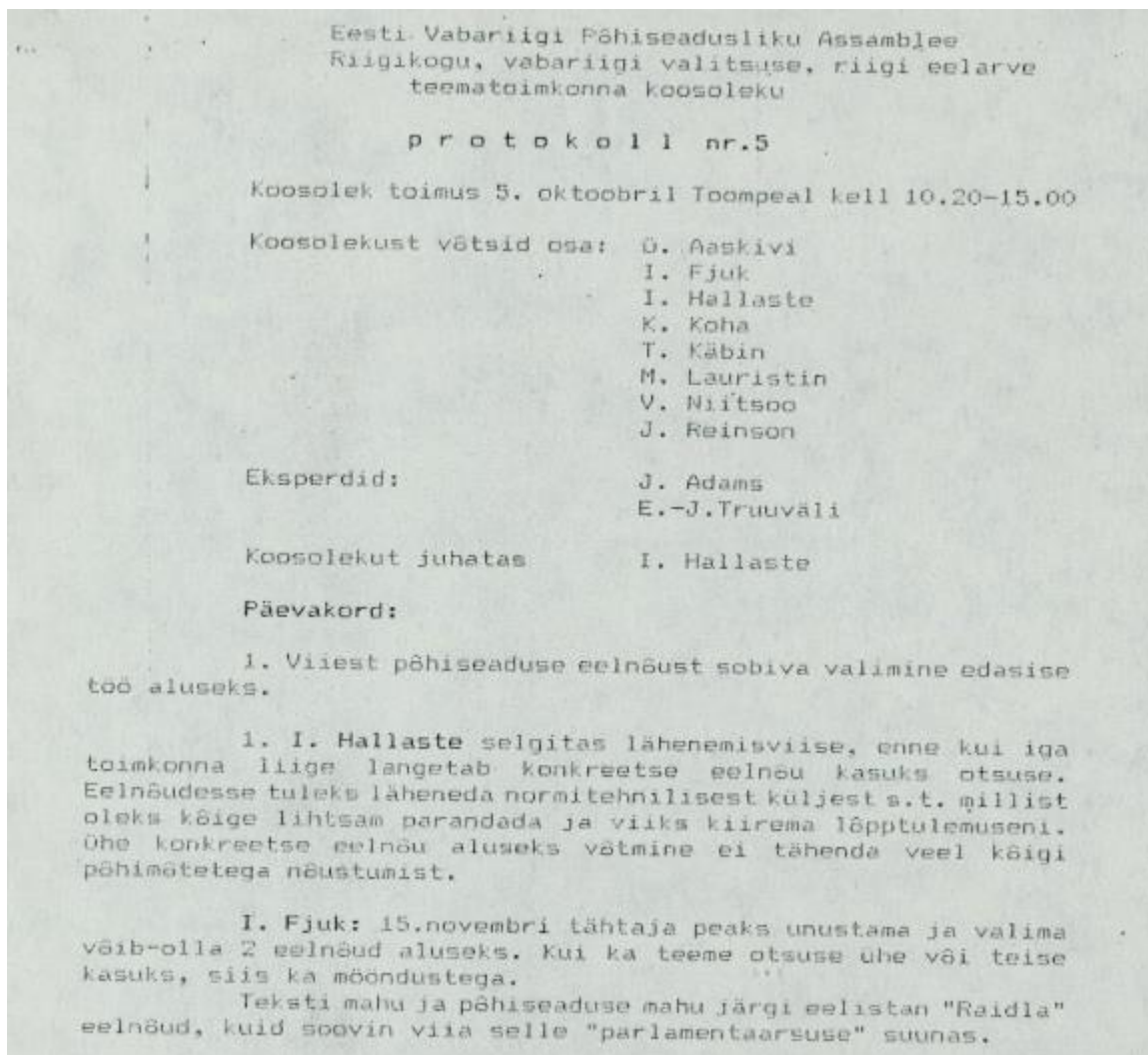
K. Koha: [...] Teine moment: VI peatükk, mis puudutab valitsust. Te olete ette näinud, et valitsusel peab olema saadikute koosseisu enamus. Kui ma õigesti aru saan, siis te välistate vähemusvalitsuse moodustamise võimaluse. Kas ma olen õigesti aru saanud või te täpsustate seda? Aitäh!

J. Adams: Vastates teisele küsimusele, ütlen, et vähemusvalitsus on täiesti võimalik. Kui see ei ole saavutatav poliitilise kokkuleppe tulemusena, siis on see reglementeeritud n.-ö. riigivanema väljapakutud teise peaministri kandidaadi ametisse kinnitamisega. [...]

I. Hallaste: [...] Neljas küsimus. Paragrahv 70 ütleb, et riigisekretäri nimetab ametisse riigivanem, nimetatakse Riigikogu nõusolekul. Millises vormis annab Riigikogu oma nõusoleku?

J. Adams: [...] Küsimus riigisekretärist. Mul on tunne, et riigisekretär rändas sellesse projekti, ütleksin, suurest pieteedist 1937. aasta põhiseaduse vastu. Sisuliselt on riigisekretär kas peaministri kantselei ülem või riigivanema kantselei ülem, aga ma arvan, et kantseleiülemaid vist ei peaks põhiseaduses üldse olema, nii et see oleks arvatavasti üleliigne ka siin projektis.

III toimikonna 05.10.1991 koosoleku protokollist:¹²

¹² ERA.R-2324.1.26, l 17, 20.

V. Niitsoo: Ükskõik, mida aluseks võtta. Eelnevalt tuleks põhimõtted läbi hääletada. Eelistan "Adamsi" eelnõud.

J. Reinson: Toetan "Raidla" eelnõud väikeste muudatustega. Selle saab ilusti korda teha.

K. Koha: Viie eelnõust võtaks kõigepealt maha 1938.aasta põhiseaduse. See oli selle aja tulemus. Pealegi kõik järgnevad lähtuvad sellest.

Neljast eelnõust tein kaks eelistust

1. "Raidla" projekt
2. "Adamsi" projekt.

Eelistades esimesena "Raidla" projekti, teen ettepaneku võtta "Adamsi" omast üle peatükke, lõikeid. Kaks töögruppi võiksid ühendada oma jõud ja teha neist kahest eelnõust üks.

Ü. Aaskivi: 1938.aasta põhiseaduse suhtes nõus K. Kohaga. On kaks arvestatavat projekti: "Adamsi-Raidla".. Minu

ebamusikaalse kõrva jaoks on see ühesugune muusika. Paremini kõlab aga "Raidla" variant, mis on normitehniliselt parem. "Adamsil" paljud asjad lahtikirjutamata. Võttes alustekstina "Raidla" projekti jõuame kiiremini lõpptulemuseni.

M. Lauristin: 1938.aasta põhiseaduse osas nõus K. Kohaga. Uue põhiseaduse preambulasse tuleb kirjutada, et järjepidevus kestab. Minu jaoks kaks täpise kaaluga projekti. Filoloogilise kõrva jaoks "Adamsi" projekt esteetilisem. Normitehniliselt "Raidla" projekt parem. Õige valik oleks kuskil nende vahepeal. Neid kahte võiks sünteesida.

T. Käbin: 1938.aasta põhiseadus on olnud aluseks kõigile neljale. Eelistan "Raidla" eelnõud.

I. Hallaste: "Adamsi" oma meeldib rohkem. Selles on aga terve rida puudusi, kuid neid annab parandada. Ühe eelnõu peame võtma aluseks. Töörühmi ühendada ilmselt ei ole võimalik.

1938.aasta põhiseadust aluseks võtmist on ebaeetiline arutada.

K. Koha: Kas hr. Truuväli on nõus, et "Raidla" eelnõusse tehakse põhimõttelisi muudatusi?

E.-J. Truuväli: Põhimõtteliselt on see võimalik, kuid igal ajal on omad piirid. Enim võib vaidlusainet pakkuda, kuidas valida riigipea.

1938.aasta põhiseaduse jätame sinna, kus ta on, ta on oma töö teinud, ta on kõigile aluseks. Kehtiv põhiseadus ei saa olla eelnõuks.

Pärast II Maailmasõda on põhiseadustes juriidilis-tehnilised konstruktsioonide osatähtsus märgatavalt tõusnud. Põhiseadused peavad olema tõlgitavad ühest keelest teise, üheselt mõistetavad. Parlamentarism ei ole alati demokraatlikum presidentialismist. Parlamentarism võib olla vähe efektiivne.

I. Hallaste: Mõlemad võivad olla demokraatlikud ja totalitaarsed. Parlamentarismis võib olla juurdlusbüroo, mis võib lapsi piinata.

Kuidas edasi töötada? Palun ettepanekuid töökorralduse osas. Kas hakkame võrdlema "Adamsi-Raidla" eelnõud või mis neist aluseks võtta?

I. Fjuk: Arutada "Adamsi" eelnõu läbi, see ei ole kõrvutatav "Raidla" eelnõuga.

V. Niitsoo: Oodata, mis Põhiseaduslik Assamblee (PÄ) aluseks võtab, siis sellest lähtuda.

J. Reinson: Täna arutame "Adamsi" eelnõud, kuna "Raidla" eelnõud oleme korduvalt arutanud.

K. Koha: Võrdleks neid kahte eelnõud. K. Koha ettepanekut toetasid ka U. Aaskivi, M. Lauristin, T. Käbin ja I. Hallaste.

I. Hallaste: Palun peatükkide kaupa avaldada arvamust, kumb eelnõu aluseks võtta.

VALITSUS

I. Fjuk: "Raidla" eelnõu aluseks pluss muudatused sisse. "Adamsi" eelnõu aluseks - arvasid V. Niitsoo ja I. Hallaste. "Raidla" aluseks - arvasid K. Koha, U. Aaskivi, T. Käbin.

PA 11.10.1991 istungi stenogrammist:

J. Adams: Valitsuse moodustamise probleeme ma juba kergelt käsitlesin. Kui peaminister on Riigikogu poolt ametisse kinnitatud, siis läheks seda teed, mida pakkus Rein Taagepera juba peaministri puhul, tähendab, parlament aktsepteerib ülejäänud ministrid lihtsalt peaministri poolt nimetamise korras. Samal ajal jääb üksikutele ministritele umbusalduse avaldamise õigus. Minu arvates on see täiesti piisavalt tasakaalustatud. Riiklikku protsessi ei ole aetud liiga keeruliseks, samal ajal on mõlema poole õigused ja kohustused piisavalt tasakaalustatud. Kahe silma vahele on valitsuse peatükis jäänud üks väga oluline moment, mis tuleks põhiseaduses kindlaks määrata, nimelt, peaministri asendamise kord. Kindlasti oleks vaja sisse panna, kas see toimub kabineti või peaministri enese otsusega, mingisugune kord peab olema.

[...]

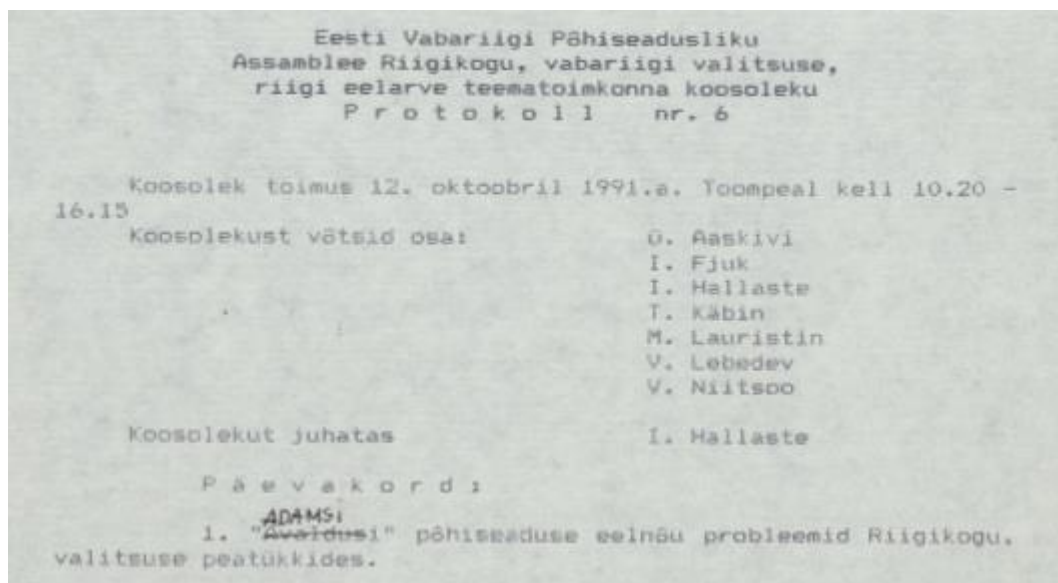
Juhataja: Palun võtke istet! Vaheaeg on lõppenud. Teeme kohaloleku kontrolli. Kohal on 41 assamblee liiget. Asume päevakorrapunkti 1.2. juurde. Esimesena saab kaasettekande esitamiseks sõna esimene toimkond, kellele kuulusid küsimused, mis puudutavad preambula sätteid, seadusandlust ja põhiseaduse muutmist. Härra Salum, palun teid! Me leppisime juhataja istungil kokku, et toimkondade kaasettekanded mahuvad kümne minuti raamesse. Palun, härra Salum!

V. Salum: [...] Valitsuse moodustamise küsimuses oli meie toimkond Jüri Adamsi eelnõu poolt, kus riigivanema ettepanekul parlament kinnitab peaministri kandidatuuri ja peaminister ise moodustab meeskonna. Hando Runnel palus väikse vahepalana presidendiga seoses

protokollida veel mõningad täpsemad parameetrid, siin oli fikseeritud meessoost presidendi pikkus ja naissoost presidendi pikkus. See on väikese vahepalana, muid parameetreid toodi ka. Aga praegu ma ei hakka sellel pikemalt peatuma.

I. Hallaste: Peatükk "Valitsus". Siin pooldati autorite eelnõu nende parandustega, mis teised on pakkunud. 4 toetasid autorite eelnõu, 2 Adamsi eelnõu.

III toimkonna 12.10.1991 koosoleku protokollist:¹³

¹³ ERA.R-2324.1.26, l 22, 26.

VALITSUS

§ Valitsuse moodustamise kord?

Valitsuse juhi kandidaadi nimetab riigivanem 7 päeva jooksul peale Riigikogu valimisi. Valitsusjuhi kandidaat peab moodustama 2 nädala jooksul valitsuse. Ta esitab valitsuse nimekirja ja Riigikogu kinnitab peaministri isiku, arvestades ka valitsuse nimekirja. Kui Riigikogu ei kinnita peaministrit, määrab riigivanem uue valitsusjuhi kandidaadi ja ka teemal on 2 nädalat aega valitsust moodustada.

Nii esimene kui ka teine peaministri kandidaat võivad sellele 2 nädalale juurde küsida veel 1 nädala valitsuse moodustamiseks.

Kui ka teist kandidaati ei kinnitata, nimetab Riigikogu ise peaministri nädala jooksul. - Sellise valitsuse moodustamise korral jätkatakse peale kompromissi ja peale pikemat arutelu.

"Adamsi" § 66 otsustati asendada "Raidla" § 85. Lisaks võtta "Raidla" eelnõust üle kogu valitsuse pädevusse kuuluv osa. Arvati, et riigivanem peab kinnitama need 2 ministrit, kes täidavad peaministri kohustusi viimase äraolekul.

Veel otsustati:

- § Ubusalduse algatamine 1/5 poolt.
- § Ei nn. ministeeriumiteta ministritele.
- § § 68 tekst lõppeb sõnaga kinnitamiseni
- § § 69 sõna "ministriks" asemele "oma ametis"
- § § 69 lg 2 jätta välja
- § § 72 lisada, et peaminister ja ministrid võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu istungitel ja komisjonides.
- § § 72 jätta välja viimane lause
- § "Adamsi" eelnõu §70 asendada "Raidla" eelnõu § 92.

Koosoleku juhataja
Protokollija

I. Hallaste
H. Sibul

III toimkonna 18.10.1991 formuleering¹⁴

6. peatükk

Valitsus

§ 69. Täidesaatev ja korraldav võim kuulub valitsusele.

§ 70. Eesti Vabariigi valitsus:

1. viib ellu riigi poliitikat;
2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja riigikogu otsuste täitmist ning esineb riigikogule seaduseelnõusid;
4. koostab riigieelarve, esitab selle riigikogule ja korraldab riigieelarve täitmist ning esitab riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi;
6. korraldab suhtlemist välisriikidega;
7. loob tingimused riigi ja avaliku korra kaitseks;

¹⁴ ERA.R-2324.1.16, 1 27-30.

8. lahendab muid küsimusi, mis põhiseaduse ja seadustega on antud vabariigi valitsuse otsustada.

§ 71. Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

Peaministri lahkumisel ametist on tagasi astunud kogu valitsus.

Riigikogu uue koosseisu esimesel istungil esitab senine peaminister lahkumispalve.

Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisseastumisega.

§ 72. Riigivanem nimetab seitsme päeva jooksul pärast valitsuse volituste lõppemist uue peaministri kandidaadi, kellele annab ta ülesande moodustada valitsus. Hiljemalt kahe nädala jooksul esitab peaministri kandidaat riigikogule valitsuse koosseisu, mille järel otsustab riigikogu peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa riigikogu toetust, esitab riigivanem seitsme päeva jooksul riigikogule uue kandidaadi, kellele antakse valitsuse koosseisu esitamiseks aega kaks nädalat.

Kui peaministri kandidaat sel korral ei saa riigikogu toetust, siis riigivanem kas annab valitsuse moodustamise ülesande järgmisele kandidaadile või kuulutab seitsme päeva möödudes välja riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised, mis peavad toimuma üheksakümne päeva jooksul.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui riigikogu eelmises lõigus nimetatud seitsme päeva jooksul kinnitab ametisse peaministri kandidaadi. Selle kandidaadi peab riigivanem nimetama peaministriks.

§ 73. Riigikogus ametisse kinnitatud peaminister esitab kolme päeva jooksul riigivanemale ministrite nimekirja. Riigivanem nimetab üksikud ministrid ametisse seitsme päeva jooksul.

§ 74. Vabariigi valitsus või tema liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisest. Ametivande võtab riigikogu ees vastu riigivanem.

Peaminister ja valitsuse liikmed ei või olla üheski muus valitud või nimetatud ametis ega saada tasu mõnelt tulunduslikult ettevõttelt või kuuluda selle juhatusse.

§ 75. Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid.

§ 76. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seadusega määratud alusel ja korras.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister seniks tema ülesanded mõnele teisele ministrile.

§ 77. Riigikogu võib oma koosseisu enamusega avaldada umbusaldust kas peaministrile või üksikule ministrile.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõudega esinema vähemalt üks viiendik riigikogu koosseisust. Küsimus võib tulla otsustamisele kõige varem järgmisel päeval pärast selle algatamist.

Umbusalduse saanud minister lahkub ametist. Peaministrile avaldatud umbusalduse korral lahkub ametist kogu valitsus.

Valitsusel on õigus siduda riigikogule esitatud eelnõu usaldusküsimusega.

§ 78. Riigivanemal on õigus kohustada peaministrit või ministrit jätkama oma ülesannete täitmist kuni uue ministri ametisse kinnitamiseni.

§ 79. Peaminister või minister, kes on riigikogu liikmed, panevad oma ametis oleku ajaks maha oma volitused riigikogu liikmena.

§ 80. Valitsuse juures on riigikantselei, mida juhatab riigisekretär.

Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist peaminister.

§ 81. Peaminister ja ministrid võivad sõnaõigused osaleda riigikogu istungitel ja komisjonides.

§ 82. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ettepanekul poolthäälte enamusega.

Valitsuse otsused ja määrused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 83. Peaministrit ja ministrit võib kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul riigikogu kahekolmandikulise häälteenamusega langetatud otsuse põhjal. Sellise otsuse vastuvõtmise korral vabastab riigivanem ministri ametist.

PA 18.10.1991 istungi stenogrammist:

I. Hallaste: Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Kolmanda toimkonna teemad on Riigikogu, valitsus ja rahandus koos eelarvega. Esimesel nädalal jõuti läbi arutada vastavad peatükid põhiseaduse aluseks võetud eelnõus ja panna kokku uus tekst, kuhu on võetud ka mõned paragrahvid Raidla eelnõust. Järgnevalt esitan need probleemid, mis nende peatükkide juures tekkisid ja mis tuleks ka läbi hääletada, kui mõni Põhiseadusliku Assamblee liige seda nõuab. Neid probleeme väga palju ei ole – ainult 28. Minu hinnangul on vaja hääletamist. Ma vaatan, kas seda hääletust on vaja täna teha. [...] 16. Eelmine § 63 sõnastada ümber ühemõtteliseks analoogiliselt Riigikogu peatüki algusega. Täidesaatev ja korraldav võim kuuluks valitsusele. Aluseks võetud eelnõus on sõnastus segane. 17. Kõige suuremaid probleeme tekitab valitsuse moodustamise kord. Võimalusi on siin väga erinevaid. Toimkond pakub välja, et see toimuks järgmiselt. Riigikogu kinnitab peaministri, kuid alles pärast seda, kui ta on teinud Riigikogule teatavaks oma valitsuse koosseisu. See tähendab, ei kinnitata valitsust tervikuna, vaid ainult peaminister, aga on olemas mingisugune garantii selle kohta, et koalitsioonivalitsuslepped on juba sõlmitud ja need on avalikustatud. Siis on võimalik apelleerida sellele, et umbusaldust hakatakse avaldama kokkulepetest mittekinnipidamise pärast. Samas suunas on liikunud ka Soome ja Rootsi põhiseadused. Soomes praegu küll

eraldi peaministrit ei kinnitata, kuid kui valitsus tervikuna on ametisse astunud, peab ta esitama valitsusprogrammi usaldushääletusele, mis sisuliselt tähendab valitsusele usaldushääletust. Valitsusjuht kinnitatakse ametisse lihthäälteenamusega, kuid umbusalduse avaldamiseks on nõutav vähemalt pool Riigikogu koosseisust – see võimaldab ka vähemusvalitsuse moodustamise. Ministrid nimetab ametisse riigivanem peaministri ettepanekul. See tähendab, et sellises korras on võimalik ministreid ka hiljem välja vahetada.

18. Tasu saamise keeld mõnelt juhuslikult ettevõttelt peab kehtima ka ministrite kohta, kui ta kehtib saadikute kohta. Samas, kui saadikutel ei ole seda keeldu ja seda ei peeta vajalikuks, siis tuleb seesama küsimus ministrite puhul ikkagi eraldi läbi hääletada. Ministrid on need ametiisikud, kes jagavad riiklikke programme, riiklikke tellimusi, ja ma isiklikult ei pea mõeldavaks, et tööstusminister saab palka mingisugusest kontsernist, kellele ta siis ministri kohta ära kasutades annab kõige soodsamad tellimused või toetused. Nii et kui leitakse, et see küsimus lahendatakse ära saadikute puhul, nii et nad ei saa tasu mõnelt tulunduslikult ettevõttelt, kui see keeld jääb kehtima, siis ministrite juures on see enesestmõistetav. Kui see keeld saadikute juures maha võetakse, siis tuleb see ministrite puhul ikkagi eraldi läbi hääletada.

19. Kes nimetab tööle ministrid, kes peale peaministri äraolekut juhivad valitsust? Toimkond on seisukohal, et need ministrid nimetab riigivanem peaministri ettepanekul.

20. Kellele lähevad üle volitused, kui minister mingite muude takistuste tõttu ei saa oma ülesandeid täita? Millised volitused peavad kindlasti üle minema teisele ministrile, mitte mingisugusele selles ministeeriumis olevale kantseleiülemale või aseministrile, kes on lihtsalt palgaline bürokraat, kes jääb ametisse igasuguse valitsuse ametisse nimetamise puhul?

21. Kui suur osa Riigikogu koosseisust on õigustatud algatama umbusalduse küsimust valitsuse suhtes? Toimkond asus seisukohale, et kuna erakorralise Riigikogu istungi kokkukutsumiseks on nõutav üks viiendik, siis siin võiks ka jääda üks viiendik, et stiililiselt seda ühtlustada. Tõenäoliselt pannakse see küsimus hääletusele.

22. Probleem tekkis riigisekretäri puhul. Kes on riigisekretär? Kas ta on ametiisik, kelle nimetab ametisse riigivanem Riigikogu ettepanekul või on tegemist sisuliselt valitsuse kantseleiülemaga, kelle puhul riigivanemal ei tohiks üldse olla sõnaõigust? Toimkond asus seisukohale, et riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist peaminister. See on Jüri Adamsi eelnõus. Seda tuleb eraldi hääletada.

23. Peaminister ja ministrid võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu istungitel ja komisjonides. Pidasime väga oluliseks selle mõtte fikseerimist põhiseaduses, kuna muidu võib tekkida olukord, mis on praegu näiteks ülemnõukogu ja valitsuse puhul, kus valitsuse liige saab siit kõnepuldist sõna ainult siis, kui ta teeb kaasettekannet, ta ei saa oma seisukohta välja öelda. Ja komisjonides saab ta osaleda praktiliselt ainult siis, kui komisjoni esimees teda kutsub. Kui ta sinna kutsutud ei ole, siis võib öelda nii tavalisele ministrile kui ka peaministrile, et palun ärge segage meie komisjoni koosolekut, palun astuge välja. Valitsuse liikmed peaksid saama sõnaõiguse osaleda nii istungitel kui ka komisjonides.

P. Kask: Aitäh! Mul on härra Hallastele kaks küsimust. Esimene puudutab § 77 viimast lõiget, et valitsusel on õigus siduda Riigikogule esitatud eelnõu usaldusküsimusega. Ma ei saa hästi nii lühikesest viitest aru, mida selle all on mõeldud. Kui valitsus seob konkreetse eelnõu usaldusküsimusega, kui ta peab seda eelnõu väga tähtsaks, siis mismoodi Riigikogus toimitakse? Kas toimub siis kaks hääletust? Kas see tähendab, et valitsusel on õigus endale umbusaldushääletus tellida või tähendab nii, nagu Prantsusmaal välja mõeldi, et tegemist on ühe hääletusega? Kui aga tegemist on ühe hääletusega, siis millised on hääletusreeglid?

I. Hallaste: [...] Mis puudutab umbusalduse avaldamist või õigemini Riigikogule esitatud eelnõu sidumist usaldusküsimusega, siis toimkonnas on seda küsimust arutatud ja toimkond oli üksmeelne selles, et peab toimuma üks hääletamine. See tähendab, et kui antud eelnõu vastu ei võeta, siis sellisel juhul see tähendab umbusaldust valitsusele. Härra Peet Kasel on

probleemi tõstatas väga õige: kui tavalisel korral umbusalduse hääletust nõuaks poolkoosseisust, siis mingi eelnõu või Riigikogu akti läbimise teed on hoopis teised ning seetõttu tuleb siin täpsustada ja fikseerida ära, mis juhtub siis, kui seda eelnõu vastu ei võeta.

P. Kask: Lugupeetud härra eesistuja! Kallid kolleegid! Ma puudutaksin oma kõnes kahte küsimust: § 72, § 77. Ma alustan teisest, sest küsimuste esimeses osas sai sissejuhatus sellele juba tehtud. Nagu ettekandja vastusest selgus, jäid otsad natukene lahtiseks. Mis siis ikkagi saab, kui eelnõu on seotud usaldusküsimusega ja ta ei saa lihthäälteenamust? Kas siis jääb eelnõu vastu võtmata ja valitsus peab lahkuma või on võimalikud muud variandid? Ma tuletan meelde, kuidas see mõte, et valitsus võib siduda eelnõu usaldusküsimusega, maailmas üldse tekkis, kuidas ta on läinud põhiseaduse teksti. Enne Teist maailmasõda oli Prantsusmaal olukord, kus valitsuse kukutamine nõudis absoluutset häälteenamust, aga valitsuse eelnõusid sai tagasi lükata lihthäälteenamusega – nii nagu meilgi plaanis on. Ja sealsed nõrgad valitsused kukkusid väga sageli. Valitsuse nõrkus oli tingitud just sellest, et valitsus ei saanud oma programmi parlamendis läbi viia, eelnõud kukutati läbi, ehkki parlamendi opositsioonil polnud jõudu moodustada endale uut valitsust või absoluutse enamusega valitsust kukutada. See oli niisugune kunstlik valitsuse kukutamine sel moel, et lihtsalt tõkestati valitsuse töö. Ja see on üldiselt taunitav nähtus, kui valitsuse kukutamine ei ole konstruktiivne, kui see viib riigi ummikolukorda, kus lahendust ei ole, kus ei ole ka konstruktiivset varianti asemele pakkuda. Selle tõkestamiseks mõeldigi Prantsusmaa jaoks välja selline retsept, et valitsus võib siduda eelnõu usaldusküsimusega. Reeglid on sellised, et eelnõu loetakse vastuvõetuks, kui valitsusele usaldamatust avaldatud ei ole. Täheleb, kui absoluutne enamus parlamendi liikmetest ei suuda valitsust kukutada seoses selle eelnõuga, siis loetakse eelnõu vastuvõetuks. See retsept ei ole kasutusel mitte ainult Prantsusmaal, vaid on nüüd üle võetud ka mitmes teises Euroopa riigis. See on üks neist parlamendi ja valitsuse tasakaalu balansseerimise meetoditest, mis tugevdavad valitsuse positsiooni. Ja selles mõttes on kogu probleem tegelikult palju laiem. Nüüd ma tulen siis § 72 juurde. Enne ma räägin veel probleemist üldisemalt. Me elame riigis, kus on ees väga rasked poliitilised probleemid. Ja prognoos on, et kui me midagi oluliselt oma põhiseaduses ette ei näe, vastavaid tõkendusvahendeid sisse ei kirjuta, siis saavad tulevikus valitsused olema nõrgad: nende positsioon parlamendi suhtes saab olema nõrk, nad hakkavad sageli kukkuma, mõne kuu tagant, nii nagu see toimus Eestis 1920. aastatel. Retsepte selle vastu on kahesuguseid. Ühed nõuavad tugevat kätt presidendi näol. Presidendivõim, rahva poolt otseselt valitud president – tema peale parlamendi hammas ei hakka, tema on võimeline läbi viima stabiilset, järjekindlat poliitikat. Teine retsept peab seda esimest liiga ohtlikuks, sest tugev presidendivõim tähendab ka konfliktiohtu ja ummikolukorra ohtu. Nimelt, president ja parlament satuvad vastuollu ja noortes demokraatias on see väga tavaline olukord, mille tulemusel siis demokraatia kukub, tekib diktatuur. Selleks et niisugust kahetsusväärset konflikti ära hoida, pakutakse välja teistsugust lahendit, nimelt valitsuse positsiooni tugevdamise meetmeid seadustes. Kõige üldkasutatavam neist on vahekordade sümmeetriline tasakaalustamine. Kui parlament saab valitsuse maha võtta, siis vastukaaluks saab valitsusjuht või valitsus tellida erakorralised parlamendivalimised. Selline reegel on kas nõrgemal või tugevamal määral kasutusel parlamentaarsetes riikides. Aga muidugi on ka teisi võimalusi ja mehhanisme ja vahendeid, mida kasutatakse. Ja üks nendest vaatab vastu §-s 72 (ma ei mõtle halvas mõttes): nimelt, kui parlament ei tule valitsuse moodustamisega toime, siis teatud aja pärast parlament kukub ise, s. t. automaatselt kuulutatakse välja erakorralised parlamendivalimised. Tundub, et mehhanism on väga hea ja annab teatud tagatised, annab survevahendi või avaldab survet parlamendile. Paraku asi nii lihtne ei ole. Sellest survest saab parlament väga kergesti mööda minna, kui ta aktsepteerib või valib ise ajutiselt ühe peaministri § 72 lõike 3 alusel. Sellega hoiab ta ära erakorralised parlamendivalimised, aga ta valib peaministri, kes on kergesti

kukutatav, ja ta kukutab selle kahe nädala pärast, et hakata kõike otsast pihta, et saada lihtsalt lisa-aega. Sellised vahendid või sellised mehhanismid on vaja tõkestada, sest kõik, mis on võimalik, võetakse poliitilises mängus kindlasti ka kasutusele. Arvata, et poliitiline mäng ei kujune rafineeritud mänguks, oleks naiivne. Seetõttu on vaja sisse programmeerida kõik vastused sellisele tegevusele ja konkreetsel juhul sobib siis hästi lisada täiesti tasakaalustav element: kukutatud valitsusel on õigus tellida parlamendivalimisi. Naks ja parlament enam niisugust mängu mängida ei saa. See on minu ettepanek, mida ma palun tõsiselt kaaluda. Praegune lahendus ei ole tasakaalus, ei ole iseendaga kooskõlas. Tänan!

J. Adams: Härra Anton, ma kartsin, et ma ei mahu selle kahe minuti piiridesse, sellepärast ma tuln siia ette. Ma arvan, et kolmas toimikond on teinud ära väga suure ja tänuväärse töö, projekt on ilmselt paranenud, kuigi kiirustamisega on paratamatult sisse sattunud vastuolusid. Üks asi on oluliselt halvenenud – see on valitsuse moodustamise protseduur, sinna ma ka jõuan. [...] Peet Kase poolt tõstatatud probleemist – usaldushääletuse institutsioon. Pooldan põhimõtteliselt selle sissejätmist, kuid Eesti parlamentaarses praktikas on see absoluutselt uus asi. Ma ei oska öelda, kuidas ja millises versioonis ta läheb kasutusele. Selles mõttes ma teeksin ettepaneku, et kui see jääb sisse, siis seda mitte konkretiseerida, s. t. oodata, mis sisu parlamentaarne praktika sellele tegelikult annab. Peet Kase hoiatus selle kohta, et on võimalik moodustada n.-õ. ajutisi valitsusi, et vältida Riigikogu laialisaatmist, on väga tõsine hoiatus. Me kaalusime seda neljandas punktis. Arvatavasti on võimalik selle ärahoidmiseks sõnastada mingid garantiid. Esialgsesse eelnõusse igatahes ei kuulunud valitsuse tingimusteta õigus määrata uusi parlamendivalimisi. Kui nüüd assamblee otsustab sellest loobuda, siis see peaks toimuma põhjaliku hääletamise tagajärjel. Mina isiklikult seda ei toeta. Tahan öelda Peet Kasele vastuseks, et ka nendes maades, kus valitsusele on antud selline võimalus, on see enamasti teostatav kas riigipea kaudu või siis on piiratud mingisuguste asjadega, näiteks parlamendielu ja teatud perioodidega, nagu see on Rootsis. Kuid nüüd põhiprobleemi juurde, milleks on valitsuse moodustamine. Ma ei tea, kas keegi pani tähele, kuid §-d 72 ja 73 on esitatud tekstis vastuolulised ja teineteist välistavad. Nimelt, § 72 lõike 1 järgi esitab peaminister kahe nädala jooksul valitsuse koosseisu, § 73 järgi esitab peaminister selle koosseisu kolme päeva jooksul riigivanemale. Tähendab, need kaks teed ei ole minu arvates üheaegselt võimalikud. Siin on ilmselt juhtunud kiirustamise viga. Ma arvan, et praegune valitsuse moodustamise kord teeb valitsuskriisid esialgse eelnõuga võrreldes pikemaks, pikendab tähtaegu, lisab veel kahenädalase tähtaja ja teeb valitsusjuhile kättesaamatuks omaenese meeskonna moodustamise. Meie töörihm lähtus mingil moel härra Taagepera ettepanekutest, et parlament aktsepteerib alati peaministri ministrite valiku, kuni ta ei ole avaldanud umbusaldust, kiirendades sellega valitsuste moodustamise protsessi. Need on minu märkused selle asja kohta. Tänan!

Juhataja: Aitäh, härra Adams! Ka härra Adamsi sõnavõtt kestis kaheksa minutit. Härra Runnel, öelge palun, kui palju aega te vajate. Meil on jäänud lõunavaheajani 3,5–4 minutit

H. Runnel: Ma loodan, et saan alla kaheksa minuti kulutada. Punkt 1: ma uurisin, kas projekti järgi on võimalik ka ministreid nagu saadikuidki kohtulikule vastutusele võtta. Mõne riigi põhiseaduses see on nii, sest ministrid või valitsustegelased võivad oma valitsuse ajal teha rahvale ja riigile nii suuri hädasid, et need vajavad täpselt samuti nagu saadikute veadki kohtulikku vastutust. Siis põhiküsimus, millest siin nii pikalt räägiti: valitsuse stabiilsus. Ma julgen juhtida tähelepanu, et 1920. aastate valitsuse stabiilsuse ja ebastabiilsuse küsimus ei olnud ainult konflikt seadusandliku võimuga, vaid üks oluline põhjus oli koalitsioonide pudedus, erakondlik häda. Seda erakondadest tingitud koalitsioonide lagunemist ei tohi kirjutada teiste võimukandjate arvele. Sellepärast, kuuldes, kui väga toonitatakse praegusel

hetkel valitsuse vägevamaks tegemist, näen ma ohtlikku tendentsi, et seeläbi hakatakse looma ametnike riiki, mis on kõikidest riigivormidest kõige kohutavam. Ametnikud ei ole ju otseselt valitud ja sellega väheneb demokraatlikus riigis rahva osavõtt tegelikust riigivalitsemisest. Ja kui on selline soovitus, et valitsusjuht, peaminister võiks algatada Riigikogu ümbervalimise, siis mitte minna tagasi riigivanema või presidendi volituste laiendamise juurde, sest ta on ju ka valitsusjuht. Minu meelest on hirm autokraatse presidendi ees tänapäeval, kui ei ole 1930. aastate olusid, natuke põhjendamatult suur. Me elame maailmas, mis on ikkagi ühtne ja jagamatu, ja me ei sõltu ju mitte Euroopa autokraatsest, vaid rahumeelsest traditsioonist, mis on juba küllalt pikk pärast sõda. Ei ole karta, et Eesti president muutub suureks röövliks, pigem on oht ametnikustumises ja sellele ma julgen väga tähelepanu juhtida. Tänan tähelepanu eest!

P. Kask: Aitäh, härra juhataja! Austatud kolleegid! Neljanda toimkonna teema on vabariigi välislepingud. See on teatud vastuolus aluseks võetud tekstiga ja see vastuolu väljendus tasakesi ka toimkonna tehtud ettepanekutes. Nimelt on meil varem või hiljem vaja ära otsustada, kuidas nimetatakse riigipead. See küsimus ei ole kaugeltki mitte kõige tähtsam, mis meil otsustada tuleb, see on maitse küsimus. Aga ma arvan, et meie töö oleks ladusam, kui ühe toimkonna töös poleks riigipead nimetatud ühtmoodi ja teise omas teistmoodi. Praegusel juhul see nii igatahes on. Mõned toimkonnad on nime muutnud, teised kasutavad Adamsi pakutud nimetust. Järjekorranumbri all ongi siis ettepanek, mille sisu on panna täiskogus hääletusele riigipea nimetus – kas riigivanem või president. Praegu ei ole rohkem välja pakutud. Ma loodan, et kõik on juba leidnud meie toimkonna aruande tabeli näol, kus on 12 ettepanekut, mis meile õigeaegselt laekusid. Toimkonna aruande juurde käib ka tekst "Põhiseadusliku Assamblee IV toimkonna koondettepanekud". Selle on koostanud Jüri Adams, kes on õnneks toimkonna liige. Pärast seda, kui asjad said toimkonnas läbi arutatud, peab siiski ütleva, et see tekst on kiirustamisi tehtud ja teatud vastuolud on seal sees, isegi kõik toimkonna otsused vist ei kajastu selles tekstis. Aga ma arvan, et kui me võtame aluseks need ettepanekud, mis tehti, on toimkonna tööst ülevaade saadud. [...] 12. ettepanek puudutab § 65 uut sõnastust. Meie ettepanek on see jällegi üle anda kolmandale toimkonnale. Paragrahv 65 puudutabki seda küsimust, millest ma eelmise ettekande järel rääkisin: mis saab ikkagi siis, kui Riigikogu tahab vältida enda laialisaatmist, kinnitab ajutiselt ühe nõrga peaministri ja sellega väldib erakorralisi valimisi? Kuidas sellist nõrka kohta ära hoida? Sellega on minu aruanne eelmise nädala tööst lõppenud. Tänan!

I. Hallaste: Austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mul on küsimused teie parandusettepanekute kohta. [...] Ja kolmas küsimus: see on 12. parandusettepanek § 65 kohta. Kas teid rahuldab see lahendus, mille pakkus välja kolmas toimkond valitsuse ametisse kinnitamise korra kohta? Teie parandusettepanekud olid eelkõige suunatud sellele, et valitsusel peab olema õigus tellida presidendilt või riigivanemalt uusi erakorralisi valimisi, kui talle umbusaldust avaldatakse. Kas see praegu välja pakutud lahendus rahuldab teid? Aitäh!

P. Kask: [...] Ja kolmas küsimus oli punkti 12 kohta. See jutt, mis ma rääkisin teie toimkonna ettekande järel peetud kõnes, oli minu isiklik ettepanek – see ei ole meie toimkonna ettepanek. Kas praegune tekst rahuldab, sellele ma ei oska vastata, sest ma ei ole jõudnud teie toimkonna uut teksti korralikult lugeda. Võib-olla rahuldab, kui seal on olulised muudatused, kui see vastuolu ära kaob ja kui on võimalik valitsuskriisi vältida, ilma et parlament saaks mängida, pannes vahepeal paika n.-ö. ajutise peaministri ja takistades sellega erakorralisi valimisi.

H. Runnel: Kallid kolleegid! Jälgisin suure sisemise kaasaelamise ja hirmuga, kuidas esitatud ettepanekud vähendavad veelgi riigi esimese kodaniku mõõtkava. See on seesama mure, et me ei tähtsusta isikut, üksikisikut. Me ei anna endale aru, kui palju me oleme nõukogude inimesed, homo soveticus'ed, kes tahavad küll presidendi nime kasutades konstitueerida inimest, kes sisuliselt või ametikoha järgi oleks ülemnõukogu, ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees, kellel pole mingit võimu ega mingit muud rolli kui viia lillekesi lüpsjatele, sest tol korral juhtis partei kõiki asju. Praegu on siiski teine riik sünnitamisel, aga meie põhilised hoiakud on, et riigivanem on rumal ja ohtlik, Riigikogu on rumal ja tühine, Riigikogu on rumal ja moraalitu, valitsus on teaduslik-tehnilise revolutsiooni põlvkonna sünnitis, kõige eelistatum organ. Seal on targad spetsialistid, targad ametnikud. Targad on head. Kui aga presidendilt või riigipealt võetakse ära igasugune vetoõigus, dekreedioõigus, seaduste algatamine ja muu aktiivne osavõtt, siis ta läheneb ju õiguskantslerile. Miks on siis teda üldse vaja? Ma küll sügavalt palun mõelda, millisele teele nende parandustega liigutakse. Nii konstitueeritakse ohtlikku, sünget ametnike riiki. Tänan tähelepanu eest!

III toimkonnale laekunud ettepanekud ja III toimkonna poolt esitatud ettepanekud variantidena (seisuga 18.10.1991), mis kuulusid hääletamisele Assamblee täiskogul¹⁵:

Eesti Vabariigi Põhiseadusliku Assamblee
 III toimkonnale laekunud ettepanekud ja
 III toimkonna poolt esitatud ettepanekud
 variantidena, mis kuuluvad hääletamisele
 Assamblee täiskogul.
 (Ettepanekud on tehtud J.Adamsi alustekstil
 põhinevale uuele redaktsioonile seisuga 18.10.91.a.)

Ettepaneku sisu	Esitaja	Toimkonna seisukoht
-----------------	---------	---------------------

Ettepaneku sisu	Esitaja	Toimkonna seisukoht
Valitsus		
15. §69 lisada sõna "valitsusele" ette sõnad "Eesti Vabariigi"	(Ü.Aaskivi)	arvestatud
16. §72 viimane lõige; jätta ära viimane lause ja sõnastada järgmiselt: "Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui Riigikogu eelmises lõigus nimetatud seitsme päeva jooksul kinnitab ametisse <u>omal soovil</u> peaministri"	(I.Hallaste)	arvestatud
17. §73 teine lause; asendada sõna "üksikud" sõnadega "peaministri poolt esitatud"	(I.Hallaste)	arvestatud
18. §75 lõige 2. lisada lause järgmises redaktsioonis: "Asendamise korra määrab peaminister"	(T.Käbin)	arvestatud

¹⁵ ERA.R-2324.1.16, l 38, 40.

III toimkonna 19.10.1991 koosoleku protokollist:¹⁶

Eesti Vabariigi Põhiseadusliku
Assamblee Riigikogu, Vabariigi Valitsuse,
riigi teematoimkonna koosoleku
p r o t o k o l l i nr. 7

Koosolek toimus 19. oktoobril 1991.a. Toompeal kell 10.20
- 13.10

Koosolekust võtsid osa:

Ü.Aaskivi
I.Fjuk
I.Hallaste
K.Koha
T.Käbin
M.Lauristin
V.Lebedev
J.Reinson
I.Hallaste

Koosolekut juhatas

P ä e v a k o r d :

1. Väljastpoolt tulnud ettepanekute arutamine
2. Alternatiivsete ettepanekute sõnastamine ja toimkonna seisukoha väljaselgitamine nende suhtes.

1. Väljastpoolt tulnud ettepanekud.
- 1.1. H.Runneli ettepanek:

Peatükki Valitsus

Lülitada vandeandmise konteksti: "Vande läbi (abil) ametisse pühitsetud seadusliku riigivõimu (valitsuse) ustavus rahvale tasutakse rahva (või iga vaba isiku) lojaalsusega sellele (oma) võimule". Võib panna ka peatükki Rahvas.

Toimikond leidis üksteiselt, et sellist lõiku ei ole vaja põhiseadusesse.

2.13. Valitsuse peatükk.

§ 69 sõna valitsuse ette lisada sõnad Eesti Vabariigi.

2.14. § 72 Viimane lõige otsustati sätestada järgmiselt:

"Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja Riigikogu uue koosseisu enne tähtaegseid valimisi, kui Riigikogu eelmises lõigus nimetatud seitsme päeva jooksul kinnitab ametisse omal valikul peaministri.

2.15. § 75 Otsustati, et asendamise korra määrab ära peaminister. § 75 lõppu lisada ka vastav lause.

2.16. § 73 viimasesse lausesse lisada sõnad " ^{koostöö} ~~koostöö~~ " asemele peaministri poolt esitatud.

2.17. Pikem arutelu toimus usalduse - umbusalduse teemal. § 77 viimane lause otsustati välja jätta, asendades selle lausetega: "Valitsusel on õigus esitada Riigikogu poolt tagasilükatud eelnõu teistkordselt hääletusele mitte varem kui järgmisel päeval, sidudes selle usaldusküsimusega. Eelnõu tagasilükkamisel astub valitsus ametist tagasi."

2.18. 8. peatükk "Rahandus ja riigieelarve.

§ 94 Teine lause otsustati sätestada järgmiselt: "Kui Riigikogu ei võta eelarveaasta alguseks riigieelarvet vastu, võidakse teha iga kuu kulutusi ühe kaheteistkümnendiku osani eelmise eelarveaasta kulutustest,

¹⁶ ERA.R-2324.1.26, 1 27, 30.

2.19. § 95 Eelnõstada peale sõnu „75 päeva jooksul“ järgmiselt:

„...“pärast eelarveaasta algust“ ja edasi põhitekti järgi.

T.Käbin esitas veel täiendusettepaneku § 63 kohta, sätestades vaid poolt ja vastu mõisted, välistades erapooletust. Toimikond oli selle ettepaneku vastu.

I.Fjuki arvates oli sisuliseks probleemiks ka suured ja väikesed algustähed põhiseaduse eelnõus. Toimikond oli teisel arvamusel, et see on keele traditsioonist tulenev ja seega puhtalt keeleküsimus.

Koosoleku juhataja

I. Hallaste

Protokollija

H. Sibul

III ja IV toimikonna 19.10.1991 ühiskoosoleku protokoll:¹⁷

Eesti Vabariigi Põhiseaduse Assamblee III ja IV teematoimikonna ühiskoosoleku protokoll nr. 3

Koosolek toimus 19. oktoobril 1991. a. Toompeal kell
13.10 - 15.10

Koosolekust võtsid osa:

- Ü. Aaskivi
- I. Fjuk
- I. Hallaste
- K. Koha
- T. Käbin
- M. Lauristin
- V. Lebedev
- J. Reinson
- P. Kask
- R. Ruutsoo
- S. Vahtre
- Ü. Uluots
- U. Kois

Koosolekut juhatasid: I. Hallaste ja P. Kask

1) III toimikonna parandusi selgitas I. Hallaste. Otsustati viia läbi alternatiivide osas soovitusliku jõuga hääletamine.

1.1. Riigikogu volituste tähtaeg:

1.1.1. 3 aastat - P. Kask, I. Fjuk, J. Reinson, V. Lebedev, S. Vahtre, Ü. Aaskivi, M. Lauristin, R. Ruutsoo, K. Koha, I. Hallaste

1.1.2. 4 aastat - Ü. Uluots, T. Käbin

1.2. Riigikogu ühe- või kahekohaline:

Kõik pooldasid ühekohalist Riigikogu.

1.3. § 58 18. oktoobri eelnõu variandist.

1.3.1. Põhitekst - M. Lauristin

¹⁷ ERA.R-2324.1.27, 12-4.

1.3.2. Riigikogu valitakse proportsionaalsuse põhimõttel:
P. Kask, I. Fjuk, K. Koha, S. Vahtre, R. Ruutsoo,
I. Hallaste

1.3.3. § 52 lg 1 välja: V. Kois, Ü. Uluots, J. Reinson,
V. Lebedev, Ü. Aaskivi, T. Käbin

M. Lauristin andis peale hääletustulemuste selgumist oma hääle
2 põhimõtte kasuks.

1.4. § 52 puhul pandi kõigepealt hääletusele, kas
põhiseaduses peab olema puudutatud saadikute tasude
saamise küsimus.

Poolt: I. Hallaste, M. Lauristin, K. Koha

Vastu: Ü. Aaskivi, P. Kask, I. Fjuk, R. Ruutsoo,
S. Vahtre, V. Kois, T. Käbin, V. Lebedev, Ü. Uluots

Erapooletu: J. Reinson

Kuna küsimus tekitab vastakaid arvamusi, pani P. Kask ette
selle üle veel järele mõelda ja edaspidi arutada.

1.5. § 59 lg 2

1.5.1. Põhitekst: R. Ruutsoo, M. Lauristin, K. Koha,
J. Reinson, V. Kois, Ü. Aaskivi

1.5.2. Lg 2 välja jätta: Ü. Uluots, S. Vahtre, P. Kask,
I. Fjuk

Erapooletu: I. Hallaste

1.6. § 63 korralise istungi kvoorum

1.6.1. Kvoorum puudub: T. Käbin

1.6.2. 1/10: I. Hallaste

1.6.3. 1/4: P. Kask, J. Reinson, K. Koha, Ü. Aaskivi,
V. Lebedev, S. Vahtre, R. Ruutsoo

1.6.4. 1/3: M. Lauristin, I. Fjuk, V. Kois

1.6.5. 1/2: Ü. Uluots

1.7. § 64

1.7.1. Põhitekst: V. Kois, I. Hallaste, P. Kask, R. Ruutsoo,
S. Vahtre, J. Reinson, K. Koha

1.7.2. Oigus-, eelarve- ja muid komisjone: T. Käbin,
Ü. Uluots, M. Lauristin, Ü. Aaskivi

1.8. § 65 lg 2

Hääletamine Riigikogus on avalik, välja arvatud Riigikogu
kodukorraseaduses määratud erandid - I. Hallaste.

1.8.1. Põhitekst: P. Kask, I. Fjuk, V. Kois, Ü. Uluots,
J. Reinson, S. Vahtre, Ü. Aaskivi, M. Lauristin,
R. Ruutsoo, T. Käbin

1.9. § 65 lg 3

1.9.1. Poolthälteenamus: Ü. Aaskivi, I. Hallaste, K. Koha,
T. Käbi, M. Lauristin, V. Lebedev, J. Reinson,
P. Kask, R. Ruutsoo, S. Vahtre, Ü. Uluots

1.9.2. Lihthälteenamus: V. Kois, I. Fjuk

1.10. § 65

T. Käbini ainult poolt- ja vastuhälte küsimus ("kollase nupu
küsimus"): parlamendi liikmel peab olema seisukoht.

1.10.1. Poolt: K. Koha, T. Käbin

1.10.2. Vastu: kõik ülejäänud

- 1.11. § 67
- 1.11.1. Põhitekst: kõik peale I. Fjuki
- 1.11.2. Lisada riigivanem (kui on valitud Riigikogu poolt) ja Riigikogu juhataja: I. Fjuk
- 2) IV toimekonna probleemid
- 2.1. § 77 Riigivanem või president?
- P. Kase arvates liiga nõrk relv valitsuse käes.
- 2.1.1. Riigivanem: S. Vahtre, K. Koha, I. Hallaste
- 2.1.2. President: Ü. Uluots, J. Reinson, R. Ruutsoo, Ü. Aaskivi, M. Lauristin, T. Käbin, V. Kois
- 2.2. President valitakse -
- 2.2.1. otse: S. Vahtre, T. Käbin, Ü. Uluots, J. Reinson, K. Koha
- 2.2.2. kaudselt: I. Hallaste, P. Kask, R. Ruutsoo, M. Lauristin, Ü. Aaskivi
- PA istungile panna hääletusele
- a) Riigikogu
b) laiem kogu
c) rahvas
- 2.3. Riigivanema vanuse tsensus
- 2.3.1. Alumine lagi: a) 30 - S. Vahtre
b) 35 - T. Käbin, P. Kask, Ü. Aaskivi
c) 40 - J. Reinson

- d) 45 - Ü. Uluots, K. Koha, M. Lauristin, I. Hallaste
- 2.3.2. Ülemine lagi : a) lagi puudub - S. Vahtre, Ü. Uluots
b) 65 a valimise hetkel - kõik teised
- 2.4. Riigikogu juhataja - eesistuja
- 2.4.1. Eesistuja: R. Ruutsoo, S. Vahtre
- 2.4.2. Juhataja: kõik ülejäänud
- 2.5. § 46 sõna "tahtlik" välja jätta
- 2.5.1. "tahtlik" välja jätta, s.t. "igas kuriteos võetakse vastutusele": kõik olid selle poolt.
- Arvati, et siin võiks aluseks võtta Raidla eelnõu teksti, kusjuures otsus võetakse vastu absoluutse enamusega.
- 2.6. Vetoõigus
- 2.6.1. Presidendil ei ole vetoõigust: R. Taagepera.
- 2.6.2. Presidendil on nõrk vetoõigus: P. Kask, R. Ruutsoo, Ü. Aaskivi (kummutatav lihthäälteenamusega)
- 2.6.3. Presidendil on (tugev) vetoõigus - Adamsi eelnõu tekst (kummutatav 2/3 kohalolijatest): Ü. Uluots
- 2.6.4. Presidendi veto on kummutatav absoluutse häälteenamusega (50% +1) : I. Hallaste, T. Käbin, M. Lauristin, S. Vahtre, K. Koha, J. Reinson
- 2.7. Asepresidendi instituut
- 2.7.1. On asepresident: Ü. Uluots, T. Käbin
- 2.7.2. Asepresident puudub, teda asendab Riigikogu juhataja: kõik ülejäänud

Koosolekut juhatasid *I. Hallaste* I. Hallaste
Protokollis *H. Sibul* P. Kask
H. Sibul

III toimkonna 19.10.1991 formuleering¹⁸

6. peatükk

Valitsus

§ 69. Täidesaatev ja korraldav võim kuulub Eesti Vabariigis valitsusele.

§ 70. Eesti Vabariigi valitsus:

1. viib ellu riigi poliitikat;
2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja riigikogu otsuste täitmist ning esineb riigikogule seaduseelnõusid;
4. koostab riigieelarve, esitab selle riigikogule ja korraldab riigieelarve täitmist ning esitab riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi;
6. korraldab suhtlemist välisriikidega;
7. loob tingimused riigi ja avaliku korra kaitseks;
8. lahendab muid küsimusi, mis põhiseaduse ja seadustega on antud vabariigi valitsuse otsustada.

§ 71. Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

Peaministri lahkumisel ametist lahkub ametist kogu valitsus.

Riigikogu uue koosseisu esimesel istungil esitab senine peaminister lahkumispalve.

Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisseastumisega.

§ 72. Riigivanem nimetab seitsme päeva jooksul pärast valitsuse volituste lõppemist uue peaministri kandidaadi, kellele annab ta ülesande moodustada valitsus. Hiljemalt kahe nädala jooksul esitab peaministri kandidaat riigikogule valitsuse koosseisu, mille järel otsustab riigikogu peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa riigikogu toetust, esitab riigivanem seitsme päeva jooksul riigikogule uue kandidaadi, kellele antakse valitsuse koosseisu esitamiseks aega kaks nädalat. Kui peaministri kandidaat sel korral ei saa riigikogu toetust, siis riigivanem kas annab valitsuse moodustamise ülesande järgmisele kandidaadile või kuulutab seitsme päeva möödudes välja riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised, mis peavad toimuma üheksakümne päeva jooksul.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui riigikogu eelmises lõigus nimetatud seitsme päeva jooksul kinnitab omal valikul ametisse peaministri kandidaadi.

§ 73. Riigikogus ametisse kinnitatud peaminister esitab kolme päeva jooksul riigivanemale ministrite nimekirja. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ametisse seitsme päeva jooksul.

¹⁸ ERA.R-2324.1.16, 144–47.

§ 74. Vabariigi valitsus või tema liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisest. Ametivande võtab riigikogu ees vastu riigivanem.

Peaminister ja valitsuse liikmed ei või olla üheski muus valitud või nimetatud ametis ega saada tasu mõnelt tulunduslikult ettevõttelt või kuuluda selle juhatusse.

§ 75. Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 76. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seadusega määratud alusel ja korras.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister seniks tema ülesanded mõnele teisele ministrile.

§ 77. Riigikogu võib oma koosseisu enamusega avaldada umbusaldust kas peaministrile või üksikule ministrile.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõudega esinema vähemalt üks viiendik riigikogu koosseisust. Küsimus võib tulla otsustamisele kõige varem järgmisel päeval pärast selle algatamist.

Umbusalduse saanud minister lahkub ametist. Peaministrile avaldatud umbusalduse korral lahkub ametist kogu valitsus.

Valitsusel on õigus esitada riigikogu poolt tagasilükatud eelnõu teistkordsele hääletusele mitte varem kui järgmisel päeval, sidudes selle usaldusküsimusega. Eelnõu tagasilükkamisel astub valitsus ametist tagasi.

§ 78. Riigivanemal on õigus kohustada peaministrit või ministrit jätkama oma ülesannete täitmist kuni uue ministri ametisse kinnitamiseni.

§ 79. Peaminister või minister, kes on riigikogu liikmed, panevad oma ametis oleku ajaks maha oma volitused riigikogu liikmena.

§ 80. Valitsuse juures on riigikantselei, mida juhatab riigisekretär.

Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist peaminister.

§ 81. Peaminister ja ministrid võivad sõnaõigused osaleda riigikogu istungitel ja komisjonides.

§ 82. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ettepanekul poolthäälte enamusega.

Valitsuse otsused ja määrused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 83. Peaministrit ja ministrit võib kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul riigikogu kahekolmandikulise häälteenamusega langetatud otsuse põhjal. Sellise otsuse vastuvõtmise korral vabastab riigivanem ministri ametist.

PA 25.10.1991 istungi stenogrammist:

I. Hallaste: Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Kolmanda toimkonna töö kohta on teile välja jagatud kaks erinevat teksti. Üks on ettepanekute loetelu, kusjuures mõnel juhul on toodud ära ka, mida tuleks hakata hääletama ja toimkonna seisukoht. Teine on konkreetsetelt sõnastatud kolmanda toimkonna alternatiiv. Sellele alternatiivile järgneb tekst põhiseaduse uue redaktsiooniga, mis on hilisem kui eelmine tekst. Mõned olulised parandused on sisse viidud. Nii näiteks § 57 punkt 4 oli enne Riigikogu volituste hulgas: Riigikogu kinnitab ametisse riigivanema esitatud peaministri kandidaadi. Selline sõnastus on vastuolus § 72 viimase lõikega, s. t. olukorraga, kus riigivanema esitatud kandidaadid Riigikogu toetust ei leia. Sel juhul on Riigikogul õigus omal valikul kinnitada seitsme päeva jooksul peaminister ametisse. Punkt kõlab järgmiselt: otsustab peaministri ametisse kinnitamise. Neid tekstilisi, redaktsioonilisi parandusi on veelgi, kuid kahjuks on see tekst saadetud siia faksiga ja faksis on mõned read kaduma läinud, nii et parem on töötada selle tekstiga, mis on esialgu jagatud koos ettepanekutega kolmanda toimkonna poolt. Hääletamised peaksid tulema 24 küsimuses, plokkide kaupa – viies plokkis. [...] Viies plokk on täiesti omaette teema, s. o. valitsuse õigus siduda esitatud eelnõu usaldusküsimustega. On kolm erinevat varianti ja need annavad erineva tulemuse. See on minu arvates üks olulisi hääletamisi. See oleks siis kõige lõpus.

Juhataja: Suur tänu, härra Hallaste! Lugupeetud assamblee liikmed! Me oleme kokku leppinud, et küsimusi esitatakse vaid kolme valdkonna kohta: Riigikogu valimised, Riigikogu kestus, Riigikogu kojalisus. Juhatus palub tungivalt kolmandat toimkonda mitte asuda praegu käsitlema keelelisi küsimusi, kus on suured ja kus väiksed algustähed. Suur tänu! Niisiis, kolm põhiküsimust. Esimesena saab küsimuse esitamiseks sõna Toomas Kork. Palun!

PA 26.10.1991 istungi stenogrammist:

Juhataja T. Anton: Tere hommikust! Palun istuge oma kohtadele! Kohaloleku kontroll. Kohal on vaid 23 assamblee liiget, aga ilmselt need 23 on parimad ja ma usun, et tänane tööpäev läheb meil korda. Härra Hallaste, palun kõnepulti! Me jätkame sealt, kus me eile lõpetasime. Kolmas toimkond ja põhiprobleemide läbiarutamine ja hääletamine.

[...]

I. Hallaste: [...] Ja see viimane punkt on seotud eelnõudega, mille valitsus seob usaldusküsimusega. Põhimõtteliselt on võimalikud kaks erinevat lahendust. Üks lahendus on esitatud põhitekstis. Valitsusel on õigus esitada Riigikogu poolt tagasi lükatud eelnõu teistkordsele hääletusele, sidudes selle usaldusküsimusega, mitte varem kui järgmisel päeval. Eelnõu tagasilükkamisel astub valitsus tagasi. Põhimõtteliselt teine võimalus on toodud välja alternatiivina, et valitsusel on õigus siduda Riigikogule esitatud eelnõu usaldusküsimusega. Kui eelnõu vastu ei ole Riigikogu koosseisu enamus, siis loetakse eelnõu vastuvõetuks. Ja kolmas sellega kaasnev alternatiiv oleks jätta see küsimus üldse põhiseadusest välja.

Kusjuures, kui see läheb põhiseadusest välja, siis seda küsimust ilmselt ei ole võimalik kirjutada ka Riigikogu kodukorda, sest igal juhul ta hakkab muutma kas hääletuse korda Riigikogus või valitsuse tagasilükkamise korda. Ma selgitan lühidalt kahe võimaluse sisulist erinevust. See variant, mis on antud põhitekstis, loob olukorra, kus valitsus võib esitada mingi eelnõu, sidudes selle usaldusküsimusega, ja hääletamise kord on meil poolthäälteenamusega – enam poolt kui vastu ja kui selles korras lükatakse eelnõu tagasi, siis see tähendab seda, et valitsus on ka ametist kohe lahti. See tähendab, et selle lõiguga kergendatakse valitsuse tagasikutsumise korda. Kusjuures, seda saab teha ainult valitsuse enda palvel või nõudel. Peet Kask toetab vastupidist. Valitsus võib siduda mingi eelnõu usaldusküsimusega ja sellega muutub eelnõu vastuvõtmise kord. Kui tavaliselt kõik eelnõud võetakse vastu poolthäälteenamusega, siis usaldusküsimusega seotud eelnõu võetakse vastu siis, kui tema vastu ei ole valitud koosseisu enamus. Sisuliselt rakendub see range kord, mis on valitsuse tagasikutsumisel, ka eelnõude vastuvõtmisel. Toimkonna enamus pooldas põhivarianti, s. t. valitsusel on õigus tellida endale usaldushääletus ja teha palju kergemal viisil, kui on tavaline usaldushääletuse kord, kui ta seda ise tahab. Toimkonnas leiti, et kui läheb läbi see teine alternatiiv, et eelnõude vastuvõtmiseks rakendatakse täiesti uut korda, siis see võib omamoodi teha mõttekuks varasemas öeldud põhimõtte, et eelnõud võetakse vastu poolthäälteenamusega, rohkem poolt kui vastu. Valitsus hakkab kõiki olulisi küsimusi siduma usaldusküsimusega ja olukorda, kus mingi eelnõu vastu oleks valitud koosseisu enamus, praktiliselt ei teki ja valitsus hakkab lihtsalt läbi suruma oma neid eelnõusid, mis talle endale tunduvad olulisemad. Toimkonna enamus leidis, et peaks selle neljanda lõiguga kergendama valitsuse tagasiastumise korda, et see võiks osutada vajalikuks siis, kui valitsus on vähemusvalitsus ning Riigikogu ei võta vastu valitsuse poolt esitatud eelnõusid ja lükkab neid järjest tagasi. Valitsus omakorda neid ellu viia ei saa ja käib välja selle ähvarduse, et tegemist on eelnõuga, mille puhul on tegemist usaldushääletusega: kui te seda nüüd vastu ei võta, siis sellega seoses me astume tagasi või sellega me oleme juba tagasi astunud. See paneb opositsiooni mõtlema, kas ta on valmis võtma endale vastutuse valitsust ise moodustada või laseb ta selle eelnõu valitsusel ikkagi läbi minna. See on oluline siis, kui on tegemist väga erinevatest erakondadest koosneva Riigikoguga, kus enamusvalitsuse kujundamine on raske ja kus on ka võimatu saada Riigikogu enamuse hääli, selleks et valitsust saaks tagasi kutsuda ja hakata uut valitsust moodustama. Alternatiivi nr. 2 läbimine oleks väga ohtlik tulevasele Riigikogule, sest see võiks luua olukorra, kus järjest hakkab, valitsus esitama eelnõusid selle korra järgi ja sellisel juhul pole mõtet isegi mitte arutada neid või hääletada Riigikogus. Nad lihtsalt lähevad läbi, kuna see kord, et kui eelnõu vastu ei ole Riigikogu koosseisu enamus, garanteerib vastuvõtmise – eelnõu läheb muutmatul kujul läbi ja võetakse vastu. Arvata, et valitsus on meil väga eetiline, et võimalust siduda see usaldushääletusega kasutatakse ülimalt harva, ei ole põhjust. Me ei tea, kes on järgmises valitsuses, ei tea, kes on ülejäärmiste valimiste järel riigis, milline erakond või valimisliit selle valitsuse moodustab, ja põhiseadusega peame garanteerima tingimused, et ükskõik kes see ka ei oleks, igal juhul demokraatia säiliks. Aitäh!

Juhataja: Kas assamblee liikmetel on küsimusi?

Ü. Aaskivi: Lugupeetud kõneleja! Lugupeetud kolleegid! Mul ei ole küsimus, mul on ettepanek härra Hallastele, et ta selgelt saalile ütleks, millise paberi peab praegu ette võtma, sellepärast et kolmandalt toimkonnalt on üks eelnõu faksi teel, teine paljundusest. Just

seesama § 77 neljas lõik on faksis täiesti kadunud ja seetõttu, ma tean, saalis praegu inimesed ei saa üldse aru, millest jutt käib.

I. Hallaste: Ette tuleks võtta tekst, kus pealkiri on "Põhiseaduse peatükkide uus redaktsioon. III toimkond". Ja siin §-s 77 on lõige 4 olemas, redaktsioon 19. oktoobrist 1991 anno Domini. Selle redaktsioon ei ole kõige parem, siin on tegemist puhtkeelise küsimusega ja seda ma ei tahaks praegu arutada. Põhitekst on sõnastatud selles tekstis, mille lõpus on kolmanda toimkonna laekunud ettepanekute loetelu ja teksti enda all on kuupäev 19. oktoober, seal on § 77 lõige 4 olemas. Alternatiiv on sõnastatud teise lehe peal, kus on kolmanda toimkonna alternatiivid ja seal on jällegi faksis läinud kaduma esimene rida ja paragrahvi number, küll aga teine alternatiiv on selgelt olemas. See on tekst, mille esimene lehekülg kannab pealkirja "III toimkonna alternatiivid". Seal on punkt 2 täiesti selgelt sõnastatult olemas. On kaks teksti: üks on, mille peale on kirjutatud 25. oktoober 1991, sealt te leiame üles § 77 lõike 4 põhivariandi, ja teine tekst kannab pealkirja "III toimkonna alternatiivid" ja selle paki viimane leht kannab kuupäeva 22. oktoober 1991.

Juhataja: Loodetavasti on selge, milliseid tekste silmas peetakse. Aitäh selle selgituse eest!

L. Vahtre: Mul on selline küsimus. Minu meelest usaldushääletus parlamendis on hilisem institutsioon ja usalduse avaldamine on saanudki alguse sellest, et parlament lükkas kunagi Inglismaal tagasi ühe valitsuspoolse seaduseelnõu, mille peale valitsus ametist lahkus. Nüüd ma näen, et eelnõu sidumine usaldusküsimusega on tehtud ainult valitsuse privileegiks ja parlament peab selles samas asjas eraldi usaldushääletuse organiseerima. Kas te ei arutanud seda, et ka parlament võiks eelnõu usaldusega siduda?

I. Hallaste: Parlamendil on võimalik avaldada valitsusele umbusaldust ja sellest räägib § 77 lõige 2 ja lõige 1. Lõige 1 ütleb, et Riigikogu võib oma koosseisuga avaldada umbusaldust peaministrile või ükskõik millisele ministrile ja lõige 2 seletab, kuidas see toimub. Kui Riigikogu tahab omaalgatuslikult hakata avaldama valitsusele umbusaldust, siis seda reguleerib § 77 lõige 2. Algatuseks peab esinema kirjaliku nõudega üks viiendik Riigikogu koosseisust ja mitte varem kui järgmisel päeval tuleb küsimus otsustamisele ning seda hääletatakse ja see on seotud mingi konkreetse eelnõuga. Toimkond teeb ettepaneku lihtsustada valitsuse tagasikutsumise protseduuri.

Juhataja: Härra Lauri Vahtre, teine küsimus, palun!

L. Vahtre: Ma tahan lihtsalt jätkata, miks peaks olema niimoodi, et Riigikogu saab omal initsiatiivil valitsusele avaldada umbusaldust üldse, aga mitte mingi eelnõuga seoses. Minu meelest tooks see asjatu poliitilisi tagajärgi.

I. Hallaste: Umbusaldus valitsusele on väga tõsine akt ja selleks on eraldi kord, mis on raskem kui valitsuse ametisse kinnitamise kord. Sellisele seisukohale jõudis toimkond. Mingisuguse eelnõuga asja sidumine tähendab toimkonna arvates valitsuse tagasiastumise korra lihtsustamist. Seda võib vaja olla siis, kui asi on läinud umbe, kui Riigikogu ei ole nõus kinnitama esitatud eelnõusid, valitsus ei saa viia ellu oma poliitikat, samas aga Riigikogus ei jätku neid hääli, kes oleksid valmis hääletama valitsuse tagasikutsumise poolt, et saaks rakendada § 77 lõiget 8. Ja kuna valitsus astub tervikuna tagasi, siis ei ole küsimus mitte ainult ühes eelnõus, vaid valitsus on astunud tervenisti tagasi kõigi tulevaste eelnõude jaoks ning siin ongi kaks erinevat korda. Üks on § 77 lõige 2 ja teine lõige 4. Loomulikult, kui valitsusele umbusaldust avaldatakse, öelda ka maha, et valitsust ei usaldata sellepärast, et ta

ei viinud ellu seda ja seda seadust, mille Riigikogu on vastu võtnud, ja on käitunud selles või selles küsimuses ebaeetiliselt, seda kõike on võimalik öelda, kuid põhiseaduses fikseeritakse erinevad korrad, mis seda asja puudutavad. Põhimõte on selles, et kui Riigikogu ise tahab algatada umbusalduse küsimust, siis sellisel juhul tuleb rakendada § 77 lõike 2 korda. Lihtsustatud korda võib tellida ainult valitsus, selleks et riik võiks väljuda sisepoliitilisest kriisist.

Juhataja: Aitäh! Palun, kas on veel küsimusi? Küsimusi rohkem ei ole. Aitäh, härra Hallaste! Sõna saab härra Kask, palun!

P. Kask: Austatud härra juhataja! Kallid kolleegid! Ma oleks võinud ka esitada küsimuse härra Hallastele, aga ma eelistan siiski lihtsalt selgitada. Mina ei näe erilist mõtet sellel põhiteksti sissepanekul, sest valitsus saab niikuinii ähvardada, et ta astub tagasi, kui mingi tema tähtis eelnõu tagasi lükatakse, ja valitsusel on niikuinii võimalus tagasi astuda. Miks ta peaks kasutama seda paragrahvi? Mina ei näe mingisugust põhjust. Ja ma ei tea ka ühtegi riiki, kus asi oleks põhiseaduses kirjas. Aga tegelikult, miks ma pakkusin selle teise variandi? Selle taust on palju laiem kui lihtsalt see variant umbusalduse küsimuses. Küsige ükskõik missuguselt politoloogilt, milline on meie ühiskonda kõige raskemini ähvardav oht, kui me valime parlamentaarse valitsemise vormi, ja ma olen praktiliselt kindel, et vastus on kõigil ühesugune: oht on see, et te saate omale nõrgad valitsused, mis kukuvad kord aastas või sagedamini ja mis ei suuda vajalikke reforme läbi viia, sest neil ei ole küllaldast toetust parlamendis. Selliseid olukordi tunneb nii Eesti ajalugu kui ka kogu maailma ajalugu, praegu on selline olukord Itaalias ja enne Teist maailmasõda esines seda laiemalt. Klassikalised näited on Weimari Vabariik Saksamaal ja Prantsusmaal. Saksamaal kukutasid äärmised punased koalitsioonivalitsusi lops ja lops, sest tsentri koalitsioonid olid nõrgad. Omal ajal ei olnud nad suutelised moodustama ka uusi valitsusi. Pikad valitsuskriisid ja nõrgad valitsused. Prantsusmaal kehtisid natuke teistsugused reeglid, valitsust oli natuke raskem kukutada, sest selleks oli vaja absoluutset häälteenamust, küll aga kasutas opositsioon teist meetodit. Ta lükkas valitsuse eelnõusid tagasi, sest seda oli kergem teha, kuna piisas lihtsälteenamusest. Lops ja lops lükati valitsuse eelnõud tagasi, valitsus ei saanud midagi teha ja oli teatud aja pärast sunnitud tagasi astuma. Teise ilmasõja järel on disainitud ka mitmeid meetodeid selle ületamiseks. Saksamaa ajalugu on teatud mõttes põhiseadusliku ime tagajärg, et olukord nii kiiresti stabiliseerus. Ja kaasaja Saksa valitsused on väga tugevad. Poliitiline süsteem on tugev ja kaugelki mitte nii fragmenteerunud kui enne sõda. Sama kehtib ka Prantsusmaa kohta ja Prantsusmaal disainiti just see säte, mille mina nüüd Eesti jaoks välja pakkusin. Praktika näitab, et valitsus ei kasuta seda ülisageli. Valitsusel on selle kasutamine ohtlik, sest iga kasutamine tekitab parlamendi liikmetes teatud vastuseisu. Iga kasutamine muudab valitsust ebapopulaarseks, sest see on jõuvõte ja kõik teavad seda. Ta kasutab seda vaid äärmisel juhul, kui asi on tõesti tõsine ja raske ning on vaja läbi viia mingi reform. Me peaksime tegema põhimõttelise valiku, kas me hakkame otsima neid meetmeid parlamentaarsüsteemi nõrkuste vältimiseks, valitsuse positsiooni tugevdamiseks või me loobume sellest ja läheme edasi loosungiga, mida härra Runnel pakkus. Kõige hullem, mis meil võib juhtuda, on bürokratiseerumine, ametnike valitsus. Ärme anna valitsusele mitte mingisuguseid õigusi. Jutt ei ole mitte ainult umbusalduse sidumisest seaduseelnõuga. Jutt on paljudest teistest mehhanismidest, mille juurde me varem või hiljem peaksime jõudma. Ma võin ainult mõned neist nimetada, mis mujal maailmas on kasutust leidnud. Meil on juba aktsepteeritud künnis valimistel. See on just see, et parandada seda olukorda: vähendada

fragmenteerumist parlamendis ja tugevdada valitsust. Teiseks. Umbes 80%, vähemalt 80% parlamentaarsetest süsteemidest on niisugused, kus valitsusel on õigus vähemalt teatud tingimustel parlament laiali saata, eelkõige sel juhul, kui valitsusele on avaldatud umbusaldust. Kolmandaks, konstruktiivse umbusalduse nõue. See disainiti Saksamaal ja see on leidnud väga laialdast kasutamist parlamentaarsetes riikides. See tähendab seda, et umbusaldust saab avaldada ainult valides uue peaministri. Neljandaks. See on see, mis ma praegu rääkisin. Neid võtteid on veel ja ma arvan, et ülehonne ja üleülehomtsel päeval me peaksime ekspertidelt kõik need nõuanded välja imema, mis sinna suunda lähevad. Need on argumendid teise variandi kaitseks. Tänan!

Juhataja: Aitäh, härra Kask! Härra Uluots, palun!

Ü. Uluots: Ma räägin täna kohalt. Lugupeetud kolleegid, me kuulasime härra Kase väga ilusat ja tarka juttu, kuid mina toetan härra Hallastet. Elu on näidanud, et see on ainus lahendus antud situatsioonis. Härra Kask tõi siin Saksa ime näite. Saksa ime seisnes ainult selles, et suudeti luua kahe koalitsiooni süsteem, mitte aga 52 parteid, nagu meil on oodata. Ja kolmandaks, me ei ole üldse asunud veel neljanda toimkonna põhiküsimuse, presidendi funktsioonide juurde, kuigi härra Kask juba räägib meile siin, nagu oleksid need küsimused ette ära otsustatud. Sellepärast toetan mina antud juhul kolmandat toimkonda, põhiteksti.

Juhataja: Aitäh! Härra Käbin, teil on sõna.

T. Käbin: Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma tahaksin rõhutada seda, et kõneldes siin, olgem oma väljendites täiesti täpsed ja kõnelgem ainult seda, mis on õigus. Peet Kask nimetas, et künnis valimistel on aktsepteeritud. Ei ole. Ülemnõukogu, hääletades kahe põhiversiooni poolt, andis ühele rohkem eelistusi, kuid otsust vastu ei võetud, nii et ma kordan veel: paluks kõnelda siin täiesti täpselt. Ja mis puutub antud ettepanekusse – kui probleem vajab pikemat arutamist, tuleks piirduda täna põhimõtte hääletamisega, kas põhiseaduses fikseerida valitsuse õigus siduda eelnõu umbusaldusega. Selle mehhanismi aga töötaks toimkond välja teiseks korraks. Tänan!

Juhataja: Härra Kaalep, palun!

A. Kaalep: Kallid kolleegid! Härra Kase sõnavõtt sunnib mind tegema mõned ääremärkused. Tema ülevaade Euroopa poliitika viimastest aastakümnetest oli minu meelest ühekülgne selles mõttes, et ta näiteks sõjaeelse Saksa- ja Prantsusmaa poliitilist ebastabiilsust seletas nagu sealse seadusliku korraga, ühesõnaga juriidiliste põhjustega. Igaüks teab, et tegemist oli ju majandusliku ebastabiilsusega, samuti Saksamaa tõus pärast Teist maailmasõda on jällegi kõigepealt seletatav majandusliku olukorraga ja soodsa konjunktuuriga. Ma hoiataksin eeskujuks võtmast praegust Saksamaa Liitvabariiki. Valitsused on seal küll tugevad, tõesti täiesti stabiilsed, aga riik, nagu ma viimastel aastatel Saksamaal viibides olen tarkade sõprade käest kuulnud, on vägagi bürokraatlik. Tulemuseks on näiteks see, et need liberaalsed ringkonnad, tahtmata hääletada konservatiivsete parteide, kristlike demokraatide ja nendega liitunud vabade demokraatide poolt, kes on ka praktiliselt juba konservatiivid, on sunnitud hääletama sotsiaaldemokraatide poolt, ise sotsialistid olemata. Nii et see süsteem ei sobi meile kindlasti eeskujuks ja ma arvan, meil tuleb lihtsalt käia oma teed.

Juhataja: Tänan, härra Kaalep! Härra Sirendi, palun!

A. Sirendi: Austatud juhatus! Austatud kolleegid! Mulle tundub, et me pingutame üle, kui me loodame leida mehhanismi, mis suudaks suruda ühe inimese kompetentsuse raamidesse, kui ta ise seal püsida ei taha. Tähendab, kõik need kompetentsuse raamidest väljaminemised on alati kutsunud esile ühiskonnas vapustusi ja sealjuures ei olene see kaugeltki sellest, kui hea või halb see konstitutsioon on. Kõigist nendest piiridest on võimalik välja astuda ja selle tõttu me peaksime lihtsalt tegema parima, mis meil on võimalik, aga mitte taotlema päris võimatut. Tänan!

Juhataja: Tänan, härra Sirendi! Sõnasoovijaid rohkem ei ole. Härra Hallaste, palun teid kõnepulti! Tuletan meelde, et tehti üks ettepanek, mida on võimalik käsitleda mitte uuenä, mida toimkond pole läbi vaadanud, vaid ühe etapina § 77 lõikes 4 püstitud probleemi lahendamisel. Ja nimelt, kas põhimõtteliselt on vajalik põhiseaduses seostada valitsuse poolt esitatud eelnõu hääletamine usaldushääletusega? Palun, härra Hallaste!

I. Hallaste: Ma tahaksin kommenteerida natukene sõnavõtte, sealhulgas härra Peet Kase oma ja hakata teda ka toetama. Mitte teise alternatiivi osas, vaid selles, mis ta sisuliselt ütles, et Saksamaa stabiilsuse tagamiseks olid 50% künnis, konstruktiivne usaldamatuse hääletamine ja konstitutsioonikohtu olemasolu. Kuid konstruktiivse umbusaldushääletuse ettepanekuid meie põhiseaduse juurde keegi teinud ei ole ja selle tõttu komisjon ja ma isiklikult seda ettepanekut meie põhiseaduse juurde teinud ei ole ning seetõttu toimkond seda küsimust arutanud ei ole. Ja ma isiklikult ei poolda niivõrd rasket mehhanismi, nagu on konstruktiivne usaldushääletus, kuna see välistaks eelmise valitsuse koosseisust uue inimese leidmise, keda pannakse uueks peaministriks. Nii et kui selline ettepanek esitatakse, me kindlasti arutame seda. Mis puutub sellesse ettepanekusse, mille tegi härra Käbin, et praegu mitte arutada asja sisuliselt, vaid kas üldse asi fikseerida või mitte, siis seda ma ei poolda, see on küsimuse edasilükkamine. Tegemist on kahe põhimõtteliselt täiesti erineva kontseptsiooniga, lõik punktis 1 ja punktis 2: kas lihtsustatakse valitsuse tagasikutsumise korda, kusjuures seda võib teha ainult tema enda palvel, või teine variant, kus valitsusel on õigus kasutada näpುವäänamise võtteid Riigikogu suhtes ja sundida teda vastu võtma eelnõusid, mida tavalises korras vastu võtta võimalik ei ole. Arvata, et valitsused on väga eetilised ja toredad ja tublid, kes ei hakka Riigikogu näppe väänama, sahtli vahele toppima – ma isiklikult ei usaldaks ühtegi valitsust, lähtudes ka võib-olla kolmanda võimuna alternatiivsest seadusest, seaduseelnõust, et ükski valitsus ei vääri Riigikogu usaldust. Ja sellepärast ma pooldan igal juhul põhivarianti. See kolmas alternatiiv, et jätta asi välja, jätta lõige 4 välja, on väljapääs siis, kui Põhiseaduslik Assamblee hääletab näiteks teise variandi poolt. Siis ma kutsun üles hääletama kõiki selle poolt, et see asi välja jääks, et see teine variant läbi ei läheks, aga see on ainult taganemistee. Järelikult ma ikkagi paluksin hääletada konkureerivalt kolme varianti. Esiteks põhitekst, mis on nii: valitsusel on õigus esitada Riigikogu poolt tagasi lükatud eelnõu teistkordsele hääletusele mitte varem kui järgmisel päeval, sidudes selle usaldusküsimusega. Eelnõu tagasilükkamisel astub valitsus tagasi, kusjuures selle lõike redaktsioon võib muutuda, aga põhimõte on selge. Jaa, valitsus astub siis ise ka tagasi, kui eelnõu lükatakse tagasi, tavalise hääletuse korras. Tähendab, eelnõu vastuvõtmisel on poolthääle enamust vaja, enam poolt kui vastu. Kui eelnõu sellist toetust Riigikogus ei leia, enam on vastu kui poolt, siis sellisel juhul astub valitsus tagasi. Tõenäoliselt selline hääletus, kui see tuleb Riigikogus, ei tule juhuslikult ja saalis ei ole kümme inimest, kes siis hääletavad poolt või vastu või on erapooletud. Sellisel juhul on ikka saal Riigikogu liikmeid täis ja võimalik ka, et selle hääletamise tulemus vastab § 77 lõikes 1 toodud nõuetele. Teine asi, mis tuleb hääletusele panna, on alternatiiv, mida toetab Peet Kask.

Valitsusel on õigus siduda Riigikogule esitatud eelnõu usaldusküsimusega. Kui eelnõu vastu ei ole Riigikogu koosseisu enamus, siis loetakse eelnõu vastuvõetuks. Ja kolmas alternatiiv: jätta §-st 77 välja lõige 4. Kõige mõistlikum oleks teha praegu konkureeriv hääletus, loevad ainult poolthääled.

Juhataja: Tänan! Me asume kohe hääletama, aga enne on kohaloleku kontroll. 60-st assamblee liikmest on kohal 36. Hääletama hakkame § 77 lõike 4 sisu. Kolm varianti pannakse hääletusele konkureerivalt, loevad ainult poolthääled. Niisiis, § 77 lõige 4, variant 1. Kes on selle poolt, et jääb nii, nagu on põhitekstis § 77 lõige 4 põhitekst? Hääletame. 26 poolthäält. Hääletusele läheb variant 2. See on härra Peet Kase poolt pakutud variant ja kõlab nii: valitsusel on õigus siduda Riigikogule esitatud eelnõu usaldusküsimusega. Kui eelnõu vastu ei ole Riigikogu koosseisu enamus, siis loetakse eelnõu vastuvõetuks. Hääletame. 5 poolthäält. Ja kolmas variant: jätta §-st 77 lõige 4 välja. Hääletame. Kolmas variant kogus 6 poolthäält. Konkursist on ülekaaluka eduga väljunud variant 1. Tuletan meelde, see oli § 77 lõike 4 põhitekst. Vähim hääli – 5 häält – sai variant 2 ja see langeb konkurentsist välja. Juhatus otsustas, et antud küsimuses on võimalik teha ka viimane hääletus, kui seda nõuab toimkond. Palun, härra Hallaste, kas me korraldame lõpliku hääletuse variantide 1 ja 3 vahel?

I. Hallaste: Mida kiiremini Põhiseaduslik Assamblee langetab siduvaid otsuseid, seda parem tulemus on, aga see on juhatuse otsustada. Kolmas toimkond ei ole vastu, kui selline hääletus praegu läbi viia.

Juhataja: Ma selgitaksin juhatuse otsust. Kolmas toimkond väitis, et variant 3 on toimkonna poolt esitatud juhuks, kui peaks valitama teine variant. Seda ei tehtud. Selleks et toimkonna seisukoht saaks lõplikult fikseeritud, oleks vaja viia hääletamine lõpule.

I. Hallaste: Ma olen sellega täiesti nõus.

Juhataja: Lugupeetud kolleegid! Meil seisab ees teine voor samas küsimuses. Niisiis, kes on selle poolt, et § 77 lõikes 4 jääb põhitekst? Hääletame. Poolt 28. Ja teine küsimus. Kes on selle poolt, et §-st 77 lõige 4 välja jätta? Hääletame. Poolt 4. Seega on konkursi võitnud variant 1, jääb § 77 lõike 4 põhitekst. Härra Hallaste, kas on soov lõpetuseks midagi öelda? Palun, sõna on härra Hallastel!

I. Hallaste: Ma tahaksin tänada Põhiseadusliku Assamblee juhatust ja ka liikmeid, et nii väike päevakorrapunkt, mida me eile alustasime, sai täna nii edukalt lõpetatud ja kõige tõsisem hääletamine, mis praegu oli, andis toimkonnale kindluse edasi töötamiseks. Ma loodan, et selle päevakorrapunkti edasine arutamine, neljanda toimkonna ja teiste toimkondade töö hääletamine läheb sama kiiresti ja ladusalt. Aitäh!

Juhataja: Aitäh! Me oleme jõudnud tööjärjega neljanda toimkonnani. Ees seisavad sellised "kerged" teemad nagu Vabariigi President ja välislepingud. Ma palun kõnepulti toimkonna esimehe härra Peet Kase.

III ja IV toimkonna 28.10.1991 ühiskoosoleku protokoll:¹⁹

Eesti Vabariigi Põhiseaduse Assamblee III ja IV teematoimkonna ühiskoosoleku protokoll

Koosolek toimus 28. oktoobril 1991. a. Toompeal kell
10.00 - 12.00

Koosolekust võtsid osa: P. Kask
I. Hallaste
I. Fjuk
R. Ruutsoo
K. Koha
J. Reinson
I. Raig

Eksperdid: E. Rahumaa
M. Shugart

Päevakord

1) M. Shugart'i arvamus põhiseadusest.

1. P. Kask tutvustas M. Shugart'it ja palus tal lühidalt tutvustada oma viimase raamatu käsikirja ning Adamsi põhiseaduse eelnõud. M. Shugart tegi lühikese ülevaate oma raamatu " Presidents and Assemblies" käsikirjast, mida ta on kirjutanud kahasse John M. Carey'ga.

3 põhilist lähtekohta:

- 1) presidentaalne tüüp (näiteks USA)
- 2) peaminister presidendi rollis (näiteks Prantsusmaa V vabariik)
- 3) parlamentaarne president (näiteks Saksa Weimari vabariik)

Raidla põhiseaduse süsteemis asub president ülaloleva teise ja kolmanda punkti vahel. (M. Shugartil oli kahjuks olnud võimalus tutvuda vaid Raidla eelnõuga). Seejärel vastas M. Shugart küsimustele. Ta ei soovitanud kahekojalist parlamenti. Soovitas, et Riigikogu ja riigivanema volituste tähtaeg oleks ühepikkune.

Koosolekut juhatas

P. Kask

Protokollis

H. Sibul

¹⁹ ERA.R-2324.1.27, 15.

III, IV toimkonna ja VII toimkonna 28.10.1991 ühiskoosoleku protokoll: ²⁰

Esti Vabariigi Põhiseaduse Assamblee III, IV ja VII
teematoimkonna ühiskoosoleku protokoll

Koosolek toimus 28. oktoobril 1991. a. Toompeal kell
16.20 - 19.40.

Koosolekust võtsid osa: R. Arjukese
H. Eller
A. Erm
O. Kool
T. Kork
Ü. Aaskivi
M. Lauristin
K. Koha
T. Käbin
I. Hallaste
J. Reinson
P. Kask
I. Fjuk
I. Raig
V. Saatpalu
Euroopa Nõukogu eksperdid

Koosolekut juhatas: I. Hallaste

1. P. Kask tegi ülevaate IV toimkonna tööst, tõstes esile presidendi võimu ulatuse ja põhiprobleemide hääletustulemuste küsimused.

2. V. Saatpalu tegi ülevaate VII toimkonna tööst
Toimkonna ees seisab põhiprobleem: kui üksikasjalikult kirjutada lahti omavalitsuse peatükid. V. Saatpalu arvas, et võimalikult lühidalt.

Kuivõrd on õigus tulevastele põlvedele ette dikteerida kitsendusi, õigusi, kohustusi.

Tasandite küsimus: parlament, maakond, vald. V. Saatpalu arvates võiks jätta selle probleemi põhiseaduses lahtiseks.

3. I. Hallaste tegi ülevaate III toimkonna tööst. Ta keskendus Riigikogu valimiskorra ja asendussaadikute probleemile. Samuti puudutas ta Riigikogu volituste, Riigikogu juhataja ja asejuhataja valimise meetodi, Riigikogu kvoorumi, hääletamise avalikkuse, valitsuse moodustamise ja valitsusele umbusalduse avaldamise probleeme.

3.1. Riigikogu valimise kord
valimisseadus vaid proportsionaalsuse põhimõttel

3.2. Asendussaadikute probleem
Eelistati Rootsi süsteemi, kuid mitte nii põhjalikult kui eelnõus.

3.3. Riigikogu volitused 13-punktiliseks

3.4. President teeb ettepaneku ja Riigikogu kinnitab ametisse (enne vastupidi).

3.5. Juhataja ja asejuhataja ÜMÜH meetodil.

3.6. Kvoorum Riigikogu korralisel istungil. 1/4 - või ilma kvoorumita.

3.7. Hääletamine alati avalik, üksikisikute puhul erandid.

²⁰ ERA.R-2324.1.27, 16-9.

3.8. Valitsuse moodustamine. Kompromiss kahe variandi vahel.

3.9. Valitsuse umbusalduse küsimus eelnõuga seotuna.

4. Edasi said sõna eksperdid.

Guy Carcassonne (Prantsuse Konstitutsioonilise Nõukogu liige): Lühidalt alguses teoreetilisest vaatepunktist.

Demokraatiad on aegade jooksul kannatanud nõrkuse poolest. Seda põhiliselt institutsioonide pärast.

Peale II Maaailmasõda on demokraatiatele vajalik enamuse valitsus. Selle saavutamiseks on palju teid:

- 1) presidendi valimine
- 2) parteide süsteemi läbi jne.

Lõppeesmärk peaks olema enamuse saavutamine. Peamine on jõuda teatud stabiilsuseni, otsuste tegemise protsessi määratlemiseni. IV Prantsuse Vabariik oli väga ebastabiilne.

Siiski tuleb alati kaaluda vähemusvalitsuse võimalust. Alati ei ole otstarbekas seada valitsuse moodustamiseks absoluutse enamuse nõuet. Ma ei soovita midagi sellist, mis sarnaneb Prantsuse süsteemiga. Soovitan parlamentaarset süsteemi tugeva valitsusega. Peaminister peab olema vastutav, president mitte.

Teie konkreetsete probleemide kohta arvan järgmist:

1) Kõik hääletamised peaksid olema avalikud, peale üksikisikute hääletuse.

2) Valimissüsteemi osas on printsiibi mainimisest küllalt. Peamiselt võiksid olla valitud proportsionaalsuse alusel.

3) 14. peatükk on liiga pikk. Seal peab olema 2 asja:

3.1. kinnitus selle kohta, et kohalikud omavalitsused oleksid vald, linn, maakond.

3.2. et kohalikud omavalitsused oleksid vabalt valitud volikogudega.

Prantsusmaal on 3 tasandit:

Volikogudega:

Prantsusmaal on 3 tasandit:

a) see ei ole põhiseadusesse kirjutatud.

b) Väikestes riikides 2 - 3 tasandit piisab.

4) Presidendi võimu pole enam vaja täpsustada. Eelnõus on see piisavalt täpne.

5) Põhirõhk tuleb asetada peaministri kui võimu teostaja pädevusele.

6) Eelistan nõrka diktaatorit nõrgale valitsusele.

Roman Herzog (Saksa LV Ülemkohtu president):

1) Tuleb täpselt määratleda, kes otsustab. Kas see on peaminister või president, ei ütleks teile ette. Parlament ei saa neid funktsioone enda peale võtta.

2) Põhiseadust tuleb teil lühendada. See kehtib ka 14. peatüki kohta. Mis puudutab valimisseadust, siis mõned printsiibid võivad põhiseaduses olla.

Omavalitsuste peatükis § 117, § 119 minu jaoks piisaks. Tasandite arvu ei määratleks. Saksa kogemustele toetudes tuleb muutusi pidevalt ette.

3) Üldine märkus põhiseaduse muutmise kohta. Kui põhiseaduses on vähe kirjas, peab olema raske muuta. Kui põhiseaduses on üksikasjalikult palju sätestatud, peab olema suhteliselt kergem muuta.

4) Riigikontrolli peatükki peaks oluliselt lühendama.

5) Parlamendi otsustusvõime küsimus.

Seisaks 1/4 kvorumit nõude eest. 50% nõue ei takista saadikute laiskust. Alati on väga palju probleeme, millega saadikutel tuleb tegutseda plenaaristungil ajal.

6) Saksa eripära. Sakslastel on kvoruminõue, kuid seda ei kontrolli spiiker. Mitmed otsused võetakse vastu väiksema kvorumiga, kui on seaduslikult ette nähtud. See on väga praktiline. Kui keegi nõuab kvorumi kontrolli, siis seda ka tehakse.

7) Asendusliige

Liidumaa tasemel diskuteerime pidevalt selles küsimuses. Pean õigemaks otsust, et kui saadik saab ministri kohustused, loobub ta parlamenditööst.

Seda tuleb võtta kaheti:

7.1. kui minister poole aasta pärast loobub või kaotab ministri koha, siis ta ei tohi saada enam saadikuks. Vastasel juhul tekib hoiak, et asendussaadik on teisejärguline saadik.

Lisaks muidugi parteidietsipliini küsimused.

7.2. Asendussaadik peab olema kohe parlamendisaadikute nimekirjas, et ta oleks legitiimne. Parteil peab olema niivõrd suur ettenägelikkus, et arvata, mitu ministrit tuleb nende parteist. See kehtib juhtudel, kui partei soovib olla valitsuses.

Peter Germer (Taani Välisministeeriumi õigusnõunik):

1) Nõustun eelpool toodud väitega, et te peate ise otsustama, kas võim anda peaministrile või presidendile. Põhiline on demokraatlik konstitutsioon.

Kohaliku omavalitsuse peatükki tuleb lühendada. Mitu tasandit on omavalitsuses, ei ole põhiseaduslik küsimus.

Soome ja Taani põhiseadustes on vaid üks artikkel kohaliku omavalitsuse kohta. Ülejäänud on seadusandluse küsimus. Taanis on tasandite küsimust arutatud 20 aastat. Tuleb arvestada, et muutuvad infrastruktuurid, rahvastik jms., seega ei saa seda põhiseaduses ära määratleda.

Piisaks ühest või kahest tasandist. Keeleküsimuses olen eriarvamusel. 14. peatüki § 124 peab olema sees. /Herzog toetab Germeri mõtet, kuuldes põhjendusi./

2) Riigikogu valimiste probleem.

Mina olen proportsionaalsuse pooldaja. Valimislävi on Taanis 2%. Väikeses riigis võib see olla eri aegadel erinev. Eestis võivad poliitilised parteid jaguneda väikesteks, Vene kogukond aga ei pruugi jaguneda. Kui lävi on kõrge, jätkaks see kõrvale Eesti väikesed parteid ja annaks Vene ühele parteile võib-olla enamuse või väga mõjuva osa parlamendis.

3) Ei nõustu Carcassonne'ga küsimuses, mis puudutab valitsuse nõrkust.

On vajalik minimaalne stabiilsus - mida see tähendab?

Arvestades 50 aasta kogemust ei vaja Eesti tugevat liidrit.

Ebastabiilne koalitsioonivalitsus oleks halb. Parteide rohkus ei olegi nii suur probleem. Palju tõsisem on korrupsioonivõimalus tugeva juhi puhul. Vähemstabiilsem ja koalitsioonivalitsus oleks Eestile vastuvõetavamad.

4) Põhiseadust peab lühendama. Soovitaksin põhiseaduse sätted teha nii lühikeseks ja selgeks kui vähegi võimalik. Pakuks välja kommenteeritud põhiseaduse mõtte.

Erik Harremoos (Euroopa Nõukogu nimel):

Meie info kohaselt ratifitseeritud lepingud peaksid saama siseriikliku seadusandluse osaks. Seda eelnõud vaadates, seda sätet ma ei leidnud. § 43 - presidendi allakirjutamise kohustus on väga ebapraktiline nõue. Need on võimalik alla kirjutada tema nimel, mitte tema poolt.

Näen vasturääkivust § 48 ja § 85 vahel.

Kohalike omavalitsuste peatükist tuleb detailid välja jätta.

Ühinedes Euroopa Nõukogu konventsiooniga "Kohalike Omavalitsuste Autonoomia Harta", ei pea enam käsitlema neid probleeme põhiseaduses.

Teine konventsioon on seotud piiriäärsete omavalitsuste õigustega. Neil omavalitsustel peaks olema õigus suhelda teisel pool piiri olevate omavalitsustega.

§ 75 p.4 on küsitav.

Matthew Shugart

Soovin rääkida parteide arvu seotusest stabiilsusega. Weimari Vabariigi näide ei sobi igas olukorras. Isegi Belgia ja Taani puhul tekib küsimus, kuidas valitsus vastutab rahva ees. Kui on palju parteisid, on vähe vastutust, mis siis, et eriarvamused esindatud.

Üldiselt võib öelda nii:

proportsionaalne süsteem - vähe vastutust;

majoritaarne süsteem - palju vastutust.

Tipp oleks kahe partei süsteem.

Esindus peab olema balansseeritud. Otse valitud president tasakaalustab paljuparteilise parlamendi.

Otse valitud presidendile tuleks võimu anda vaid mõnes kindlas küsimuses.

Minu soovitus on presidendi ja Riigikogu volituste tähtaeg viia ühepikkuseks.

P. Kask: võttes ekspertide hinnangud ja soovitused lühidalt kokku, konstanteeriks, et ka ekspertide seas on justkui 3 parteid nagu Põhiseaduslikus Assambleeski. Lisaks soovitavad kõik eksperdid teise maa süsteemi, kus nad ise ei ela.

Koosoleku juhataja
Protokollija

I. Hallaste
H. Sibul

III ja IV toimkonna 29.10.1991 ühiskoosoleku protokollist:²¹

Eesti Vabariigi Põhiseadusliku Assamblee III, IV
teematoimkonna ühiskoosoleku protokoll

Koosolek toimus 29. oktoobril 1991. a. Toompeal kell
10.00 -12.00

Koosolekust võtsid osa: Ü. Aaskivi
K. Koha
J. Reinson
I. Hallaste
Ü. Uluots
S. Vahtre
M. Lauristin
I. Raig
Ekspert: E. Rahumaa
Koosolekut juhatas: I. Hallaste

1. Koosoleku eesmärk on sõnastada küsimused või
probleemid, mida esitada Euroopa Nõukogu ekspertidele.

1.1. Riigikogu volitused 3 ja 4 aastat. Kas peab kattuma
presidendi ja Riigikogu volituste tsükkel - esitatakse
ekspertidele.

1.2. Riigikogu valitakse peamiselt proportsionaalsuse
põhimõttel - teeme omavahel selgeks.

1.3. § 63 Riigikogu peatükis.

1.3.1. Kvoorumi nõuet ei ole.

1.3.2. 1/4 kvoorumi nõue - teeme omavahel selgeks.

1.4. Hääletamise avalikkus Riigikogus. Kas üksikisikute
puhul on vaja erandit - küsime lühidalt ekspertidelt.

1.5. § 90 - eelarve muutused; kuidas neid võib piirata
põhiseaduses.

1.6. § 43 "Adamsi" tekstis: presidendi funktsioonid
ebamäärased, kirjutaks täpsemalt - teeme omavahel selgeks.

1.7. Milliseid volitusi presidendile andes riskime vähesega
ja millised volitused on riskantsed?

Kes asendab, kas asepresident? Kas sellisel juhul peaks
olema parteitu president?

E. Rahumaa: kui oleme otsustanud parlamentaarse süsteemi
kasuks, peame küsima presidendi - parlamendi, presidendi -
peaministri vahelisi suhteid, vetoõiguseid jne.

Ü. Uluots: peaministrit eraldi pole vaja välja tuua, aitab
valitsuse käsitlest.

J. Reinson: 1937. a. põhiseaduses on paragrahv peaministrit
sees. Kas sellest piisab - küsida ekspertidelt.

I. Hallaste: millised volitused peaksid olema peaministritel?
Kui suurel määral tuleks peaministrit eraldi põhiseaduses
käsitleda?

E. Rahumaa: asendusliige kui minister jääb ametist ilma -
läheb tagasi Riigikokku. Teisejärgulise saadiku probleem.
Omavahel lahendame.

P. Kask: millised peavad olema presidendi volitused, kui ta ei
ole valitsusjuht?

²¹ ERA.R-2324.1.27, l 10-11.

I. Hallaste: kui eelarvet vastu ei võeta, kas siis saab laiali saata?

I. Raig: mitte siduda oma juttu konkreetsete isikutega, vaid teooriaga. Peame oma mudeli looma Skandinaavia järgi, mitte Prantsusmaa või USA järgi. Ekspertidelt tuleks küsida, mis ei sobi konstitutsiooni. Kas konstitutsioonis ei peaks olema kuidagi mainitud maa? Näiteks: "Eesti maa kuulub eesti rahvusele ja tulevastele põlvkondadele".

Vastu: Ü. Uluots, S. Vahtre, Ü. Aaskivi, I. Hallaste, P. Kask

Poolt: I. Raig, J. Reinson

M. Lauristin: kas põhiseaduses peab olema formuleeritud keskkonnakaitse printsiip?

Kokku 6 küsimust ekspertidele. Otsustati lugeda 6 küsimust korruga ette, kusjuures eelarve küsimus eelviimasena ja keskkonnakaitse küsimus viimasena.

PA 31.10.1991 istungi stenogrammist:

I. Hallaste: [...] Kuues probleemide ring on seotud valitsuse moodustamisega. Siin on sees suured muudatused. Kui esialgses eelnõus oli, et riigivanemale antakse kaks võimalust esitada peaministriks kandidaat Riigikogule, siis väliseksperide ettepanekuid arvestades me leidsime, et seda on liiga palju. Kaks võimalust oli nii härra Raidla kui ka härra Adamsi eelnõus, lähtudes sellest, et kõigepealt sooviti saada valitsusjuhti, kes saab absoluutse häälteenamuse Riigikogu koosseisust. Kui see ei õnnestu, siis tuleb keegi lihthäälteenamusega või poolthäälteenamusega peaministriks. Kuna me selle absoluutse häälteenamuse nõude kaotasime ära ja peaminister võib saada ametisse kinnitatud poolthäälteenamusega, enam poolt kui vastu, siis on piisav, kui riigivanemal on ainult üks kord võimalus pakkuda. See välistab olukorra, et ta esimene kord hakkab mängima, selleks et saada peaministriks oma partei liiget, kuigi valimistulemused seda ei näidanud, ja kui see kinnitada, siis alles on võimalik n.-ö. valimistulemustest lähtuda. Ühekordne võimalus loob olukorra, kus ta peab algusest peale pidama väga tõsiseid läbirääkimisi oma autoriteedi kaitseks, esitama ikkagi reaalse peaministriks kandidaadi, mitte kasutama parlamentlike mängu. Tal on võimalus ka teine kandidaat esitada, kuid sellest hetkest, kui esimene kandidaat ei leia Riigikogus toetust lihthäälteenamusega, on võimalik ka parlamendil endal leida see õige inimene, kes võiks saada peaministriks. Sellest räägib lõige §-s 72. Seitsmes probleem on seotud parandusettepanekuga, mis tuli seoses erakorraliste või ennetähtaegsete valimistega. Eelnõus oli määratud: "... mis peavad toimuma mitte hiljem kui 90 päeva jooksul." On tõepoolest oht, et nad lükatakse nii kaugele, et see on riigile ohtlik. Teine oht on see, mis toimus 1940. aastal, et tehakse liiga ruttu. Ka seda ohtu tuleb siin vältida. Seetõttu me panime sisse, et valimised peavad toimuma mitte varem kui 60 ja mitte hiljem kui 90 päeva pärast väljakuulutamist. Võimalik, et see tundub bürokraatlikuna, aga see on üks tagatise. Kaheksas probleem on seotud § 76 lõikega 4, selgitusega, kuidas ministrid üldse ametisse saavad. Ministrite ametisse saamine toimub peaministri ettepanekul ja riigivanema kinnitusele. Riigivanem peab seitsme päeva jooksul pärast peaministri esildist ministri ametisse kinnitama. Praeguses tekstis ei ole riigivanemal mingit võimalust valitsuse moodustamisel ega üksiku ministri väljavahetamisel neid ministrikandidaate, keda valitsusjuht esitab, tagasi lükata. See on selge ja kindel põhimõte. Kui nüüd esitada küsimus, miks üldse on siin vaja riigivanemat, siis tema on see vahekohtunik või asja vormistaja, nii

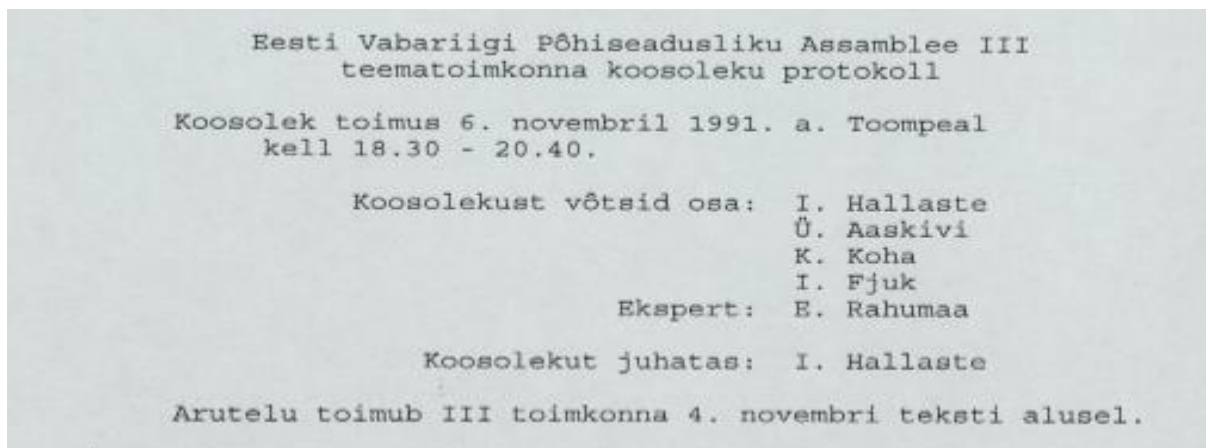
nagu notar. Kui temale on esitatud taotlus, siis on juba tõepoolest tegemist ministri ametist vabastamisega, mitte siis, kui näiteks valitsusjuht läheb ministriga tülli ja käratab talle, et marss uksest välja. See ei tähenda veel, et minister on vabastatud. Peab olema mingisugune kindel kord. Üheksas probleem on seotud sellega, et § 82 eelmises variandis, mis teile praegu uuesti välja jagati, oli sees teine lõige, mis rääkis sellest, et valitsuse otsused võetakse vastu poolthäälteenamusega ja hääletades. Väliseksperdid selgitasid, et see reegel on mõttetu. Kui on üheparteiline valitsus, siis see reegel võib olla, tegelikult nagunii ei hääletata. Selle kohta tõi Roman Herzog just näite, et ta on 12 aastat valitsuses olnud, aga kuna need on kogu aeg ühe partei valitsused olnud, siis pole hääletatud. Samas, kui on tegemist koalitsioonivalitsusega, siis ka selle reegli puudumisel tegelikult ikkagi tuleb hääletada või kujundada konsensus, et koalitsioon ei laguneks. Järelikult pole see lõige vajalik.

[...]

J. Adams: Härra Hallaste! Mul on küsimus § 82 kohta, mis käsitleb valitsuse istungeid. Kas toimikond on arutanud küsimust, kas valitsuse istungi kvoorum peaks olema määratud?

I. Hallaste: Seda küsimust me eraldi kaalunud ei ole, sest sellist ettepanekut ei ole meile tehtud. Põhimõtteliselt määrab asja omamoodi ära § 82 lõige 2. Peaminister on järgmine vastutaja kõigi valitsuse otsuste eest ja et ta ei saaks teha midagi asjaomase ministri seljataga, siis otsused ja määrused, millel on üldine normatiivne iseloom, peavad kandma ka asjaomase ministri allkirja, loomulikult ka riigisekretäri allkirja. Otseselt kvooruminõuet ei ole. Ei saa tekkida olukorda, kus valitsus on otsustusvõimetu, kuna ei ole kvoorumit. Selline olukord saab tekkida ainult siis, kui see määratakse ära Eesti Vabariigi valitsuse seadusega. Kindlasti tuleb selle kohta vastu võtta seadus, aga seda ei pea määrama ära põhiseaduses. See on minu isiklik arvamus. See ei ole toimikonna arvamus, kuna me toimikonnas seda arutanud ei ole.

III toimikonna 06.11.1991 koosoleku protokollist:²²

Eesti Vabariigi Põhiseadusliku Assamblee III
teematoimikonna koosoleku protokoll

Koosolek toimus 6. novembril 1991. a. Toompeal
kell 18.30 - 20.40.

Koosolekust võtsid osa: I. Hallaste
Ü. Aaskivi
K. Koha
I. Fjuk

Ekspert: E. Rahumaa

Koosolekut juhatas: I. Hallaste

Arutelu toimub III toimikonna 4. novembri teksti alusel.

²² ERA.R-2324.1.26, l 31–32.

§ 71 I. Hallaste: kas riigisekretär on valitsuse liige? Kui ei lange valitsuse langemisega, siis on presidendi poolt valitav.

K. Koha: valitsused tulevad ja lähevad, bürokratia peab jääma paika.

E. Rahumaa: oht selles, et mängib iga uue ministri üle kui igavesti jääv riigisekretär.

I. Fjuk: valitsuse istung kinnine ja seda ka riigivanemale. Kui ta nimetab riigisekretäri, siis ei ole kinnine.

Toimkond otsustas, et § 71 jäävad vaid "ministrid".

§ 80 juures oldi alternatiivi poolt, I. Fjuk jäi eriarvamusele.

§ 71 võetakse maha "loetakse tagasiastunuks".

§ 70 p 3 "...ning esineb Riigikogu ees seadusandliku algatusega".

§ 73 "valitsuse koosseisu" lisada.

§ 72 "uuele" "järgmise" asemel.

§ 71 "senine" maha tõmmata.

§ 74 see peaks olema kahes eri paragrahvis, arvab toimkond.

Valitsuse ametivande teksti koht on valitsuse seaduses.

§ 76 viimane lõige "arvates esildise saamisest".

§ 86 valitsus peab teada saama eelarve muudatusi.

§ 101 K. Koha parandus: valitsus ei pea arvutusi näitama. Eelnõu esitaja peab seda tegema ja lisaks peab valitsuselt nõu küsima.

I. Fjuk: riigi eelarve on ka seadus. Valitsuse nõusoleku instituudi saab sisse viia ainult § 101.

§ 86 praegune redaktsioon on korrektne.

E. Rahumaa: kehtivat eelarvet tuleb eristada lisaeelarvest.

§ 87 lg 2 millal saab riigivanem seaduse kätte?

I. Hallaste: ei saa eeldada, et Toompealt Kadriorgu liigub seadus enam kui 15 minutit.

III toimkonna 7.11.1991 formuleering²³

6. peatükk

Valitsus

§ 69. Täidesaatev ja korraldav võim Eesti Vabariigis kuulub valitsusele.

§ 70. Eesti Vabariigi valitsus:

1. viib ellu riigi poliitikat;
2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja riigikogu otsuste täitmist ning esineb seadusandlike algatustega;
4. koostab riigieelarve, esitab selle riigikogule ja korraldab riigieelarve täitmist ning esitab riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi;

²³ ERA.R-2324.1.16, l 114–117.

6. korraldab suhtlemist välisriikidega;
7. loob tingimused riigi ja avaliku korra kaitseks;
8. lahendab muid küsimusi, mis põhiseaduse ja seadustega on antud vabariigi valitsuse otsustada.

§ 71. Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

Peaministri lahkumisel ametist on tagasi astunud kogu valitsus.

Riigikogu uue koosseisu esimesel istungil esitab peaminister lahkumispalve.

Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisseastumisega.

§ 72. Riigivanem nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist või talle umbusalduse avaldamist uue peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitus. Hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul esitab peaministri kandidaat riigikogule valitsuse koosseisu, mille järel riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa riigikogu toetust, esitab riigivanem kas annab valitsuse moodustamise ülesande uuele kandidaadile või kuulutab neljateistkümne päeva möödudes välja riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui riigikogu käesoleva paragrahvi eelmises lõigus nimetatud neljateistkümne päeva jooksul kinnitab omal valikul ametisse peaministri.

§ 73. Riigikogus ametisse kinnitatud peaminister esitab kolme päeva jooksul riigivanemale valitsuse koosseisu. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ametisse seitsme päeva jooksul.

§ 74. Vabariigi valitsus või tema liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisest. Ametivande võtab riigikogu ees vastu riigivanem.

§ 75. Peaminister ja valitsuse liikmed ei või olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega saada tasu mõnelt tulunduslikult ettevõttelt või kuuluda selle juhatusse.

§ 76. Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 77. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seadusega määratud alusel ja korras.

Ministeeriumi aparati juhib vastava ala peadirektor.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Ministri vabastab ametist ja kinnitab ametisse riigivanem peaministri ettepanekul seitsme päeva jooksul arvates esildise saamisest.

§ 78. Riigikogu võib oma koosseisu enamusega avaldada umbusaldust kas peaministrile või üksikule ministrile.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõudega esinema vähemalt üks viiendik riigikogu koosseisust. Küsimus võib tulla otsustamisele mitte varem kui järgmisel päeval pärast selle algatamist.

Umbusalduse saanud minister lahkub ametist. Peaministrile avaldatud umbusalduse korral lahkub ametist kogu valitsus.

§ 79. Valitsusel on õigus esitada riigikogu poolt tagasilükatud eelnõu teistkordsele hääletusele mitte varem kui järgmisel päeval, sidudes selle usaldusküsimusega. Eelnõu tagasilükkamisel astub valitsus tagasi.

§ 80. Riigivanemal on õigus kohustada valitsust või üksikut ministrit jätkama oma ülesannete täitmist kuni uue valitsuse või ministri ametisse kinnitamiseni.

§ 81. Peaminister või minister, kes on riigikogu liikmed, panevad oma ametis oleku ajaks maha oma volitused riigikogu liikmena.

§ 82. Valitsuse juures on riigikantselei, mida juhib riigisekretär. Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist riigivanem.

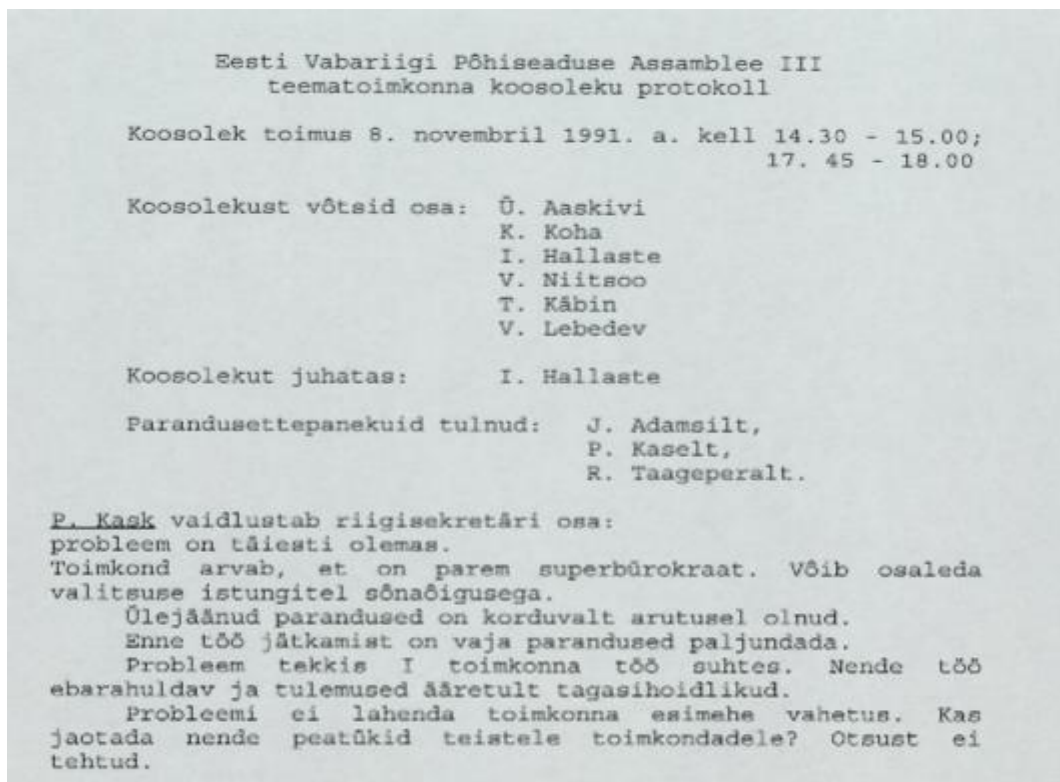
§ 83. Peaminister ja ministrid võivad sõnaõigused osaleda riigikogu istungitel ja komisjonides.

§ 84. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsus otsused ja määrused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 85. Peaministrit ja ministrit võib kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul riigikogu koosseisu enamuse poolt vastuvõetud otsuse põhjal. Sellise otsuse vastuvõtmise korral vabastab riigivanem valitsuse või ministri ametist.

III toimkonna 08.11.1991 koosoleku protokollist:²⁴

III toimkonna 11.11.1991 formuleering²⁵

6. peatükk

Valitsus

§ 69. Täidesaatev ja korraldav võim Eesti Vabariigis kuulub valitsusele.

§ 70. Eesti Vabariigi valitsus:

1. viib ellu riigi poliitikat;
2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja riigikogu otsuste täitmist ning esineb seadusandlike algatustega;
4. koostab riigieelarve, esitab selle riigikogule ja korraldab riigieelarve täitmist ning esitab riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi;
6. korraldab suhtlemist välisriikidega;
7. loob tingimused riigi ja avaliku korra kaitseks;
8. lahendab muid küsimusi, mis põhiseaduse ja seadustega on antud vabariigi valitsuse otsustada.

§ 71. Valitsusse kuuluvad peaminister, ministrid ja riigisekretär.

²⁴ ERA.R-2324.1.26, l 33.

²⁵ ERA.R-2324.1.16, l 173–176.

Peaministri lahkumisel ametist on tagasi astunud kogu valitsus.
Riigikogu uue koosseisu esimesel istungil esitab peaminister lahkumispalve.
Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisseastumisega.

§ 72. Riigivanem nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist või peaministrile umbusalduse avaldamist uue peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitus. Hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul esitab peaministri kandidaat riigikogule valitsuse koosseisu, mille järel riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa riigikogus poolthäälte enamust toetust, siis riigivanem kas annab valitsuse moodustamise ülesande uuele kandidaadile või kuulutab neljateistkümne päeva möödudes välja riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui riigikogu käesoleva paragrahvi eelmises lõigus nimetatud neljateistkümne päeva jooksul kinnitab omal valikul ametisse peaministri.

§ 73. Riigikogus ametisse kinnitatud peaminister esitab kolme päeva jooksul riigivanemale valitsuse koosseisu. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ametisse seitsme päeva jooksul.

§ 74. Vabariigi valitsus või tema liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisest. Ametivande võtab riigikogu ees vastu riigivanem.

§ 75. Peaminister ja valitsuse liikmed ei või olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega saada tasu mõnelt tulunduslikult ettevõttelt või kuuluda selle juhatusse.

§ 76. Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 77. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seadusega määratud alusel ja korras. Ministeeriumi aparaati juhib vastava ala peadirektor.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Ministri vabastab ametist ja kinnitab ametisse riigivanem peaministri ettepanekul seitsme päeva jooksul arvates esildise saamisest.

§ 78. Riigikogu võib oma koosseisu enamusega avaldada umbusaldust kas peaministrile või üksikule ministrile.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõudega esinema vähemalt üks viiendik riigikogu koosseisust. Küsimus võib tulla otsustamisele mitte varem kui järgmisel päeval pärast selle algatamist.

Umbusalduse saanud minister lahkub ametist. Peaministrile avaldatud umbusalduse korral lahkub ametist kogu valitsus.

§ 79. Valitsusel on õigus esitada riigikogu poolt tagasilükatud eelnõu teistkordsele hääletusele sidudes selle usaldusküsimusega. Hääletamine toimub mitte varem kui järgmisel päeval pärast eelnõu esitamist. Eelnõu tagasilükkamisel astub valitsus tagasi.

§ 80. Riigikogu liikmed, kes saavad valitsuse liikmeteks, panevad oma ametis oleku ajaks maha oma volitused riigikogu liikmena.

§ 81. Valitsuse liikmed võivad sõnaõigused osaleda riigikogu ja komisjonide istungitel.

§ 82. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti. Valitsus otsused ja määrused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 83. Valitsuse liikmeid võib kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul riigikogu koosseisu enamuse poolt vastuvõetud otsuse põhjal. Sellise otsuse vastuvõtmise korral vabastab riigivanem valitsuse või ministri ametist.

PA 15.11.1991 redaktsiooni I versioon²⁶

VI PEATÜKK

Valitsus

§ 77. (§ 69) Täidesaatev ja korraldav võim Eesti Vabariigis kuulub valitsusele.

§ 78. (§ 70) Eesti Vabariigi Valitsus:

1. viib ellu riigi poliitikat;
2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste täitmist ning esineb seadusandlike algatustega;
4. koostab riigieelarve, esitab selle Riigikogule ja korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi;
6. korraldab suhtlemist välisriikidega;
7. loob tingimused riigi ja avaliku korra kaitseks;
8. lahendab muid küsimusi, mis põhiseaduse ja seadustega on antud vabariigi valitsuse otsustada.

§ 79. (§ 71) Valitsusse kuuluvad peaminister, ministrid ja riigisekretär.

²⁶ ERA.R-2324.1.16, l 203–206.

Peaministri lahkumisel ametist on tagasi astunud kogu valitsus.
Riigikogu uue koosseisu esimesel istungil esitab peaminister lahkumispalve.
Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisse astumisega.

§ 80. (§ 72) Riigivanem nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist või peaministrile umbusalduse avaldamist uue peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul esitab peaministri kandidaat riigikogule valitsuse koosseisu, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametisse kinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa Riigikogus poolthälte enamust, siis riigivanem kas annab valitsuse moodustamise ülesande uuele kandidaadile või kuulutab neljateistkümne päeva möödudes välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui Riigikogu käesoleva paragrahvi eelmises lõigus nimetatud neljateistkümne päeva jooksul kinnitab omal valikul ametisse peaministri.

§ 81. (§ 73) Riigikogus ametisse kinnitatud peaminister esitab kolme päeva jooksul riigivanemale valitsuse koosseisu. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ametisse seitsme päeva jooksul.

§ 82. (§ 74) Vabariigi valitsus või tema liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisest. Ametivande võtab Riigikogu ees vastu riigivanem.

§ 83. (§ 75) Peaminister ja valitsuse liikmed ei või olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega saada tasu mõnelt tulunduslikult ettevõttelt või kuuluda selle juhatusse.

§ 84. (§ 76) Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 85. (§ 77) Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seadusega määratud alusel ja korras. Ministeeriumi aparaati juhib vastava ala peadirektor.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Ministri vabastab ametist ja kinnitab ametisse riigivanem peaministri ettepanekul seitsme päeva jooksul arvates esildise saamisest.

§ 86. (§ 78) Riigikogu võib oma koosseisu enamusega avaldada umbusaldust kas peaministrile või üksikule ministrile.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõudega esinema vähemalt üks viiendik riigikogu koosseisust. Küsimus võib tulla otsustamisele mitte varem kui järgmisel päeval pärast selle algatamist.

Umbusalduse saanud minister lahkub ametist. Peaministrile avaldatud umbusalduse korral lahkub ametist kogu valitsus.

§ 87. (§ 79) Valitsusel on õigus esitada riigikogu poolt tagasilükatud eelnõu teistkordsele hääletusele, sidudes selle usaldusküsimusega. Hääletamine toimub mitte varem kui järgmisel päeval pärast eelnõu esitamist. Eelnõu tagasilükkamisel astub valitsus tagasi.

§ 88. (§ 80) Riigikogu liikmeid, kes saavad valitsuse liikmeteks, panevad oma ametis oleku ajaks maha oma volitused riigikogu liikmena.

§ 89. (§ 81) Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda riigikogu ja komisjonide istungitel.

§ 90. (§ 82). Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti. Valitsuse otsused ja määrused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 91. (§ 83). Valitsuse liikmeid võib kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul riigikogu koosseisu enamuse poolt vastuvõetud otsuse põhjal. Sellise otsuse vastuvõtmise korral vabastab riigivanem valitsuse või ministri ametist.

PA 15.11.1991 redaktsiooni II versioon²⁷

VI PEATÜKK

Valitsus

§ 75. (§ 77) Täidesaatev ja korraldav võim Eesti Vabariigis kuulub valitsusele.

§ 76. (§ 78) Eesti Vabariigi Valitsus:

1. viib ellu riigi poliitikat;
2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste täitmist ning esineb seadusandlike algatustega;
4. koostab riigieelarve, esitab selle Riigikogule ja korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi;
6. korraldab suhtlemist välisriikidega;
7. loob tingimused riigi ja avaliku korra kaitseks;
8. lahendab muid küsimusi, mis põhiseaduse ja seadustega on antud vabariigi valitsuse otsustada.

²⁷ ERA.R-2324.1.4, 172–74.

§ 77. (§ 79) Valitsusse kuuluvad peaminister, ministrid ja riigisekretär. Peaministri lahkumisel ametist on tagasi astunud kogu valitsus. Riigikogu uue koosseisu esimesel istungil esitab peaminister lahkumispalve. Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisse astumisega.

§ 78. (§ 80) Riigivanem nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist või peaministrile umbusalduse avaldamist uue peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul esitab peaministri kandidaat riigikogule valitsuse koosseisu, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametisse kinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa Riigikogus poolthälte enamust, siis riigivanem kas annab valitsuse moodustamise ülesande uuele kandidaadile või kuulutab neljateistkümne päeva möödudes välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui Riigikogu käesoleva paragrahvi eelmises lõigus nimetatud neljateistkümne päeva jooksul kinnitab omal valikul ametisse peaministri.

§ 79. (§ 81) Riigikogus ametisse kinnitatud peaminister esitab kolme päeva jooksul riigivanemale valitsuse koosseisu. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ametisse seitsme päeva jooksul.

§ 80. (§ 82) Vabariigi valitsus või tema liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisest. Ametivande võtab Riigikogu ees vastu riigivanem.

§ 81. (§ 83) Peaminister ja valitsuse liikmed ei või olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega saada tasu mõnelt tulunduslikult ettevõttelt või kuuluda selle juhatusse.

§ 82. (§ 84) Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 83. (§ 85) Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seadusega määratud alusel ja korras. Ministeeriumi aparaati juhib vastava ala peadirektor.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Ministri vabastab ametist ja kinnitab ametisse riigivanem peaministri ettepanekul seitsme päeva jooksul arvates esildise saamisest.

§ 84. (§ 86) Riigikogu võib oma koosseisu enamusega avaldada umbusaldust kas peaministrile või üksikule ministrile.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõudega esinema vähemalt üks viiendik riigikogu koosseisust. Küsimus võib tulla otsustamisele mitte varem kui järgmisel päeval pärast selle algatamist.

Umbusalduse saanud minister lahkub ametist. Peaministrile avaldatud umbusalduse korral lahkub ametist kogu valitsus.

§ 85. (§ 87) Valitsusel on õigus esitada riigikogu poolt tagasilükatud eelnõu teistkordsele hääletusele, sidudes selle usaldusküsimusega. Hääletamine toimub mitte varem kui järgmisel päeval pärast eelnõu esitamist. Eelnõu tagasilükkamisel astub valitsus tagasi.

§ 86. (§ 88) Riigikogu liikmeid, kes saavad valitsuse liikmeteks, panevad oma ametis oleku ajaks maha oma volitused riigikogu liikmena.

§ 87. (§ 89) Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda riigikogu ja komisjonide istungitel.

§ 88. (§ 90). Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti. Valitsuse otsused ja määrused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 89. (§ 91). Valitsuse liikmeid võib kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul riigikogu koosseisu enamuse poolt vastuvõetud otsuse põhjal. Sellise otsuse vastuvõtmise korral vabastab riigivanem valitsuse või ministri ametist.

PA 22.11.1991 redaktsioon²⁸

VI PEATÜKK

Valitsus

§ 79. Täidesaatev ja korraldav võim Eesti Vabariigis kuulub valitsusele.

§ 80. Eesti Vabariigi Valitsus:

1. viib ellu riigi poliitikat;
2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste täitmist ning esineb seadusandlike algatustega;
4. koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi;
6. korraldab suhtlemist välisriikidega;
7. loob tingimused riigi ja avaliku korra kaitseks;

²⁸ ERA.R-2324.1.4, l 117–120.

8. lahendab muid küsimusi, mis Põhiseaduse ja seadustega on antud valitsuse otsustada.

§ 81. Valitsusse kuuluvad peaminister, ministrid ja riigisekretär.

§ 82. Riigivanem nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse volitsuste lõppemist peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Peaministri kandidaat esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul valitsuse koosseisu, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa poolthääle enamust, siis riigivanem kas annab valitsuse moodustamise ülesande uuele peaministri kandidaadile või kuulutab neljateistkümne päeva möödudes välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui Riigikogu käesoleva paragrahvi eelmises lõigus nimetatud neljateistkümne päeva jooksul kinnitab omal valikul ametisse peaministri.

§ 83. Riigikogus ametisse kinnitatud peaminister esitab kolme päeva jooksul riigivanemale valitsuse koosseisu. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ja riigisekretäri ametisse.

§ 84. Vabariigi valitsus või tema liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisega Riigikogu ees.

§ 85. Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 86. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seadusega määratud alusel ja ulatuses.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Ministri vabastab ametist ja kinnitab ametisse riigivanem peaministri ettepanekul seitsme päeva jooksul arvates esildise saamisest.

§ 87. Valitsuse volituste lõppemise aluseks on:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumine;
- 2) peaministri tagasiastumine;
- 3) Riigikogu umbusaldusavaldus peaministrile või valitsusele;
- 4) Riigikogus valitsuse poolt usaldusküsimusega seotud eelnõu tagasilükkamine.

Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisseastumisega.

§ 88. Riigikogu võib oma koosseisu enamusega avaldada umbusaldust kas peaministrile või üksikule ministrile.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõudega esinema vähemalt üks viiendik riigikogu koosseisust. Küsimus võib tulla otsustamisele mitte varem kui ülejärmisel päeval pärast selle algatamist.

Minister, kellele on avaldatud umbusaldust, lahkub ametist. Peaministrile avaldatud umbusalduse korral lahkub ametist kogu valitsus.

§ 89. Valitsusel on õigus esitada Riigikogu poolt tagasilükatud eelnõu teistkordsele hääletusele, sidudes selle usaldusküsimusega. Hääletamine toimub mitte varem kui järgmisel päeval pärast eelnõu esitamist. Kui Riigikogu ei võta eelnõud vastu, astub valitsus tagasi.

§ 90. Peaminister ja teised valitsuse liikmed ei või olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega saada tasu mõnelt tulunduslikult ettevõttelt või kuuluda selle juhatusse.

§ 91. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsuse määrused ja korraldused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 92. Valitsuse liikme võib kriminaalvastutusele võtta ainult Riigikogu otsuse alusel, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus. Sellise otsuse vastuvõtmise korral vabastab Riigivanem valitsuse liikme ametist.

PA 22.11.1991 istungi stenogrammist:

L. Hänni: Peatükk "Valitsus". Selles peatükis ei ole palju sisulisi muudatusi. Küll aga on ümber struktureeritud paragrahve, et tekst oleks kergemini jälgitav. Lisandunud on § 87, kus on täpsustatud, millisel juhul lõpevad valitsuse volitused, ja on antud vastavate juhtumite loetelu. Sisuline täpsustus on §-s 89, kus räägitakse valitsuse poolt usaldusküsimuse algatamisest seaduseelnõu kaudu. Redaktsioonitoimkond leidis, et usaldusküsimust võiks käsitleda mitte enne kui ülejärmisel päeval pärast eelnõu esitamist. Eelmises redaktsioonis oli "järgmisel päeval". Kuna tegemist on riigi elus küllaltki olulise hääletusega, siis üks päev mõtlemisega oleks kindlasti vajalik. Meil on jäänud paragrahv endisest redaktsioonist, mille kohaselt valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide töös. Leidsime, et see on liigne detail põhiseaduse jaoks ja see võiks olla sätestatud Riigikogu kodukorra seaduses. Paragrahvis 92 jäi õhku probleem järelemõtlemiseks komisjonile. Praeguses sõnastuses on valitsuse liikme kriminaalvastutusele võtmiseks vaja Riigikogu koosseisu enamust. Kui Riigikogu koosseisu enamus seda toetab, peab valitsuse liige ametist lahkuma. Me leidsime, et see säte on vastuolus meie enda põhiseaduse mõttega, et kedagi ei tohi süüdi mõista, süüdi tunnistada enne, kui tema suhtes on langetatud süüdimõistev kohtuotsus. Nii et praegune redaktsioon vajab kindlasti täpsustamist.

[...]

Ü. Aaskivi: Minu teine küsimus puudutab § 89. Te rääkisite siin sellest, et redaktsioonitoimkond pakub muudatuseks "ülejärgmisel päeval", aga praeguses tekstis on sisse jäänud veel "järgmisel".

L. Hänni: Vabandage!

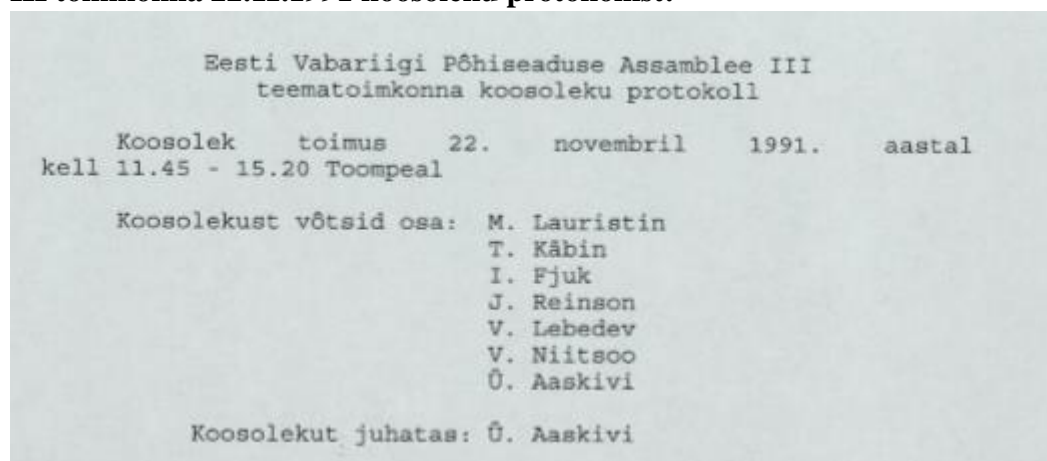
Ü. Aaskivi: Kas te soovitate meil selle paranduse teha?

L. Hänni: Palun tõesti see parandus sisse viia! See on lihtsalt trükkimisel välja jäänud. Aitäh! Nii et § 89 kolmandas reas lõigu lõpus kirjutada "ülejärgmisel".

[...]

J. Kross: [...] Teiseks küsin ma veel ühte asja. Enam ei mäleta, missuguses redaktsioonis missugune number vastaval paragrahvil oli. Eelviimases oli see § 78 lõik 3. See on lõik, mis võtab riigivanemalt õiguse sekkuda, kui Riigikogu 14 päeva jooksul leiab oma algatusel peaministri kandidaadi ja paneb tema paika. Kas see situatsioon tekitab või võib tekitada riigis ebastabiilsusi ja pingeid? Kas see situatsioon ei vii tasakaalust välja, n.-ö. liigparlamentaarsete tasandile, seda ideaali, mida me ju võimude tasakaalu vormeli all oleme taotlenud ja nähtavasti taotleme ka edaspidi, mida kõik demokraatia teoretikud on pidanud demokraatia ideaali eelduseks? Ma teen ettepaneku kaaluda vastava paragrahvi kolmanda lõike väljajätmist. Konsensuse saavutamine parlamendi ja riigivanema vahel peaks olema piisava mõistlikkuse eeldusel mitte ainult võimalik, vaid stabiilsusele ka hädavajalik. Küsimusi on siin üsna palju ja need ehk tulevad komisjonis kõne alla. Aitäh!

III toimkonna 22.11.1991 koosoleku protokollist:²⁹

²⁹ ERA.R-2324.1.26, l 34.

VALITSUS

6) uus § 87 valitsuse volituste lõppemise alused:
§ 81 - § 82 vahele.
Kui peaminister sureb? Mis siis! Otsustati: valitsus ei pea lahkuma. Riigivanem nimetab asendaja.
Probleem redaktsioonitoimkonnale.
Täiendada § 85 asendajate hulgast. Kui Riigikogu ei nimeta, astub valitsus tagasi. Kui lisada, sõnastada järgmiselt: "surma või pikaajalise teovõimetuse".
7) § 82 lg 2 kas sisse või välja? Kahekordne käik + lg 3.
Kui 2 käiku, läheb aeg kohutavalt pikaks. Mitte anda riigivanemale nii palju voli valitsuse moodustamisel.
Las see jääb töösse.
Kas valitsuse liige võib sõnaõigusega osaleda Riigikogu töös? Tuua sisse tagasi.
8) § 92 teine lause maha.

PA 23.11.1991 istungi stenogrammist:

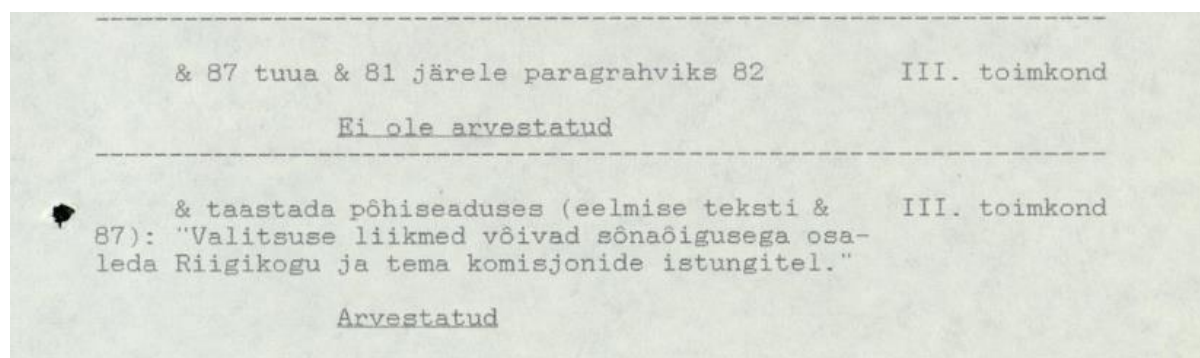
P. Kask: [...] Mul on südamel veel teine küsimus. See puudutab kolmanda toimkonna tööd, see puudutab üldiselt valitsuse, parlamendi ja riigipea vahelisi suhteid. Seda, mis kolmandas toimkonnas on disainitud, neid tasakaalumehhanisme ei pea ma täiuslikuks. Klassikaline parlamentaarsüsteem on niisugune, kus parlament saab valitsusele usaldamatust avaldada, aga sedasama saab ka täidesaatev võim teha parlamendi suhtes – kutsuda esile erakorralisi valimisi. Täidesaatvasse harusse kuulub valitsus ja president. Väga tavaline on, et üheskoos võivad nad erakorralisi valimisi välja kutsuda vähemalt tingimusel, kui on tekkinud parlamendi ja valitsuse konflikt, kui on tekkinud valitsuskriis. Teine väga tavaline parlamentaarsüsteemi element on konstruktiivse usaldamatushäätuse nõue. See, mis kolmandas toimkonnas on tehtud, ongi midagi nende kahe vahepealset, aga samal ajal ei ole kumbagi lõpule viidud ja kokku võttes on sellel ajal puudused, nõrgad küljed. Ühele neist viitas eile ekspert härra Kross. Nimelt sellele, et riigipeale antakse ainult üks kord võimalus kätt proovida, kui valitsust moodustatakse, pärast seda jääb siiski võimalus Riigikogule endale. See nõrgendab riigipea positsiooni ja tema tasakaalustavat rolli selles süsteemis, selles kolmnurgas. See kisub liiga vana, tasakaalustamata parlamentarismi suunas, mis oli Eestis 1920. aastatel. [...]

Teine puudus, mis selles skeemis praegu on, on see, et ei eristata seda esimest valitsuse moodustamist kohe pärast valimisi ja hilisemat olukorda. Esimene tähendab seda, et parlament on äsja valitud. Selles olukorras see nõue, et teatud aja jooksul tuleb moodustada valitsus, annab mõnele erakonnale kätte väga tugevad trumbid, eelkõige neile erakondadele, kes valimistel millegipärast tegid mingi vea ja said vähe kohti. Nemad on huvitatud, et valimised tuleksid kordamisele. Seega blokeerivad nad valitsuse moodustamist nii palju, kui suudavad. Nende positsioon valitsuses, kui see lõpuks moodustatakse, on parem kui nendel, kes esinesid valimistel hästi. Selle tõttu (sellest oli mul ka ühe eksperdiga juttu, kui ta siin käis) ei peeta võimalikuks või soovitatavaks, et esimesel valitsuse moodustamise protsessil oleks niisugune ajapressing peal. Tuuakse näiteid ajaloost. Iisraelis on seda esimest valitsust moodustatud 11 kuud. Küllap on valitsuse moodustamise juures, koalitsiooni loomise juures objektiivsed raskused, eriti kui tegemist on mitmeparteisüsteemiga, väga diferentseeritud

ühiskonnaga. Teine juhus on siis, kui valitsus on kukutatud. Tõepoolest, sellises olukorras võib parlamenti sundida kohustuslikult kiiresti valitsust moodustama. Saksamaal, kus see konstruktiivse usaldamatuse nõue disainiti, oli eriti kiire nõudmine koos usaldamatuse avaldusega, oli vaja kohe valida uus peaminister. Selles olukorras, kus asi kaasneb umbusaldusküsimusega, on loomulik, et riigipea roll võib olla ka teisejärguline. Seal võib riigipead n.-ö. kõrvale jätta valitsuse moodustamise protsessist, aga esimesel valitsuse paikapanekul võiks riigipeal olla tugevam roll küll. Need on minu mõtted. Ma ei saa neid mõtteid väljendada konkreetsete ettepanekutega, sest see on süsteem, ma peaksin siis kogu uue süsteemi looma ja selle ette panema. Sellise süsteemi loomine on toimkonna ülesanne. On lihtsalt ettepanek kolmandale toimkonnale nende küsimuste üle põhjalikult järele mõelda, kaasata eksperte. Nagu ma juba viitasin, härra Kross oli selles suhtes kriitiline. Küsimus on väga kompleksne ja küllalt oluline. Tänan!

J. Adams: Head kolleegid! Ma olin vahepeal haige. Võib-olla ma räägin seda, mida te eile või juba varem läbi arutasite, siis ma palun kutsuda mind korrale. Minu jutt haakub suurel määral Peet Kase jutuga. Alustan sellest, et meie praeguses kavandatavas põhiseaduses ei ole riigivanem täidesaatva võimu osa. Siin on see kahtlemata peamiselt seadusandliku võimu osa. Selles on erinevus presidentiaalsest ja poolpresidentiaalsest süsteemist. Toetan üldiselt Peet Kase märkusi, mis puudutavad valitsuse loomise või moodustamise tähtaegu, samuti riigipea osa laiendamist. Esialguses projektis oli riigipeal ette nähtud võimalus vähemalt kaks korda seda teha, põhimõtteliselt on see ka probleem. Praegu on jäänud ainult üks võimalus. [...]

Redaktsioonitoimkonnale 22.-27.11.1991 laekunud ja 22.-23.11.1991 PA täiskogu istungist menetlusse jäänud ettepanekud:³⁰

³⁰ ERA.R-2324.1.16, 1 219.

& 89 järele lisada uus paragrahv, mis sätestab valitsuse õiguse teha riigivanemale ettepanek erakorraliste valimiste korraldamiseks. Võib lisada ka tingimuste loetelu (valitsuskriis, eelarve kriis).

P. Kask

Ei ole arvestatud

& 92 teine lause välja jätta.

III. toimkond

Arvestatud

PA 29.11.1991 redaktsioon³¹

VI PEATÜKK

Valitsus

§ 82. Täidesaatev ja korraldav võim Eesti Vabariigis kuulub valitsusele.

§ 83. Eesti Vabariigi Valitsus:

1. viib ellu riigi poliitikat;
2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste täitmist ning esineb seadusandlike algatustega;
4. koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi;
6. korraldab suhtlemist välisriikidega;
7. lahendab muid küsimusi, mis Põhiseaduse ja seadustega on antud valitsuse otsustada.

§ 84. Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 85. Riigivanem nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Peaministri kandidaat esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul valitsuse koosseisu, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa poolthälte enamust, siis nimetab Riigivanem seitsme päeva jooksul uue peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Peaministri kandidaat esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul valitsuse koosseisu, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

³¹ ERA.R-2324.1.4, l 140–142.

Kui ka uus peaministri kandidaat ei saa poolthääle enamust, siis Riigivanem kas annab valitsuse moodustamise uuele peaministri kandidaadile või kuulutab neljateistkümne päeva möödudes välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui Riigikogu käesoleva paragrahvi eelmises lõigus nimetatud neljateistkümne päeva jooksul kinnitab omal valikul ametisse peaministri.

§ 86. Riigikogus ametisse kinnitatud peaminister esitab kolme päeva jooksul arvates ametisse kinnitamisest Riigivanemale valitsuse koosseisu. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ametisse.

§ 87. Valitsuse juures on Riigikantseleri, mida juhib riigisekretär. Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist Riigivanem peaministri ettepanekul. Riigisekretär võtab osa valitsuse istungitest.

§ 88. Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 89. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seadusega määratud alusel ja ulatuses.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Ministri vabastab ametist ja kinnitab ametisse Riigivanem peaministri ettepanekul.

§ 90. Valitsuse tagasiastumise aluseks on:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumine;
- 2) peaministri tagasiastumine ja surm;
- 3) Riigikogu umbusaldusavaldus peaministrile või valitsusele;
- 4) Riigikogus valitsuse poolt usaldusküsimusega seotud eelnõu tagasilükkamine.

Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisseastumisega.

§ 91. Riigikogu võib avaldada umbusaldust kas peaministrile või üksikule ministrile oma otsusega, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamuse.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõudega esinema vähemalt üks viiendik Riigikogu koosseisust. Küsimus võib tulla otsustamisele mitte varem kui ülejäärgmisel päeval pärast selle algatamist.

Minister, kellele on avaldatud umbusaldust, astub ametist tagasi. Peaministrile avaldatud umbusalduse korral astub ametist tagasi kogu valitsus.

§ 92. Valitsusel on õigus siduda Riigikogule esitatud eelnõu vastuvõtmine usaldusküsimusega. Hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejäärgmisel päeval pärast eelnõu

sidumist usaldusküsimusega. Kui Riigikogu ei võta eelnõu esitatud kujul vastu, astub valitsus tagasi.

§ 93. Peaminister ja teised valitsuse liikmed ei tohi olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega kuuluda tulundusliku ettevõtte juhatusse või nõukogusse.

Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungitel.

§ 94. Valitsuse liikme saab kriminaalvastutusele võtta ainult Riigikogu otsuse alusel, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

PA 29.11.1991 istungi stenogrammist:

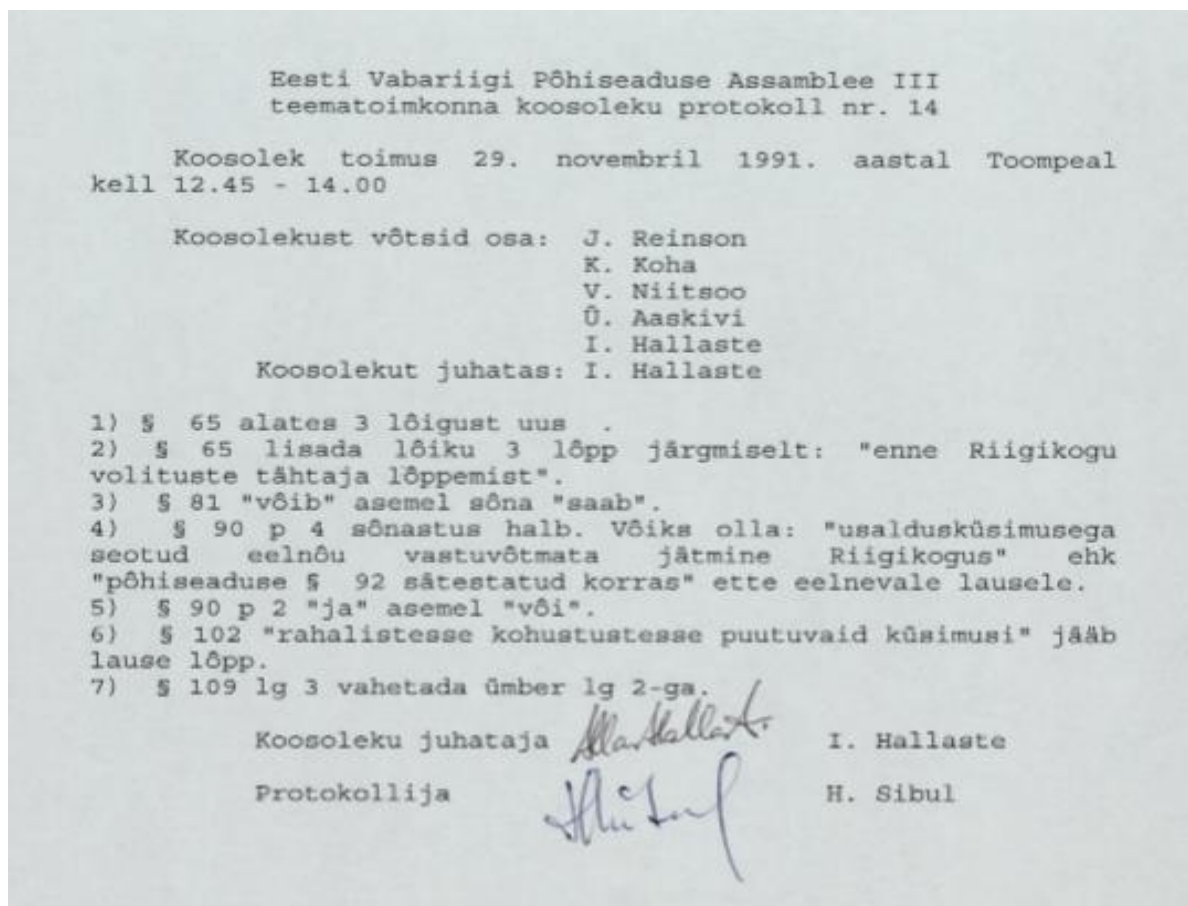
L. Hänni: [...] VI peatüki "Valitsus" § 83 sisaldab valitsuse ülesannete loetelu. Me jätsime välja "loob tingimused riigi ja avaliku korra kaitseks", liiga üldise ja mitteüheselt mõistetava punkti, eriti kui võrrelda seda teiste loetelu punktidega. Nii et see on stiiliküsimus. Paragrahv 84. Jälle oli üsna põhjalik arutelu riigisekretäri osa üle Eesti riiklikus korralduses ja erinevate riigivõimuinstiitutsioonide omavaheliste suhete üle. Me leidsime, et riigisekretär peaks siiski jääma väljapoole valitsust. Selle tõttu § 84 sätestab, et valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid. Põhjenduseks oli põhiliselt argument, et riigisekretär kui riigi demokraatia funktsioneerimise tagatis ei peaks olema niivõrd poliitiline isik, kuivõrd oma ala asjatundja ja valitsuste vahetus ei peaks ilmingimata puudutama riigisekretäri. Vastavalt sellele seisukohale on eelnõusse lisatud ka § 87, mis käib eraldi Riigikantselei ja riigisekretäri kohta. Väga oluline muudatus on §-s 85, mis käsitleb valitsuse moodustamise korda. Kõigepealt palun ma teil teha tekstis parandus, mis siia on vaja sisse viia selle tõttu, et meil on tekkinud väikene arusaamatus teksti masinakirjas esitamisel. Nimelt, lõikes 3 palun pärast sõnu "siis riigivanem" edasi maha kriipsutada, "kas annab valitsuse moodustamiseks ülesande peaministri kandidaadile või ..." Nii et kolmas lõik jääb. Kui ka uus peaministri kandidaat ei saa poolthääletenamust, siis riigivanem kuulutab 14 päeva möödudes välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised. Paragrahvi 85 on lisandunud teine lõik. Selle tulemusel saab riigivanem kaks katset peaministri kandidaadi esitamiseks. Me leidsime, et selline kord võimaldab suuremat tasakaalu erinevate võimupooluste vahel. Eelmine redaktsioon, kus riigipeale oli antud ainult üks katse ja teisena oli sätestatud võimalus, et riigipea kas nimetab uue peaministri kandidaadi või kuulutab 14 päeva möödudes välja uued valimised, jättis sellise võimaluse, et selle 14 päeva jooksul riigipea otsib uut peaministri kandidaati, aga samal ajal paneb Riigikogu juba palavikuliselt kokku uut valitsust. Tähendab, see võiks tekitada segaduse õhkkonna kõrgemas riigivõimus. Nii et praegune valitsuse moodustamise kord on siiski vist sobivam, kui oli pakutud eelmises eelnõus. Aga kindlasti on ka praegusel kujul siin veel alust järelemõtlemiseks. Härra Peet Kaselt on laekunud ettepanek lisada põhiseaduse eelnõusse uus paragrahv, mis sätestab valitsuse õiguse teha riigivanemale ettepanek erakorraliste valimiste korraldamiseks. Seda ettepanekut redaktsioonitoimkond kaalus, kuid see ettepanek ei saavutanud toimkonnas toetust. Redaktsioonitoimkond võttis arvesse kolmanda toimkonna apellatsiooni taastada paragrahv, mis oli eelmises eelnõu redaktsioonis ja mille järgi valitsusliikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungil. Paragrahvi 93 see säte, mille me taastasime, on pandud § 93 lõikeks 2, aga siin on

olnud väikene arusaamatus redaktsioonitoimkonna sekretäri ja toimkonna vahel. See nimelt peaks olema formuleeritud uue ja eraldi paragrahvina. Nii et § 93 lõige 2 paluks lugeda omaette paragrahviks.

V. Niitsoo: Austatud härra juhataja! Lugupeetud redaktsioonitoimkonna esinaine! Mul on kaks küsimust. Esimene neist puudutab § 90 lõiget 2, millest võib aru saada, et valitsuse tagasiastumise aluseks saab olla peaministri tagasiastumine ja surm. Kas siin on tegemist trükiveaga? Kas siin ei peaks sõna "ja" asemel olema "või"? Või peab peaministri tagasiastumine olema tingimata tema surmaga seotud?

L. Hänni Esimese märkuse eest redaktsioonitoimkond tänab, sest tagasiastumine ja surm ei pea tõepoolest omavahel seotud olema

III toimkonna 29.11.1991 koosoleku protokoll:³²

³² ERA.R-2324.1.26, 136.

PA 29.11.1991 redaktsioonile 04.12.1991 seisuga laekunud ja 29.11.1991 istungist menetlusse jäänud redaktsioonitoimkonnale esitatud ettepanekud:³³

J. Adamsi põhimõttelised apellatsioonid:

& 85 Paragrahv on läinud nüüd täiesti segaseks, algul oli juttu peaministri kandidaadist, nüüd valitsusest. Teen ettepaneku tulla tagasi peaministri heakskiitmise juurde ja lisada valitsuse koosseisu heakskiitmine hiljem, järgmises paragrahvis. Mõte on selles: valitsuse konkreetse koosseisu lõplik otsustamine võib jääda venima. Kui see ei ole toimkonnale vastuvõetav, siis palun käsitleda seda apellatsioonina Assambleele.

"Pärast peaministri või valitsuse lahku misavaldust nimetab riigivanem, kuulanud ära riigikogu rühmade esindajate arvamused, peaministri kandidaadi, kuid mitte hiljem kui neljateistkümne päeva jooksul.

Kui riigikogu kiidab oma poolthäälte enamusega peaministri kandidaadi heaks, teeb riigivanem talle ülesandeks valitsuse moodustamise.
Kui peaministri kandidaat ei saa riigikogu poolthäälte enamust, nimetab riigivanem seitsme päeva jooksul uue peaministri kandidaadi.
Kui riigikogu ka seda peaministri kandidaati

ei kiida heaks, on riigivanemal õigus kas nimetada seitsme päeva jooksul uus peaministri kandidaat või määrata selle tähtaja möödudes riigikogu uue koosseisu valimised.

Riigivanemal ei ole õigust määrata riigikogu uue koosseisu valimisi kui riigikogu käesoleva paragrahvi lõige 4 tähtaja jooksul oma valikul valib poolthäälte enamusega peaministri kandidaadi. Sellisele kandidaadile teeb riigivanem ülesandeks valitsuse moodustamise.

Riigivanemal ei ole õigust määrata riigikogu uue koosseisu valimisi üheksakümne päeva jooksul alates riigikogu volituste algusest."

Toimkond ei toeta.
Apellatsioon

³³ ERA.R-2324.1.16, l 228-229.

VI PEATÜKK

Valitsus

§ 82. Täidesaatev ja korraldav võim Eesti Vabariigis kuulub valitsusele.

§ 83. Eesti Vabariigi Valitsus:

1. viib ellu riigi poliitikat;
2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste täitmist ning esineb seadusandlike algatustega;
4. koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi;
6. korraldab suhtlemist välisriikidega;
7. lahendab muid küsimusi, mis põhiseaduse ja seadustega on antud valitsuse otsustada.

§ 84. Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 85. Riigivanem nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Peaministri kandidaat esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul ettekande kujundatava valitsuse koosseisu ja programmi kohta, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa poolthälte enamust, siis nimetab Riigivanem seitsme päeva jooksul uue peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Peaministri kandidaat esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul ettekande kujundatava valitsuse koosseisu ja programmi kohta, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

Kui ka uus peaministri kandidaat ei saa poolthälte enamust, siis Riigivanem kuulutab neljateistkümne päeva möödudes välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui Riigikogu käesoleva paragrahvi eelmises lõikes nimetatud neljateistkümne päeva jooksul kinnitab omal valikul ametisse peaministri.

§ 86. Riigikogus ametisse kinnitatud peaminister esitab kolme päeva jooksul arvates ametisse kinnitamisest Riigivanemale valitsuse koosseisu. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ametisse.

³⁴ ERA.R-2324.1.24, l 69–71.

§ 87. Valitsuse juures on Riigikantselei, mida juhib riigisekretär. Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist Riigivanem peaministri ettepanekul. Riigisekretär võtab osa valitsuse istungitest.

§ 88. Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust. Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 89. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seadusega sätestatud alusel ja ulatuses.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Ministri vabastab ametist ja kinnitab ametisse Riigivanem peaministri ettepanekul.

§ 90. Valitsuse tagasiastumise aluseks on:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumine;
- 2) peaministri tagasiastumine ja surm;
- 3) Riigikogu umbusaldusavaldus peaministrile või valitsusele;
- 4) Valitsuse poolt usaldusküsimusega seotud eelnõu tagasilükkamine Riigikogus.

Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisseastumisega.

§ 91. Riigikogu võib avaldada umbusaldust kas peaministrile või üksikule ministrile oma otsusega, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõude esinema vähemalt üks viiendik Riigikogu koosseisust. Küsimus võib tulla otsustamisele mitte varem kui ülejäärgmisel päeval pärast selle algatamist.

Minister, kellele on avaldatud umbusaldust, astub ametist tagasi. Peaministrile avaldatud umbusalduse korral astub ametist tagasi kogu valitsus.

§ 92. Valitsusel on õigus siduda Riigikogule esitatud eelnõu vastuvõtmine usaldusküsimusega. Hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejäärgmisel päeval pärast eelnõu sidumist usaldusküsimusega. Kui Riigikogu ei võta eelnõu esitatud kujul vastu, astub valitsus tagasi.

§ 93. Peaminister ja teised valitsuse liikmed ei tohi olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega kuuluda tulundusliku ettevõtte juhatusse või nõukogusse.

§ 93A. Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungitel.

§ 94. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsuse määrused ja korraldused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 95. Valitsuse liikme saab kriminaalvastutusele võtta ainult Riigikogu otsuse alusel, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

PA 6.12.1991-7.12.1991 istungi stenogrammist:

L. Hänni: VI peatükk "Valitsus". Siin on täpsustus §-s 95, mis määrab valitsuse ametisse nimetamise korra, ja on lisandunud mõte, et peaministri kandidaat esitab 14 päeva jooksul kujundatava valitsuse koosseisu ja programmi. Eelmises tekstis, kus oli öeldud "esitab valitsuse koosseisu", võis jääda ebaselgeks, kas valitsuse koosseis tuleb kinnitamisele parlamendis või ei. Sellises formuleeringus peaks olema selge, et valitsuse koosseis ei tule kinnitamisele. Peaminister teeb parlamendile teatavaks planeeritava koosseisu ja need poliitilised põhimõtted, mille alusel valitsus on komplekteeritud, ja vastav täpsustus on muidugi sisse viidud ka selle paragrahvi teistesse lõikudesse.

PA 13.12.1991 redaktsiooni I versioon³⁵

VI PEATÜKK

Valitsus

§ 79. Täidesaatev võim Eesti Vabariigis kuulub valitsusele.

§ 80. Eesti Vabariigi Valitsus:

1. viib ellu riigi sise- ja välispoliitikat;
2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste täitmist ning esineb seadusandlike algatustega;
4. koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning seaduses sätestatud ulatuses määrusi ja korraldusi ning võtab vastu otsuseid;
6. korraldab suhtlemist teiste riikidega;
7. täidab muid ülesandeid, mis põhiseaduse ja seadustega on antud valitsuse otsustada.

§ 81. Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 82. Riigivanem nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Peaministri kandidaat

³⁵ ERA.R-2324.1.24, 1 109–110.

esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul ettekande kujundatava valitsuse koosseisu ja programmi kohta, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa poolthääle enamust, siis nimetab Riigivanem seitsme päeva jooksul uue peaministri kandidaadi, kes esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul ettekande kujundatava valitsuse koosseisu ja programmi kohta, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise. Kui ka uus peaministri kandidaat ei saa poolthääle enamust, siis kuulutab Riigivanem neljateistkümne päeva möödudes välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised.

Riigivanema ei kuuluta välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui Riigikogu kinnitab neljateistkümne päeva jooksul kinnitab omal valikul ametisse peaministri.

§ 83. Riigikogu poolt ametisse kinnitatud peaminister esitab Riigivanemale valitsuse koosseisu. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ametisse.

§ 84. Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 85. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, lahendab ministeeriumi pädevusse kuuluvaid küsimusi, annab määrusi ja käskkirju ning täidab muid talle seadusega pandud ülesandeid.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Ministri kinnitab ametisse ja vabastab ametist Riigivanem peaministri ettepanekul.

§ 86. Valitsus astub tagasi:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumisel;
 - 2) peaministri tagasiastumise ja surma korral;
 - 3) Riigikogu umbusaldusavalduse korral valitsusele või peaministrile;
 - 4) Valitsuse poolt usaldusküsimusega seotud eelnõu tagasilükkamisel Riigikogus.
- Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisseastumisega.

§ 87. Riigikogu võib avaldada umbusaldust valitsusele, peaministrile või üksikule ministrile otsusega, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõude esitama vähemalt üks viiendik Riigikogu koosseisust.

Küsimus võib tulla otsustamisele varasemalt ülejärmisel päeval pärast selle algatamist.

§ 88. Valitsusel on õigus siduda Riigikogule esitatud eelnõu vastuvõtmine usaldusküsimusega. Hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejärmisel päeval pärast eelnõu sidumist usaldusküsimusega. Kui Riigikogu võtab eelnõu suhtes võrreldes valitsusega vastupidise seisukoha, astub valitsus tagasi.

§ 89. Valitsuse juures on Riigikantselei, mida juhib riigisekretär. Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist Riigivanem peaministri ettepanekul. Riigisekretär võtab osa valitsuse istungitest.

§ 90. Peaminister ja teised valitsuse liikmed ei tohi olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega kuuluda tulundusliku ettevõtte juhatusse või nõukogusse.

§ 91. Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungitel.

§ 92. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsuse määrused, korraldused ja otsused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 93. Peaministri ja ministri saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu otsuse alusel, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

13.12.1991 istungi stenogrammist:

L. Hänni: [...] VI peatükk "Valitsus". Siin on kõigepealt täpsustatud § 80 lõiget 1: "... viib ellu riigi sise- ja välispoliitikat." Varem seisis kirjas: "... viib ellu riigi poliitikat." Siin oleme püüdnud arvestada põhiliselt ekspert Schwartzi märkust selle kohta, et põhiseaduses peab olema väga täpselt piiritletud riigivanema ja valitsuse roll välispoliitikas. Riigivanema peatüki § 72 lõikes 1 on öeldud, et riigivanem esindab Eesti Vabariiki rahvusvahelises suhtlemises, samal ajal räägib § 80 valitsuse pädevusest. Selle punktis 6 on juttu sellest, et valitsus korraldab suhtlemist teiste riikidega. Me leidsime, et sellisel kujul võib jääda ebaselgeks, kui suured ja millised on ühe või teise institutsiooni volitused välispoliitika teostamisel. Paragrahvi 80 lõige 1, mis praeguses redaktsioonis rõhutab valitsuse osa ka riigi välispoliitika teostamisel, peab olema selgem. Eesti kui väikeriigi sisepoliitika ja välispoliitika on tervik ja selle elluviimisel on põhivastutus valitsusel. Paragrahvist 87 on ära jäänud viimane lõik, mis oli seotud mõttega, et valitsusele umbusalduse avaldamise korral lahkub valitsus ametist. See oli kordus, sest samasugune mõte on juba väljendatud § 86 lõikes 3. Paragrahvis 88 on täpsustatud valitsuse poolt usaldusküsimuse sidumist Riigikogus seaduseelnõu hääletusega. Me leidsime, et valitsusel peab olema võimalus siduda eelnõu hääletamine mitte ainult eelnõu vastuvõtmisega, vaid ka tagasilükkamisega, mis annab võimaluse valitsusel öelda oma kindel seisukoht näiteks selliste eelnõude suhtes, mille esitab opositsioon ja mille läbimine Riigikogus võiks tähendada, et Riigikogu sunnib valitsust oma poliitilist kurssi otsustavalt revideerima. Nii et praegusel kujul võrreldakse Riigikogu ja valitsuse seisukohta teatud eelnõu suhtes ja kui need seisukohad on vastupidised, siis loetakse, et valitsusele on Riigikogus umbusaldust avaldatud.

[...]

Ü. Seppa: Lugupeetud esimees! Lugupeetud proua Hänni! Mul on küsimus § 85 kohta, kus on öeldud, et kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, pannakse tema ülesanded peaministri poolt mõnele teisele ministrile. Ma ei saa aru, miks peaks panema selle töö mingile teisele ministrile, kui ministril on ju asetäitja, kes haiguse ajal tema kohuseid täidab ja kes on kindlasti hoopis kompetentsem. Peale selle, milleks on vaja tekitada segadust, et kuskil teises ministeeriumis koormata üle teine minister?

L. Hänni: Lugupeetud härra Seppa! Kindlasti ei ole redaktsioonitoimkonna ülesandeks hakata kommenteerima kõiki neid sätteid, mis on siin sellisel kujul, nagu toimkonnad on need assambleele ette pannud. Me ei ole sellesse sättesse sisse viinud muudatusi. Ilmselt oskab toimkond paremini vastata sellele, miks toimkond just sellise asendusmehhanismiga nõus oli. Redaktsioonitoimkond siin oma seisukohta ei ole võtnud.

[...]

K. Koha: Austatud juhatus! Lugupeetud kolleegid! Kolmas toimkond esitas teile apellatsiooni redaktsioonitoimkonna alternatiivile. Lugu on selles, et § 88 praegusest sõnastusest luges toimkond välja selle, et valitsusel on õigus siduda sellega iga eelnõu, mis esitatakse Riigikogule. Aga kui vaadata § 95, siis on seadusandliku algatuse õigus neljal subjektil: valitsusel, komisjonil, saadikurühmal ja Riigikogu liikmel. Parlamentaarse riigikorralduse puhul tuleb enamik seaduseelnõusid, seadusandlikke akte valitsuselt, et riik, valitsus saaks läbi viia oma sisemist poliitikat. Aga võib juhtuda ka nii, et mõningad ühiskonna probleemid jäävad lahendamata ja seetõttu on teistel ühiskonna jõududel samuti vaja esitada seaduseelnõusid. Põhimõtteliselt lubab § 88 valitsusel kohe seada Riigikogus tingimuseks, et kui selle eelnõu vastu võtate, siis on see seotud usaldusküsimusega. Me avame valitsusele laiemad võimalused, jämedalt öeldes, terroriseerida Riigikogu igasuguse eelnõu puhul, ka siis, kui see ei tule mitte valitsuselt, vaid teistelt subjektidelt. Seetõttu me jääme seisukohale, et anname valitsusele õiguse siduda ainult omalt poolt esitatud seaduseelnõu usaldusküsimusega. Põhiprotsent eelnõusid tuleb ju valitsuselt ja kui ta leiab, et parlamendis lükatakse pidevalt tema eelnõusid tagasi, siis ta võib seda võimalust kasutada, et seob seaduseelnõu usaldusküsimusega. Vastasel juhul võib valitsus igat eelnõu oponeerida usaldusküsimusega. Aitäh!

P. Kask: Austatud kolleegid! Ma astun nüüd dialoogi toimkonna esimehega, sest praeguse redaktsiooni pakkusin välja tõesti mina. Kõigepealt, ma ei nõustu niisuguse väljendusega, et valitsus terroriseerib Riigikogu. Keda see valitsus terroriseerida saab, kui ta seob asja usaldusküsimusega? Tegelikult paneb valitsus oma pea pakule. Normaalselt saab valitsust tagandada absoluutse enamusega, aga kui on seos usaldusküsimusega, siis saab teda tagandada lihthäälteenamusega. Opositsiooni ta kindlasti ei terroriseeri, sest opositsioonile selline olukord tõenäoliselt meeldib, saab nagu kergemini pihta. Kui seda sõna üldse kasutada, siis võib see kehtida valitsuskoalitsiooni liikmete puhul, et valitsusjuht terroriseerib oma parteikaaslasi ja ei võimalda neil vastu hääletada. Aga ma arvan, et see verb ei ole siin küll korrektne. Mis asja sisusse puutub, siis see ei ole põhimõtteline probleem. Kui valitsus tahab siduda usaldusküsimusega näiteks praegu ülemnõukogus aktuaalset Kassi-Käbini projekti, mis on tulnud väljastpoolt valitsust, aga mis on väga oluline ja mille läbimine võib valitsusprogrammi elluviimist, tagasihoidlikult öeldes, ohustada, siis saab ta seda teha

niikuinii, ainult et ta peab ringi minema. Valitsus peab esitama pärast seda, kui opositsiooni eelnõu on läbi läinud, eelnõu selle seaduse tühistamise kohta ja siduma selle küsimuse usaldusküsimusega. Aga milleks seda vaja on? Miks me peaksime asja keerulisemalt ajama, miks me ei või anda talle õigust seda asja kohe siduda? Et asja lihtsamaks teha ning mitte sundida oma imelike reeglitega aega raiskama, tegin ma selle ettepaneku, mis praegu väljendub § 88 põhitekstis. Tänan!

V. Kois: Lugupeetud kolleegid! Kui lugeda praegu § 88 teksti, siis on sinna kirjutatud, et valitsusel on õigus siduda Riigikogule esitatud eelnõu hääletamine usaldusküsimusega. Siin ei ole kirjas, kes esitas selle eelnõu, kas valitsus või keegi teine. Valitsusel on igal juhul võimalik seda siduda. Siin on kõik nagu lahtine, tuleb väljastpoolt valitsust. Väga tore, valitsus saab ikka praeguse teksti järgi siduda. Teine küsimus on, et valitsus saab igal momendil esitada ka alternatiivprojekti ja siduda siis juba seda usaldusküsimusega. Siin ei ole mitte midagi, mille üle saab vaielda. Aitäh!

V. Niitsoo: Härra juhataja! Austatud Põhiseaduse Assamblee! Erinevalt härra Kasest ma siiski arvan, et valitsusel ei peaks olema võimalust siduda seadusandlike algatusi usaldusküsimusega, välja arvatud tema enda väljakäidud seadusandlikud algatused. Kui mingisugune grupp või üksiksaadik käib parlamendis välja eelnõu, mis takistab valitsusel oma poliitikat jätkamast, siis ei pea ta sellist eelnõu, mille läbiminemist ta kardab, sugugi usaldushääletusega siduma. Ta võib lihtsalt tagasi astuda, erru minna, kui see eelnõu peaks läbi minema. Ma tänan!

T. Käbin: Lugupeetud kolleegid! Mul ei ole palju lisada, sest eelkõnelejad ütlesid sedasama, mida mõtlen mina. Valitsusel peaks olema õigus siduda usaldusküsimusega nii tema enda esitatud eelnõu kui ka teiste esitatud eelnõu. Kui see takistab valitsuse programmi, siis kas valitsus läheb erru või, nagu õigesti rõhutas härra Kois, ta võib esitada oma seaduseelnõu ja siduda selle usaldusküsimusega. Tänan!

Juhataja: Tänan! Sõna on härra Uluotsal.

Ü. Uluots: Härra Kask rääkis muidugi väga ilusasti, ainult ta tegi ühe puhtstruktuurilise vea, seades valitsuse poliitika kõrgemale seadusandja poliitikast. Valitsus on parlamendi tahte täitja ja kui parlament võtab vastu mingi seaduse, mis valitsusele ei meeldi, mis ei klapi tema poliitikaga, siis tuleb tal paratamatult erru minna. Juhataja Väga hea! Proua Hänni, palun! L. Hänni Lugupeetud kolleegid! Kahjuks ei ole siiski veel täit selgust, mida pidas silmas kolmas toimikond oma esialgses redaktsioonis: "Valitsusel on õigus siduda Riigikogule esitatud eelnõu hääletamine usaldusküsimusega." Sellest ei tulene üheselt, et peab olema just valitsuse poolt algatatud eelnõu. Kui toimikond on seda silmas pidanud, siis tuleks ka eelnevat redaktsiooni täpsustada, et oleks üheselt arusaadav.

Juhataja: Selge. Kas härra Koha soovib selgitada?

K. Koha: Lugupeetud kolleegid! Seda me just mõtlesimegi. Seetõttu võime redaktsiooni ka täpsustada. Põhimõtteliselt tuleb siis öelda, et valitsuse esitatud eelnõu seotakse usaldusküsimusega. Põhimõte peab jääma selliseks.

Juhataja: Jah, seda on tervislik kuulda, ainult et see tuleb nüüd väga viimasel hetkel. Me vaidleme kahe redaktsiooni üle, milles kummaski seda ei sisaldu. Kui nüüd võtta formaalselt ette teie apellatsioon, siis on redaktsiooni erinevus peamiselt siiski kolmandas lauses.

K. Koha: See on ka õige, sest kolmas lause on teisiti sõnastatud kui endises redaktsioonis. Endises redaktsioonis tuleb paremini välja see, et just ikkagi valitsuse eelnõu on seotav. Praeguses sõnastuses, mille redaktsioonitoimkond on välja pakkunud, on sedamoodi, et igasugune eelnõu on seotav.

Juhataja: Seda küsimust on raske hääletusele panna, sest see, et see tingimata peaks valitsuse eelnõu olema, ei tule kummaski redaktsioonist selgelt välja. Kas nõutakse siiski hääletusele panekut? Selge. Sellisel juhul ma panen apellatsiooni hääletusele. Kes on selle poolt, et §-s 88 taastada eelmise redaktsiooni sõnastus, mis vastab eelmise redaktsiooni §-le 92? Kes on vana sõnastuse taastamise poolt? Hääletame. Assamblee on otsustanud hääletega 13 : 6, et taastatakse vana sõnastus. Astume edasi järgmiste paragrahvide juurde. Palun, proua Hänni!

L. Hänni: Lugupeetud kolleegid! Kahjuks ei saanud ma täit selgust, millisel kujul peaks olema § 88, sest me otsustasime küll taastada esialgse teksti, kuid see mõte, et eelnõu peaks ilmtingimata olema esitanud valitsus, ei olnud eelmises redaktsioonis selgelt väljendatud. Kui nüüd toimkond tegi selle täpsustuse, kas me võime selle viia sisse kui redaktsioonilise paranduse või tuleb siiski võtta siin seisukoht, kas vähemalt valitsuse algatatud eelnõu on võimalik siduda usaldusküsimusega? Kui juhatus peab võimalikuks, siis peaksime katsuma selgusele jõuda, milline on assamblee tahe selles küsimuses.

Juhataja: Arvatavasti on see otstarbekas. Sellisel juhul peab nüüd seda taastatud sõnastust natuke muutma, et oleks selge, et jutt käib valitsuse esitatud eelnõudest. See on juba redaktsiooniline küsimus, kuhu ja kuidas see sisse märkida. Kui ei tule proteste, siis ma panen selle küsimuse eraldi hääletusele. Kas §-s 88 peab selgelt sisalduma mõte, et valitsuse õigus siduda seaduseelnõusid usaldusküsimusega laieneb ainult tema enda, s. o. valitsuse esitatud eelnõudele? Kes on sellise põhimõtte sissekirjutamise poolt? Hääletame. Suur tänu! Hääletega 20 : 5 on assamblee otsustanud volitada redaktsioonitoimkonda täiendama sõnastust nii, et saaks selgeks paragrahvi mõte, mille järgi valitsus võib siduda usaldusküsimusega ainult tema enda esitatud eelnõusid.

PA 13.12.1991 redaktsiooni II versioon³⁶

VI PEATÜKK

Valitsus

§ 78. Täidesaatev võim Eesti Vabariigis kuulub valitsusele.

§ 79. Eesti Vabariigi Valitsus:

1. viib ellu riigi sise- ja välispoliitikat;

³⁶ ERA.R-2324.1.4, l 162–164.

2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste täitmist ning esineb seadusandlike algatustega;
4. koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning seaduses sätestatud ulatuses määrusi ja korraldusi ning võtab vastu otsuseid;
6. korraldab suhtlemist teiste riikidega;
7. täidab muid ülesandeid, mis põhiseaduse ja seadustega on antud valitsuse otsustada.

§ 80. Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 81. Riigivanem nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Peaministri kandidaat esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul ettekande kujundatava valitsuse koosseisu ja programmi kohta, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa poolthääle enamust, siis nimetab Riigivanem seitsme päeva jooksul uue peaministri kandidaadi, kes esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul ettekande kujundatava valitsuse koosseisu ja programmi kohta, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise. Kui ka uus peaministri kandidaat ei saa poolthääle enamust, siis kuulutab Riigivanem neljateistkümne päeva möödudes välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised.

Riigivanem ei kuuluta välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui Riigikogu kinnitab neljateistkümne päeva jooksul oma valikul ametisse peaministri.

§ 82. Riigikogu poolt ametisse kinnitatud peaminister esitab Riigivanemale valitsuse koosseisu. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ametisse.

§ 83. Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 84. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, lahendab ministeeriumi pädevusse kuuluvaid küsimusi, annab määrusi ja käskkirju ning täidab muid talle seadusega pandud ülesandeid.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Ministri kinnitab ametisse ja vabastab ametist Riigivanem peaministri ettepanekul.

§ 85. Valitsus astub tagasi:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumisel;
- 2) peaministri tagasiastumise ja surma korral;

- 3) Riigikogu umbusaldusavalduse korral valitsusele või peaministrile;
- 4) Valitsuse poolt usaldusküsimusega seotud eelnõu tagasilükkamisel Riigikogus. Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisseastumisega.

§ 86. Riigikogu võib avaldada umbusaldust valitsusele, peaministrile või üksikule ministrile otsusega, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõude esitama vähemalt üks viiendik Riigikogu koosseisust.

Küsimus võib tulla otsustamisele varasemalt ülejärmisel päeval pärast selle algatamist.

§ 87. Valitsusel on õigus siduda Riigikogule valitsuse poolt esitatud eelnõu vastuvõtmine usaldusküsimusega. Hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejärmisel päeval pärast eelnõu sidumist usaldusküsimusega. Kui Riigikogu ei võta eelnõu esitatud kujul vastu, astub valitsus tagasi.

§ 88. Valitsuse juures on Riigikantselei, mida juhib riigisekretär. Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist Riigivanem peaministri ettepanekul. Riigisekretär võtab osa valitsuse istungitest.

§ 89. Peaminister ja teised valitsuse liikmed ei tohi olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega kuuluda tulundusliku ettevõtte juhatusse või nõukogusse.

§ 90. Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungitel.

§ 91. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsuse määrused, korraldused ja otsused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 92. Peaministri ja ministri saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu otsuse alusel, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

Redaktsioonitoimkonna ja ekspertgrupi 14.01.1992 koosoleku protokoll:³⁷

Eesti Vabariigi Põhiseaduse Assamblee
redaktsioonitoimkonna koosoleku
p r o t o k o l l

Koosolek toimus
Toompeal 14.01.92 kell 18.30 - 23.00

Koosolekust võtsid osa:
P.Kask, L.Hänni, I.Hallaste, K.Kama

Ekspertdid: R.Lang, M.Rask, R.Vare.

VALITSUS

§78

Lang: Kas valitsusele kuulub kogu täidesaatev võim riigis? Aga omavalitsused.

Vare: Kõik käib seadusega määratud piirides.

Hallaste: Mis on täidesaatev võim?

Lang: Kes viib seaduseid ellu?
Kui jääb midagi seaduse raamest välja, peaks seda korraldama omavalitsus mitte valitsus.

Kama: Mis on ripakil, see riigivõimu asi.

§79.

Vare: toetan "riigipoliitikat"

Hänni: Et oleks selge "välispoliitika" on valitsuse ülesanne, mitte kellegi teise.

Lang, Vare: Nõus.

p.3. korraldab seaduste, Riigikogu otsuste ja riigivanema aktide täitmist.

p.3A esitab Riigikogule seaduseelnõusid samuti välislepinguid ratifitseerimiseks ja de*nonseerimiseks*.

p.4. viimases reas lisada "riigieelarve".

p.5 annab seaduse alusel ja täitmiseks määrusi ja korraldusi;

p.6 jääb samaks.

³⁷ ERA.R-2324.1.25, 191-92.

p.6 jaab samaks.

p.7. Lang pakkus uue punkti kuulutab loodusõnnetuse korral või haiguste leviku tõkestamiseks välja eriolukorra riigis või selle üksikutes osades;

Kama: Valitsuse tasemel hakata piirama kodanike põhiõigusi.

Jätame esialgu lahtiseks.

581

Langi variant laseb Riigikogu liiga lihtsalt laiali saata. Riigivanem esitab 3 kehva kandidaati peaministriks ja neid ei kinnitata.

Lang: Absurd on see, et Riigikogu saab panna riigivanemale vastuvõetamatu kandidaadi peaministriks.

Kask: Assamblee skeemile tuleks lisada, et kukutatud valitsus võib tellida erakorralised Riigikogu valimised. See toimuks läbi riigipea.

Kas riigivanem peab või võib parlamendi laiali saata.

Aksepteeriti: Umbusalduse saanud valitsus tellib erakorralisi Riigikogu valimisi läbi riigivanema, kes võib need välja kuulutada.

Lang: Jätta riigivanemal ära 2 katse esitada lg. 2 peaministri kandidaat.

Poolt: Kask, Hallaste

Vastu: Hänni.

I etapp. 14 päeva aega

Riigivanem leiab kandidaadi (peaministri)

II etapp. Pall läheb Riigikogu kätte, kui esimene peaministri kandidaat ei saa valitsuse moodustamisega hakkama.

Valitsuse moodustamise üldpikkus aga kõigil kokku 60 päeva.

Koosoleku juhataja

L. Hänni

Protokollija

H. Sibul

Redaktsioonitoimkonna ja ekspertgrupi 15.01.1992 koosoleku protokoll:³⁸

Eesti Vabariigi Põhiseaduse Assamblee
redaktsioonitoimkonna koosoleku
p r o t o k o l l

Koosolek toimus Toompeal 15.01.92 18.00 - 23.00

Koosolekust võtsid osa: I.Hallaste, L.Hänni,
J.Rätsep, K.Jürgenson,
P.Kask, Ü.Aaskivi

Ekspertid: R.Lang, A.Markvart,
E.Truuväli, J.Pöld

§85.

Lang: Tagasiastumise kord:
Seondub § 87.

Truuväli: p.4 võiks välja jätta. P.3 üks vorme.

§85 lg.2 Valitsuse vabastab ametist riigivanem uue
valitsuse ametisseastumisest.
lg.2 Juristid mõtlevad redaktsiooni.

§82 lg. 2 Valitsuse liige loetakse ametisse astunuks
ametivande andmisega.

§86. lg. 1
"üksik minister" - umbusaldus.
las jääb sisse - kõik
välja - K.Jürgenson

lg.2
Lang: Umbusalduse avaldamist võib algetada Riigikogu
istungjärgul vähemalt ühe viiendiku Riigikogu koosseisu kirjalikul
nõudmisel.

lg. 2
Umbusaldusavaldamist võib algetada vähemalt ühe viiendiku
Riigikogu koosseisust kirjaliku nõude esitamisega Riigikogu
istungil.

³⁸ ERA.R-2324.1.25, 197-98.

lg. 3

Riigikogu poolt valitsusele või peaministrile umbusalduse avaldamisel võib riigivanem 3 päeva jooksul valitsuse ettepanekul kuulutada välja Riigikogu erakorralised valimised.

lg. 4

Umbusalduse avaldamisel üksikule ministrile, teatab Riigikogu juhataja sellest riigivanemale, kes vabastab vastava ministri ametist.

Markvart: Tuleb ära näidata konkreetsed põhjused, miks avaldada umbusaldust.

Hänni: Ei peaks motiveerima.

Truuväli: Peab ikka konkreetse asjaga siduma, muidu jääb

opositsioon 3 kuuks välja poliitilisest elust.

Lang : Täpsem reglementeerimine kodukorra seaduses. Sellepärast jääks:

lg. 5. Umbusalduse avaldamist võib samal alusel uuesti algatada varemalt 90 päeva möödumisel eelmise umbusalduse avaldamise hääletamisest.

§87.

Kui Valitsus tellib umbusaldus, siis kas poolthäälteenamus või koosseisuhäälteenamus.

Poolthäälteenamus - Hallaste, Jürgenson.

Koosseisu häälpääte - eksperdid.

Lang: 2 astmeline häälpääte:

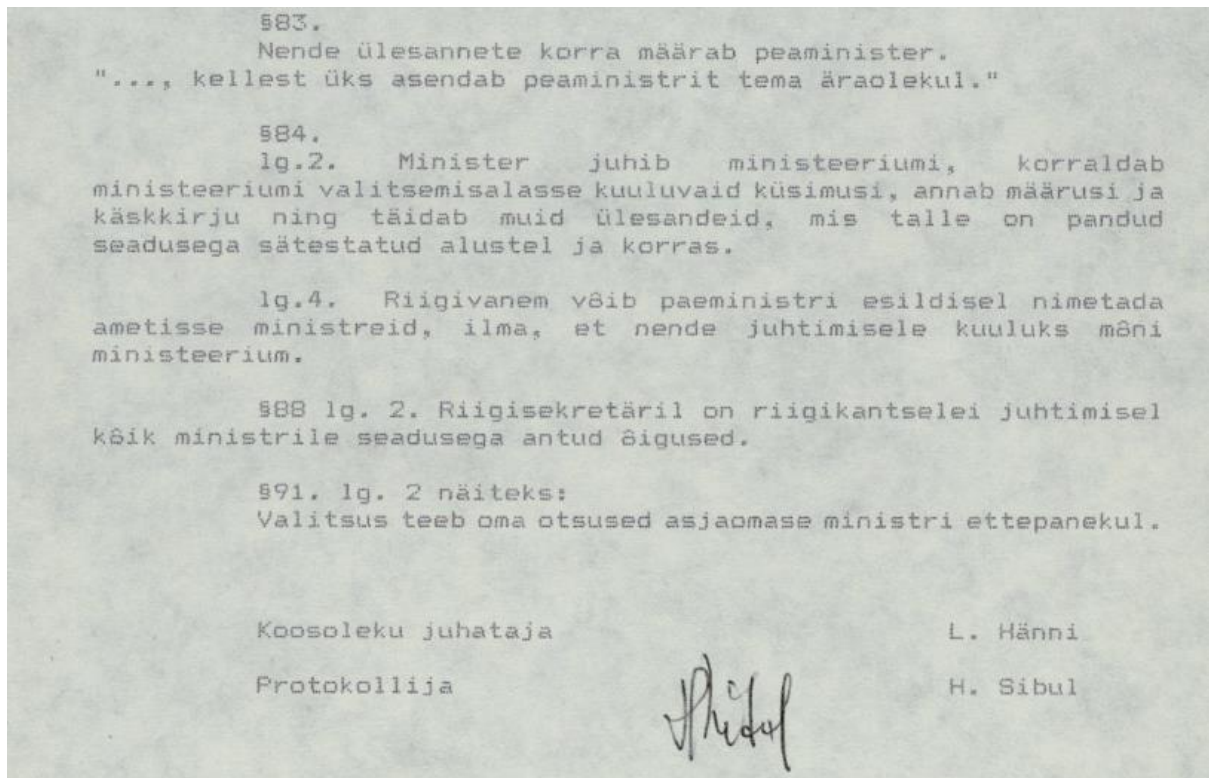
1) eelnõu kukutatakse läbi - poolthäälpääte enamusega;

2) kuid 2. astmes koosseisuhäälpääte enamusega.

Valitsus võib alles jääda.

Hallaste: Selline skeem ei kõlba.

§83 läheb §87 järgi.

PA 26.01.1992 redaktsioon³⁹

VI PEATÜKK

Vabariigi Valitsus

§ 78. Täidesaatev võim Eesti Vabariigis kuulub Vabariigi Valitsusele.

§ 79. Eesti Vabariigi Valitsus:

- 1) viib ellu riigi sise- ja välispoliitikat;
- 2) suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
- 3) korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste ja Presidendi aktide täitmist;
- 3A) esitab Riigikogule seaduseelnõusid, samuti välislepinguid ratifitseerimiseks ja denonsseerimiseks;
- 4) koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule riigieelarve täitmise aruande;
- 5) annab seaduse alusel ja täitmiseks määrusi ja korraldusi;
- 6) korraldab suhtlemist teiste riikidega;
- 7) täidab muid ülesandeid, mis põhiseaduse ja seadustega on antud valitsuse otsustada.

ALTERNATIIV: lisada 6A): kuulutab loodusõnnetuste korral või haiguste leviku tõkestamiseks välja eriolukorra riigis või selle üksikutes osades.

³⁹ ERA.R-2324.1.24, l 129–132.

§ 80. Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 81. President määrab seitsme päeva jooksul valitsuse tagasiastumist peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks valitsuse moodustamise.

Peaministri kandidaat teeb neljateistkümne päeva jooksul Presidendilt valitsuse moodustamise ülesande saamisest Riigikogule avalduse tulevase valitsuse moodustamise aluste kohta, mille järel Riigikogu hääletab koheselt läbirääkimisteta peaministri kandidaadile valitsuse moodustamiseks volituste andmise küsimust.

Kui peaministri kandidaat saab Riigikogult volitused valitsuse moodustamiseks, esitab ta seitsme päeva jooksul valitsuse koosseisu Presidendile, kes kolme päeva jooksul nimetab valitsuse ametisse.

Kui Presidendilt ülesande saanud peaministri kandidaat ei saa Riigikogu poolthääldenamust või ei suuda valitsust moodustada või loobub sellest või kui President ei nimeta peaministri kandidaadi poolt esitatud valitsust ametisse, teeb Riigikogu enda poolt ülesseatud peaministri kandidaadile ülesandeks moodustada valitsus.

Riigikogult valitsuse moodustamise ülesande saanud peaministri kandidaat esitab Riigikogule neljateistkümne päeva jooksul valitsuse koosseisu. Riigikogu otsustab valitsuse Presidendile kinnitamiseks esitamise. President nimetab Riigikogu poolt esitatud valitsuse koheselt ametisse.

Kui Riigikogult valitsuse moodustamise ülesande saanud peaministri kandidaat ei suuda valitsust moodustada või loobub sellest või kui Riigikogu ei esita peaministri kandidaadi poolt esitatud valitsuse koosseisu Presidendile ametisse nimetamiseks, teeb Riigikogu valitsuse moodustamise ülesandeks uuele peaministri kandidaadile.

§ 81A. Valitsuse moodustamine tuleb lõpetada hiljemalt kuuekümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist. Kui selleks tähtajaks ei ole valitsus ametisse nimetatud, kuulutab President välja Riigikogu erakorralised valimised.

§ 82. Valitsuse nimetab ja vabastab ametist President. Ministrid nimetab ja vabastab ametist President peaministri esildisel.

Valitsuse liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisest Presidendile.

§ 83. Valitsus astub tagasi:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumisel;
 - 2) peaministri tagasiastumise ja surma korral;
 - 3) Riigikogu umbusaldusavalduse korral valitsusele või peaministrile;
- President vabastab valitsuse ametist uue valitsuse ametisseastumisest.

§ 84. Peaminister esindab valitsust ja juhib selle tegevust.

Peaminister nimetab valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kellest üks asendab peaministrit tema äraolekul. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 85. Valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab määrusi ja käskkirju ning täidab muid ülesandeid, mis talle on pandud seadusega sätestatud alustel ja korras.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

President võib peaministri esildisel nimetada ametisse ministreid, ilma, et nende juhtimisele kuuluks mõni ministeerium.

§ 86. Valitsuse juures on Riigikantselei, mida juhib riigisekretär.

Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist peaminister. Riigisekretär võtab sõnaõigusega osa valitsuse istungitest.

Riigisekretäril on riigikantselei juhtimisel kõik ministrile seadusega antud õigused.

§ 87. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ettepanekul.

Valitsuse määrused on kehtivad, kui nad kannavad peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 88. Riigikogu võib avaldada valitsusele, peaministrile või üksikule ministrile umbusaldust otsusega, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

Umbusalduse avaldamist võib algatada vähemalt üks viiendik Riigikogu koosseisust kirjaliku nõude esitamisega Riigikogu istungil.

Umbusalduse avaldamine võib tulla otsustamisele varemalt ülejäärgmisel päeval pärast selle algatamist, kui valitsus ei nõua kiiremat otsustamist.

Riigikogu poolt valitsusele või peaministrile umbusalduse avaldamisel võib President kolme päeva jooksul valitsuse ettepanekul kuulutada välja Riigikogu erakorralised valimised.

Umbusalduse avaldamisel üksikule ministrile, teatab Riigikogu juhataja sellest Presidendile, kes vabastab vastava ministri ametist.

Umbusalduse avaldamist võib samal alusel uuesti algatada varemalt üheksakümne päeva möödumisel eelmise umbusalduse avaldamise hääletamisest.

§ 89. Valitsus võib siduda tema poolt Riigikogule esitatud eelnõu vastuvõtmise usaldusküsimusega.

Hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejäärgmisel päeval pärast eelnõu sidumist usaldusküsimusega. Kui Riigikogu ei võta eelnõu esitatud kujul vastu, astub valitsus tagasi.

§ 90. Valitsuse liikmed ei tohi olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega kuuluda tulundusliku ettevõtte juhatusse või nõukogusse.

§ 91. Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungitel.

§ 92. Valitsuse liiget saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

Kui valitsuse liikme suhtes jõustub süüdimõistev kohtuotsus, loetakse tema volitused lõppenuks.

PA 06.02.1992 redaktsioon⁴⁰

VI PEATÜKK

Vabariigi Valitsus

§ 86. Täidesaatev riigivõim kuulub Vabariigi Valitsusele.

§ 87. Vabariigi Valitsus:

- 1) viib ellu riigi sise- ja välispoliitikat;
- 2) suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
- 3) korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste ja Vabariigi Presidendi aktide täitmist;
- 4) esitab Riigikogule seaduseelnõusid ning ratifitseerimiseks ja denonsseerimiseks välislepinguid;
- 5) koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule eelarve täitmise aruande;
- 6) annab seaduse alusel ja täitmiseks määrusi ja korraldusi;
- 7) korraldab suhtlemist teiste riikidega;
- 8) kuulutab loodusõnnetuste ja katastroofide korral või nakkushaiguste leviku tõkestamiseks välja eriolukorra riigis või selle üksikutes osades;
- 9) täidab muid ülesandeid, mis Põhiseaduse ja seadustega on antud Vabariigi Valitsuse otsustada.

§ 88. Vabariigi Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 89. Vabariigi President määrab seitsme päeva jooksul Vabariigi Valitsuse tagasiastumisest peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks valitsuse moodustamise.

Peaministri kandidaat teeb neljateistkümne päeva jooksul valitsuse moodustamise ülesande saamisest Riigikogule avalduse tulevase valitsuse moodustamise aluste kohta, mis järel Riigikogu hääletab kohe läbirääkimisteta peaministri kandidaadile valitsuse moodustamiseks volituste andmist.

Kui peaministri kandidaat saab Riigikogult volitused valitsuse moodustamiseks, esitab ta seitsme päeva jooksul valitsuse koosseisu Vabariigi Presidendile, kes kolme päeva jooksul nimetab valitsuse ametisse.

Kui Vabariigi Presidendilt ülesande saanud peaministri kandidaat ei saa Riigikogu poolthäälte enamust või ei suuda valitsust moodustada või loobub sellest, asub valitsust moodustama Riigikogu enda poolt ülesseatud peaministri kandidaat.

ALTERNATIIV: lisada lg 4-le järgmine osalause: või kui Vabariigi President ei nimeta peaministri kandidaadi poolt esitatud valitsust ametisse, asub...

⁴⁰ ERA.R-2324.1.24, l 156–159.

Riigikogult valitsuse moodustamise ülesande saanud peaministri kandidaat esitab Riigikogule neljateistkümne päeva jooksul valitsuse koosseisu. Riigikogu otsustab valitsuse esitamise Vabariigi Presidendile ametisse nimetamiseks. Vabariigi President nimetab Riigikogu poolt esitatud valitsuse viivitamatult ametisse.

Kui Riigikogult valitsuse moodustamise ülesande saanud peaministri kandidaat ei suuda valitsust moodustada või loobub sellest või kui Riigikogu ei esita peaministri kandidaadi poolt esitatud valitsuse koosseisu Vabariigi Presidendile ametisse nimetamiseks, teeb Riigikogu valitsuse moodustamise ülesandeks uuele peaministri kandidaadile.

§ 90. Vabariigi Valitsuse moodustamine tuleb lõpetada hiljemalt kuuekümne päeva jooksul pärast eelmise valitsuse tagasiastumist. Kui selleks tähtjaks ei ole valitsus ametisse nimetatud, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu erakorralised valimised.

§ 91. Vabariigi Valitsuse nimetab ja vabastab ametist Vabariigi President. Ministrid nimetab ja vabastab ametist Vabariigi President peaministri esildisel.

Valitsuse liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisega Vabariigi Presidendile.

§ 92. Vabariigi Valitsus astub tagasi:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumisel;
 - 2) peaministri tagasiastumise või surma korral;
 - 3) Riigikogu umbusaldusavalduse korral Vabariigi Valitsusele või peaministrile;
- Vabariigi President vabastab Vabariigi Valitsuse ametist uue valitsuse ametisseastumisel.

§ 93. Peaminister esindab Vabariigi Valitsust ja juhib selle tegevust.

Peaminister nimetab kaks ministrit, kellel on õigus asendada peaministrit tema äraolekul. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 94. Valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid. Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab määrusi ja käskkirju ning täidab muid ülesandeid, mis talle on pandud seadusega sätestatud alustel ja korras.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Vabariigi President võib peaministri esildisel nimetada ametisse ministreid, kes ei juhi ministeeriumi.

§ 95. Vabariigi Valitsuse juures on riigikantselei, mida juhib riigisekretär.

Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist peaminister. Riigisekretär võtab sõnaõigusega osa valitsuse istungitest.

Riigisekretäril on riigikantselei juhina samad õigused, mis on seadusega antud ministrile ministeeriumi juhtimisel.

§ 96. Vabariigi Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ettepanekul.

Valitsuse määrused kehtivad, kui nad kannavad peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 97. Riigikogu võib avaldada Vabariigi Valitsusele, peaministrile või ministrile umbusaldust otsusega, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

Umbusalduse avaldamist võib algatada vähemalt viiendik Riigikogu koosseisust kirjaliku nõude esitamisega Riigikogu istungil.

Umbusalduse avaldamine võib tulla otsustamisele kõige varemalt ülejärgmisel päeval pärast selle algatamist, kui valitsus ei nõua kiiremat otsustamist.

Valitsusele või peaministrile umbusalduse avaldamise korral võib Vabariigi President kolme päeva jooksul valitsuse ettepanekul kuulutada välja Riigikogu erakorralised valimised.

Umbusalduse avaldamise korral ministrile teatab Riigikogu juhataja sellest Vabariigi Presidendile, kes vabastab ministri ametist.

Umbusalduse avaldamist võib samal alusel uuesti algatada kõige varemalt kolme kuu möödumisel eelmise umbusalduse hääletamisest.

§ 98. Vabariigi Valitsus võib siduda tema poolt Riigikogule esitatud eelnõu vastuvõtmise usaldusküsimusega.

Hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejärgmisel päeval pärast eelnõu sidumist usaldusküsimusega. Kui Riigikogu ei võta eelnõu esitatud kujul vastu, astub valitsus tagasi.

ALTERNATIIV: Valitsus võib siduda tema poolt Riigikogule esitatud eelnõu vastuvõtmise usaldusküsimusega. Eelnõu hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejärgmisel päeval pärast selle sidumist usaldusküsimusega.

Kui Riigikogu lükkab tagasi seaduseelnõu, mille vastuvõtmise valitsus sidus usaldusküsimusega, hääletab Riigikogu viivitamatult umbusalduse avaldamist valitsusele.

§ 99. Vabariigi Valitsuse liikmed ei tohi olla üheski muus riigiametis ega kuuluda tulundusliku ettevõtte juhatusse või nõukogusse.

§ 100. Vabariigi Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungitel.

§ 101. Vabariigi Valitsuse liiget saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

Valitsuse liikme suhtes süüdimõistva kohtuotsuse jõustumisega lõpevad tema volitused.

PA 06.02.1992 istungi stenogrammist:

Vabariigi Valitsuse pädevuse sätestas §-s 87 toodud loetelu. Sinna on lisandunud punkt 8, mille kohaselt Vabariigi Valitsusel on õigus loodusõnnetuste ja katastroofide korral või nakkushaiguste leviku tõkestamiseks välja kuulutada eriolukord riigis või selle üksikus osas. Oluliselt on täpsustatud ka valitsuse ametisse nimetamise korda, s. o. § 89. Selles sisaldub ka üks alternatiiv, mis seisneb selles, kas Vabariigi Presidendil on õigus jätta ametisse nimetamata peaministri esitatud valitsuse koosseis. Võrreldes eelmise Vabariigi Valitsuse ametisse nimetamise korraga, on Vabariigi Presidendile jäetud ainult üks katse endise kahe katse asemel. Küll aga antakse Riigikogule võimalus nimetada või leida enda hulgast

peaministri kandidaat mitmel katsel. Seda piirab ainult tähtaeg, et valitsuse moodustamine tuleb lõpetada 60 päeva jooksul. Juhul kui Riigikogu selle aja jooksul valitsuse ametisse panekuga toime ei tule, tulevad Riigikogu erakorralised valimised. Oluline mõte on lisandunud ka § 96, mis räägib Vabariigi Valitsuse töökorraldusest. Lõikes 2 on täpsustatud, et valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ettepanekul. See peaks tagama ka ministrite poliitilise vastutuse valitsuse liikmena. Paragrahvi 97 on sisse toodud üks oluline uus tasakaalumehhanism seadusandliku ja täidesaatva võimu vahel. Nimelt on sätestatud, et valitsusele või peaministrile umbusalduse avaldamise korral võib Vabariigi President kolme päeva jooksul valitsuse ettepanekul kuulutada välja Riigikogu erakorralised valimised. Meile on korduvalt ette heidetud, et meie eelnõu on liiga Riigikogu-keskne, et täidesaatval võimul ei ole piisavat kohta meie võimukolmnurgas. See säte peaks võimaldama vajalikku tasakaalu seadusandliku ja täidesaatva võimu vahel. Paragrahv 98 sisaldab samuti alternatiivi, mille on sõnastanud eksperdid ja mis sisaldab teistsugust võimalust siduda eelnõu usaldusküsimusega, kui oli pakutud assamblee eelnõus.

PA 07.02.1992 istungi stenogramm:

Juhataja: [...] Järgmine alternatiiv on VI peatükis leheküljel 16 §-s 89. See alternatiiv käsitleb lõikele 4 ühe osalause lisamist. Härra Peet Kask, palun!

P. Kask: Kui te lubate, siis ma ainult tutvustan alternatiivi ja loobun põhjendamast. Alternatiiv seisneb selles: eksperdid taotlesid presidendile, kes nimetab esimese peaministri kandidaadi, õigust selle kandidaadi poolt esitatud valitsust ametisse mitte nimetada. Ühe põhjendusena – ma räägin nüüd endale vastu – toodi see, et kui peaministri kandidaat saab Riigikogu kinnituse, esitab ta ka oma nägemuse uue valitsuse koosseisu kohta, selle alusel teda tegelikult kinnitatakse. Teiste sõnadega, ta avalikustab koalitsioonileppe, mille alusel ta hakkab valitsust moodustama. On teoreetiline võimalus, et valitsust tegelikult nimetama või esitama hakates ei pea peaminister enam sellest koalitsioonileppes kinni. Eksperdid taotlesid, et sel juhul oleks presidendil õigus sellist valitsuse koosseisu ametisse mitte nimetada. Kolmas ja neljas toimikond olid võrdlemisi üksmeelselt selle alternatiivi vastu: poolt ei olnud keegi, 7 olid vastu, 1 jäi erapooletuks. Põhjendused, miks oldi vastu, olid järgmised: esiteks, koalitsioonileppes kinnipidamine või mitte kinnipidamine on parlamendi ja valitsuse omavaheline vahekord ja selle klaarimiseks on parlamendil niikuinii võimalused usaldamatuse avaldamise kaudu. President ei peaks sellele enam vahele segama, sest teatavasti ka presidendi enda poolt pakutud peaministri kandidaat on pärast seda pakkumist saanud volitused juba parlamendilt. Selles staadiumis ei oleks tarvis, et riigipea Riigikogu ja valitsuse vahekordadesse sekkub. Küll aga nähti ohtu, et president võib kasutada seda õigust muuks otstarbeks. Ta võib selle õiguse alusel hakata peaministri kandidaadile avaldama survet valitsuse koosseisu osas. Ja seda peeti juba täiesti kontseptsiooniga mittehaakuvaks võimaluseks. Tänan!

I. Hallaste: Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Peet Kask ütles siin ära suurema osa argumentidest. See alternatiiv oleks olnud võimalik siis, kui Põhiseaduse Assamblee oleks vastu võtnud otsuse, et presidendi valib rahvas. Sellisel juhul oleks saanud president ka

valimiskampaanias öelda välja oma seisukoha, et seni kuni tema on president, vastavalt §-le 89, mille järgi valitsuse kinnitamine on tema asi, ta näiteks sotsiaaldemokraate või kristlikke demokraate või Rahva-Keskerakonda või ükskõik mis erakonda valitsusse küll ei lase, et tema sellist valitsust ei kinnita. See oleks olnud siis mõeldav. Praegusel juhul, kus riigivanemat või presidenti ei vali rahvas, vaid valib Riigikogu, ei ole sugugi otstarbekas talle sellist võimu anda ja seetõttu ma teen ettepaneku hääletada alternatiivi vastu. Aitäh!

J. Adams: Lugupeetud kolleegid! Natuke sellest paragrahvist üldisemalt, see haakub antud juhul teemaga. Mul on tunne, et peale apellatsioone ja peale alternatiive me peame niikuinii selle paragrahvi juurde tagasi tulema, sest redaktsioonitoimkond on andnud meile täiesti uudse kontseptsiooni. Meie esialgne kontseptsioon lähtus ju nende riikide eeskujust, kus president valib välja sobivaima figuuri, kellel on põhimõtteline võimalus saavutada parlamendi toetus valitsuse moodustamiseks. Nendes riikides antakse presidendile selleks praktiliselt alati lõpmata hulk võimalusi. Minimaalselt pidi võimalusi olema kaks, nagu me siin ka korduvalt arutasime. Tähendab, esimene katse enamusvalitsuse moodustamiseks, teine vähemusvalitsuse moodustamiseks ja siis presidendi võimalus parlament laiali saata, kui ta leiab, et sellise parlamendi puhul töötavat valitsust ei tule üldse. Viimasena oli sisse konstrueeritud Saksa põhiseadusest võetud ettepanek, et juhul kui on tegemist niivõrd idiootliku presidendiga, kes ei suuda leida seda inimest, kellele anda valitsuse moodustamine, või kui ta on nii teravas konfliktis parlamendiga, et ta ei taha seda, saaks parlament temast mööda minna ja leida enda hulgast selle mehe, kellest niikuinii kõik teavad, et ta saab valitsust moodustada. Minu teada ei ole Saksamaal ega üheski teises riigis, kus põhiseaduses on analoogiline säte, seda kunagi kasutatud. Tähendab, niisugust situatsiooni ei ole tekkinud. Aga teoreetiliselt see võimalus on, järelikult ta peab põhiseaduses olema. Sellega haakub ka antud alternatiivi probleem, mis tegelikult laiendab teatud moel presidendi vabadust sobiva peaministri kandidaadi valikul hoopiski mitte konsensuslikus suunas, vaid erakondlik-poliitilise võitluse suunas. Ma kordan veel kord, et selle paragrahvi probleemid selle alternatiiviga kindlasti ei lõpe. Täna teid!

Juhataja: Aitäh, härra Adams! Sõnavõtjaid rohkem ei ole. Me saame asuda hääletama. Lugupeetud assamblee liikmed, kes on §-s 89 esitatud alternatiivi poolt? Hääletame. Poolt 1, vastu 29. Alternatiivina esitatud tekst lükati tagasi. Järgmine probleem, mis meil tuleb läbi arutada ja otsustada, on leheküljel 18 §-s 98. Me oleme uuesti valitsusele usaldamatusse või usalduse avaldamise juures. Palun veel kord kõnepultil härra Peet Kase!

P. Kask: Selle paragrahvi põhiküsimus on selles, kas juhul, kui valitsus seob mingisuguse eelnõu usaldusküsimusega, tuleb üks hääletus, mis on ühine nii usalduse kui ka eelnõu kohta, või tuleb kaks hääletust, nagu eksperdid ette panid. Ma kirjeldan lühidalt, kuidas ajaloos üldse tekkis selline mõte, et siduda mingi eelnõu usaldusküsimusega. Esimest korda tekkis see põhiseadusesse Prantsusmaal ja põhjus oli selles, et enne Teist maailmasõda olid valitsused Prantsusmaal väga ebastabiilsed. Nad astusid tagasi väga sageli põhjusel, et parlamendi opositsioon kukutas läbi väga tähtsaid valitsuse eelnõusid, aga samal ajal oli opositsioon liialt nõrk, et ise uut valitsust moodustada. Tekkisid pikad valitsuskriisid, opositsioon oli ebakonstruktiivne, nagu öeldakse. Ja et sellele asjale piir panna, disainiti Prantsuse põhiseadusesse säte, mille kohaselt valitsus saab siduda eelnõu usaldusküsimusega, kui tegemist on tähtsa eelnõuga, milleta valitsus ei pea võimalikuks edasi tegutseda. Siis

toimub tõepoolest üks hääletamine ja Prantsusmaal käib hääletamine usaldusküsimuse reeglite järgi, s. t. kui parlamendi enamus ei hääleta valitsuse vastu, siis loetakse valitsus püsima jäänuks ja eelnõu läbiläinuks. Nii saab valitsus parlamendis läbi suruda ka vähemushäältega eelnõusid, neid, mida ta peab väga tähtsaks. Aga kui parlamendi enamus ei suuda umbusaldust avaldada, ei suuda näidata üles konstruktiivsust, siis peetakse seda õigustatuks. Eestis nähtavasti see Prantsuse reegel läbi ei lähe, aga see, mis on pakutud põhivariandis, on selle leebem variant, kus valitsus lihtsalt teatab, et üks eelnõu on talle väga tähtis ja ta on valmis võimult lahkuma, juhul kui see ei leia lihthäälteenamust, ehkki valitsuse kukutamiseks on normaalselt vaja suuremat häälteenamust. Valitsus teeb sellega oma kukutamise lihtsamaks, aga samal ajal avaldab survet parlamendile, teatades, et antud eelnõu on väga tähtis, ja palub toetust. Ja on loomulik, et kui nad on juba seotud, siis on nad ühe hääletuse all. Kui oleks kaks hääletust, nii nagu alternatiivis ette pannakse, siis tähendab see sisuliselt, et valitsus saab konstrueerida iseendale usaldamatushääletuse. Ta võib seda teha sellistel hetkedel, kus tema toetajaskond on suhteliselt suur, ja n.-ö. propagandistliku trikiga tellib ta endale usaldamatushääletuse ja tõestab, et tal on parlamendi usaldus. Seda ei pidanud toimkonnad loomulikuks ega normaalseks ja selle tõttu olid kõik kohalolevad toimkonna liikmed – neid oli 7 – selle alternatiivi vastu, mitte ühtegi poolt- ega erapooletut häält ei olnud. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Härra Hallaste, palun!

I. Hallaste: Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! See alternatiivi tekst oli tegelikult sees juba Raidla töögrupi esitatud eelnõus ja sellisel kujul, et on olemas kaks hääletust. Raidla projekti esialgsel arutelul leidis kolmas teematoimkond, et niimoodi see asi kindlasti olla ei saa. Saab olla põhimõtteliselt kaks võimalust, kas kergendatakse või tehakse raskemaks eelnõude vastuvõtmise korda, tagasilükkamise korda. See tähendab, et selleks, et eelnõu tagasi lükata, peab ta saama enamuse vastuseisu osaliseks. See on see, mida Peet nimetas Prantsuse süsteemiks. Teine võimalus on see, et kergendatakse valitsuse tagasiastumist. Selleks et valitsus võiks saada umbusalduse osaliseks, piisab sellest, kui ta ei saa mingi eelnõu vastuvõtmisel koosseisu enamust või poolthäälteenamust. Omal ajal toetas kolmas toimkond just seda varianti, et valitsusel peab olema viisakas võimalus tagasi astuda. See alternatiiv, mis siia on sisse kirjutatud, on täiesti mõttetu. Valitsus võib alati tellida endale usaldushääletuse kas või oma toetajate kaudu, sest valitsusel on alati olemas mingisugune koalitsioon, kes teda parlamendis toetab, ja alati on võimalus sellist umbusaldushääletust tellida, sõltumata sellest, kas mingisugune eelnõu on sellega seotud või mitte, kui on kaks hääletust. Muidugi võib ka selline usaldushääletus tuua valitsuse poolt kaasa mingeid populistlikke samme. Kuid ka selliste küsimuste nii populistlik hääletusele panek on väga kahtlane, sest parlament võib üles näidata põikpäisust ja võtta vastu otsuse, mis on seotud usaldushääletusega, avaldada valitsusele umbusaldust ja veerand tunni pärast selle otsuse tühistada, aga valitsus on juba tagasi astunud. Nii et need ohud, mis on § 98 põhiteksti juures, on suhteliselt väikesed ja meie Eesti poliitika viimased kuud on näidanud, et selline mehhanism on tegelikkuseski hädavajalik. Ja isegi väga kasulik. Nii et selle tõttu ma kutsun üles hääletama alternatiivi vastu. Ma saan aru, et vaidlused oleksid võinud tekkida siis, kui alternatiiv oleks sõnastatud nii, nagu on Prantsuse süsteemis, mida tutvustas siin Peet Kask, kuid see oli juba päris alguses meil siin hääletusel ja siis toetati seda varianti, mis on praegu sõnastatud § 98 põhivariandis. Aitäh!

Juhataja: Tänan! Härra Adams!

J. Adams: Head kolleegid, esinejate kolmiku saba väheneb. Ma riskin muutuda teile juba tüütavaks, aga ometi on mu kohus ütelda paar sõna selle kohta. Mulle ei meeldi põhimõtteliselt see, et räägitakse vähetüüpilisest ja peaaegu ei räägita tüüpilisest. Provotseeritud usaldushääletused moodustavad maailmas parlamentide usaldusküsimustest võib-olla 1–2%. Põhiliselt on hoopis teised põhjused ja rääkigem natukene ka neist. Kui valitsus arvab, et riigi juhtimiseks on vaja võtta vastu ebapopulaarseid otsuseid või otsuseid, mis ei ole valitsuskoalitsioonis küpsed, s. t. on vaja tõsta makse, on vaja panna ühiskonnale peale mingisuguseid piiranguid, on vaja teha asju, mida rahvaesindajad oma valijate poole vaadates või jälle uutele valimistele mõeldes ei taha teha, aga valitsus ütleb, et kui tema seda raha või seda otsust ei saa, siis tema enam tööd teha ei saa, tulgu targemad mehed ja tehku tema asemel. See on tüüpsituatsioon. Trikid jätaksin ma siin kõrvale. Teine alternatiiv on rumalus, nagu härra Hallaste ütles. Alternatiiv annab võimaluse lükata parlamendis eelnõu tagasi ja siiski mitte valitsust vabastada. Sellel ei ole lihtsalt mõtet. Nüüd aga tahaksin ma pöörduda selle põhiteksti juurde, milles minu arvates on sees terve rida ebatäpsusi. Kõigepealt häirivad mind siin sõnad "eelnõu esitatud kujul". Enamik eelnõusid maailmas on ju väga detailsed ja eelnõud muutuvad. Nii et ma usun, et enamiku usaldusküsimuste puhul on ka asi niimoodi, et vastastikuste poliitiliste konsultatsioonide käigus tehakse eelnõusse mingi muudatus, muudetakse mingit summat, mingit kuupäeva, tõstetakse mingi koma teise kohta. Teiseks, mul oli algusest peale seisukoht ja mul on võimalus seda lootusetult kaotatud seisukohta siit puldist praegu korrata. Ma ei oleks üldse seda esimeses pooles tahtnud, et usaldushääletus oleks seotud ühe kindla eelnõuga. Minu arvates oleks palju ratsionaalsem öelda, et valitsusel on õigus iga hääletus Riigikogus siduda ka usaldusküsimusega, kuid mitte just tingimata konkreetse eelnõuga. Aga alati saab ju hääletuseks vajaliku eelnõu koostada. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Sõnavõtjaid rohkem ei ole. Me asume hääletama. Niisiis, § 98 ja alternatiivtekst. Kes on §-s 98 esitatud alternatiivi poolt? Hääletame, palun! 1 poolt- ja 25 vastuhäälega otsustas assamblee mitte anda oma toetust alternatiivile.

[...]

L. Hänni: Apellatsioon on laekunud kolmandalt toimkonnalt ja puudutab § 97 lõiget 4. See on uus lõige, mis on lisandunud meie 13. detsembri eelnõule. Lõige sai sisse viidud ekspertide ja redaktsioonitoimkonna ühise otsuse alusel. Selle lõike sisuks on anda Vabariigi Presidendile õigus kolme päeva jooksul valitsuse ettepanekul kuulutada välja Riigikogu erakorralised valimised peale seda, kui Riigikogu on avaldanud valitsusele või peaministrile umbusaldust. Mis oli sellise sätte lisamise põhjus? Üldsätetes me formuleerisime põhimõtte, et Eesti Vabariigis peab Riigikogu, Vabariigi Presidendi, Vabariigi Valitsuse ja kohtute tegevus olema korraldatud võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõttel. Ekspertide üks põhiline etteheide meie eelnõu eelmisele redaktsioonile on see, et meie mehhanism ei taga seda püstitatud eesmärki. Ei ole tagatud ei võimude lahusus ega tasakaalustatus, ja seda eriti valitsuse ja Riigikogu suhetes, kus domineeris Riigikogu. Ja et sellist tasakaalu saavutada, oligi sisse viidud § 97 lõige 4, mis annab valitsusvõimule piisava iseseisvuse, juhul kui

valitsuse ja Riigikogu vahel on tekkinud konflikt. Nimelt võib Riigikogu põhjendamatult ja ilma rahvapoolse selge toetuseta minna umbusaldusotsuse teele, kui valitsusel puudub võimalus omalt poolt Riigikogu vastu mingeid protseduure ette võtta. Juhul kui valitsusele on antud õigus Riigikogu valimised esile kutsuda, peab Riigikogu igal juhul umbusaldusavalduse algatamisel ja selle hääletamisel arvestama, et vahekohtunikuks valitsuse ja Riigikogu vahel võib saada rahvas, juhul kui valitsus tellib ennetähtaegsed või erakorralised valimised. See annab ka rahvale suurema otsustusõiguse, kui oli meie senises eelnõus, ja lubab jagada vastutust vabariigi poliitika teostamise eest võrdselt valitsuse ja Riigikogu vahel. Selline tasakaalumehhanism on olemas väga paljude maade põhiseadustes. See puudub näiteks Norra põhiseaduses, kuid nagu ma olen rääkinud Norra parlamendiliikmetega, tunnevad nad ise sellisest mehhanismist puudust, kuna kogu poliitilise vastutuse jätmine ainult parlamendile võib osutada ka parlamendile liiga koormavaks. Nii et § 97 lõike 4 lisamine tulenes soovist tasakaalustada täidesaatev ja seadusandlik võim. Tahaks loota, et käesolev arutelu selle sätte lisamise üle ehk kinnitab seda seisukohta.

Juhataja: Suur tänu! Esimesena saab kõneks sõna härra Hallaste. Palun!

I. Hallaste: Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Tegemist on kolmanda tematoimkonna apellatsiooniga, kusjuures kolmandas toimkonnas ei olnud kõiki liikmeid kohal, kui see apellatsioon esitati, kuid nendest, kes kohal olid, oli enamik selle poolt, et jätta § 97 lõige 4 välja. Redaktsioonitoimkonnas seda küsimust arutades selgus, miks ta siia sisse üldse tuli. Põhjus oli see, et valitsuse moodustamise korra juures on pandud piir 60 päeva, mille jooksul tuleb moodustada valitsus, ja kui seda ei tehta, siis sellisel juhul kuulutatakse välja Riigikogu erakorralised valimised. Selline säte, § 97 lõige 4 võimaldab kaitset selle eest, et Riigikogu ei nimetaks ametisse ühel hetkel enne selle 60 päeva kukkumist valitsust, kes tegelikult Riigikogu usaldust ei oma ja kellele kohe avaldatakse umbusaldust selleks, et võiks uuesti jätkata läbirääkimisi ja diskussioone uue valitsuse moodustamiseks. See on asja positiivne külg. Teiselt poolt võib tekkida aga olukord, kus valitsus on pikka aega ametis olnud, ei ole näiteks seadusi täitnud, küll on aga suutnud populistlikult jätta rahvale väga hea mulje, ja kui sellisel juhul kasutatakse niisugust mehhanismi, siis ei oleks see õiglane. Muidugi, kui lõige 4 jätab lõpliku otsustamise õiguse Vabariigi Presidendile. Kuid kas meil praegusel ajal oleks selline säte ikkagi vajalik? Nüüd tuleb lihtsalt assamblee liikmetel langetada otsus, kumb oht on suurem. Kas see, et valitsuse moodustamisega ei saada 60 päeva jooksul hakkama ja siis tehakse üks parlamendisene käik selleks, et panna pukki mingi pseudovalitsus, kes kohe varsti maha võetakse? Sellisel juhul oleks § 97 lõiget 4 vaja. Või on suurem oht, et valitsus, kellel parlamendi usaldust ei ole ja õigustatult ei ole, võiks tellida välja valimised ning selle kaudu tegelikult pikendada oma ametisolekut, sest uut valitsust ei moodustata, vaid seesama valitsus, kes usaldusküsimuse tellib, saab olla ametis veel kolm kuud, kuni valitakse uus Riigikogu ja moodustatakse uus valitsus. Ma ise hääletan selle väljajätmise poolt, toetan apellatsiooni. Aitäh!

V. Niitsoo: Austatud Põhiseaduse Assamblee! Käesolevaga on just tegu juhtumiga, mida siin eile kritiseeriti. Nimelt, kuidas redaktsioonitoimkonna kaudu on sisse tulnud üks põhimõte või üks paljudest põhimõtetest, mida tegelikult Põhiseaduse Assamblee plenaaristungitel ei ole üldse arutatudki. Tõsi, korduvalt on see arutusel olnud teises toimkonnas ja korduvalt on see tematoimkonna poolt tagasi lükatud. Seega on tegemist mõnevõrra ebakorrekse võttega,

kuidas küsimus ikkagi päevakorda võtta, arvestades, et plenaaristung ei ole asjaga lähemalt kursis ja selle üle ei ole arutlust toimunud. Soliidsem oleks loomulikult esitada see täiendus alternatiivina. Et aga seda tehtud ei ole, siis oli ometi võimalus asja apelleerida ja seda ka kolmas toimkond häälteenamusega otsustas. Härra Kask, kes järgmisena sõna võtab, loetleb kindlasti pikalt ja põhjalikult riike, kus see praktika on kasutusel, aga mulle tundub, et kasutusel on ta enamasti riikides, kus on majoritaarne valimismeetod ja tihti valitsevad ühe partei valitsused, ning seal ta on ehk omal kohal. Kuid mina küll tuleviku Eesti Riigikogu ei näe ette ühe partei valitsusega, mida see Riigikogu oleks võimeline moodustama. Seega, nagu juba nähtub minu eelnenud jutust, ei poolda ma seda täiendust ja arvan, et sellise täienduse põhiseadusesse jätmine külvab ebastabiilsust meie riigi valitsemisse. Küsimus on ju selles, et valitsus saab otseselt avaldada Riigikogule survet sellega, et juhul kui Riigikogu talle umbusaldust avaldab, on valitsusel alati olemas võimalus see Riigikogu laiali saata. Kas see on otstarbekas? Võimalusi Riigikogu laialisaatmiseks näeb põhiseadus ette kolm: kui ei suudeta teatud kindla aja jooksul moodustada valitsust; kui ei suudeta vastu võtta eelarvet; kui Riigikogu poolt rahvahääletusele pandud seaduseelnõu rahva heakskiitu ei leia. Ma arvan, et nendest võimalustest peaks piisama. Seetõttu kordan veel kord, et selline valitsuse surveabinõu, millega ta saaks esile kutsuda ennetähtaegsed parlamendivalimised, juhul kui talle parlamendi poolt umbusaldust avaldatakse, ei ole meie parlamendi ja meie põhiseaduse jaoks otstarbekohane. Ma tänan!

P. Kask: Austatud kolleegid! Ma õiendan kõigepealt ära selle süüdistuse redaktsioonitoimkonna suhtes, et me oleme nagu tagauksest sisse toonud põhimõttelise muudatuse. Reegel, mille alusel redaktsioonitoimkond koos ekspertidega töötas, oli lihtne ja see on juba välja öeldud. Kui mõlemad pooled olid mingisuguse muudatusega nõus ja vastupidist ei olnud täiskogus läbi hääletatud, siis viidi see muudatus sisse. Kui eksperdid ja redaktsioonitoimkond olid eri meelt või kui täiskogu oli kunagi vastu võtnud vastupidise seisukoha, siis tuli sisse alternatiiv. Sellise reegli alusel tegutsedes toimis redaktsioonitoimkond korrektselt. Loomulikult oli kolmandal toimkonnal õigus apellatsiooni esitada. Liia Hänni juba rääkis, et tal on olnud kokkupuuteid Norra poliitikutega, kes kurdavad, et nende riigis vastav mehhanism puudub. Norra on tõepoolest stabiilsetest parlamentaarsüsteemidest ainus, kus selline mehhanism puudub. Ma ei tahaks end kiita, aga see on üks neist küsimustest, milles ma olen väga põhjalikult ette valmistatud. Juhuslikult tõstatasin ma selle küsimuse ülemnõukogus suvel poolteist aastat tagasi ja sain kõvasti vastu hambaid, mind ei usutud, mind süüdistati valetamises ja naljategemises. Ülejäänud pooleteise aasta jooksul olen ma igal võimalusel küsitlenud parlamentaariikide kohta, kuidas asjad on selles või teises kohas korraldatud. Ja ma olen veendunud, et peale Norra ei olegi tõesti poliitiliselt stabiilset parlamentaariiki, kus valitsusel ei oleks võimalust tellida erakorralisi valimisi. Mõnes riigis on see väga tavaline. Näiteks Kanadas on valitsusel päris tavakohustus tellida viienda aasta jooksul valimised ja mitte istuda oma volituste tähtaja lõpuni. Nendel kahel korral, kui Kanada valitsus on istunud volituste tähtaja lõpuni, on see valitsus ka järgmistel valimistel lüüa saanud. Härra Niitsool ei olnud õigus, kui ta ütles, et see tasakaalumehhanism on vajalik või on õigustatud kaheparteilistes ühiskondades. Just kaheparteilistes ühiskondades on tasakaal pigem valitsuse kui parlamendi kasuks. Valitsuse positsioon kaheparteilistes ühiskondades on väga tugev. Näiteks Inglismaa peab praegu debatte küsimuses, et see tasakaaluvihk valitsuse käest ära võtta. Austrias näiteks ei ole seda mitte kunagi kasutatud, sest poliitiline süsteem on niivõrd vähe killustatud, enamused parlamendis on niivõrd suured ja stabiilsed, et seda ei lähe kunagi vaja. Aga vaja on teda just

sel juhul, kui poliitilist süsteemi ähvardab superparlamentaarsuse oht, kui ähvardab oht, et parlament domineerib valitsuse üle. Ja see oht on just tähtsates demokraatiates, kui poliitiline süsteem on nõrk ja liiga liigendatud. Parlamendi ja valitsuse tasakaal on pärast meie eilset otsust eriti oluline. President ei ole rahva poolt otse valitud ja ka tema võimu ulatus on küllaltki väike, et leevendada neid ohte, mis tulenevad sellest, kui üks või teine võimuharu domineerima hakkab. Valitsuse ja parlamendi tasakaal on väga tähtis. Ja kui eksperdid leidsid, et vaja on ühele kaalukaasile pomme lisada, siis ma arvan, et ettepanek on vähemalt väga põhjendatud. Laias laastus on võimalikud nelja raskusastmega pommid. Esimene oli see, mis oli meie 13. detsembri tekstis, et üldiselt on võimalikud erakorralised valimised, ainult et valitsusel on võrdlemisi vähe võimalusi neid konstrueerida. Teine, natuke raskem pomm on see, et kui valitsusele on avaldatud umbusaldust, siis sellises olukorras võib ta paluda riigipead välja kuulutada erakorralised valimised ja riigipea otsustada jääb, kas see ettepanek on küllaltki põhjendatud või ei ole. Kolmas võimalus on veel raskem pomm. See on see, kui riigipeal ei ole mingit valikuvõimalust – kui valitsus tellib, siis need erakorralised valimised tulevad. Neljas on siis see kõige tugevam pomm, et valitsus võib igal ajal erakorralised valimised välja kuulutada. Kui siin käisid Saksa parlamendisaadikud, siis nemad ütlesid, et on parem, kui igal ajal oleks võimalus valimisi välja kuulutada, muidu peab valitsus hakkama igasuguseid asju konstrueerima. Nad töid näiteks, kuidas üks Saksa peaminister konstrueeris endale usaldamatuse avalduse, selleks et saaks valimisi korraldada. Aga valimised ei ole mingisugune ebaõiglane relv valitsuse käes. Valimised on apelleerimine valijatele ja kõrgeimat võimu kannab ju rahvas. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Härra Adams, palun!

J. Adams: Lugupeetud kolleegid! Ma kommenteeriksin ka seda lõiku, aga ma teen seda mitme kõhklusega. Kõigepealt esialgses versioonis, mis sai esitatud põhiseaduses, seda sees ei olnud, sest see konstruktsioon ei mahu puhtparlamentaristlikku süsteemi. Samal ajal ma ei saa eitada härra Kase väiteid, et sellel on oma väga suur praktiline tähtsus maailmapoliitikas. Me nägime presidenti vahekohtunikuna, kuid siin on tema vahekohtuniku roll osalt taandunud. See annab presidendile küllaltki suure poliitilise võimu kujundada riigi ja rahva elu. Selle mõttega, et selline asi võiks tulla, peaks harjuma. Ma arvan, et me pole praegu veel piisavalt mõelnud teises suunas ja siin ta süsteemi ei sobi. Mujal maailmas on see süsteem väga levinud stabiilsetes, väga vanades demokraatiates. On täiesti võimalik, et ta on üks põhialuseid riigivõimu korralduses, mis annab rahvastele väga pikad ja rahulikud ülesehituse perioodid. Kõige tüüpilisem on see näiteks anglosaksi maades, kus reeglina valitsus (kelle taga on muidugi parlamendi enamus ja selles oli Viktor Nütsool siiski õigus, et enamikul juhtudel on siis tegemist majoritaarsüsteemi ja kaheparteiliste ühiskondadega) omale kõige sobivamal momendil tellib uued valimised. Sama poliitika jätkub tihtipeale aastakümneid ja opositsioonil ei ole mitte mingisugust võimalust midagi muuta. Kui me vaatame poliitiliselt killustatud ühiskonda ja parlamentaarsüsteemi, kas või Itaaliat, siis seal selliseid asju ei ole. Millegipärast poliitilised jõud eelistavad peale ühe koalitsiooni lagunemist luua hoopis teise koalitsiooni, selle asemel et minna uutele valimistele, kus tulemus on tõenäoliselt sama, lihtsalt jõukulu on suurem. Mind häirib selles lõigus momendil kõige rohkem see, et ta on üles ehitatud silmakirjalikult, s. t. ta ütleb sõnaliselt hoopis risti vastupidi sellele, mis tema ütleks sisuliselt. Formaalselt me loeme ja näeme seda paragrahvi nii: valitsuse poliitikas juhtus midagi sellist, et valitsusele avaldati umbusaldust, ja nüüd siis president otsustab, et

sellise parlamendi baasil ilmselt head uut valitsust ei saa, järelikult on uued parlamendivalimised. Tegelikult on paragrahvi sisse kirjutatud see idee, mida meie hea kolleeg Peet Kask on meil siin assamblees korduvalt rääkinud – umbusaldushääletuse provotseerimine. Mina teeksin niisuguse ettepaneku: kui me läheme seda teed, siis jätkem välja see silmakirjalikkus. Valigem siis üks kahest võimalikust teest. Andkem riigipeale võimalus ilma valitsuse ettepanekuta lihtsalt oma suva järgi otsustada, kas peale umbusaldusavaldust kuulutada välja valimised või ei. Jätkem välja siin see valitsuse tellimus. Või siis mingem tõesti juba Inglismaa teed: andkem valitsusele või, ütleme, valitsuskooalitsioonile tõeliselt võimalus igal ajal kirjutada presidendile ette, kunas on valimisteks sobiv aeg. Aga ärge mingem seda silmakirjalikku teed! Kuid mul on tunne, et meie Eesti ühiskond ja poliitika ei ole momendil siiski veel küps selle mehhanismi sisseviimiseks. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Sõnavõttud on lõpetatud. Meie ees on redaktsioonitoimkonna ja ekspertide ühine arvamus, mille suhtes on esitatud poolt- ja vastuargumendid, ja meil tuleb hääletamisega otsustada, mis teed minna. Formaalselt on meie arutelu toimunud apellatsioonide arutamise, otsustamise vormis. Seepärast me paneme küsimuse hääletamisele nii, nagu me apellatsioonide puhul oleme teinud. Kes on selle poolt, et vastavalt apellatsioonile jätta §-st 97 välja lõige 4? Hääletame. Poolt on 19, vastu 7. Assamblee on otsustanud, et lõige 4 jääb §-st 97 välja

PA 07.02.1992 redaktsioon⁴¹

VI PEATÜKK

Vabariigi Valitsus

§ 87. Täidesaatev riigivõim kuulub Vabariigi Valitsusele.

§ 88. Vabariigi Valitsus:

- 1) viib ellu riigi sise- ja välispoliitikat;
- 2) suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
- 3) korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste ja Vabariigi Presidendi aktide täitmist;
- 4) esitab Riigikogule seaduseelnõusid ning ratifitseerimiseks ja denonsseerimiseks välislepinguid;
- 5) koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule eelarve täitmise aruande;
- 6) annab seaduse alusel ja täitmiseks määrusi ja korraldusi;
- 7) korraldab suhtlemist teiste riikidega;

⁴¹ ERA.R-2324.1.24, 1 184 –186.

- 8) kuulutab loodusõnnetuste ja katastroofide korral või nakkushaiguste leviku tõkestamiseks välja eriolukorra riigis või selle üksikutes osades;
- 9) täidab muid ülesandeid, mis Põhiseaduse ja seadustega on antud Vabariigi Valitsuse otsustada.

§ 89. Vabariigi Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 90. Vabariigi President määrab seitsme päeva jooksul Vabariigi Valitsuse tagasiastumisest peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks valitsuse moodustamise.

Peaministri kandidaat teeb neljateistkümne päeva jooksul valitsuse moodustamise ülesande saamisest Riigikogule avalduse tulevase valitsuse moodustamise aluste kohta, mis järel Riigikogu hääletab kohe läbirääkimisteta peaministri kandidaadile valitsuse moodustamiseks volituste andmist.

Kui peaministri kandidaat saab Riigikogult volitused valitsuse moodustamiseks, esitab ta seitsme päeva jooksul valitsuse koosseisu Vabariigi Presidendile, kes kolme päeva jooksul nimetab valitsuse ametisse.

Kui Vabariigi Presidendilt ülesande saanud peaministri kandidaat ei saa Riigikogu poolthääle enamust või ei suuda valitsust moodustada või loobub sellest, asub valitsust moodustama Riigikogu enda poolt ülesseatud peaministri kandidaat.

Riigikogult valitsuse moodustamise ülesande saanud peaministri kandidaat esitab Riigikogule neljateistkümne päeva jooksul valitsuse koosseisu. Riigikogu otsustab valitsuse esitamise Vabariigi Presidendile ametisse nimetamiseks. Vabariigi President nimetab Riigikogu poolt esitatud valitsuse viivitamatult ametisse.

Kui Riigikogult valitsuse moodustamise ülesande saanud peaministri kandidaat ei suuda valitsust moodustada või loobub sellest või kui Riigikogu ei esita peaministri kandidaadi poolt esitatud valitsuse koosseisu Vabariigi Presidendile ametisse nimetamiseks, teeb Riigikogu valitsuse moodustamise ülesandeks uuele peaministri kandidaadile.

§ 91. Vabariigi Valitsuse moodustamine tuleb lõpetada hiljemalt kuuekümne päeva jooksul pärast eelmise valitsuse tagasiastumist. Kui selleks tähtjaks ei ole valitsus ametisse nimetatud, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu erakorralised valimised.

§ 92. Vabariigi Valitsuse nimetab ja vabastab ametist Vabariigi President. Ministrid nimetab ja vabastab ametist Vabariigi President peaministri esildisel.

Valitsuse liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisega Vabariigi Presidendile.

§ 93. Vabariigi Valitsus astub tagasi:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumisel;
 - 2) peaministri tagasiastumise või surma korral;
 - 3) Riigikogu umbusaldusavalduse korral Vabariigi Valitsusele või peaministrile;
- Vabariigi President vabastab Vabariigi Valitsuse ametist uue valitsuse ametisseastumisel.

§ 94. Peaminister esindab Vabariigi Valitsust ja juhib selle tegevust.

Peaminister nimetab kaks ministrit, kellel on õigus asendada peaministrit tema äraolekul. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 95. Valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid. Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab määrusi ja käskkirju ning täidab muid ülesandeid, mis talle on pandud seadusega sätestatud alustel ja korras.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Vabariigi President võib peaministri esildisel nimetada ametisse ministreid, kes ei juhi ministeeriumi.

§ 96. Vabariigi Valitsuse juures on riigikantselei, mida juhib riigisekretär.

Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist peaminister. Riigisekretär võtab sõnaõigusega osa valitsuse istungitest.

Riigisekretäril on riigikantselei juhina samad õigused, mis on seadusega antud ministrile ministeeriumi juhtimisel.

§ 97. Vabariigi Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ettepanekul.

Valitsuse määrused kehtivad, kui nad kannavad peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 98. Riigikogu võib avaldada Vabariigi Valitsusele, peaministrile või ministrile umbusaldust otsusega, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

Umbusalduse avaldamist võib algatada vähemalt viiendik Riigikogu koosseisust kirjaliku nõude esitamisega Riigikogu istungil.

Umbusalduse avaldamine võib tulla otsustamisele kõige varemalt ülejärgmisel päeval pärast selle algatamist, kui valitsus ei nõua kiiremat otsustamist.

Umbusalduse avaldamise korral ministrile teatab Riigikogu juhataja sellest Vabariigi Presidendile, kes vabastab ministri ametist.

Umbusalduse avaldamist võib samal alusel uuesti algatada kõige varemalt kolme kuu möödumisel eelmise umbusalduse hääletamisest.

§ 99. Vabariigi Valitsus võib siduda tema poolt Riigikogule esitatud eelnõu vastuvõtmise usaldusküsimusega.

Hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejärgmisel päeval pärast eelnõu sidumist usaldusküsimusega. Kui Riigikogu ei võta eelnõu esitatud kujul vastu, astub valitsus tagasi.

§ 100. Vabariigi Valitsuse liikmed ei tohi olla üheski muus riigiametis ega kuuluda tulundusliku ettevõtte juhatusse või nõukogusse.

§ 101. Vabariigi Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungitel.

§ 102. Vabariigi Valitsuse liiget saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

Valitsuse liikme suhtes süüdimõistva kohtuotsuse jõustumisega lõpevad tema volitused.

PA 14.02.1992 redaktsioon⁴²

VI PEATÜKK

Vabariigi Valitsus

§ 87. Täidesaatev riigivõim kuulub Vabariigi Valitsusele.

§ 88. Vabariigi Valitsus:

- 1) viib ellu riigi sise- ja välispoliitikat;
- 2) suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
- 3) korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste ja Vabariigi Presidendi aktide täitmist;
- 4) esitab Riigikogule seaduseelnõusid ning ratifitseerimiseks ja denonsseerimiseks välislepinguid;
- 5) koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule eelarve täitmise aruande;
- 6) annab seaduse alusel ja täitmiseks määrusi ja korraldusi;
- 7) korraldab suhtlemist teiste riikidega;
- 8) kuulutab loodusõnnetuste ja katastroofide korral või nakkushaiguste leviku tõkestamiseks välja eriolukorra riigis või selle osas;
- 9) täidab muid ülesandeid, mis Põhiseaduse ja seadustega on antud Vabariigi Valitsuse otsustada.

§ 89. Vabariigi Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 90. Vabariigi President määrab neljateistkümne päeva jooksul Vabariigi Valitsuse tagasiastumisest peaministri kandidaadi ja teeb talle ülesandeks uue valitsuse moodustamise. Peaministri kandidaat esitab neljateistkümne päeva jooksul valitsuse moodustamise ülesande saamisest Riigikogule ettekande tulevase valitsuse moodustamise aluste kohta, mille järel Riigikogu otsustab läbirääkimisteta avalikul hääletamisel peaministri ametissenimetamise. Kui peaministri kandidaat ei saa Riigikogu poolthäälte enamust, kuulutab Vabariigi President neljateistkümne päeva möödudes välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised. Vabariigi President ei kuuluta välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui Riigikogu nimetab neljateistkümne päeva jooksul omal valikul ametisse peaministri.

§ 91. Ministrid nimetab ametisse ja vabastab ametist Vabariigi President peaministri ettepanekul.

§ 92. Valitsus on moodustatud, kui kõik ministrid on ametisse nimetatud. Valitsus astub ametisse ametivande andmisega Riigikogu ees.

§ 93. Vabariigi Valitsus astub tagasi:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumisel;

⁴² ERA.R-2324.1.24, l 210–212.

- 2) peaministri tagasiastumise või surma korral;
 - 3) kui Riigikogu avaldab Vabariigi Valitsusele või peaministrile umbusaldust.
- Vabariigi President vabastab Vabariigi Valitsuse ametist uue valitsuse ametisseastumisel.

§ 94. Peaminister esindab Vabariigi Valitsust ja juhib selle tegevust.

Peaminister nimetab kaks ministrit, kellel on õigus asendada peaministrit tema äraolekul. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 95. Valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid. Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab määrusi ja käskkirju ning täidab muid ülesandeid, mis talle on pandud seadusega sätestatud alustel ja korras.

Kui minister ei saa haiguse või muude takistuste tõttu ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Vabariigi President võib peaministri esildisel nimetada ametisse ministreid, kes ei juhi ministeeriumi.

§ 96. Vabariigi Valitsuse juures on riigikantselei, mida juhib riigisekretär.

Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist peaminister. Riigisekretär võtab sõnaõigusega osa valitsuse istungitest.

Riigisekretäril on riigikantselei juhina samad õigused, mis on seadusega antud ministrile ministeeriumi juhtimisel.

§ 97. Vabariigi Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsus teeb oma otsused asjaomase ministri ja peaministri ettepanekul.

Valitsuse määrused kehtivad, kui nad kannavad peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 98. Riigikogu võib avaldada Vabariigi Valitsusele, peaministrile või ministrile umbusaldust otsusega, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

Umbusalduse avaldamise võib alata vähemalt viiendik Riigikogu koosseisust kirjaliku nõude esitamisega Riigikogu istungil.

Umbusalduse avaldamine võib tulla otsustamisele kõige varemalt ülejärgmisel päeval pärast selle algatamist, kui valitsus ei nõua kiiremat otsustamist.

Ministrile umbusalduse avaldamise korral teatab Riigikogu juhataja sellest Vabariigi Presidendile, kes vabastab ministri ametist.

Umbusalduse avaldamist võib samal alusel uuesti alata varemalt kolme kuu möödumisel eelmise umbusalduse hääletamisest.

§ 99. Vabariigi Valitsus võib siduda tema poolt Riigikogule esitatud eelnõu vastuvõtmise usaldusküsimusega.

Hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejärgmisel päeval pärast eelnõu sidumist usaldusküsimusega. Kui Riigikogu ei võta eelnõu esitatud kujul vastu, astub valitsus tagasi.

§ 100. Vabariigi Valitsuse liikmed ei tohi olla üheski muus riigiametis ega kuuluda tulundusettevõtte juhatusse või nõukogusse.

§ 101. Vabariigi Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungitel.

§ 102. Vabariigi Valitsuse liiget saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

Valitsuse liikme suhtes süüdi mõistva kohtuotsuse jõustumisega lõpevad tema volitused.

PA 14.02.1992 istungi stenogrammist:

L. Hänni: [...] Nüüd VI peatükk, § 90 – Vabariigi Valitsuse moodustamise kord. Nähtavasti on see säte põhiseaduse üks olulisemaid, kui üldse võib neid niimoodi omavahel liigitada. Aga tema toime on väga tähtis, kui me oleme huvitatud sellest, et vabariigi uue valitsuse moodustamine kulgeks häireteta. Siin on olnud kaalumisel mitmeid võimalusi. Teatavasti jõudsimme koos ekspertidega kompromisslahenduseni, mis seisnes selles, et Vabariigi Presidendile ei jäetud mitte kahte katset peaministri kandidaadi esitamiseks, vaid ainult üks. Ekspertidid leidsid, et kahe katse andmine Vabariigi Presidendile olukorras, kus lõpuks ikkagi Riigikogu saab ise otsustada, kes saab peaministriks, võib seada presidendi ebameeldivasse olukorda. Praeguses redaktsioonis on antud nii Vabariigi Presidendile kui ka Riigikogule mõlemale üks katse peaministri kandidaadi leidmiseks. Eelmises redaktsioonis olnud jääka korda, kuidas täpselt, millise aja jooksul peab üks või teine operatsioon toimuma, on lihtsustatud. On ainult kaks tsükli: 14 päeva presidendile peaministri kandidaadi leidmiseks ja peaministri kandidaadile omakorda kaks nädalat selleks, et ta peaks läbirääkimisi ja esitaks Riigikogule juba valitsuse koostamise alused. Me leidsime, et ei ole mõtet teha peaministrile volituste andmist kaheetapiliseks, kus ta kõigepealt saab ettepaneku presidendilt ja seejärel annab talle volitused Riigikogu. Peaministri võib kohe kinnitada ametisse Riigikogu. Juristide vastuväide sellele skeemile oli, et meil on sel juhul kaks peaministrit üheaegselt. Selline vastuväide ei ole päris põhjendatud, sest ametis on meil üheaegselt ju ainult üks peaminister. Samasugune olukord võib olla ka teiste riigivõimu institutsioonide puhul, näiteks siis, kui on valitud juba uus president, aga vana on alles ametis. Nii et me leidsime olevat põhjendatud anda Riigikogule otseselt peaministri ametisse nimetamise õigus. Seoses sellega on toimunud muudatused §-des 91 ja 92. Paragrahv 91 ütleb nüüd, et ministrid nimetab ametisse ja vabastab ametist president peaministri ettepanekul. Siin on olnud redaktsioonitoimkonnas päris palju vaidlusi selle üle, kas niisugune redaktsioon tähendab, et Vabariigi President saab ikka peaministri esitatud kandidaadi tagasi lükata. Osa redaktsioonitoimkonna liikmeid oli seisukohal, et igal juhul tuleks põhiseadusesse sisse kirjutada tingimus, et president seda teha ei saa. Vahepeal võtsime isegi kasutusele sellise termini nagu esildis, tehes siis vahet ettepaneku ja esildise vahel ning mõistes viimast kui sellist ettepanekut, mida ei saa tagasi lükata. Analüüs ja ka konsultatsioonid keeletekspertidega on näidanud, et selline suvaline vahetegemine ettepaneku ja esildise vahel ei ole piisavalt põhjendatud. Küsimus on muidugi oma loomult põhimõtteline, aga lõpuks peame langetama otsuse selle kohta, kui jääka konstruktsiooni me tahame praegu põhiseadusesse sisse kirjutada. Kas on otstarbekas teha presidendile igal juhul põhiseaduslik ettekirjutus nimetada peaministri poolt ette pandud kandidaadid ametisse? Me arvame, ja see on ka minu isiklik veendumus, et selline jääk positsioon põhiseaduses ei ole põhjendatud. Loomulikult säilib paindliku redaktsiooni puhul

teatud konfliktoht, kuid me loodame, et Eesti poliitiline praktika ja arenev demokraatia määravad siin ise oma reeglid ja traditsioonid. Paragrahvis 92 on sisse toodud säte, millal valitsus loetakse moodustatuks. Praegused kogemused valitsuse vahetamisel näitavad selle probleemi olulisust. Uue valitsuse moodustamisel ei tohi tekkida olukorda, kus see on paslikult komplekteeritud ja tema koosseis võib veel küllalt pikaks ajaks ebamääraseks jääda. Seetõttu on §-s 92 pakutud, et valitsus loetakse moodustatuks, kui kõik ministrid on ametisse nimetatud. Kuna praegu nimetab valitsusliikmed ametisse Vabariigi President, siis on § 92 lõikes 2 toodud mõte, et valitsus loetakse ametisse astunuks pärast vande andmist Riigikogu ees.

[...]

L. Hänni: [...] Riskides saada teie pahameele osaliseks, toome siiski veel kord esile alternatiivid §-s 98, mis räägivad valitsusele umbusalduse avaldamisest ja olukorrast pärast umbusaldusavaldust. Eelmine kord hääletasime võimalust, et pärast seda, kui valitsusele on umbusaldust avaldatud, võib Vabariigi President valitsuse ettepanekul välja kuulutada erakorralised valimised. Tookordne ettepanek sündis koostöös ekspertidega ning oli tingitud vajadusest tasakaalustada seadusandliku ja täidesaatva võimu vahekorda. Arvestades, et tegemist on tõepoolest väga olulise riigiõigusliku protseduuri lisamisega, arvame, et siiski on vaja veel kord kaaluda kõiki võimalusi seadusandliku ja täidesaatva võimu tasakaalustamiseks. Oleme praegu oma põhiseaduse eelnõuga seisus, kus meie poliitilised valikud on kriitika all, aga kriitika turmtule alla võivad sattuda ka sisulised lahendused, eriti siis, kui me ei suuda nende otstarbekust ja põhjendatust kaitsta. Peamine süüdistus eelnõule on selle liigne Riigikogukesksus, mis annab ühele võimule kõigi teiste võimude hulgas erilise koha. Alternatiivid näevad ette mitmesuguseid võimalusi seadusandliku ja täidesaatva võimu vahekorra sätestamiseks kriisioludes. Meil on täna võimalus seda küsimust veel kord arutada, kui te sellega nõus olete. Alternatiivid nr. 1, 2 ja 3 võivad viia ühele ja samale tulemusele – Riigikogu erakorralistele valimistele, juhul kui valitsusele on umbusaldust avaldatud –, aga mehhanism on erinev ja me saame valida optimaalse variandi. Paragrahvi 99 kohta oleme teile samuti esitanud alternatiivid, mis tulenevad härra Carcassonne'i märkustest. Nimelt juhtis ta tähelepanu sellele, et kui valitsus saab siduda oma eelnõu usaldusküsimusega, aga Riigikogu ei võta eelnõu vastu ja valitsus astub tagasi, siis tuleneb siit valitsuse ebastabiilsus. Leidsime, et argument on põhjendatud. Pealegi tuleb valitsuse usaldusküsimusega seotud eelnõu praeguse sõnastuse järgi vastu võtta esitatud kujul. Teatavate eelnõude puhul peab seadusandliku protsessi teisiti korraldama. Kas on otstarbekas teha seadusandlusse eri liiki eelnõusid, umbusaldusküsimustega seotud eelnõusid, see vajab põhjalikku kaalumist. Ja et kogu seda üsnagi keerulist küsimust veel kord läbi arutada, pakkusime teile kaks alternatiivi. Esimene: eelnõu sidumisel usaldusküsimusega toimub usaldushääletus ja selle hääletuse tulemus otsustab, kas valitsus astub tagasi. Teine võimalus: eelnõu, mida valitsus peab nii tähtsaks, et paneb kaalule oma püsimise, loetakse vastuvõetuks, kui valitsusele umbusaldust ei avaldata. Nii et meil tuleb veel kord kaaluda neid eesmärke, mida me tegelikult tahame saavutada sättega, kus me anname võimaluse siduda valitsuse esitatud eelnõu usaldusküsimusega.

[...]

V. Niitsoo: Austatud proua Hänni! Minu küsimus puudutab § 99 alternatiivi nr. 1. Mis kaalutlustel te olete pidanud vajalikuks alternatiivis lisada, et umbusaldushääletusele ei saa

panna põhiseaduse muutmise küsimust? Põhiseaduse § 162 määrab ju, et põhiseaduse muutmise algatamise õigus on ainult ühel viiendikul Riigikogu koosseisust. Seal ei ole sõnagagi räägitud valitsuse õigusest algatada põhiseaduse muutmise seadust. Tänan!

L. Hänni: Praegu kiirelt olukorda analüüsid tundub mulle, et me oleme vist tõesti jätnud selle võimaluse kahe silma vahele. Mure oli selles, et teatud seaduseelnõude puhul näeb põhiseadus ette teistsugust häälteenamust, kui see on harilike seaduste puhul, ja me tahtsime siit välja jätta eelkõige need seadused, mis seotakse usaldusküsimusega. Kuid ma palun, et seda kommenteeriks ka härra Peet Kask, kellelt konkreetne redaktsioon pärineb.

P. Kask: Austatud härra juhataja! Kallid kolleegid! Ma saan aru, et me arutame praegu kõiki küsimusi korraga: § 98, § 99 ja lisaks veel neid küsimusi, mis saalis tekkisid. Ma alustan sellest, et valitsus ei saa siduda põhiseaduse muutmise eelnõu umbusaldushääletusega. Jah, kuna valitsus ei saa algatada põhiseaduse muutmist, siis tuleks see võimalus sellest sidumisparagrahvist ka välja jätta. Pean tunnistama, et olen selle asja kahe silma vahele jätnud, et valitsus ei saa algatada põhiseaduse muutmist. Ma ei tea ühtegi riiki, kus see nii oleks. Ma kavatsesin alustada oma juttu ühest väga üldisest tõdemusest. Põhiseaduse Assamblee eelnõu on väga sageli süüdistatud – minu arvates põhjendatult – liigeses parlamendikesksuses. Ma lisaksin sellele veel ühe varjundi: eelnõu on ka liiga opositsioonikeskne. Rõhuv enamik siinoliijaist on saanud kogemuse ja oskab end samastada opositsioonijõududega, ent vaid vähemusel on mingi kogemus, et samastada end ka valitsust toetavate jõudude või päris valitsustegevusega. See on muidugi üks põhjus ja siin ei ole midagi ette heita, aga väärib siiski märkimist, kui sageli eksperdid, kaasa arvatud väliseksperdid, seda ühte ja sama naela toksivad, ühele ja samale probleemile tähelepanu juhivad. Mul on meeles mõte, mille professor Carcassonne oktoobri lõpus siin olles välja ütles: üks põhilisi funktsioone, mida põhiseadus kannab, on tagada neile, kellele on antud volitused võimu teostada, ka tegelik võimalus seda võimu efektiivselt teostada. Põhiseaduse eelnõu nõrkus tundub olevat just selles, et opositsioonile tagatakse efektiivne võimalus oma funktsioone teostada, ent seesama asi jäetakse tagamata valitsusele. Teiste sõnadega, Riigikogu ja valitsuse tasakaal on paigast ära. Saksa justiitsminister nägi siin ohtu liiga sagedastes valitsuskriisides, valitsuste vahetamises. Ta pakkus välja ühe retsepti – konstruktiivse umbusaldusavalduse. Professor Carcassonne on pidevalt taganud neid naelu, püüdes tugevdada peaministri positsioone. Oma viimases kriitikas pidas ta vajalikuks, et peaminister saaks oma eelnõusid usaldushääletusega siduda ja et neid hääletusi viidaks läbi usaldushääletuse reeglite järgi, nii nagu see võtte on disainitud Prantsusmaal ning kasutusel Hispaanias ja Saksamaal. Ma juhin tähelepanu mitmetele argumentidele tema hinnangutes ja lõppjäreldusele, et kasutage kas usaldushääletuse reegleid või visake see paragrahv välja, sest kui te kasutate eelnõu vastuvõtmise reegleid usaldushääletusel, siis te kaotate oma poliitilise süsteemi stabiilsuses ja ei tugevda mitte millegagi valitsuse positsiooni parlamendi suhtes. Harremoes, kes üldiselt on ekspert inimõiguste küsimustes, ei jätnud imestust avaldamata: kas me tõepoolest olemegi taotlenud seda, et pole andnud valitsusele õigust erakorralisi valimisi tellida, isegi mitte umbusalduse avaldamise järel? Ka härra Häberle pidas eelnõu liiga parlamendikeskseks. Tema nägi puudusi eelkõige parlamendi ja rahva vahekorras. Ta kartis, et kunagi aastakümnete pärast kordub Eestis sama lugu, mis on praegu Ühendatud Kuningriigis, kus vajalikud parlamendireformid ei leia toetust, sest nad vajavad parlamendi enda tuge ja parlamendi huvid on sellised, mis lihtsalt ei võimalda vastavaid reforme teostada. Konkreetselt § 98 alternatiivide vahel valikut tehes on minu arvates kõige

adekvaatsem kasutada alternatiivi nr. 2: Vabariigi President kuulutab kolme päeva jooksul valitsuse ettepanekul välja Riigikogu erakorralised valimised. Kui valitsus teeb ettepaneku, siis president kuulutab. Alternatiivi oleme juba arutanud, s. o. varianti, kus presidendil on otsustamisvabadus. Härra Adams arvas, et see tugevdab ehk liiga palju presidendi positsioone ega ole kooskõlas meie üldise parlamentaarsüsteemi kontseptsiooniga. Tänan tähelepanu eest!

E.Tarto: [...] Mis puutub alternatiividesse, siis ma pooldan alternatiivi nr. 2, s. t. Vabariigi President kuulutab kolme päeva jooksul valitsuse ettepanekul välja Riigikogu erakorralised valimised. [...]

J. Adams: Ma palun vabandust, ma jäin hetke hiljaks ja mul ei ole absoluutselt selge, kas praegu käib diskussioon põhiseaduse üle kõiki redaktsioonitoimkonna ettepanekuid arvestades või ainult § 98 alternatiivide suhtes.

Juhataja: Kõik.

J. Adams: Ma siiski piirduksin praegu §-ga 98, kui tohib, kuigi teiste punktide kohta oleks võib-olla ka ühte-teist ütelda. Alustades § 98 alternatiivide teemat, pean kõigepealt ütleva, et ma väga imetlen kolleeg Peet Kase järjekindlust. Annaks jumal meile kõigile ja mulle endale kõigepealt sellist järjekindlust oma ideede propageerimisel. Minu arvates ei piirdu see probleem ainult §-ga 98, sellega haakub kindlasti § 90, mingil moel ka § 92 ja võib-olla § 60 redaktsioon. Mul ei ole suurt moraalset õigust kaasa rääkida, kuna ma viimastel päevadel ise redaktsioonitoimkonnas ei olnud. Esitasin küll proua Hännile terve rea ettepanekuid, mida redaktsioonitoimkond ei pidanud ilmselt võimalikuks eraldi alternatiividenä viia, aga need puudutasid täpselt sama teemade kompleksi. Alustame päris algusest. Momendil on redaktsioonist ära kadunud Riigikogu valimismeetodi põhimõtte kirjeldus. Võib-olla proua Hänni oskab meile seletust anda, kuidas selleni on jõutud. Minu teada oli kuni viimaste variantideni nimetatud, et see toimub kas proportsionaalsuse meetodil või siis segameetodil. Nüüd on see asi hoopis ära kadunud ja ma ei ole kindel, kas see on kõige arukamalt tehtud. Palun vabandust, kui ma midagi praegu hetkel ei näe! Jah, proportsionaalsuse põhimõtte on sees. Siis olen ma täiesti nõus ja palun vabandust. Sellisel juhul me kujutame ette, et meil saab tõenäoliselt olema parlamendis esindatud terve rida parteisid, võib-olla et esimestes parlamendi koosseisudes terve hulk, mis tähendab seda, et valitsused ei ole mitte enamusvalitsused, vaid koalitsioonivalitsused. Koalitsioonivalitsuste eluiga riikides, kus nad olemas on, võib olla küllalt lühike sõltuvalt koalitsioonide lagunemisest ja uute koalitsioonide sõlmimisest. Sellistes süsteemides on täiesti tavaline, et ühe parlamendikoosseisu eluiga jooksul on ametis mitu valitsust. Ja minu arust täiesti kaheldavaks muutub see härra Peet Kase mõte, et peaministril peaks olema antud võimalus parlamenti laiali saata ja uued valimised määrata. See on poliitilise stabiilsuse tagamiseks kasutusel vana demokraatiaga maades, majoritaarvalimiste maades, kus valitsus endale kõige soodsamal momendil tellib valimised ja vastav poliitiline partei pikendab sellega oma võimulolekut. Tüüpiline näide on siin Inglismaa. Ilmselt on see sellistes küpse demokraatia maades täiesti vajalik. Kas see ka meil vajalik on, ei oska ma praegu ütelda. Kui nüüd hüpata siit § 99 juurde, mis puudutab usaldusküsimusega hääletust, siis ma tegin nimelt ettepaneku jätta välja sõnad "esitatud kujul". Ülemnõukogu inimesed teavad, et kui mingit seaduseelnõu arutatakse, siis on

tavaline, et leitakse poliitiline kompromiss ja üldjuhul ei jõua ükski seaduseelnõu hääletamisele täpselt esitatud kujul, midagi seal ikkagi muutub. Seepärast oleks oluline siduda usaldusküsimus mingi hääletusega, aga mitte eelnõu esitatud kujuga. Ma usun, et selle tagamaa on eriti nüüd härra Savisaare valitsuse langemise eelsetes aegades, mil siin tõsiselt debateeriti küsimusi, kuidas provotseerida või mitte provotseerida umbusaldushääletust. Minu meelest on see natukene lapsik. Sellesamaga haakub § 90 – valitsuse moodustamise kord – , kus presidendile antakse nimelt ainult üks võimalus valitsust moodustada. Varasemates versioonides oli antud mitu võimalust just lähtuvalt sellest, et poliitilist koalitsiooni tulevases Riigikogus on arvatavasti võimalik mitmeti kombineerida ja ei ole sugugi kindel, et esimene katse õnnestub. Härra Vähi valitsuse kiire moodustamine, mis tegelikult ei ole ju otseselt poliitilise koalitsiooni valitsus, ei tohiks panna meid liiga julgelt arvama, et tulevikus valitsuste moodustamine ka nii kiirelt käib. Nii et siin on küsimused minu arvates, ma kordan, kompleksed. Kui nüüd § 98 alternatiivid panna hääletusele, kusjuures me oleme neid minu arvates siin juba korduvalt maha hääletanud, siis oleks loogiline minna paragrahvis tagasi võimaluse juurde, et president esitab mitmeid valitsusjuhikandidaate. Kindlasti tahaks, et nähtaks ette ka Riigikogu laialisaatmine, aga sel juhul mitte lahkuva peaministri soovi või tellimuse järgi, vaid sellest momendist, kui presidendile saab selgeks, et sellest Riigikogu koosseisust lihtsalt paremat poliitilist koalitsiooni, mis võiks valitsust üleval pidada, välja ei tule. Nii et ma kutsun üles praegu konkreetselt mitte ühtegi neist alternatiividest sellisel kujul vastu võtma, vaid redigeerima neid küsimusi komplekselt koos teiste paragrahvidega. Mu aeg on vist juba läbi. Sellisel juhul ma saan ehk pärast paragrahvide asjus veel sõna, kui veab. Aitäh!

V. Niitsoo: Austatud kolleegid! Tahaksin oma sõnavõtuga tagasi pöörduda § 98 alternatiivide juurde. Minu tunnustussõnad Peet Kase järjekindlusele ütles ära juba härra Adams, nii et mina ei pea sellega vaeva nägema. Küll aga tahan osutada kahele momendile Peet Kase sõnavõtus. Ta nimelt ütles, et meie põhiseaduse eelnõu on opositsioonikeskne. Sellele on väga lihtne vastu vaielda, sest alles praegu me kuulasime ära sõnavõtu Enn Tartolt, kes selgesõnaliselt toetas alternatiivi nr. 2, mis minu arvates on väga valitsusekeskne, kuna ta annab valitsusele väga hea võimaluse usaldushääletuse kaudu tellida endale soodsal ajamomendil uued valimised. Nii et Peet Kase otsustus on mõnes mõttes küsitav. Mis aga puutub parlamendikesksusesse, siis tõepoolest, minule, kes ma loen ennast ka opositsiooni hulka kuuluvaks – ma olen kogu aeg seal olnud –, tundub, et ainuke institutsioon, kelle puhul avalikkuse kontroll mingil määral toimub, on just nimelt parlament, sest valitsuse istungid on teatavasti kinnised. Sama kinnised on arutelud presidendi lähikonnas ja kindlasti saavad nad ka edaspidi sellised olema. Ajakirjandus avalikult sinna ei pääse, aga parlamendil saab silma peal hoida. Ma ei tahaks hakata kordama neid argumente, mida ma esitasin eelmisel korral, kui ma astusin üles, et võtta välja põhimõte, mille järgi valitsus saab pärast umbusalduse saamist tellida presidendilt erakorralisi valimisi. Ma arvan, et me peaksime jääma ikkagi põhiteksti juurde ja ma teen ettepaneku need alternatiivid tagasi lükata. Aitäh!

P. Kask: Austatud kolleegid! Ma kasutan nüüd päris viimast võimalust rääkida veel selle kaitsemehhanismi kasuks, mis umbes 90% parlamentaarriikides olemas on. See mehhanism, mis kaitseb asjatute valitsusevahetuste eest, on eriti oluline just vähemusvalitsustele ja peaaegu üldse mitte oluline üheparteilistele enamusvalitsustele, ehkki tõepoolest, ka inglise kultuuriga riikides, nagu Inglismaal ja Kanadas, on valitsusel see õigus olemas. Miks on vaja

kaitset just vähemusvalitsusel? Probleem on selles, et seda kaitsemehhanismi kasutatakse reaalselt tõepoolest ainult siis, kui valitsuse kukutamine on põhjendamatu. Kui näiteks vähemusvalitsusel läheb liiga hästi, siis võib parlamendi enamus, opositsioon ta kukutada lihtsalt kadedusest. Ja see on kõige tavalisem olukord, milleks seda kaitset vaja on. Muudes olukordades, kus on tegemist tegeliku valitsemiskriisiga või mingi koalitsiooni lagunemisega, kaasneb sellise nähtusega tavaliselt endise valitsuse populaarsuse langus valijate hulgas. Ma tuletan meelde, et kahe viimase kuu jooksul enne Savisaare valitsuse tagasiastumist vähenes Savisaare erakonna toetus rahva hulgas ligi kolm korda. Ükski normaalse mõistusega valitsusjuht ei hakka taotlema sellises olukorras valimisi. See on lollikindel mehhanism, kallid kolleegid, ja sellepärast ta ongi nii laialt kasutatav. Tänan!

J. Adams: Tänan! Kuna praegu on üldine diskussioon redaktsiooniliste paranduste üle, siis tahaksin kommenteerida veel mõne paragrahvi seisu. Üks nendest on § 92, kus on öeldud, et valitsus on moodustatud, kui kõik ministrid on ametisse nimetatud. Ausalt öeldes ei saa ma sellest lõigust hästi aru. Ma ei saa aru, kas see tähendab, et peaministril ei ole tulevikus õigus määrata erakorralisi portfelli ministreid, kas tal on õigus panna ühele ministrile mitme ministeeriumi juhtimise kohustused ja muud sellised asjad. Ma arvan, et seda sorti sinisilmset lõigud võiks meie põhiseadusest siiski välja jätta. Las see jääb siiski praktilise elu asjaks. [...]

V. Salum: [...] Mis puutub § 92 alternatiividesse, siis meil ei ole vaja peaministri diktatuuri põhiseaduslikult kinnitada, nii et võiksime jääda põhiteksti juurde. Need alternatiivid ei ole vajalikud. Tänan!

[...}

L. Hänni: Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kell on mõne minuti pärast kaks. Kas juhatusel on plaanis korraldada hääletus enne lõunavaheaega? Ei ole? Juba paljudes sõnavõttudes puudutati alternatiivi, mis on välja pakutud §-s 98. Ma arvan, et mul ei ole mõtet üle korrata, mis on alternatiivide nr. 1, 2 ja 3 sisu, sest selle tõi üsna täpselt välja härra Peet Kask. Redaktsioonitoimkonna põhiline eesmärk oli üheskoos kaaluda, kas meie eelnõu vastab nendele põhimõtetele ja eesmärkidele, mis me endale oleme seadnud ja ka konkreetselt põhiseadusesse sisse kirjutanud. Ma tahan siin viidata eelkõige §-le 4, mis räägib sellest, et Riigikogu, Vabariigi Presidendi, Vabariigi Valitsuse ja kohtute tegevus on korraldatud võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõttel. Just nimelt täidesaatva ja seadusandliku võimu ühe tasakaalumehhanismina ongi välja pakutud need alternatiivid §-s 98. Selge on ka see, et praeguses poliitilises seisus mõjutavad meie valikuid ühel või teisel moel need konkreetsed olukorrad, mille me oleme juba läbi elanud. Ja ma mõistan ka nende inimeste hirmu võimalike tagajärgede ees, kui me valime ühe nendest alternatiividest. Parlamentaarne riigikorraldus nõuab tõepoolest, et parlament oleks seadusandliku koguna stabiilne, et tal oleks piisav autoriteet ühiskonnas. Olukorras, kus seda autoriteeti veel ei ole, võib praegu plaanitud mehhanismi sissetoomine põhiseadusesse kujutada endast teatud ohtu parlamendile. Aga samavõrd see siiski sunnib parlamenti tegutsema ka äärmiselt vastutustundlikult, mis kahtlemata aitab jällegi parlamendi autoriteeti tõsta. Kui Eesti Riigikogu hakkab harrastama võimumängu, mida rahvas ei mõista või mida rahvas hukka mõistab, siis on see teiselt poolt samasugune oht parlamentaarsele riigikorraldusele.

Alternatiivis sisalduvate ettepanekute lisamine kahtlemata distsiplineerib meie noort demokraatiat, sunnib tekkivaid erakondi omavahelisele koostööle ja paneb vastutama rahva ees. Nii et need argumendid on juba tuntud, meil jääb teha oma valik. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu, proua Hänni! Me oleme seda küsimust õige mitmel korral kaalunud. Kas on veel sõnavõtusoove? On ka selline võimalus, et kui sõnavõtusoove ei ole, saame enne lõunavaheajale minekut hääletamisega ühele poole. Kui aga otsustame, et me peame läbirääkimisi, siis me jätkame neid pärast lõunat. Kas on võimalik ilma sõnavõttudeta hääletada? Härra Kama, kas on võimalik ilma sõnavõttudeta hääletada või peaks tingimata kõnet pidama? Palun!

K. Kama: Ma juhin tähelepanu, et ma just spetsiaalselt küsisin eelnevate sõnavõttude ajal, kas on võimalik sõna võtta konkreetsete alternatiivide juures ja siis koosoleku juhataja seda mulle ka lubas.

Juhataja: Lugupeetud kolleegid! Meil on reglemendi järgi kell 14 lõunavaheaeg. Juhul kui meil on ära kuulata üks sõnavõtt, siis juhatusel on küll ettepanek see sõnavõtt ära kuulata ja viia läbi hääletamine. Ma näen, et härra Adams raputab pead, järelikult on see võimatu. Juhatus on alati härra Adamsiga ühte meelt, järelikult on meil lõunavaheaeg. Me kohtume taas kell 15. Üks hetk veel, kolleegid, ma tean, et umbes pool kolm algavad suusahüpped. Palun mitte segi ajada suusahüppeid ja ärahüppeid! Meil tulevad pärast lõunavaheaga tähtsad hääletused. Kohtumiseni kell 15!

Juhataja: Kolleegid, kell on 15 ja 1 minut, assamblee istung jätkub. Kohaloleku kontroll, palun! Kohal on 29. Arutelu objekt on § 98 ja need alternatiivid, mille on esitanud meile redaktsioonitoimkond. Esimesena saab sõna härra Kaido Kama. Palun!

K. Kama: Lugupeetud Põhiseaduse Assamblee! Siin valminud põhiseaduse eelnõu on vägagi tihti süüdistatud liigeses parlamendikesksuses või – nagu on ka ajalehes olnud pealkirju – parlamendi diktatuuris ja muudes taolistes asjades. Kahtlemata on suur osa süüdistusi demagoogilist laadi ja lähtuvad poliitilistest grupi- või isikuhuvideist. Samal ajal on osa sellest kriitikast tõepoolest tõi. Kuigi me oleme tahtnud saavutada tasakaalustatud riigivõimu, siis parlamendi võimutäiust ei kipu hetkel tõepoolest miski tasakaalustama. Otsustades § 98 juures alternatiivi kasuks, oleks tõrjutavad kõik need rünnakud, mis puudutavad seda liigset parlamendikesksust. See looks automaatselt selle tasakaalumehhanismi, mis praegu meie põhiseaduse eelnõus puudub. Mis puudutab kolme alternatiivi, siis on mitu võimalust. Valitsus võib need valimised umbusaldusavalduse korral tellida presidendi käest ja president kas rahuldab või ei rahulda selle valitsuse taotluse. On võimalik, et see jääb presidendi ainuotsustusse, ja on võimalik, et see jääb peaministri või valitsuse ainuotsustusse. Ma isiklikult pooldan esimest varianti, kuigi siin võidakse järjekordselt näha presidendile suuremate võimuvolituste andmist. Ma arvan, et optimaalse tasakaalumehhanismi looks just see, kui parlament avaldab valitsusele umbusaldust, siis on valitsusel võimalus kas lahkuda või taotleda presidendilt uusi parlamendivalimisi ja president otsustab, kas ta selle valitsuse taotluse rahuldab või ei. See on siis ühesõnaga kolmepoolne seos ja tasakaalumehhanism. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja: Suur tänu! Sõnavõttud kohalt. Proua Aaskivi!

Ü. Aaskivi: Lugupeetud juhatus! Head kolleegid! Kõigepealt tahaksin ma tagasi tõrjuda need väited, mida siin saalis on täna kuulda olnud: nagu sisaldaksid pakutud alternatiivid võimalust, et valitsus võib igal temale sobival ajal tellida uued valimised. Paragrahvis 98 on ju selgelt öeldud, et jutt käib siiski juhtumist, kus Riigikogu on eelnevalt avaldanud valitsusele umbusaldust ja alles seejärel tekib võimalus vastavalt redaktsioonitoimkonna poolt pakutud alternatiividele, et valitsus kas siis koos presidendiga või ilma tema suvata võib esile kutsuda uued valimised. Tõepoolest on meie eelnõule pandud pahaks seda, et ei ole sätteid, mis kutsuksid meie loodavaid võimukeskusi omavahelisele koostööle. See, mida praegu alternatiividesse pakutakse, on just nimelt taoline säte, mis annab meile põhiseaduse eelnõu kaitsmisel tugevad trumbid, selleks et näidata, et meil on olemas väga tugevad koostööle ja tasakaalustatusele kutsuvad ja täideviivad mehhanismid. Mis puutub valikusse alternatiivide vahel, siis mulle nagu Kaido Kamalegi meeldiks kõige rohkem just alternatiiv nr. 1, mis tõesti viitab koostöö vajadusele, vajadusele säilitada töised ja asjalikud suhted kogu oma tegevuse vältel Riigikogu, valitsuse ja presidendi vahel. Teoreetiliselt on muidugi kõige puhtam ja klassikalisem variant alternatiiv nr. 2, kuid mõlemad variandid on igal juhul paremad kui meie praegune tasakaalustamata eelnõu. Nii et ma väga soovitän just selle nimel, et meie eelnõu kaitsta, siiski valida alternatiivi nr. 1 või 2 vahel. Mitte mingil juhul ei ole hea, kui me jätame need tasakaalumehhanismid oma põhiseadusest välja. Aitäh!

T. Käbin: Lugupeetud juhataja! Lugupeetud assamblee liikmed! Näib, et see on praegu küsimus, mille puhul veelgi veenvamalt kui seda, et presidendi peab valima rahvas, püütakse tõestada, et see on äärmiselt vajalik, see loob meile tasakaalu, süsteemi ja tagab stabiilsuse. Ma tean väga hästi kõiki väiteid, mis seda kinnitavad, aga minu väga lihtsat, võib-olla liiga lihtsat konstruktsiooni ei ole keegi ümber lükanud. Ja nimelt, kui miljon inimest valib 100, kes on volitatud vastu võtma seadusi ja kiitma heaks valitsuse, siis need 100 valivad ühe, kes on valitsuse juhiks. Ja siis, kui need 100, kes on miljoni poolt valitud, leiavad, et see üks ei tegutse nii, nagu oleks vaja miljoni huvides, siis võib see üks öelda: olgu peale, teie leiate, et mina olen halb, aga teie olete ka halvad ja teie peate ka ära minema. Nii et minu meelest ei ole see stabiilsuse sisseviimine, vaid ebastabiilsuse sisseviimine. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Sõnavõttud on lõppenud. Me saame asuda hääletamise juurde. Viime veel kord läbi kohaloleku kontrolli. Kohal on 35 assamblee liiget. Vastavalt redaktsioonitoimkonna poolt esitatud alternatiividele §-s 98 lähevad konkureerivalt hääletamisele neli varianti. Palun kõigi tähelepanu! Konkureerivalt läheb hääletamisele neli varianti. Esimene variant: § 98 kujul, nagu ta on, seega ilma lisatava neljanda lõiketa. Teine variant: alternatiiv nr. 1, kuhu on lisatud neljas lõik kujul, nagu ta on teile trükitud. Kolmas variant on alternatiiv nr. 2 kujul, nagu ta teile on trükitud. Igaks juhuks kordan, et ette tuleb lugeda tekst "valitsusele või peaministrile umbusalduse avaldamise korral" ja siis edasi "kuulutab Vabariigi President" jne. Neljas variant on samuti teil trükitult ees. Võimalik on valida nende nelja variandi vahel. Palun, kas kõigil on selge, mida me hääletame? Härra Ruutsoo, palun! Ei taha. Tänan! Loevad ainult poolthääled, sest hääletamine on konkureeriv. Algab esimene voor. Kes on variandi 1 poolt? Hääletame. Poolt 24. Kes on teise variandi poolt? Hääletame. Poolt 21. Kes on kolmanda variandi, alternatiiv nr. 2 poolt? Hääletame. Poolt 17. Kes on neljanda variandi, alternatiiv nr. 3 poolt? Hääletame. Poolt 5. Algab teine

voor. Meie reeglite järgi langeb välja kõige vähem hääli saanud variant, s. o. alternatiiv nr. 3. Ülejäänud variandid pannakse hääletamisele nende poolt kogutud häälte pingereas. Niisiis esimene küsimus: kes on variandi 1 poolt? Hääletame. Poolt 24. See on sama palju kui esimeses voorus. Teisena läheb hääletamisele alternatiiv nr. 1. Kes on selle poolt? Hääletame. Poolt 23. Selle vooru viimane küsimus on alternatiivi nr. 2 kohta. Kes on selle poolt? Hääletame. Poolt 15. Algab kolmas voor. Välja on veel langenud alternatiiv nr. 2, mis teises voorus kogus 15 häält. Meil on jäänud valida kahe variandi vahel. Esimesena läheb hääletamisele variant 1, mille sisu oli selles, et § 98 jääb muutmata, s. t. sinna ei lisata lõiget 4. Teine on variant 2, mis läheb hääletamisele, see on teie ees alternatiiv ühena. Niisiis, kolmas voor. Kes on variandi 1 poolt? Hääletame. Poolt 20. Kes on variandi 2 poolt? Hääletame. Poolt 24. Meie reglemendi järgi on kolmandas voorus assamblee otsustanud variandi 2, milleks meil oli alternatiiv nr. 1, kasuks. Meie mängureeglite järgi on olukord selline, et lõpliku otsustuse tegemiseks peab üks variantidest saama rohkem poolt- kui vastuhääli. Sellepärast pisut kannatust, me selgitame kohe assamblee lõpliku seisukoha. Nüüd ei ole tegemist enam konkureeriva hääletusega, vaid küsimus on poolt- ja vastuhääle vahekorras. Kes on alternatiivi nr. 1 sisseviimise poolt § 98 lõikena 4? Hääletame. Poolt 24, vastu 18. Assamblee on otsustanud, et § 98 täiendatakse uue lõikega nr. 4, mille tekst on esitatud alternatiivina nr. 1. Tänan! Me jätkame probleemidega, mis seonduvad §-ga 99, s. o. järgmise paragrahvi. Ma palun uuesti kõnepulti proua Liia Hänni!

L. Hänni: Lugupeetud kolleegid! Paragrahvi 99 osas on redaktsioonitoimkond teile otsustamiseks esitanud kaks alternatiivi. Üks on asendada § 99 praegune tekst uue tekstiga ja teine on see paragrahv hoopis välja jätta. Ma loodan, et te jõudsite lõunavaheajal ehk läbi lugeda ka ekspert Carcassonne'i arvamuse § 99 kohta (vana numeratsiooni järgi oli see § 87). Kuid mitte ainult see viimane eksperdiarvamus ei ole sundinud meid tagasi pöörduma selle paragrahvi analüüsi juurde, vaid see küsimus on olnud õhus juba ka varem. Küsimus algab pihta sellest, milliseid eesmärke tahab saavutada § 99, juhul kui valitsus seob tema poolt esitatud eelnõu usaldusküsimusega. Praegu eelnõusse kirjutatud tekst annab võimaluse avaldada valitsusele umbusaldust Riigikogu lihthäälteenamusega. Üheaegselt seab ta nõude, et Riigikogu peab selle valitsuse poolt esitatud eelnõu võtma vastu esitatud kujul või siis selle tagasi lükkama. Ühe hääletusega peab Riigikogu otsustama tegelikult kaks küsimust: üks on otsuse langetamine eelnõu suhtes ja teine otsuse langetamine valitsuse suhtes. Meie hiljutine poliitiline praktika lubab väita, et selline otsustus ei ole sugugi ühemõtteline – ta jätab paljud küsimused ikkagi lahtiseks. Ma juba eelnevalt viitasin, et nõue, et eelnõu tuleb vastu võtta esitatud kujul, seab sellistele eelnõudele, mida valitsus on sidunud usaldushääletusega, usaldusküsimusega, erilised tingimused parlamendi menetluses, mis ei ole õigustatud. Seetõttu on redaktsioonitoimkond pakkunud teile välja teise võimaluse eelnõu sidumiseks usaldusküsimusega, mis võimaldab samuti lahendada teatavat konflikti, mis sellises olukorras ilmselt on tekkinud parlamendi ja valitsuse vahele. Nimelt võib ette kujutada poliitilist patiseisu, kus valitsus tõepoolest ei saa oma poliitikat ellu viia selle tõttu, et parlament mingil põhjusel tema eelnõu blokeerib. Et seda konfliktsituatsiooni lahendada, peab olema võimalik küsimus püstitada väga printsiipiaalselt: kas võetakse vastu eelnõu või astub tagasi valitsus. Parlamendi seadmine sellise valiku ette nõuab, et poliitilised jõud parlamendis lõpuks jõuaks selgusele, mis on põhjuseks tekkinud konfliktile. Kui selleks põhjuseks on valitsuse poliitika ja hinnang valitsuse tegevusele, siis tuleb ka see konflikt lahendada. Kui aga parlament leiab, et valitsus väärrib usaldust, või ta ei suuda avaldada umbusaldust valitsusele, siis tuleb

võimaldada, et valitsus saaks oma poliitikat ellu viia sellel teel, et parlament võtab vastu seadusi, mida valitsus on ette pannud. Ma loodan, et selles päevakorrapunktis võtab sõna härra Peet Kask, kes kindlasti oskab teile tuua näiteid, kuidas see säte mitmete maade põhiseadustes on. Igal juhul sellises redaktsioonis, nagu see säte praegu on §-s 99, kus nõutakse vastuvõtmist esitatud kujul, ei ole ta päris kohane meie põhiseaduses. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Üks hetk, proua Hänni. Kas ei oleks vajalik § 99 alternatiivis nr. 1 teha kolmandas reas parandus – maha tõmmata sõnad "põhiseaduse muutmise eelnõu aga" – ja järgmine sõna "eelnõu" peaks lõppema käändelõpuga (eelnõuga)? Kas nii?

L. Hänni: Jah, selline parandus on vajalik. Ma loodan, et see on kõigil tehtud meie hommikuse arupidamise tulemusena. Tõepoolest, nagu siin tähelepanu juhiti, on lihtsalt tegemist vastuoluga teiste põhiseaduste sätetega.

Juhataja: Suur tänu! Kas sõnavõttud või küsimused? Sõnavõttud. Aitäh! Kõigepealt saab kõneks sõna härra Peet Kask.

P. Kask: Austatud kolleegid! Ma olen sellel teemal juba rääkinud, mitte küll täna, aga esimene hääletus oli soodne. Ülerääkimine ja mitmekordne põhjendamine võib ilmselt mõnikord isegi assamblees, kus üldiselt on seisukohad võrdlemisi kinnistunud, tulemusi anda. Tõepoolest, ma ei tea ühtegi riiki, kus valitsusel oleks võimalust siduda eelnõu usaldusküsimusega, kusjuures hääletamisel kehtiks sama reegel nagu eelnõu enda kohta. Nagu härra Carcassonne märgib oma arvamuses, on sel puhul tegemist eelkõige usaldusküsimusega. See võtte disainiti Teise maailmasõja aegse Prantsusmaa jaoks just põhjusel, et Prantsusmaa oli enne Teist maailmasõda krooniliselt kannatanud liiga sagedaste valitsuste muutmiste, valitsuskriiside all. Ja see on üks neist väga hästi välja tulnud võtetest, mida politoloogialane kirjandus väga sageli esile toob positiivses mõttes. Ma ei ole kellelgi märganud kriitilist seisukohta selle võtte suhtes ja see võtte on ka levinud. Ta on üle võtetud Hispaanias, Saksamaal, veidi erineval kujul muidugi Hispaanias, rohkem prantsuse moodi kui Saksamaal. Eriti sobiv on ta nähtavasti just arenevates demokraatiates, kus paratamatult on poliitiline süsteem väga killustatud. Killustatud poliitilise süsteemi all saame paratamatult päris mitmed aastad kannatama ja mitte ainult meie. Sama probleemi all kannatab Poola, Ungari, vähemal määral Tšehhoslovakkia. Ma juhin eriti tähelepanu härra Carcassonne'i sellele argumendile, et kui me ei paranda oma hääletusreegleid, siis ei oma kogu seadustik enam mingit mõtet, riskides isegi põhjustada valitsuse ebastabiilsust. Tõepoolest, kuskil ei ole kasutatud seda sidumisvõimalust sellisel kombel, nagu on praegu meie põhitekstis. Ma ei soovita uuendusi praeguses kriisiaegses Eestis. Küll aga soovitan kõiki neid võtteid, mis on ennast heast küljest näidanud, ja see Prantsusmaal disainitud võtte on just üks neist. Tänan!

I. Hallaste: Lugupeetud juhataja! Austatud assamblee liikmed! Sellel teemal ma olen siin kõnepuldis, kui ma õigesti mäletan, juba kolmandat korda ja sisuliselt ikka ühte ja sedasama juttu rääkimas. Ma tahaksin natukene parandada oma kolleegi Peet Kaske. Saksa põhiseaduse artikkel 68 ei räägi mitte eelnõu sidumisest usaldushääletusega, küll aga Bundeskanzleri õigusest tellida endale usaldushääletus ja kui ta ei saa parlamendi enamuse toetust, siis võib president 21 päeva jooksul parlamendi laiali saata. See küsimus puudutab rohkem eelmist alternatiivi, mida me hääletasime. Meil on kolm varianti. Üks on põhitekst, mis annab

valitsusele võimaluse viisakalt lahkuda ja sunnib opositsiooni otsustama, kas ta on valmis võtma enda peale vastutuse ja kujundama uue valitsuse. Kui ta ei ole selleks valmis, siis laseb ta usaldusega seotud eelnõu läbi, ei hääleta sellele vähemalt vastu ja sellisena oleks selline asi mõistlik. Teine variant, mis on kirjutatud alternatiivis, teeb eelnõude vastuvõtmise korra valitsuse jaoks lihtsaks: tähendab, kui koosseisu enamuse ei ole mingile eelnõule vastu, siis eelnõu läheb läbi. Sisuliselt tekib olukord, kus eelnõusid hakkab tegema valitsus ja arvestades, et enamuse parlamendis ei ole tema vastu, saab ta need asjad selliselt nagunii läbi suruda. Ma mäletan, et üle-eelmisel korral kõnet pidades ma nimetasin seda parlamendi näppude väänamiseks. Samal seisukohal olen ma ka praegu, et sellist asja nagu alternatiiv nr. 1 ei saaks mingil juhul lubada, hoolimata sellest, et selline lahendus on sees Prantsuse põhiseaduses. Meie olukorras ei oleks see mõistlik, arvestades eriti seda, et meie tulevases parlamendis saab olema viis või kuus erakonda. Igal juhul on tegemist koalitsioonivalitsusega ja kindlasti on ka sõltumatuid saadikuid, kes ei kuulu ühtegi erakonda. Selles olukorras saada mingile eelnõule 51 vastuhäält tundub olevat utoopia. Sisuliselt lähevad valitsuse poolt ette valmistatud eelnõud lups ja lups parlamendist läbi, seadusliku parlamendi tegevus muutub natuke naljakaks või õigemini mõttetuks. Teoreetiliselt on olemas ka võimalus jätta § 99 välja. See tähendab seda, et ei ole ei valitsuse tagasiastumise lihtsustatud korda ega ei ole ka seaduste vastuvõtmisel mingisugust uut erikorda. Selline võimalus on olemas, kuid kas see on praktiline. Meie viimase aja ajalugu on näidanud, et seesama põhimõte, mis praegu on sisse kirjutatud § 99, on vägagi vajalik. Kui meil ei oleks olnud seda ülemnõukogu ajutises töö- ja kodukorras sisse kirjutatud täpselt samal kujul, nagu ta on siin, siis elaksime praegu raskes eriolukorras. Ma vabandan, et ma läksin päevapoliitikasse, kuid ma kutsun teid üles hääletama põhiteksi poolt. Aitäh!

Juhataja: Täna! Algavad sõnavõtted kohalt. Härra Kama, palun!

K. Kama: Lugupeetud assamblee! Ma toetan seda, mida ütles härra Hallaste, ja tahan veel rõhutada mõningaid kohti. Tähendab, põhiküsimus on nüüd selles, kas taolisel puhul võetakse valitsus maha lihthäälteenamusega või koosseisu absoluutse häälteenamusega. Kui opositsioonil on olemas koosseisu häälteenamus valitsuse mahavõtmiseks, võib ta seda teha niikuinii. Praegu põhitekstis olev variant tähendab ka seda, et valitsusel on võimalik väärikalt taanduda ka sel juhul, kui tema vastu on rohkem kui poolt neid, kes istuvad saalis. Ja mingit kriisimomenti siin selles mõttes ei ole, sest keegi ei sunni ju valitsust siduma mingit konkreetset eelnõu usaldusküsimusega. Just nimelt praegu annab see valitsusele võimaluse n.-õ. väärikaks lahkumiseks. Vastasel juhul tekib tõepoolest olukord, kus sisuliselt on eelnõu poolt vähem saadikuid kui vastu, aga nad ei suuda blokeerida nende seaduste vastuvõtmist, kuna nad ei saa koosseisu enamuse hääli kokku valitsuse mahavõtmiseks. Nii et ma pooldan teksti tema esialgsel kujul. Võib-olla tõesti peab sealt välja jätma kaks sõna, need on "esitatud kujul". See on juba reglemendi või töö- ja kodukorra küsimus, kuidas see täpselt paika pannakse. Täna!

L. Vahtre: Lugupeetud kolleegid! Minagi toetan kahte eelkõnelejat ja minu arvates sisaldub selles alternatiivis nagu valepidine eeldus. See alternatiiv põhineb eeldusel, et valitsus on teovõimeline, tahab teha, tal on head ideed, aga mingisugune tüütu rahvaesindus on ees, kes teda takistab. Minu arvates peaks nagu ikka vastupidi olema. Parlament otsustab ja valitsus täidab neid otsuseid ja viib ellu. On olemas riike, kus igasuguse valitsuse eelnõu tagasilükkamine parlamendi poolt toob automaatselt kaasa tema tagasiastumise. Siin on

valitsusele jäetud võimalus see siduda usaldusküsimusega. Ärgu siis sidugu, kui kardab oma langust. Kui me praegu läheme alternatiivi nr. 1 peale, siis on meil olemas olukord, kus valitsus seob oma eelnõu usaldusküsimusega, parlament võib-olla saaks suurte raskustega kokku selle absoluutse häälteenamuse, et seda tagasi lükata, aga siis peaks ta ometi kartma seda, et vahepeal on peaminister presidendiga heaks sõbraks saanud ja president saadab lihtsalt Riigikogu laiali selle eest. See tähendab, et praktiliselt valitsus teeb, mis tahab. Ma tänan!

Ü. Aaskivi: Lugupeetud juhatus! Head kolleegid! Põhiliseks argumendiks, mis siin on toodud praeguse teksti kaitseks, alternatiivi vastu, on olnud see, nagu võimaldaks praegune säte valitsusel viisakalt taanduda. Kuid ma juhin teie tähelepanu, et meil on olemas eelnõus ka § 93 punkt 2, mis näeb ette, et Vabariigi Valitsus astub tagasi peaministri tagasiastumise korral. Meie eelnõus on see säte olemas ja kui valitsus soovib lahkuda, siis selleks ei ole mitte mingisuguseid takistusi. Seega ei tööta minu arvates see argument praegu põhiteksti kasuks. Ja sellepärast, arvestades ka kõiki neid argumente, mida härra Kask on siin korduvalt meile ette toonud, arvestades seda, millistes oludes ja milliste juhtude jaoks üldse põhiseaduses taoline säte on disainitud, ja kui me tahame, et ta üldse meie põhiseaduses tööle hakkaks, siis on mõttekas ta kirjutada sisse tõesti klassikalisel kujul, nii nagu meie alternatiiv nr. 1 seda ka ette näeb, vastasel korral jääb ta meil täiesti tühjaks sätteks. Eriti ebaõnnestunud on praegu tõesti need sõnad "esitatud kujul". Ma võin seda kinnitada meie lähimineviku praktika põhjal, kui otsekohe tekkisid tõlgendamisküsimused, mida selle all mõeldakse: kas parlamendile esitatud kujul või lõpphääletusele esitatud kujul. Nii et taoliste asjade ärahoidmiseks oleks tõesti mõttekas minna selle sätte sõnastamisel üle alternatiivile nr. 1. Aitäh!

P. Kask: Ma tahaksin lihtsalt täpsustada seda olukorda, mis valitses Prantsusmaal enne Teist maailmasõda, seda olukorda, mille jaoks see säte on disainitud. See on lõhestatud parlament, kus valitsusel ei ole selget enamust, aga samal ajal ei ole opositsioonil ka oma positiivset platvormi. Opositsioon on ise lõhestatud ja ta ei taotlegi seda, et hakata ise valitsusvõimu teostama. Küll aga blokeerib ta lihtsalt süüdimatult valitsuse tegevust, lükates tagasi tema eelnõusid. Selline olukord on ühele riigile ja rahvale väga ohtlik ja kahjulik. Et sellisest olukorrast kuidagi üle saada, kuidagi välja tulla, leiti, et õige on anda sellisele valitsusele, kes ikkagi on võtnud enda kanda vastutuse ja selle valitsemiskoorma, võimalus ka sel puhul oma programmi teostada, kui opositsioon blokeerib, et tähtsamad eelnõud saaksid ikkagi vastu võetud, ehkki selle riski hinnaga, et valitsus kukub. Tänan! I. Hallaste Siin on juhitud tähelepanu kahele sõnale põhitekstis – "esitatud kujul". Nii nagu ütles juba proua Aaskivi, selle küsimuse lahendus võib olla kas valitsuse poolt esitatud kujul või hääletamisel esitatud kujul. Võib olla ka kolmas lahendus, et on näiteks teisele lugemisele esitatud kujul. Aga selle saab rahulikult lahendada kodukorra seadusega. Seetõttu need kaks sõna ei tohiks küll mitte kedagi häirida. Küll aga peavad need sõnad andma garantii, et parlamendis ei viida sellesse eelnõusse sisse mingisuguseid suuri rumalusi nii, et eelnõu muudab täielikult oma mõtte ja seetõttu peab ka valitsusk koalitsioon ise sellele vastu hääletama ja valitsuse n.-ö. põhja laskma. Nii et praegu tuleb ikkagi jääda selle teksti juurde, mis on. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Asume hääletama. Palun kohaloleku kontroll! Kohal on 45 assamblee liiget. Hääletamisele läheb konkureerivalt kolm varianti: esiteks § 99 põhitekst, teiseks alternatiiv nr. 1 ja kolmandaks alternatiiv nr. 2. Kuivõrd hääletamine on konkureeriv, siis

loevad ainult poolthääled. Esimene voor. Kes on selle poolt, et § 99 jääks tekst, nagu ta on meile täna kätte antud eelnõus? Hääletame. Poolt 35. Teine küsimus: kes on § 99 alternatiivi nr. 1 poolt? Hääletame. Poolt 13. Ja kolmas küsimus: kes on alternatiiv nr. 2 poolt? Hääletame. Variant 3 kogus 9 häält. Teine voor. Välja on langenud variant 3. Esimesena läheb hääletamisele variant 1. Kes on § 99 põhiteksti poolt? Hääletame, palun! Variant 1 kogus 31 häält. Ja teine küsimus: kes on § 99 alternatiivi nr. 1 poolt? Hääletame, palun! Variant 2 kogus 13 häält. See on sama palju kui esimeses voorus. Konkureerival hääletamisel on võitnud variant 1, mille sisuks on § 99 põhitekst. Selleks et vaidlust veel kord lõplikult lahendada, panen selle tulemuse hääletamisele. Nüüd loevad nii poolt- kui ka vastuhääled. Kes on § 99 põhiteksti poolt? Hääletame, palun! 34 poolthäält, 7 vastuhäält, 1 erapooletu. Assamblee on võtnud vastu otsuse, et § 99 jääb eelnõusse nii, nagu ta on teie ees kirjas.

L. Hänni: [...] Paragrahvi 92 suhtes oli tähelepanek härra Adamsil. Lõikes 92 oli sätestatud, millistel tingimustel valitsus on moodustatud. Redaktsioonitoimkond leidis, et siin on tõepoolest veel rida vaieldavusi, aga väga kiiruga lisatud mõte ei pruugi olla kõige otstarbekam. Ja nagu ikka vaidlusaluste küsimuste puhul – kõige lihtsam on need vaidlused edasi lükata. Paragrahvi 99 suhtes, mida ju äsja hääletasime, jõudis redaktsioonitoimkond arusaamisele, et selles paragrahvis tuleks lõikes 2 välja jätta kaks sõna – "esitatud kujul" –, mis seab liiga ranged piirid sellele, kuidas peaks kulgema seadusandlik protsess umbusaldusküsimusega seotud eelnõude puhul, jättes võimaluse Riigikogu dokumendiseaduses see protsess täpsemalt reguleerida. [...]

PA 27.03.1992 istungi stenogrammist:

L. Hänni: [...] Vabariigi Valitsuse moodustamise kord. Teatavasti oleme selle küsimuse juurde korduvalt tagasi pöördunud, kuid ka meie viimane, ülemnõukogule üle antud eelnõus sisalduv variant valitsuse moodustamiseks sai just ekspertidepoolse kriitika osaliseks ja peamiselt kahes punktis. Kõigepealt selles, et meie eelmise valitsuse moodustamise korra järgi oleks Eesti Vabariigis üheaegselt kaks peaministrit – üks peaminister, kes on ametis, ja teine, kelle on kinnitanud Riigikogu – ja see võiks endaga kaasa tuua poliitilisi probleeme. Teine põhjus, mille tõstasid ka mõned komisjoni liikmed, seisnes selles, et puudus siiski selgus, millised on Vabariigi Presidendi võimupiirid ministrite ametisse nimetamisel ja kas siin on mingid ajalised piirangud. Vastavalt sellele me otsisime ka täpsemat lahendust Vabariigi Valitsuse moodustamise korra kohta. Siin kirjapandut ei hakka ma praegu täpsemalt selgitama, vaid jätan selle härra Peet Kase hooleks, kes on selles küsimuses paremini ette valmistatud ja kes veel hommikul arutas seda küsimust härrade ekspertidega.

[...]

Mitmed ekspertide alternatiivettepanekud ei ole niivõrd suure kaaluga põhiseaduse kui terviku kontseptsiooni seisukohalt. Näiteks see, kuidas toimub eelnõu sidumine usaldusküsimusega. Kuid ekspertide soov oli siiski kõik oma ettepanekud veel kord teie ette tuua.

[...]

Paragrahv 91 – siin on valitsuse moodustamise kord. Aga redaktsioonitoimkonna poolt on mul ettepanek täna seda küsimust mitte veel arutada, sest praegu tuleks veel väga põhjalikult kaaluda, kas nüüd lõpuks väljakoornud valitsuse moodustamise kord on igatpidi korrektne. On ettepanek, et härra Hallaste ja härra Kase teematoimkonnad ka seda praegu väljapakutud valitsuse moodustamise korda, mis vahepeal on veelgi muutunud, veel omavahel arutaksid. Nii et me loodame selle küsimuse tuua teie ette järgmine kord.

PA 03.04.1992 istungi stenogrammist:

L. Hänni: Lugupeetud kolleegid! 19. ettepanek käsitleb Vabariigi Valitsuse moodustamise korda. Siin on üheaegselt arutluse all kaks paragrahvi: § 91 ja § 92. Me oleme valitsuse moodustamise korda juba mitmel korral arutanud. Küsimus on olnud selles, kui detailselt tuleb põhiseaduses valitsuse moodustamise korda reguleerida. Eelmises versioonis oli detailsuse aste mõnevõrra väiksem kui vahepealses variandis, mille me töötasime välja koostöös ekspertidega. Kritiseeriti, et kõik sammud ja etapid, mis on valitsuse moodustamisel vajalikud, ei ole põhiseaduses lahti kirjutatud. Samuti heideti meie eelmisele redaktsioonile ette, et Eesti Vabariigis on üheaegselt kaks peaministrit: üks, kes on ametis veel eelmise valitsuse peaministrina, ja teine, kelle on ametisse nimetanud Riigikogu. Nendel põhjustel oleme muutnud § 91 redaktsiooni selliselt, et kõigepealt määrab Vabariigi President peaministri kandidaadi. Teine etapp: Riigikogu annab sellele inimesele volitused valitsuse moodustamiseks. Kolmas etapp: peaministri kandidaat esitab presidendile valitsuse koosseisu. Neljandas etapis on antud ka aeg, mille jooksul president nimetab valitsuse ametisse. Võrreldes eelmise redaktsiooniga on niisiis lisandunud lõik 3, mis määrab kolmanda etapi pikkuse: seitsme päeva jooksul peab peaministri kandidaat esitama valitsuse koosseisu Vabariigi Presidendile, valitsus tuleb ametisse nimetada kolme päeva jooksul. Võib juhtuda, et peaministri kandidaat ei suuda valitsust moodustada või loobub sellest. Sel juhul kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu ennetähtaegsed valimised 14 päeva möödudes, kui selle aja jooksul ei suuda Riigikogu ise välja pakkuda enda poolt peaministri kandidaati, kes saab hakkama valitsuse moodustamisega. Riigikogu poolt peaministri kandidaadi esitamine on reguleeritud § 91 viimases lõikes. Teile on redaktsioonitoimkonna poolt lisana välja jagatud ka härra Adamsi ettepanek valitsuse moodustamise korra juurde, mille põhimõtteline erinevus redaktsioonitoimkonna pakutust seisneb selles, et Vabariigi Presidendil võib olla kaks katset peaministri kandidaadi määramiseks. Teist katset võib ta kasutada, aga võib jätta selle ka kasutamata. Redaktsioonitoimkonna versioonis on Vabariigi Presidendile ette nähtud ainult üks katse. Need on põhilised muudatused, mis on tehtud valitsuse moodustamise korras §-s 91. Paragrahvis 92 on sisse toodud säte, mis näeb ette, kuidas toimub muudatuste tegemine juba ametisse nimetatud Vabariigi Valitsuse koosseisus. See kord on põhimõtteliselt sama, mis oli meie eelmises redaktsioonis, ainult see säte ise on muutunud konkreetsemaks, käsitledes ainult seda juhtu, kui tegu on ametisoleva valitsuse ministrite vahetamisega. See on kommentaariks kõik.

Juhataja: Suur tänu! Palun küsimusi! Kas härra Adams soovib sõna kõneks või kõneleb kohalt? Palun!

J. Adams: Proua Hänni! Mul on üks niisugune küsimus. Kas praeguse § 92 sõnastus oli redaktsioonitoimkonnas kaalumisel ka sellest vaatenurgast, et formaalselt sisaldab see sellist kabineti, ütleme, ministrite muudatust, kui näiteks Riigikogu on avaldanud ühele konkreetsele ministrile umbusaldust?

L. Hänni: Kindlasti puudutab § 92 ka seda juhtumit, sest see on muudatus Vabariigi Valitsuse koosseisus. Ka sel juhul, kui minister on sunnitud lahkuma umbusaldusavalduse tõttu, on edasine regulatsioon samasugune, s. t. Vabariigi Valitsuse esimees, peaminister teeb presidendile ettepaneku uue ministrikandidaadi suhtes.

Juhataja: Palun, kas on veel küsimusi? Ei ole. Sõnasoove? Tänan, proua Liia Hänni! Kõneks on sõna härra Adamsil. Palun!

J. Adams: Lugupeetud kolleegid! Ma esitasin redaktsioonitoimkonnale alternatiivvariandi, mis on teile ära trükitud. Ma võlgnen teile selle kohta seletuse. Ma ütlen kohe alguses, et ma ei ole päris kindel iseenda ettepanekus, kuna ma ei tea, millistest andmetest lähtuda. Eesti Vabariigis on olnud kaks valitsuse moodustamise korda. Esimene oli meie esimese, 1920. aasta põhiseaduse alusel. Seal oli valitsuse moodustamise kord tegelikult reguleerimata. Selle aluseks olid poliitilised läbirääkimised, mis ei olnud kuidagi formuleeritud. Nende tulemusena sündis poliitiline koalitsioon, otsustati peaminister, valitsuse koosseis. Oldi ka sundseisus selles mõttes, et ennetähtaegseid valimisi ei olnud ette nähtud, järelkult pidi sündima koalitsioon, kas see või teine või kolmas. Mul ei ole piisavalt andmeid ka selle ajastu poliitikategelaste memuaaridest. Niipalju kui ma olen lugenud, ei ole ma saanud selget pilt, mis tegelikult toimus või kuidas miski asi toimus. Võib arvata, et suur osa oli üksikute poliitiliste parteide liidrite isiklikul initsiatiivil või vahemeestel. Igatahes on see üks teema, mida nooremad ajaloolased võiksid uurida, kuidas konkreetset valitsuskoalitsioonid sündisid. Teine praktika oli Eesti Vabariigi viimase põhiseaduse järgi, kus see ülesanne oli sisuliselt pandud Vabariigi Presidendi ja tema abi, peaministri peale. See meetod näitas minu arvates oma kõlbmatust meie ühiskonnas sellega, et omal ajal osutus võimalikuks Johannes Vares-Barbaruse valitsuse täiesti valutu ja kriitikata ametisse seadmine. Kui vaadata teiste riikide põhiseadusi, siis enamasti ei ole põhiseadustes üldse lahti kirjutatud, kuidas valitsust moodustatakse. Enamasti on jäetud see tulenevaks poliitilisest traditsioonist. Traditsioon väidab Euroopa riikides üldjuhul seda, et valitsuse moodustab kas kõige suurema erakonna liider või mingisugune kompromisskandidaat. Redaktsioonitoimkonna liikmete andmetel (ma ise ei ole seda lugenud) on Ida-Euroopa maade uutes põhiseadustes võetud vastu veel jäigemad eeskirjad, kui meile siin pakutakse. Nimelt kirjutatakse sõna-sõnalt välja, et kõigepealt peab katse tegema suurima erakonna liider, siis järgmine jne. Siin on küsimus selles, milliseks meie oma poliitiline praktika kujuneb. Uuemast ajast on meil kaks näidet, mis võib-olla sisaldavad mingit moraali, kuid mitte väga palju. Ma kujutan ette, et Edgar Savisaare saamine peaministriks ja tema valitsuse moodustamine oli siiski suurel määral täiesti nõukogulikku tüüpi kulissidetagune mahhinatsioon. Tiit Vähi valitsuse ametisse saamine on mingil moel seda tüüpi, nagu me planeerime siin põhiseaduse projektis. Ma arvan, et ka see ei anna meile praegu olulist informatsiooni. Selle paragrahvi põhiliseks

eeskujuks on meil olnud Saksa põhiseadus. On ainult üks aga. Ma ei tea, kas te minuga nõustute või ei. Saksamaal ja mitmes teises riigis, mille põhiseadus on meile eeskujuks olnud, on suhteliselt stabiilne poliitiline süsteem, mis tähendab seda, et parlamentides on olulisemal määral esindatud kolm või neli parteid. Mina arvan ja usun, et enamik jagab seda arvamust, et meil saab tõenäoliselt vähemalt esimese Riigikogu, aga ka järgmiste Riigikogude aegadel olema rohkem parteisid. Sellepärast tuleks presidendi rolli valitsuse moodustamisel suurendada ja anda talle ka teine katse. Teine põhjus, miks ma selle apellatsiooni või ettepaneku esitan, on see, et ka esialgses kavandis oli mitu võimalust. Praegusel juhul on valitsuse moodustamisel aluseks võetud mitu suurt põhimõtet. Kõigepealt see, et esimene initsiatiiv lähtub presidendilt. Kui presidendi initsiatiiv mingil moel nurjub, siis antakse Riigikogule katse seda asja parandada. Praegu on ka sisse kirjutatud põhimõtte, mis eelmisel reedel oli eraldi paragrahvina sõnastatud. Praegune § 91 sisaldab kahekuulise aja, sellest kauem ei tohi valitsuskriis kesta. Isiklikult ma pooldan seda täiesti. Lisaks on lugupeetud kolleegi Peet Kase väsimatul ettevõtmisel antud teises kohas presidendile võimalus lahkuva valitsuse palvel korraldada igal juhul ennetähtaegsed parlamendivalimised. Pean tunnistama, et mina isiklikult seda presidentaalsüsteemist ülekantud põhimõtet ei jaga, aga vist on momendil natukene liiga hilja hakata seda uuesti vaidlustama, kuigi see minu arvates annab võimaluse väga mitmesugustele poliitilistele mahhinatsioonidele. Nii et ma tulen tagasi praeguse paragrahvi sõnastuse juurde. Praegusel juhul on presidendile antud formaalne kohustus leida peaministri kandidaat. Juhul kui tema pakutud kandidaat ei leia Riigikogu heakskiitu, siis rohkem võimalusi tal ei ole. Tähendab, president on lülitatud sellest protsessist välja. Ta võib muidugi ka mitteformaalselt osaleda kahe nädala jooksul omavahelistes konsultatsioonides peaministri kandidaadi otsimisel. Nii et presidendil on üks katse, aga parlamendil on kahe nädala jooksul nii palju katseid peaministrit leida, kui palju ta vajalikuks peab, kas või 14 katset, kui ta näiteks iga päev teeb ühe katse. Minu jaoks muutub see asi natuke absurdseks, sellepärast et sellisel juhul ma ei näe, mispärast presidendil üldse peab mingisugune katse olema. Me võiksime täiesti minna tagasi 1920. aastate superparlamentarismi juurde. Sellepärast teen ettepaneku nendessamades ajapiirides anda presidendile siiski võimalus kaheks katseks. Ma formaalselt nimetan neid esimeseks katseks moodustada enamusvalitsus ja teiseks katseks moodustada vähemusvalitsus. Seda võiks defineerida ka niimoodi, et näiteks esimene katse on katse moodustada paremtsentriline koalitsioon, valitsuse teine katse on näiteks moodustada vasaktsentriline koalitsioon või midagi muud sellist. Kuid ma arvan, et see presidendi formaalne roll ja kohustus peaministri väljaselgitamisel on üks presidendi väheseid sisulisi poliitilisi kohustusi üldse. Ekspertide ja meie redaktsioonitoimkonna aktiivsemate liikmete härra Kase ja härra Hallaste poolt presidendi rolli n.-ö. minimeerimine selles küsimuses viib presidendi funktsioonide sisulise vähenemise ja superparlamentarismi poole, mida mina ei poolda. Täna teid!

Juhataja: Suur tänu! Sõna on härra Uluotsal.

Ü. Uluots: See võib olla üllatav, aga antud juhul olen ma härra Adamsiga täiesti ühel nõul. Tähendab, presidendile tuleb anda vähemalt kaks katset ja kui need kaks katset ebaõnnestuvad, tuleb välja kuulutada erakorralised Riigikogu valimised. See aga, et anda Riigikogule veel võimalus, tähendab mitmeid kordi katsetada nagu õmblusmasinal ja omapoolselt luua valitsus ja määrata peaminister – see on tõesti juriidiline absurd ja see tuleks sealt välja jätta. Tähendab, minu arusaama järgi peaks skeem olema järgmine:

presidendile kaks katset, kui need ebaõnnestuvad, siis erakorralised valimised. Viimane lõik sellest tekstist tuleks välja jätta. Ma loodan, et redaktsioonikomisjon võtab seda arvesse, sest selline liit nagu Uluots ja Adams kahekesi on murdmatu. Nii et teil tuleb sellega arvestada.

Juhataja: Suur tänu! Sõna on proua Lauristinil. Palun!

M. Lauristin: Ma tahan lihtsalt informeerida, et sedasama probleemi arutasid koos kolmas ja neljas toimkond. Ma loodan, et härra Kask räägib sellest pikemalt. Aga me arutasime läbi need variandid ja leidsime, et ei oleks õige, kui Riigikogul oleks neid katsetusi lõpmata arv. Kogu tsükkel lõpeb ikkagi sellega, et Riigikogu peab esitama presidendile valitsuskabineti. Me leidsime, et see on tasakaalustatum variant, kus mõlemal on üks katse. See sunnib mõlemat, nii presidenti kui ka Riigikogu, lähenema ülesandele võimalikult suure vastutustundega. Me püüdsime vähendada võimalust, et tekiks nn. poliitiline pingpong. Mõlema toimkonna ühisistungil jõuti variandini, mis on teile nüüd esitatud. Kaaluti tõsiselt nii seda varianti, et presidendil oleks mitu katset, kui ka teist varianti, et Riigikogul oleks mitu katset.

Juhataja: Suur tänu! Kõneks on sõna härra Kasel. Palun!

P. Kask: Austatud kolleegid! Täna me peaksime tegema kaks valikut, kui üldse hääletamiseni jõuame – kaks põhimõttelist valikut. Kokku peaksime siiski leppima ka kolmandas küsimuses. Esimene valik on, et me nimetame Riigikogult valitsuse moodustamiseks volitused saanud isikut kas peaministriks, nagu on praeguses tekstis, mis on assamblee poolt vastu võetud ja ülemnõukogule esitatud, või nimetame teda peaministriks kandidaadiks, nagu pakub välja redaktsioonitoimkonna praegune variant. Põhimõtteliselt on mõlemad võimalikud. Näiteks Saksamaal nimetatakse teda peaministriks, aga kahtlemata tekitab see segiajamise võimalusi, sest korraga on siis riigis kaks peaministrit ja vähemalt teoreetiliselt võib neid koguni kolm-neli tükki tekkida, sest kuskil ei ole kirjas, kuidas lahti saada nendest peaministritest, kes saavad küll volitused valitsuse moodustamiseks, aga ei suuda neid volitusi ellu viia. Redaktsioonitoimkond otsustas ekspertide nõuandel tagasi minna selle variandi juurde, kus seda isikut nimetatakse peaministriks kandidaadiks. Sisulist erinevust ei ole, küsimus on selles, kuidas neid isikuid nimetatakse. Teine valik, mille me võiksite täna teha, on valik, kas anda presidendile võimalus ka teiseks katseks või jätta talle jäigalt ainult üks võimalus. Ma tuletan meelde, et meie esimene variant sisaldas kahte katset ja selle vaidlustasid eksperdid. Nad leidsid, et see annab Riigikogule võimaluse presidenti lollitada või rumalaks teha, sest Riigikogu käes on ikkagi jäme ots, kuivõrd pärast seda ta saab ikkagi ju oma kandidaadi üles seada. See, mis härra Adams pakkus, et anda presidendile teine katse, aga ka võimalus tal endal sellest loobuda, on tegelikult kompromiss. Olen kaugel sellest, et selle vastu võidelda. Ma arvan, et kui sõnastus on vastuvõetav, kui me ei leia vigu sõnastuses, mida härra Adams pakub, siis on see kõne alla tulev, igatahes mitte kindlasti tagasilükatav. Suures osas on see muidugi maitseasi. Kolmas, mille jaoks hääletamiseks nagu ruumi ei ole, on jutt, millest on palju kordi räägitud. Kui asi jääb töösse redaktsioonitoimkonda, siis kas redaktsioonitoimkond peab pingutama ja saavutama sellise sõnastuse, kus üldse auke ei ole, kus kõik on otsast lõpuni selge? Redaktsioonitoimkonna, kolmanda ja neljanda toimkonna seisukoht on siia maani olnud, et ei ole võimalik kirjeldada nii keerulist protsessi nagu valitsuse moodustamine põhiseaduses ära kuni viimase detailini. Alati on võimalik leida

auke, näiteks praeguses tekstis. Kõikides tekstides on auk selles kohas, mis siis saab, kui president ei nimeta 14 päeva jooksul peaministri kandidaati, kui läbirääkimised parteide vahel jätkuvad. See, mille kohta härra Adams kasutas terminit "kulissidetagune mahhinatsioon", kui Savisaart paika pandi, ja teist terminit siis, kui Vähit paika pandi. Tegelikult on need igal juhul parteiliidritevahelised läbirääkimised ja toimuvad kulisside taga ka demokraatlikus ühiskonnas. Veel kord see kolmas punkt. Äkki lepiksime omavahel kokku, et me ei püüa kõiki auke täis toppida. Seadus valitsuse kohta peaks kirjeldama päris mitmel leheküljel kõiki neid detaile, mis siis saab, mis sel juhul saab, mis tingimustel võib president peaministri esitatud ministrikandidaate ametisse nimetamata jätta ja mis siis saab, kui ta jätab selle tegemata, ja kas peaministril on õigus kellelegi apelleerida ja millised on need tähtajad. Praeguses tekstis on näiteks nimetatud ainult üks tähtaeg – kolm päeva. Kas see tähtaeg kehtib alati, kui ministreid ametisse nimetatakse, või mitte? Kõiki neid küsimusi ei suuda me põhiseaduses kirjeldada ega seletada. Leppigem sellega, et põhiseaduses on ainult need kõige tähtsamad. Täna!

Juhataja: Suur tänu, härra Kask! Kas on veel sõnasoovijaid? Ei ole. Pakun 19. ettepaneku osas lõppsõna redaktsioonitoimkonna esimehele proua Liia Hännile. Palun!

L. Hänni: Lugupeetud kolleegid! Sõnavõtjad käsitlesid kõiki neid asjaolusid, mis seonduvad valitsuse moodustamise korraga. Meil on ees ka võimalikud alternatiivid, mille vahel meil tuleb otsustada. Härra Peet Kask nimetas neid juba järjest. Neid on põhimõtteliselt kolm. Kas jääda selle juurde, et Riigikogu nimetab ametisse peaministri, nagu oli eelmises redaktsioonis, või taastada eelmises redaktsioonis olnud termin "peaministri kandidaat"? Me leidsime, et peaministri kandidaadi juurde jäämine looks selguse, mida meil ei ole, kui meil on üheaegselt olemas kaks peaministrit. Nii et redaktsioonitoimkonna esimehena mul ei jäägi üle muud kui eelistada seda, et Riigikogu annaks volitused peaministri kandidaadile, mitte ei nimetaks ametisse peaministrit. Aga kui seda peetakse vajalikuks hääletada, kui ei olda nõus redaktsioonitoimkonna ettepanekuga, siis tuleb seda teha. Teiseks. Mitu katset on presidendil peaministri kandidaadi esitamiseks? Just selles punktis sai meie 13. detsembri redaktsioon, kus presidendile oli jäetud kaks katset, ekspertide karmi kriitika osaliseks. Nad väitsid, et selline võimalus, kus president esitab kaks katset ja lõpuks otsustab Riigikogu ja paneb ametisse oma peaministri kandidaadi, võiks kahjustada presidendi autoriteeti. Just põhiliselt nende tungivatel soovitudel läksime üle sümmeetrilisele peaministri esitamise skeemile, kus Vabariigi President teeb omapoolse katse ja siis, kui valitsuse moodustamine ei õnnestu, saab omakorda võimaluse Riigikogu. Härra Uluots arvas, et seda teist võimalust, et Vabariigi Valitsuse esimehe kandidaadi esitab Riigikogu, ei peaks üldse olema, et see on võimalus kalduda superparlamentarismi. See väide ei ole siiski piisavalt põhjendatud, sest Vabariigi President, kui ta esitab peaministri kandidaadi, kes on kooskõlastatud Riigikogu erinevate poliitiliste jõududega, saavutab kahtlemata edu. See teine võimalus võib kõne alla tulla ainult sel juhul, kui Vabariigi President mingil põhjusel ei arvesta valimiste tulemusi ega jõudude vahelkorda Riigikogus, mis viitab ilmsele konfliktisituatsioonile presidendi ja Riigikogu vahel. Kuna riik vajab täitevvõimu, siis on see konflikt vaja lahendada. Lahenduseks on pakutud see tee, et Riigikogu ise häälteenamusega esitab enda hulgast peaministri kandidaadi. Ma arvan, et see on otstarbekas. See on nii reguleeritud Saksamaa põhiseaduses. Seal funktsioneerib riik küllaltki tasakaalukalt. Me võiksime seda eeskujuga arvestada. Nii et härra Adamsi ettepanek oleks küll kompromissivalmis selles mõttes, et ta ei sunni presidendile peale kahte katset, ta

annab selleks küll võimaluse, aga redaktsioonitoimkond ei pidanud vajalikuks enda pakutud skeemist praegu taganeda. Nüüd, kas meie täiuslikkuse taotlused võiksid jätkuda? Selle küsimuse esitas Peet Kask. Kindlasti võiksid need jätkuda, kui meil oleks selleks veel piisavalt aega, sest põhiseaduse üks eesmärk ja mõte on võimalikult täpselt reguleerida kõige tähtsamad riigielu atribuudid: valitsus, parlament, Vabariigi President ja nende valimise kord. Iseasi on see, kas me selle aja jooksul enam suudame seda skeemi niivõrd detailseks ja läbitöötatuks arendada, et hiljem meie suurest püüdlikkusest ei teki Riigikogule hoopis tüli, kui ta hakkab praktikas valitsust moodustama. Nii et siin on see optimaalne variant või sellele küllaltki lähedane variant ilmselt juba saavutatud. Aga kui täna lõplik redaktsioon veel hääletamisele ei jõua, siis kahtlemata me püüame järelejäänud nädalal seda optimaalset sõnastust otsida. See on minu poolt kõik. Aitäh!

Juhataja: Suur tänu! Aitäh, proua Liia Hänni! Me katsume hääletamise teel otsustada need küsimused, mis on tõusetunud seoses §-ga 91. Selle § 91 viimase lõike osas võib tekkida redaktsioonilisi küsimusi, kuid ma arvan, et põhimõte, mida viimases lõikes väljendatakse, on kõigile arusaadav. Seda selgitasid ka proua Liia Hänni jt. sõnavõtjad. Sellepärast oleks meil võimalik hääletada seda ettepanekut, mille esitas redaktsioonitoimkond, hääletada kas selle poolt või vastu. Kui selgub, et redaktsioonitoimkonna ettepanek § 91 osas ei leia piisavalt toetust, siis on meil võimalik kasutada skeemi, millele osutas härra Kask, ja selgitada põhjusi, miks see ettepanek toetust ei leidnud. Lugupeetud kolleegid! Kui te ei protesti, siis ka sellel korral juhatus talitaks nii, et me kõigepealt hääletame redaktsioonitoimkonna poolt meile tehtud ettepanekut, s. o. § 91 uut redaktsiooni. Ma tuletan veel kord meelde, et selle paragrahvi viimane lõik on redaktsiooniliselt üsna raskepärane. Ma loodan, et me saame aru, mida siin silmas peetakse. Proua Hänni, palun!

L. Hänni: Lugupeetud juhataja! Kui te täna panete hääletusele § 91 lõpliku redaktsiooni, siis tuleb öelda, et tõepoolest on paragrahvi viimane lõige kohmakas. Mõningat paranemist võib saavutada sellega, kui teises reas tõmmata maha "eelmise lõigus nimetatud", sest mõte peaks olema selge ka ilma nende kolme sõnata, nii et jääks "kuni 14 päeva jooksul". Võib-olla saaks seda lõiku veel natuke kohendada.

Juhataja: Suur tänu! Lugupeetud kolleegid! Viime veel kord läbi kohaloleku kontrolli ja sellele järgneb hääletamine § 91 küsimuses. Härra Adamsil on käsi püsti. Palun lõpetada kohaloleku kontroll! Kuulame ära härra Adamsi. Palun!

J. Adams: Ma oleksin palunud selgitust, kas ja kuidas lähevad selles küsimustekompleksis hääletusele need ettepanekud, mida ma toetasin ja mida redaktsioonitoimkond trükkis ära eraldi lisana.

Juhataja: Kui redaktsioonitoimkonna poolt meile esitatud ettepanek § 91 uue redaktsiooni osas ei leia toetust, siis me hääletame läbi selle, kas toetatakse terminit "peaministri kandidaat", mis on konstruktsiooni aluseks, mille on esitanud redaktsioonitoimkond. Teiseks hääletame, kas presidendile jääb üks katse või peaks neid olema kaks, nii nagu on ettepaneku teinud härra Adams. Härra Adamsi ettepaneku sisu seisneb selles, et presidendil on ka õigus sellest teisest katsest loobuda. Ka selle küsimuse me peaksime hääletamise teel otsustama. Võib-olla on vajalik, et me selgitame meie ühise

seisukoha ka selles kolmandas küsimuses, mille tõstatas härra Kask, kas me peame vajalikuks ja võimalikuks detailselt arutada valitsuse moodustamise küsimusi. Härra Adams, palun!

J. Adams: Sellisel juhul, et minu ettepanek üldse hääletusele läheks, peab praegune redaktsioon hääletusel enne läbi kukkuma. Ma juhin tähelepanu, et see ei ole loogiline. Minu ettepanek moodustab praeguse paragrahvi alternatiivi, vaidlemata vastu tema põhilistele kontseptsioonilistele osadele, näiteks peaministrikandidaadi staatus, tähtjad jne.

Juhataja: Lugupeetud kolleegid! Me oleme assamblees kokku leppinud ja lausa otsuse vastu võtnud, et me arutame redaktsioonitoimkonna ettepanekuid. Proua Liia Hännit mõistis juhatus selliselt, et redaktsioonitoimkond on meile teinud ettepaneku § 91 muutmiseks kujul, nagu see teie ees on. Sellepärast, et meil selline kokkulepe on, peaks juhatus korrektselt kõigepealt hääletama ettepanekut, mille on esitanud redaktsioonitoimkond. Palun, kas meil on võimalik hakata hääletama? Härra Runnel, palun!

H. Runnel: Lugupeetud juhataja! Ma märkan sellise asja tõlgendamise juures väikest vägivaldsust. Ma meenutan, et nädal tagasi me käsitlesime redaktsioonitoimkonna pädevate ettepanekutena kõiki asju, mis olid läbi redaktsioonitoimkonna käe kolmel erineval leheküljel või lehel esitatud ja mille algallikad olid erinevad. Antud juhul on minu meelest tegemist analoogilise asjaga. Ka Jüri Adamsi ettepanek lisaleheküljel on tulnud redaktsioonitoimkonna ettepanekuna, kuigi tema algallikas ei ole redaktsioonitoimkond puhtal kujul, vaid Adams. Kuid lõppfaasis on see ikkagi olnud redaktsioonitoimkonna ettepanek ja selles mõttes võrdväärne. Ma jään kimbatusse, kui praegu toimub väikene vägistamine. Ma leian, et mingi konkureeriv hääletamine, mida on siin saalis tehtud, oleks võib-olla õigem. Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Mul on siiski selline palve, et proua Liia Hänni ütleks, milline on redaktsioonitoimkonna ettepanek. Ma loodan, et kolleegid toetavad mõtet, et me hääletame siiski kõigepealt redaktsioonitoimkonna ettepanekut. Härra Kama, palun!

K. Kama: Ma tahan täpsustada seda, mis eile redaktsioonitoimkonnas oli. Tähendab, kuigi redaktsioonitoimkond ei toetanud härra Adamsi ettepanekut, sellest hoolimata peeti vajalikuks tuua ka härra Adamsi ettepanek assamblee ette. Sellest lähtuvalt ma palun, et ka sel juhul, kui assamblee praegu toetab redaktsioonitoimkonna ettepanekut, pärast eraldi läbi hääletada veel härra Adamsi variant.

Juhataja: Proua Liia Hänni, kas me teeme nii?

L. Hänni: Lugupeetud kolleegid! Tõepoolest, redaktsioonitoimkond koos härra Adamsiga arutas valitsuse moodustamise erinevaid võimalusi ja pidas härra Adamsi ettepanekut seda väärt olevaks, et tuua see assambleesse. Järelikult võiksime ka hääletusel seda arvestada.

Juhataja: Lugupeetud kolleegid! Selles ülimalt selges situatsioonis teeb juhatus teile järgmise ettepaneku. Me hääletame kõigepealt § 91 ja konkureerival hääletusel otsustame, millisel kujul on selles §-s 91 lõiked 4 ja 5. Selles osas erinevad redaktsioonitoimkonna esitatud tekst ja härra Adamsi ettepanek § 91 osas. Proua Hänni, kas selline käsitusviis vastaks redaktsioonitoimkonna ettepanekule?

L. Hänni: Põhimõtteliselt tuleb meil otsustada, mitu katset on Vabariigi Presidendil peaministri kandidaadi määramiseks. Valides § 91 lõike 4 sellise sõnastuse, nagu on härra Adamsi ettepanekus, me ilmselt eelistame sellist valitsuse moodustamise korda, nagu soovib härra Adams. Nii et lõigu 4 üle otsustamine määrab selle, millist korda assamblee soovib.

Juhataja: Härra Korrovits, palun!

V. Korrovits: Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Paistab, et me § 91 ideoloogia vastu ei ole. Küsimus on kahes variandis: ühe pakkus välja redaktsioonitoimkond, teise Jüri Adams (neljas ja viies lõik). Kuna Jüri Adamsi ettepanekuid on sisuliselt esitanud ka redaktsioonitoimkond, võib öelda, et redaktsioonitoimkond pidas neid selle vääriliseks, et tuua assamblee ette. Sisuliselt on see ka redaktsioonitoimkonna arvamus käsitleda neid alternatiivina. Oleks loogiline kõigepealt konkureerival hääletusel läbi hääletada alternatiivid: Adamsi ettepanek lõigu 4 kohta, vastav ettepanek redaktsioonitoimkonna põhitekstis, Adamsi ettepanek lõigu 5 kohta ja vastav ettepanek põhitekstis ning siis kogu paragrahvi tekst tervikuna. See oleks ilmselt kõigile vastuvõetav. Täna!

Juhataja: Suur tänu! Mulle tundub siiski nii, et härra Adamsi esitatud neljas ja viies lõik on omavahel sedavõrd tihedalt seotud, et me ei peaks neid lõike eraldi hääletama. Seega, härra Korrovits, me võiksime küsimuse püstitada niimoodi: kas redaktsioonitoimkonna esitatud variandist neljas lõik või selle neljanda lõigu asemel härra Adamsi esitatud neljas ja viies lõik, kusjuures sellele viiendale lõigule, mida pakub härra Adams, järgneks kuuenda lõiguna redaktsioonitoimkonna tekstist viies lõik. Härra Kama, palun!

K. Kama: Ma tahan härra Korrovitsi sõnavõtu peale täpsustada. Redaktsioonitoimkond pidas vajalikuks tuua härra Adamsi variant assamblee ette, aga redaktsioonitoimkond toetab ikkagi seda teksti, mis on kirjas § 91 all, nii nagu redaktsioonitoimkond on selle esitanud.

Juhataja: Lugupeetud kolleegid! Selleks et meil jääks saalis püsima üksmeel ja arusaam, et meie eesmärk on üks ja seesama, teen ettepaneku kõigepealt hääletada, kas me pooldame redaktsioonitoimkonna tekstist neljandat lõiku või vastavalt härra Adamsi ettepanekule selle asemel neljandat ja viiendat lõiku. Kas selline käsitusviis on kõigile arusaadav? Kas me saame hakata hääletama? Viime läbi kohaloleku kontrolli, sest ma usun, et meid on rohkem kui 15. Assamblee liikmeid on saalis 25. Asume hääletama. Hääletamine on konkureeriv, loevad ainult poolthääled. Kes on redaktsioonitoimkonna esitatud § 91 lõike 4 teksti poolt? Hääletame, palun! 9 häält. Teine küsimus: kes on härra Adamsi ettepaneku poolt asendada redaktsioonitoimkonna esitatud § 91 tekstis lõik 4 uute lõikudega 4 ja 5 kujul, nagu need on esitanud härra Adams? Hääletame, palun! 14 poolthäälega on assamblee vastu võtnud otsuse pooldada § 91 redaktsioonitoimkonna esitatud lõigu 4 asemel härra Adamsi esitatud neljandat ja viiendat lõiku. Sellega on redaktsioonitoimkonna viies lõik saanud uue numeratsiooni alusel kuuendaks lõiguks. Proua Liia Hänni, kas meil on võimalik nüüd hääletada § 91 tervikuna või vajab see paragrahv seoses kahe uue lõiguga täiendavat redigeerimist? Proua Hänni, palun!

L. Hänni: Lugupeetud kolleegid! Mul on ettepanek täna mitte hääletada lõplikku redaktsiooni, sest kahtlemata vajab kogu see paragrahv seoses nende lõikude lisandumisega analüüsi.

Juhataja: Tänan! Härra Uluots!

Ü. Uluots: Proua Hänni! Ma palun veel kord minu ettepanekut mitte unustada, sest seoses Adamsi redaktsiooni vastuvõtmisega muutub viimane lõik praktiliselt mõttetuks. Nii et kui te järgmine kord tulete, me loodame, et seda enam ei ole.

Juhataja: Härra Erm soovib sõna.

A. Erm: Tänan, härra juhataja! Ma teen järjekordselt ettepaneku, et me püüaksime täna ära otsustada, sellepärast et minu meelest ei ole selles tekstis niisuguseid vastuolusid, mida peaks väga pikalt arutama. See on lihtsalt väga pragmaatiline lähenemine. Ma kardan, et muidu jääb meil järgmiseks reedeks väga palju tööd.

Juhataja: Olen härra Ermiga sama meelt ja jagan tema kartusi. Mul oleks hea meel, kui redaktsioonitoimkond saaks esitada § 91 koos nende kahe uue lõiguga, mille poolt täna enam hääletas, kuid redaktsioonitoimkond tegi meile teise ettepaneku. Seni on siin saalis kehtinud meie omavaheline kokkulepe, et meil on päevakorras need küsimused, mida esitab redaktsioonitoimkond. Härra Korrovits, palun!

V. Korrovits: Tänan, härra juhataja! Ma tahtsin lihtsalt täpsustada, vaidlemata vastu ühelegi seisukohale. Vast saab redaktsioonitoimkond selle paragrahvi redigeerimisega vaheajal hakkama? Tänan!

Juhataja: Suur tänu! Proua Hänni!

L. Hänni: Minu ettepanek oli kantud murest, et selle paragrahvi põhjalikumal analüüsil võib äkki tekkida vajadus veel kord tulla teie ette oma ettepanekutega. Redaktsioonitoimkond on sellisesse seisusse juba korduvalt sattunud. Aga kui te peate seda võimalikuks, et vajaduse korral me veel kord toome teie ette selle paragrahvi mõningad redaktsioonilised parandusettepanekud, siis võib ka täna läbi hääletada või siis teha vaheaja, et me saaksime kord kokku tulla ja paragrahvi tervikuna analüüsida.

Juhataja: Lugupeetud kolleegid! Juhatus on paraku seda meelt, et § 91 on mitte ainult keerukas, vaid ka väga tähtis. Sellepärast juhatus arvab, et redaktsioonitoimkond peaks rahulikult selle paragrahvi uuesti läbi töötama. Meil on võimalik edasi minna §-ga 92. Kas selle paragrahvi kohta soovib redaktsioonitoimkond midagi täiendavat öelda? Ei? Siis me saame hääletada. Kes on selle poolt, et asendada § 92 senine tekst uue redaktsiooniga, mille esitas meile täna redaktsioonitoimkond? Hääletame, palun! Poolt on 19, vastu on 1. Assamblee on otsustanud § 92 uue redaktsiooni kasuks, mille esitas redaktsioonitoimkond.

PA 10.04.1992 istungi stenogrammist:

L. Hänni: Põhimõttelised otsused § 91 kohta langetas assamblee eelmisel korral, kui ta hääletas sisse härra Adamsi ettepaneku, mille mõtteks oli anda presidendile teine katse peaministri kandidaadi määramiseks. Me ei hääletanud lõplikku redaktsiooni sellepärast, et me tahtsime redaktsioonitoimkonnas veel kord analüüsida, kas nende kahe härra Adamsi pakutud lõigu lisamisel ei teki vastuolusid eelneva tekstiga. Ühe sellise vastuolu me ka avastasime. Nimelt, esimesele peaministri kandidaadile volituste andmisel oli meil formuleeritud, et Riigikogu otsustab avalikul hääletamisel peaministri kandidaadile volituste andmise valitsuse moodustamisel. See tähendab, et Riigikogu langetab otsuse poolthäälteenamusega, nagu see on põhiseaduses sätestatud. Härra Adamsi formuleeringus oli aga kasutatud veidi teist terminoloogiat, oli öeldud, et peaministri kandidaat peab saama Riigikogu enamuse toetuse, mis tähendab teistsugust häälteenamust kui poolthäälteenamus. See tähendab seda, et enamik hääletamisest osavõtnuid peab hääletama peaministri kandidaadi poolt. Kuna ei ole põhjendatud kaks erinevat korda peaministri kandidaadile volituste andmisel, siis me jääme selle esialgse, esimese ringi variandi juurde. Nimelt selle juurde, et Riigikogu otsustab peaministri kandidaadile volituste andmise poolthäälteenamusega ja vastavalt sellele on redigeeritud ka § 91 lõigu 4 teksti. Muid sisulisi täpsustusi tehtud ei ole, ülejäänud on n.-ö. redaktsioonilised ümberpaigutused, selleks et § 91 sisu oleks paremini mõistetav.

Juhataja: Lugupeetud kolleegid! Me oleme Vabariigi Valitsuse moodustamise korda arutanud õige mitmel korral. Palun, kas te jõudsite läbi lugeda selle redaktsiooni, mille on esitanud redaktsioonitoimkond? Kas võib hääletada? Kes on selle poolt, et redigeerida põhiseaduse eelnõus § 91 kujul, nagu on teile esitanud redaktsioonitoimkond? Hääletame, palun! Poolt 28, vastuhääli ei ole. Assamblee on otsustanud redaktsioonitoimkonna poolt ette pandud § 91 redaktsiooni kasuks. Valitsusega seoses on veel üks paragrahv, 18. ettepanek. Palun, proua Hänni!

L. Hänni: Paragrahvi 96 lõik 2. Siia on sisse viidud täpsustus, et ka üksik minister annab oma ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvates küsimustes välja määrusi ja käskkirju seaduse alusel ja täitmiseks. "Seaduse alusel ja täitmiseks" oli meil varem öeldud ainult valitsuse määruste ja korralduste kohta. Professor Rebane oma "Postimehe" artiklis juhtis tähelepanu sellele, et siin on väikene ebakõla. Me soovime selle ebakõla sellise väikese lisandusega kõrvaldada. Juhataja Niisiis on küsimus sõnades "seaduse alusel ja täitmiseks" – § 96 lõik 2. Küsimusi ega sõnasoovijaid ei ole. Asume hääletama. Siiski on. Härra Runnel, palun!

H. Runnel: Mul on siiski üks kahtlev küsimus selle professor Rebase soovitatud täienduse asjus, sest siin võib olla ülekindlustamine: lause lõpp on ikkagi "seadusega sätestatud alustel ja korras". Enne seda ütleme ka "seaduse alusel". Kas see ei lähe siiski topelt? Äkki peaks seda asja mõtlema.

L. Hänni: Antud juhul reguleeritakse erinevaid valdkondi. Määrusi ja käskkirju annab valitsus, ja kui me selle lisanduse sisse hääletame, siis toimub see "seaduse alusel ja täitmiseks". Aga teine lausepool räägib sellest, mille alusel saab ministeeriumile ja ministrile

panna uusi ülesandeid, ning viitab sellele, et seda saab teha seadusega sätestatud alusel ja korras.

Juhataja: Suur tänu! Asume hääletama. Kes on selle poolt, et muuta § 96 lõiku 2 vastavalt redaktsioonitoimkonna ettepanekule? Hääletame, palun! Poolt 29, vastu 2. Assamblee otsustas muuta § 96 lõiku 2 vastavalt redaktsioonitoimkonna ettepanekule.
